

STOPINJE

1992

Izdalo Pomursko pastoralno področje
Franc Kodila, Martin Poredoš, Izidor Veleberi

Uredil uredniški odbor:
Lojze Kozar, Lojze Kozar ml., Vilko Novak, Franc Puncer,
Jože Smej, Jože Zadravec

Naslovna stran ovitka:
Moja Slovenija

Zadnja stran ovitka:
Štorklje – ptiči, ki (še) živijo med nami
(posnetek: Tone Ciglar)

Ovitek oblikoval Lojze Veberič

Tisk: GP Pomurski tisk, Murska Sobota

STOPINJE 1992

POKRAJINSKA INŠTUDIJSKA

KNJIŽNICA

MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1992

262.2(497.12-18)(059)

19025938

COBISS •

Leto 1992 je prestopno leto.

Ima 366 dni, to je 52 tednov in 2 dneva. Leto 1992 se začne s sredo in konča s četrтком.

Nedelje, zapovedani prazniki in državni prazniki so označeni z rdečim tiskom, nezapovedani prazniki in dela prosti dnevi pa z rdečim manjšim tiskom. Imena župnij, ki obhajajo god svojega zavetnika, so na skrajni desni strani s krepkejšim tiskom.

Praznovanje svetniških godov je označeno s številkami in sicer: slovesni praznik (1), praznik (2), obvezni god (3), neobvezni god (4). Svetnikov, pri katerih ni številke, se v bogoslužju več ne spominjamo.

Lunine spremembe:

polna luna ☾

prvi krajec ☾

mlaj ☾

zadnji krajec ☾

Odprta slovenska dlan

Rekli smo si ob spravi v Rogu na Kočevskem, v Krimski jami, v Teharjah, na mariborski Dobravi: Za božjo voljo, nikoli več naj se ne zgodi, da bi v vrtincu tujih interesov v našem narodu še kdaj dvignil roko brat zoper brata. Porajajoča se znamenja na mučeniških krajih je govorica bolečega spomina na tisoče življenj, darovanih na žrtveniku nesmiselne revolucije. Stoletjem bodi v svarilo: Bodi ta grozljivo krvava slovenska izkušnja vedno za nami! Zgodovinsko kritična presoja je hkrati plela še zadnje ostanke preteklih ideoloških zmot, ki so se zmagujoče bohote doma la pol stoletja.

Preizkusili smo v sebi, ali še – ob tolikih pritiskih »tuje učenosti«, samovolje ideoloških mogotcev in njihovih oprod – tli ogorek žlahtne vladavine kneza Koclja in karantanski sen o samostojnem, svobodnem narodu, o neodvisni, suvereni državi Sloveniji.

Zgodilo se je, kakor si še nekaj mesev pred tem nismo upali niti misliti. Na miklavževo 1990 je slovenski parlament sprejel zakon o plebiscitu za samostojno in neodvisno Slovenijo. Kmalu zatem je slovensko ljudstvo naredilo izpit svoje odraslosti, ko se je skoraj soglasno odločilo za državo Slovenijo. Parlament je na slovesni skupni seji – na štefanovo – sprejel in potrdil voljo vsega ljudstva. Srečno v nov dan, država Slovenija!

Na večer, 26. junija. Pred republiško skupščinsko zgradbo. Ob množici ljudstva, družbeno političnega in cerkvenega vrha – ter ob nadletavanju svarečih zveznih vojaških letal – se je zgodilo, kar se je moralo zgoditi: nepreklicen razglas slovenske države, dviganje nove zastave in državnih simbolov.

Dan potem!

Prevelika je bila beseda, ki je postala naš program, da bi se nam podarila kar tako – brez ustrezne visoke cene. Dan potem je namreč jugoslovanska oficirska soldateska – po ceni njenega uničevalskega pohoda so ji pozneje rekli tudi vojaška zvezna hunta, armadni okupator, agresor, blaznost izživetih in presitih generalov – spočela zločinsko nasilje v tistih nikoli pozabljenih sedmih dnevih. Zlovešče se je napovedovalo že na večer razglasitve neodvisne države, in ni še minila noč, ko so tankovski oklopniki zmanevrirali svoj smrtonosni ples v deželi slovenskega ljudstva, vselej gostoljubnega in prijaznega, od čigar žuljev je častna soldateska razkošno živila vsa desetletja od zadnje vojne do naših dni.

Sedaj živimo v upanju, obetavnejšem od včerajšnjih obljub. Samo da bi bila ta prihodnost povsem naša, sočno naša v besedi, vztrajna v ustvarjalnem zagonu, po utripu in meri od pradavnine preizkušenih duhovnih vrednot. Da bi bilo naše ljubo Prekmurje prostrana ravan, valovita v zlatem pšeničnem klasju in drugih dobrinah po načelu: Sveta si zemlja, le kdor te spoštuje, temu obilno plodiš, nesvetim ničesar vztrajno ne rodiš!

Kako zelo si želimo, da bi bili vsi ljudje dobri in plemeniti. Nekoč sem mislil, da bi morali biti vsi ljudje dobri, toda to vero so mi ljudje iztrgali – kakor kos mesa iz srca. Zdaj se mi spet vrača upanje in vera in ljubezen. Mnogo mnogo več je dobrih ljudi, kakor pa navadno mislimo. »Srca samo naj merijo čas, kažejo pota!« Vse drugače bo, lepše in srečnejše, z blagoslovi neba orošeno. Kljub trpljenju, umiranju se bo kot na odprti človeški dlani razodeval svetostni glas narave – golobov, mravelj, ptic, dreves in voda. Vedno znova bomo priče, da je v ljudeh, kot pravi pesnik, »tisoč imenitnih reči / tisočkrat tisoč in še ena povrhu«.

Kako zelo si želim, da bi bilo naše življenje pesem hvalnica Bogu. Ker nas je ustvaril zase in odrešil po Jezusu Kristusu, ker nam je kažipot tja, »kjer glori njegova sija brez oblaka«. Toda ne predajajmo se sanjam. Bog ne ljubi z besedo; on ljubi v dejanju. Življenje ničesar ne daruje smrtnikom brez velikih naporov, nas je poučil že pesnik Horac. Življenje je vredno samo toliko, kolikor truda smo vanj vložili –

je preizkušeno spoznanje tisočletij. »Prenašajte svoje vsakdanje življenje v tihem junaštvu, vzemite nase življenje v svojem enoličnem vsakdanjem delu, za katero vas nihče ne bo hvalil, katerega junaštvo nihče ne opazi; kdo prenaša sivo vsakdanjost in pri vsem tem ostane človek, je resničen junak.« Recimo, da nas je tako poučil največji med pisatelji, Dostojevski, pred njim in za njim pa plejada tistih, ki so vsaj malo razmišljali o življenju in človeku.

Stopinjam na pot želim, naj na svojih straneh – na odprto slovensko dlan – odpirajo svojemu bralcem to videnje tople človečnosti in prijateljske bližine. Kako zelo želim bralcem! Da bi bila v vaših dušah večna mladost, obdarovana z milostjo vere in velikega upanja v jutrišnji dan. Da bi bili vedno sprejemljivi za vse dobro, plemenito, sprejemljivi za odrešilne glasove, ki jih skrivnostno narava prišepetava, a predvsem sprejemljivi za slednjega človeka in po njem za – Neskončnega.

Marija pod logom

15. avgusta 1991

Jože Zadravec

1 S NOVO LETO, OSMINA BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)

2 Č Bazilij Veliki in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3)

3 P Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, muč.

4 S Angela Folinjska, red.; Gregor Langreški, škof

5 N 2. PO BOŽIČU (2); Emilijana (Milena), devica

Beseda se je učlovečila (Jn 1, 1–18)

6 P Gospodovo razglašenje, sv. Trije Kralji (1)

7 T Rajmund Penjafortski, duh. (4); Lucijan Antioh., muč.

8 S Severin Noriški, opat; Erhard, škof; Jurij iz Hozibe, red.

9 Č Julijan in Bazilisa, muč.; Hadrijan, opat

10 P Viljem iz Bourgesa, škof; Agaton, papež

11 S Pavlin Oglejski, škof (3); Teodozij, opat

12 N JEZUSOV KRST (2); Tatjana (Tanja), mučenka

»Ti si moj ljubljeni Sin« (Lk 3, 15–16, 21–22)

13 P Hilarij, škof in cerkv. uč. (4); Veronika Milanska, dev.

14 T Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.

15 S Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok

16 Č Marcel, papež; Berard in tov., franč. muč.

17 P Anton (Zvonko), pušč. (3); Marijan, diakon, muč.

18 S Marjeta Ogrska, red.; Priska, muč.

19 N 2. NAVADNA (2); Kanut (Knut), kralj

Jezusov prvi čudež (Jn 2, 1–12)

20 P Fabijan, papež in Boštjan (Sebastijan), muč. (4)

21 T Neža (Janja), dev. muč. (3); Epifanij, škof

22 S Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4); Teodolinda, kralj.

23 Č Emerencijana, muč.; Ildefonz, škof

24 P Frančišek Saleški, škof, cerkv. uč. (3); Felicijan, muč.

25 S Spreobrnitev apostola Pavla (2); Ananija, muč.

26 N 3. NAVADNA (2); Timotej in Tit, škofa

»Jezusov govor v Nazaretu (Lk 1, 1–4; 4, 14–21)

27 P Angela Merici, dev. (4); Vitalijan, papež

28 T Tomaž Akvinski, duh., cerkv. uč. (3)

29 S Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik

30 Č Martina, dev., muč.; Hijacinta (Jacinta) Marescotti

31 P Janez Bosko, red. ust. (3); Marcela, vdova

1 S Brigita Irska, dev.; Pionij, muč.

2 N JEZUSOVO DAROVANJE, SVEČNICA (2)

Jezusa prinesejo v tempelj (Lk 2, 22–40)

- 3 P Blaž, škof, muč.; Oskar (Ansgar), škof (4) 17
4 T Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, muč.
5 S Agata, dev., muč. (3); Ingenuin in Albuin, škofa
6 Č Pavel Miki in tov., muč. (3); Amand Belgijski, škof
7 P Nivard, red.; Adavkt in frigijski mučenci
8 S Hieronim Emiliani (4); Prešernov dan
-

9 N 5. NAVADNA (2); Apolonija, dev., muč.

Obilni ribji lov (Lk 5, 1–11)

- 10 P Sholastika, dev. (3); Viljem Veliki, pušč.
11 T Lurška Mati božja (4); Cedmon, red. 3
12 S Evlalija, muč.; Benedikt Anianski, opat
13 Č Katarina de Ricci, red.; Gregor II., papež
14 P Valentin (Zdravko), muč. (4); Bruno Kverfurtski, muč.
15 S Jordan Saški, opat; Georgija, dev.
-

16 N 6. NAVADNA (2); Julijana, muč.

Govor na gori (Lk 6, 17.20–26)

- 17 P Sedem ustanoviteljev servitov (4); Frančišek Clet, muč.
18 T Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof 19
19 S Konrad iz Piacenze, spok.; Barbat, škof
20 Č Sadot in tov., muč.; Evherij, škof
21 P Peter Damiani, škof, c. uč. (4); Maksimilijan Puljski, škof
22 S Sedež apostola Petra (2); Marjeta Kortonska, spok.
-

23 N 7. NAVADNA (2); Polikarp, škof, c. uč.

Jezus uči ljubezni do bližnjega (Lk 6, 27–38)

- 24 P Matija, apostol (2); Sergij, muč.
25 T Tarazij (Taras), škof; Valburga, dev. 18
26 S Matilda iz Hackeborna, dev.; Porfirij, škof
27 Č Gabrijel Žalostne Matere božje, red.; Leander, škof
28 P Roman, opat; Hilarij, papež
29 S Osvald (Ožbalt), škof; prestopni dan

**1 N 8. NAVADNA (2); Albin, škof; Antonina, muč.
Drevo spoznamo po sadu (Lk 6, 39–45)**

- 2 P Neža Praška, dev.; Karel Dobri, knez
3 T Kunigunda, ces.; Marin in Asterij; Pust
4 S †† Pepelnica (1); Kazimir, kraljevič
5 Č Janez Jožef od Križa, red.; Evzebij, muč.
6 P † Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nika), dev.
7 S Perpetua in Felicita, muč. (4); Gaudios, škof

**8 N 1. POSTNA (1); Janez od Boga, red. ust.
Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1–13)**

- 9 P Frančiška Rimska, red. (4); Gregor Niški, škof
10 T Štirideset mučencev; Makarij Jeruzalemski, škof
11 S Sofronij, škof; Evlogij, muč.; Konstantin, spok.
12 Č Gregor Veliki, papež; Doroteja (Rotija), muč.
13 P † Kristina, dev., muč.; Teodora (Božidara), muč.
14 S Kvatre; Matilda, kralj.; Florentina, opatinja

**15 N 2. POSTNA (1); Klemen M. Dvofak, red.
Jezus se na gori spremeni (Lk 9, 28–36)**

- 16 P Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof
17 T Patricij, škof (4); Jedrt Nivelska, opatinja
18 S Ciril Jeruzalemski, šk., c. uč. (4); Salvator, red.
19 Č Jožef, mož Device Marije (1); Sibilina, dev.
20 P † Klavdija in tov., muč.; Kutbert, škof
21 S Nikolaj Flüe, pušč.; Filemon, muč.

Cankova

**22 N 3. POSTNA (1); Lea, spokornica
Jezus opominja k pokori (Lk 13, 1–9)**

- 23 P Turbij iz Mongroveja, škof (4); Viktorijan, muč.
24 T Dionizij in tov., muč.; Katarina Švedska, red.
25 S Gospodovo oznanjenje (1); Dizma, desni razbojnik
26 Č Evgenija, muč.; Kastul, muč.
27 P † Rupert Salzburški, škof; Lidiya, muč.
28 S Milada Praška, dev.; Bojan (Vojan), knez, muč.

**29 N 4. POSTNA (1); Bertold, red. ust.
Prilika o izgubljenem sinu (Lk 15, 1–3.11–32)**

Prehod na
poletni čas

- 30 P Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa
31 T Modest Gosposvetski, škof (3); Gvido, opat

- 1 S Hugo Grenobeljski, škof; Venancij, škof, muč.
 2 Č Frančišek Paolski, red. ust. (4); Teodozija, muč.
 3 P † Rihard, škof; Sikst I., papež; Agapa, muč.
 4 S Izidor Seviljski, škof, cerkv. uč. (4); Zosim, pušč.

5 N 5. POSTNA (1); Vincenc Ferrer, duh.

Jezus ne obsoja grešnice (Jn 8, 1–11)

- 6 P Irenej Sirmijski, škof, muč.; Celestin I., papež
 7 T Janez Krstnik de la Salle, red. ust. (4)
 8 S Albert, škof, muč.; Valter, opat
 9 Č Marija Klopajeva, svetopis. žena; Valtruda, red.
 10 P † Ezekiel, prerok; Apolonij in tov., muč.
 11 S Stanislav, škof, muč. (4); Domnij (Dujam), škof

12 N CVETNA NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1)

Trpljenje NGJK po Luku (Lk 22, 14–71; 23, 1–56)

- 13 P Martin I., papež muč.; Hermenegild, muč.
 14 T Lidvina, dev.; Valerijan in tov., muč.
 15 S Anastazija, muč.; Peter Gonzales, red.
 16 Č Vel. četrtek (1); Bernardka Lurška, dev.
 17 P † † Vel. petek (1); Rudolf, muč.; Inocenc, škof
 18 S Vel. sobota (1); Apolonij, muč.; Eleuterij Ilirski, muč.

19 N VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1)

Jezus vstane od mrtvih (Jn 20, 1–9)

20 P Velikonočni ponedeljek (1); Hilda, dev.

- 21 T Anzelm, škof, c. uč.; Konrad iz Parzhama, red.
 22 S Leonid, muč.; Agapit, papež
 23 Č Jurij, muč.; Vojteh, škof, muč.
 24 P Fidel (Zvest) Sigmarinški, duh., muč.
 25 S Marko, evangelist; Ermin, škof, muč.

Videm

Sv. Jurij v Prek. ☞

26 N 2. VELIKONOČNA, BELA (1); Pashazij, opat

Jezus se prikaže apostolom (Jn 20, 19–31)

27 P Ustanovitev OF; Hozana Kotorska, dev.

- 28 T Peter Chanel, duh., muč. (4); Vital (Živko), muč.
 29 S Katarina Sienska, dev., c. uč. (3); Peter Veronski, muč.
 30 Č Pij V., papež (4); Jožef Cottolengo, red. ust.

- 1 P JOŽEF DELAVEC (2); MEDNARODNI PRAZNIK DELA
2 S Atanazij, škof in c. uč. (3); Boris, knez

- 3 N 3. VELIKONOČNA (1); Filip in Jakob ml., apostola
Jezus z apostoli na Genezar. jezeru (Jn 21, 1–19)
4 P Florijan (Cvetko), muč. (4); Cirijak, škof
5 T Gotard, škof; Angel, muč.; Juta, spok.
6 S Marija, Srednica milosti; Dominik Savio, dijak; Frida
7 Č Gizela, opatinja; Domicijan, škof; Flavij, muč.
8 P Viktor Milanski, muč.; Dezider (Željko), škof
9 S Pahomij, opat; Beat, pušč.; Dan zmage

- 10 N 4. VELIKONOČNA (1); Antonin, škof
Jezus dobri pastir (Jn 10, 27–30)
11 P Mamert, škof; Sigismund (Žiga), kralj
12 T Leopold Mandić, duh. (3); Pankracij, muč.
13 S Servacij, škof; Mucij, muč.
14 Č Bonifacij, muč.; Justina, muč.
15 P Zofija (Sonja), muč.; Izidor, kmet
16 S Janez Nepomuk, duh., muč. (3); Andrej Bobola muč.

- 17 N 5. VELIKONOČNA (1); Paskal Baylon, red.
Jezusova nova zapoved (Jn 13, 31–35)
18 P Janez I., papež, muč. (4); Erik, kralj
19 T Peter Celestin, papež; Pudencijana, dev.
20 S Bernardin Sienski, duh. (4); Plavtila, spok.
21 Č Krispin, red.; Valens, škof; Evtihij in tov.
22 P Renata, spok.; Marjeta (Rjeta) Kasijska, red.
23 S Janez de Rossi, duh.; Evfrozinija, red.

- 24 N 6. VELIKONOČNA (1); Marija Pomočnica
Jezus obljubi Svetega Duha (Jn 14, 23–29)
25 P Prošnji dan; Beda; Gregor VII., papež
26 T Prošnji dan; Filip Neri, duh. (3)
27 S Prošnji dan; Avguštin Canterburyjski, škof (4)
28 Č Gospodov vnebohod (1); German Pariški, škof
29 P Maksim Emonski, škof (4); Teodozija, dev.
30 S Kancij in tov., muč. (4); Ferdinand, kralj

Bogojina

- 31 N 7. VELIKONOČNA (1); Obiskanje Device Marije
Naj bodo vsi eno (Jn 17, 20–26)

Markovci

- 1 P Justin, muč. (3); Pamfil, muč. ☩
 2 T Marcellin in Peter, muč. (4); Erazem, škof, muč.
 3 S Karel Lwanga in tov., muč. (3); Klotilda, kraljica
 4 Č Francišek Caracciolo, red. ust.; Kvirin iz Siscije, muč.
 5 P Bonifacij, škof, muč. (3); Svetko (Svetopolk), muč.
 6 S Norbert, škof, red. ust. (4); Bertrand Oglejski, škof
-

7 N BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1); Robert, opat ☩
Prejmite Svetega Duha (Jn 20, 19–23)

- 8 P Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof
 9 T Efrem Sirski, diakon, c. uč.; Primož in Felicijan, muč. (4)
 10 S Bogumil, škof; Janez Dominici, dubrovniški škof
 11 Č Barnaba, apostol (3); Jolenta, red.
 12 P Janez Fakundski, red.; Adelhajda, dev.
 13 S Kvatre; Anton Padovanski, red., c. uč. (3); Trifil, škof
-

14 N SV. TROJICA (1); Elizej, prerok Odranci, G. Petrovci,
Tri božje osebe so eno (Jn 16, 12–15) M. Nedelja

- 15 P Vid (Vitomir), muč. (4); Germana (Mana) Cousin, dev. ☩
 16 T Francišek Regis, duh.; Beno, škof; Gvido Kort., red.
 17 S Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof
 18 Č REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1); Amand, škof
 19 P Romuald, opat (4); Nazarij, škof
 20 S Silverij, papež, muč.; Mihelina Malatesta, spok.
-

21 N 12. NAVADNA (2); Alojz (Vekoslav) Gonzaga, red.
Peter izpove vero v Kristusa (Lk 9, 18–24)

- 22 P Pavlin iz Nole, škof; Janez Fisher in Tomaž More, muč. (4)
 23 T Agripina, dev., muč.; Jožef Cafasso, duh. ☩
 24 S Rojstvo Janeza Krstnika (1); Kres Ljutomer, Razkrižje
 25 Č Viljem (Vilko) iz Vercellija, opat: Doroteja, dev.
 26 P Srce Jezusovo (1); Vigilij (Stojan), škof Velika Polana
 27 S Marijino Srce; Ema Krška, kneg. (3); Ladislav, kr. Beltinci
-

28 N 13. NAVADNA (2); Irenej, škof, muč.
Jezusove zahteve do učencev (Lk 9, 51–62)

- 29 P Peter in Pavel, apostola (1); Marcel, muč. Hotiza, Radgona
 30 T Prvi mučenci rimske Cerkve (4); Emilijana, muč. ☩

- 1 S Teobald (Bogoslav), pušč. Estera, svetopis. žena
 2 Č Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), muč.
 3 P Tomaž, apostol (2); Heliodor Koprski, škof
 4 S Elizabeta Portugalska; Urh, škof (4)

5 N CIRIL IN METOD, slovan, ap. (1); Anton M. Zacc.

Radenci

Dobri pastir da življenje za ovce (Jn 10, 11–16)

- 6 P Marija Goretti, dev., muč. (4); Bogomila, spok.
 7 T Izaija, prerok; Vilibald, škof; Edelburga, dev.
 8 S Kilijan, škof, muč.; Prokop, muč.
 9 Č Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
 10 P Amalija (Ljuba), red.; Rufina in Sekunda, muč.
 11 S Benedikt, opat (2); Olga Kijevska, kneg.

Benedikt v Prekm.

12 N 15. NAVADNA (2); Mohor in Fortunat, muč.

Prilika o usmiljenem Samarijanu (Lk 10, 25–37)

- 13 P Henrik (Hinko) I., kralj (4); Evgen, škof
 14 T Kamil de Lellis, duh. (4); Frančišek Solan, red.
 15 S Bonaventura, škof, c. uč. (3); Vladimir Kijevski, knez
 16 Č Karmelska Mati Božja (4); Evstatij, škof
 17 P Aleš (Aleksej), spok.; Marcelina, dev.
 18 S Friderik (Miroslav), škof, muč.; Arnold, škof

19 N 16. NAVADNA (2); Arsen, diakon, pušč.

Marta in Marija (Lk 10, 38–42)

- 20 P Marjeta Antiohijska, dev., muč.; Elija, prerok
 21 T Lovrenc iz Brindisija, duh., c. uč. (4); Danijel, pr.
 22 S Marija Magdalena (Majda) (3); Menelij, opat
 23 Č Brigita Švedska, red. ust. (4); Apolinarij, škof
 24 P Krištof (Kristo), muč. (4); Kristina, dev., muč.
 25 S Jakob st., apostol (2); Olimpija, vdova

Kapela ☺

Dobrovnik

26 N 17. NAVADNA (2); Joahim in Ana, starša DM

Bakovci

Jezus uči prav moliti (Lk 11, 1–13)

- 27 P Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3); Pantaleon, muč.
 28 T Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), škof
 29 S Marta iz Betanije (3); Olaf, kralj
 30 Č Peter Krizolog, škof., c. uč. (4); Angelina, kneg.
 31 P Ignacij Lojolski, red. ust. (3); Fabij, muč.

AVGUST 1992 Veliki srpan

1 S Alfonz M. Ligvorij, škof. c. uč. (3); Makabejski bratje

2 N 18. NAVADNA (2); Evzebij iz Vercellija, škof
Jezus svari pred lakomnostjo (Lk 12, 13–21)

- 3 P Lidiya, makedon. žena; Avguštin Kažotić, zagr. škof
4 T Janez M. Vianney, duh. (3); Perpetua, žena
5 S Posvetitev bazilike Marije Snežne (4); Ožbalt, kr.
6 Č Jezusova spremenitev na gori (2); Pastor, muč.
7 P Sikst II., papež in tov., muč.; Kajetan, duh. (4)
8 S Dominik (Nedeljko), red. ust. (3); Ciriak in tov.
-

9 N 19. NAVADNA (2); Peter Faber, red.
Opomin k čuječnosti (Lk 12, 32–48)

- 10 P Lovrenc, diakon, muč. (2); Asterija (Zvezdana), muč.
11 T Klara (Jasna), dev. (3); Tiburcij in Suzana, muč.
12 S Evplij, muč.; Inocenc XI., papež
13 Č Poncijan, papež in Hipolit, duh., muč. (4)
14 P Maksimilijan Kolbe, muč. (3); Evzebij iz Rima, duh.
15 S **MARIJINO VNEBOVZETJE (1); Tarcij, muč.** Apače, Grad, Turnišče
-

16 N 20. NAVADNA (2); Rok; Štefan Ogrski Cezanjevci, Dokležovje
Za Jezusa se je treba odločiti (Lk 12, 49–53)

- 17 P Hijacint Poljski, red.; Liberat (Slobodan), opat
18 T Helena (Jelka, Alenka), ces.; Agapit iz Preneste Pertoča
19 S Janez Eudes, red. ust. (4); Ludvik Toulouški, škof
20 Č Bernard, opat, c. uč. (3); Samuel (Samo), prerok
21 P Pij X., papež (3); Sidonij (Zdenko), škof
22 S Devica Marija, Kraljica (3); Sigfrid (Zmagor), škof
-

23 N 21. NAVADNA (2); Roza iz Lime, dev.
Ozka so vrata v nebesa (Lk 13, 22–30)

- 24 P Jernej, apostol (2); Emilija de Vialar, red.
25 T Ludvik IX. Francoski, kralj; Jožef Kalasanc, duh. (4)
26 S Ivana Elizabeta Bichier, red. ust; Rufin, škof
27 Č Monika, mati sv. Avgušтина (3); Cezarij, škof
28 P Avguštin, škof, c. uč. (3); Hermes, muč.
29 S Mučeništvo Janeza Krstnika (3); Sabina, muč.
-

30 N 22. NAVADNA (2); Feliks in Adavkt, muč.
Jezus uči ponižnosti (Lk 14, 1.7–14)

- 31 P Rajmund (Rajko) Nonat, red.; Pavlin, škof

- 1 T Egidij (Tilen), opat (4); Verena, dev.
- 2 S Maksima, muč.; Kastor, škof
- 3 Č Gregor Vel., papež (3); Mansvet, škof
- 4 P Rozalija (Zalka), dev.; Ida, spok.; Mojzes, prerok
- 5 S Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, muč.

**6 N 23. NAVADNA (2); ANGELSKA; Petronij, škof
Hoja za Kristusom (Lk 14, 25–33)**

- 7 P Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč.
- 8 T **Marijino rojstvo (2); Hadrijan, muč.** Tišina
- 9 S Peter Klaver, red.; Dorotej in Gorgonij, muč.
- 10 Č Nikolaj Toletinski, spok.; Otokar, red.
- 11 P Prot in Hijacint, muč.; Erntruda (Erna), dev.
- 12 S Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.

**13 N 24. NAVADNA (2); Janez Zlatousti, škof, c. uč.
Prilika o božjem usmiljenju (Lk 15, 1–32)**

- 14 P Povišanje sv. Križa (2); Notburga, dev. Crensovci, Križevci
- 15 T Žalostna Mati božja (Dolores) (3); Melita, muč.
- 16 S Kornelij, papež in Ciprijan, škof, muč. (3)
- 17 Č Robert Bellarmino, škof, c. uč. (4); Lambert, škof
- 18 P Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, muč.
- 19 S Kvatre; Januarj, škof, muč. (4); Emilija de Rodat, red.

**20 N 25. NAVADNA (2); Suzana, muč.
Ne moremo služiti Bogu in mamonu (Lk 16, 1–13)**

- 21 P Matej (Matevž), apostol in evang. (2); Jona, prerok
- 22 T Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
- 23 S Paternij (Domagoj), škof, muč.; Lin, papež
- 24 Č Rupert Salzburški, škof (4); Marija reš. jetnikov
- 25 P Avrelija (Zlata), dev.; Sergej Radoneški, škof
- 26 S Kozma in Damijan, muč. (4); Nil, opat Kuzma

**27 N 26. NAVADNA (2); Vincenc Pavelski, duh.
Bogatin in ubogi Lazar (Lk 16, 19–31)** Vrnitev na
sončni čas

- 28 P Venčeslav (Vaclav), muč. (4); Lioba (Ljuba), dev.
- 29 T Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2) Veržej
- 30 S Hieronim, duh., c. uč. (3); Zofija, spok.

- 1 Č Terezija Deteta Jezusa, dev. (3); Remigij, škof
2 P Angeli varuhi (3); Teofil (Bogoljub), spok.
3 S Evald, muč.; Kandid (Žarko), muč.
-

4 N 27. NAVADNA (2); ROŽNOVENSKA; Francišek Asiški
Jezus spodbuja k veri (Lk 17, 5–10)

- 5 P Marcelin, škof; Flavija, muč.
6 T Bruno, red. ust. (3); Renato, škof
7 S Rožnovenska Mati božja (3); Marko I., papež
8 Č Demetrij, muč.; Pelagija, spok.
9 P Dioniz, škof in tov., muč.; Janez Leonardi, duh. (4)
10 S Francišek Borgia, red.; Hugolin, muč.
-

11 N 28. NAVADNA (2); Emilijan (Milan), škof;
Jezus očisti deset gobavcev (Lk 17, 11–19)

- 12 P Maksimilijan Celjski, škof (4); Serafin, red.
13 T Edvard, kralj; Koloman, muč.
14 S Kalist I., papež, muč. (4); Gavdencij (Veselko), škof
15 Č Terezija (Zinka) Velika, dev., c. uč. (3)
16 P Hedvika, red.; Marjeta M. Alakok, dev. (4); Gal, opat
17 S Ignacij Antiohijski, škof, muč. (3); Viktor, škof
-

18 N 29. NAVADNA (2); MISIJONSKA; Luka, evang.
Prilika o sodniku in vdovi (Lk 18, 1–8)

- 19 P Izak Jogues in kanadski muč.; Pavel od Križa (4)
20 T Irena (Miroslava), muč.; Vendelin, opat
21 S Uršula, dev., muč.; Hilarion, opat
22 Č Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila Boscardin, red.
23 P Janez Kapistran, duh. (4); Severin iz Kölna, škof
24 S Anton M. Claret, škof (4); Feliks, škof, muč.
-

25 N 30. NAVADNA (2); ŽEGNANJSKA (1); Darija
Prilika o farizeju in cestnarju (Lk 18, 9–14)

- 26 P Lucijan, muč.; Amand iz Strasbourga
27 T Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof
28 S Simon in Juda Tadej, apostola (2); Cirila, muč.
29 Č Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, dev.
30 P Marcel, muč.; Alfonz Rodriguez, red.
31 S Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, muč.

1 N VSI SVETI (1); Cezarij, diakon, muč.

Osmereo blagrov (Mt 5, 1–12)

- 2 P Spomin vseh vernih rajnih (1); Marcijan, pušč.
- 3 T Viktorin Ptujski, škof, muč.; Just, tržaški muč. (4)
- 4 S Karel Boromejski, škof (3); Vital in Agrikola, muč.
- 5 Č Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krstnika
- 6 P Lenart (Narte), opat (4); Sever, škof, muč.
- 7 S Engelbert, škof, muč.; Ernest, opat; Vilibrord, škof

8 N 32. NAVADNA (2); ZAHVALNA; Bogomir, škof O vstajenju mrtvih (Lk 20, 27–38)

- 9 P Posvetitev lateranske bazilike (2); Teodor (Božidar)
- 10 T Leon Vel., papež, c. uč. (3); Andrej Avelinski, duh.
- 11 S Martin iz Toursa, škof (3); Menas, pušč.
- 12 Č Jozafat Kunčevič, škof, muč. (3); Kunibert, škof
- 13 P Stanislav Kostka, red. (4); Homobonus, trgovec
- 14 S Nikolaj Tavelić, muč.; Lovrenc O'Toole, škof

Martjanci, Kobilje

15 N 33. NAVADNA (2); Leopold, knez

Napoved razdejanja Jeruzalema (Lk 21, 5–19)

- 16 P Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfte (4); Otmar, opat
- 17 T Elizabeta Ogrska, red. (3); Evfemija in Tekla, muč.
- 18 S Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4); Abdija, pr.
- 19 Č Narsej, muč.; Barlam, muč.
- 20 P Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, red.
- 21 S Marijino darovanje (3); Gelazij I., papež

22 N JEZUS KRISTUS, KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1)

Kristus vlada s križa (Lk 23, 35–43)

- 23 P Klemen, papež, muč.; Kolumban, opat (4)
- 24 T Andrej Dung-Lac in tov., vietnam. muč. (3)
- 25 S Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč.
- 26 Č Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, šk.
- 27 P Virgil, apostol Karantanije (4); Jožef Pignatelli, red.
- 28 S Jakob de Marchia, duh.; Eberhard, škof

Lendava

29 N 1. ADVENTNA (1); Saturnin, muč.

Potrebnost je čuječnost, (Mt 24, 37–44)

- 30 P Andrej, apostol (2), zavetnik mariborske škofije

- 1 T Eligij, škof; Natalija (Božena), spok.
 2 S Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.
 3 Č Frančišek Ksaver, duh. (3); Kasijan, muč.
 4 P Janez Damaščan, duh., c. uč. (4); Barbara, dev., muč.
 5 S Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof

**6 N 2. ADVENTNA (1); Nikolaj (Miklavž), škof
 Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Mt 3, 1–12)**

**Dolenci
 Sobota**

- 7 P Ambrož, škof, c. uč. (3); Agaton, muč.
 8 T Brezmadežno spočetje Device Marije (1)
 9 S Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak
 10 Č Melkijad, papež, muč.; Judita, svetopis. žena
 11 P Damaz I., papež (4); Danijel Stilit, pušč.
 12 S Ivana Frančiška Šantalska, red. (4); Amalija, muč.

**13 N 3. ADVENTNA (1); Lucija, dev., muč.
 Janez Krstnik pošlje učenca k Jezusu (Mt 11, 2–11)**

- 14 P Janez od Križa, c. uč. (3); Spiridion (Dušan), škof
 15 T Kristina (Krista), dev.; Marija K. di Rosa, red. ust.
 16 S Albina, dev., muč.; Adelhajda, ces.
 17 Č Lazar iz Betanije; Olimpija, red. ust.
 18 P Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, škof
 19 S Kvatre; Urban V., papež; Favsta, spok.; Tea, muč.

**20 N 4. ADVENTNA (1); Evgenij in Makarij, muč.
 Jožef vzame Marijo k sebi (Mr 1, 18–24)**

- 21 P Peter Kanizij, duh., c. uč. (4); Severin, škof
 22 T Demetrij, muč.; Frančiška Cabrini, red.
 23 S Janez Kancij, duh., c. uč. (4); Viktorija, dev., muč.
 24 Č Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), dev.
 25 P BOŽIČ, GOSPODOVO ROJSTVO (1); Anastazija, muč.
 26 S Štefan, prvi mučenec (2); Zosim, papež

**27 N SV. DRUŽINA (2); Janez Evangelist, apostol
 Beg v Egipt (Mt 2, 13–15, 19–23)**

- 28 P Nedolžni otroci, muč. (2); Kastor in tov., muč.
 29 T Tomaž Becket, škof, muč. (4); David, kralj
 30 S Rajner, škof; Liberij, škof; Evgen, škof
 31 Č Silvester I., papež (4); Melanija, opatinja

Bogájnskomi püşpeki

Jožetu Smeju

Sonetov ne vën tak pisati lepih,
kak TI nan je skladaš umetne,
gda pridemo v leta, ge TI si nas dojšao
zdaj na poti življenja –

Zato spomin naj samo zbidin
kak skoro najstarejši Bogájničar
TEBI v pozdrav, ki si doségno
najvišišo čest v Cerkvi med lüstvon!

Za Košičon sósidon prijao za përo si
preminóčnosti naše odkrivao bogastvo,
bedeničkoga Kuzmiča pesmi slovenčo,
njëgov žitek pa delo obúdo v romani,
búditele naše oživo si v knigi,
STOPINJE si dao nan, da nadaljavlejo
delo naših vučitelov – spoznávatí dom...
V babilonsko si sužnost prišao med bojnov,
v tihínskoj si reči potáplao se v knige,
da si šče bole vzlúbo jezik domači,
ki igra TI v pesmi pa knigi kak góslari strúna!

Adna dúša pa adno srce bila TI
ves je domača, gda vodo jo Tvoj je Krstiteo-
gda mólila pesen v tesnóci je cërkvice stare,
kak rúm zdaj grmí od beloga tórna,
ki sveiti od Gaja nan prek goríc do Vršíča,
pa daleč po sveiti ge Bogájničar slúži si krúž...
Naj TEBI túj sveiti šče dúgo,
gda popévle TI glas čúdiviti
pa pisana reč tolaži nan srca,
Skrivnost diči Vnebozastoplënja...

Bogájničar

Vilko Novak

Slovstveno delo dr. Jožefa Smeja

Sedemdesetletnik dr. Jožef Smej druží v sebi najrazličnejše sposobnosti, ki jih uveljavlja kot pesnik, romanopisec, zgodovinar, bogoslovni pisatelj in prevajalec leposlovnih ter znanstvenih del. Pri nas ne najdemo združenih tóliko sposobnosti v eni osebi. Poleg naravne nadarjenosti in vztrajnega šudiya od mladih dni (jeziki, zgodovina, teologija) pa so našega rojaka usmerile v tako vsestransko dejavnost tudi razmere, v katerih je živel. Rojstna krajina in zanimanje za njeno kulturno preteklost sta ga privlačili v raziskavanje življenja in dela tistih mož, ki so v tujem okolju usmerjali in ohranjali slovenstvo krajine med Muro in Rabo. Znanje madžarščine, ki si ga je pridóbil v sombotelskem bogoslovju v sicer nesrečnih letih za našo krajino, pa mu je omogočilo to raziskovalno in pisateljsko delo. Saj je Jože Smej, žal, danes zadnji, ki je sposoben to znanje uporabljati v take namene, vsaj v tako poglobljeni obliki.

Kot vsi naši rojaki, ki so v zadnjih desetletjih raziskovali prekmursko preteklost (Š. Barbarič, I. Škafar, I. Zelko idr.), je tudi Jože Smej moral slovstveno delovati poleg svojih poklicnih dolžnosti in dolgo tudi zunaj večjega kulturnega središča. Znal pa je svoje delo prilagoditi kraju in razmeram, v katerih je živel. Tako je svoja dolga soboška leta namenil študiju tamkajšnjega župniškega arhiva in na podlagi njegovega gradiva napisal razpravo **Cerkev v Soboti (1071–1971)** v Stopinjah 1972, 20–63 – ob devetstoletnici »odkar bi naj bila zgrajena njena prva cerkev«. To je bil prvi letnik našega koledarja in zbornika, ki ga je Smej v dogovoru z nekaterimi drugimi sodelavci tedaj ustanovil, kot vrednega naslednika nekdanjega Kalendarja srca Jezušovoga (1904–1944), da na sodoben način širi poznavanje preteklosti prekmurske krajine in tudi z ostalim čtivom budi navezanost na vrednote naše domačije. To Smejevo zaslugο moramo ob tej priliki posebej hvaležno poudariti.

V tem spisu obravnava S. zgodovino soboške cerkve od najstarejših časov na podlagi redkih ostankov in poročil. Za protestantskimi duhovniki v 16. in 17. stoletju je zbral podatke o katoliških župnikih in vicearhidiakonih, sestavljal seznam soboških podružnic in kapel, opisal zvone, staro in novo župnišče, povedal marsikaj o šolah in kantorjih ter končal spis z drobci iz soboške zgodovine. Vsa razprava je ilustrirana.

V istem letu, ko je bil natisnjen prvi letnik Stopinj, je J. Smej v knjižici **Spomenikom domačije – zadnja ura naj ne bije** (Maribor 1971) predstavil umetnostne in zgodovinske spomenike ter znamenja v Soboti.

Ves čas pa je Smejevo zanimanje in delo segalo tudi v polpreteklo dobo vsega Prekmurja. Poglobljal se je v delo Franca Ivanocyja in njegovih sodelavcev ter napisal doktorsko disertacijo: **Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga** (Maribor, 1975). To je prva slovenska teološka doktorska disertacija, ki obravnava prehodno razdobje iz madžarske nadvlade v slovenski čas v naši krajini. Na podlagi tiskanih in pisanih virov ter dotedanjih spisov je Smej nanovo prikazal duhovniško in narodnostno podobo dr. Franca Ivanocyja. V prvem delu knjige natančno seznanja z njegovimi sodelavci in z razmerami, v katerih so delovali, Ivanocyjevo odločno borbo s svetno in cerkveno oblastjo za narodnostne pravice naše krajine. – V drugem delu pa raziskuje delo duhovščine pod Ivanocyjevim vodstvom ter po njegovi smrti v župnijah, na nekaterih področjih (tisk, stik z drugimi Slovenci) pa v vsem Prekmurju, tako da najdemo v tej knjigi velik del ne le cerkvene, marveč tudi kulturne in splošne zgodovine naše krajine od konca 19. stoletja do konca tridesetih let našega stoletja.

J. Smej pa je stalno raziskoval tudi starejša obdobja naše preteklosti, predvsem delo prvega katoliškega pisatelja v prekmurščini, Miklóša Kúzmíča. Že kot bogoslovac v Sombotelu je v tamkajšnji semeniški knjižnici dobil zvezek Kúzmíčevih pesniških madžarskih poslanic škofu Szilyju, ki je zalagal njegove knjige, in nekaterim drugim duhovnikom, pa tudi Čerģičeve pesmi Kúzmíču. Smej je dognal, da je te pesmi prepisal Peter Borkovič, Kúzmíčev kaplan. Zaradi razmer je šele po dobrih treh desetletjih bilo mogoče pripraviti in izdati knjigo: **Muza Miklóša Kúzmíča** (Pomurska založba, Sobotla 1976, 185 str.), v kateri je Smej v temeljitem uvodu predstavil z novimi podatki Kúzmíčevo življenje, njegovo pesniško delo, njegove dobrotnike in prijatelje, katerim je pisal.

Leto pred tem je Ivan Škafar objavil skoro vsa Kúzmíčeva pisma škofu Szilyju (Slavistična revija 1975) in s tem nanovo osvetlil tega našega pisatelja ter njegovo delo. Sedaj je J. Smej bistveno dopolnil podobo Miklóša Kúzmíča in prekmurske slovstvene ter kulturne zgodovine. Objavil je Kúzmíčevo latinsko pesem, ki jo je le-ta sam prevedel v slovenščino: Ki si premišljavaš z-žitka Človeka... Nanovo je S. prevedel Kúzmíčev latinski nagrobni napis. Za tema sledijo ena latinska in tri madžarske Szilyju namenjene poslanice za božič in novo leto – v izvirniku in prevodu; tri bratoma Borosema, tri Čerģičeve pesmi Kúzmíču ter le-tega odgovore nanje, pa še poslanice bartojskemu župniku Gabru in nekaterim drugim.

S to knjigo J. Smej ni le predstavil prvega prekmurskega katoliškega pisatelja izpred dvesto let kot spretnega latinskega in madžarskega pesnika, ki je dodobra obvladal tedanjo klasično in madžarsko besedno izobrazbo, marveč je tudi sebe

predstavil kot zelo spretnega pesniškega prevajalca, ki je vsebinsko in oblikovno nadvse uspešno presadil ta baročna besedila v slovenščino. Obenem se je z uvodno razlago in opombami izkazal tudi kot dober slovstveni zgodovinar. Značilnost pristranskega časa je, da tudi ta Smejev dosežek ni bil ne v strokovnih ne drugih glasilih priznalno ocenjen. Poleg enega madžarskega priznanja (I. Fried v Helikonu) vsa s Š. Barbaričem poudarila pomen knjige v Stopinjah.

J. Smej se je tako poglobil v življenje in delo Mikloša Kúzmiča, da je po tridesetih letih zbiranja gradiva in razmišljanja o njem napisal prvi življenjepisni roman iz prekmurske preteklosti: **Po sledovih zatega peresa** (Sobota, 1980, 481 str.). V njem zaživijo čas, ljudje in Mikloševa domačija z družino, sošolci, cveticami in živalmi, z nošo in obrtni, Gornja Lendava s svojim gradom in njegovimi ljudmi, verske razmere na Goričkem, šolanje v Györu, slovenski izseljenci v šomogjski županiji s Števanom Kúzmičem itn. V drugem delu romana pa sledimo Mikloševemu preprostemu, kar revnemu življenju v Ivánovskem dolu pod bedeničko cerkvijo, pa njegovemu izrednemu prizadevanju, da bi prirédil svojim rojakom najpotrebnejše verske in šolske knjige. Spoznavamo njegovo dopisovanje z dobrotnikom, založnikom njegovih knjig, sombotelskim škofom Janošem Szilyjem, srečujemo nešteto oseb, od dijakov, ki jih je Kúzmič pošiljal v šole, do njegovih prijateljev, predvsem martjanskega župnika Gabra, dolénskega Čergiča, evangeličanskega pisatelja Mihala Bakoša in beremo o Mikloševem obisku pri soimenjaku Števanu v Šürdu – skratka: tu je oživljena vsa kulturna zgodovina in vsakdanje življenje druge polovice 18. stoletja na Goričkem in delno tudi na Ravenskem. Pisatelju se je to posrečilo predvsem zavoljo nadrobnega poznavanja vsega gradiva (od matičnih knjig do pism itn.), ustvarjalne domišljije in sledeč vodilo iz uvoda v knjigo: »... pisatelj... mora pisati jedrnat, izpiljen jezik... Z izbrušeno besedno umetnostjo, iznajdljivo globokoumnostjo in ubrano melodijo besednih zvokov mora povezovati lepoto in resnico«. Zato bi morali poznati ta Smejev roman vsaj tisti rojaki, ki menijo, da so izobraženi. (Poleg tiskovnih napak mu je nekdo neodgovorno spremenil »bogojanski« v »bogojski«.)

Z obema zadnjima knjigama je povezana knjižica: **Simon Čergič, župnik in pesnik** (Maribor, 1982), v kateri je označil pomen dolénskega in gornjelendavskega župnika, ponatisnil (s popravljenim prevodom) tri njegove pesmi Kúzmiču in le-tega odgovore iz Muze..., dodal pa je še ponatis in svoj prevod Čergičeve pesnitve ob Szilyjevi smrti.

Jože Smej se je uveljavil tudi kot prevajalec ne le več besedil verskega značaja (gl. o tem v drugem članku), marveč tudi svetnih besedil. Iz madžarščine je prevedel tri romane, ki zanimajo po svoji tvarini naše bralce: Géze Gárdonyija: Atila, božji bič (1973) in Božji sužnji (1977) ter Ferencza Möre Zlata krsta (ki ga je Pomurska založba naročila, a še ne izdala). Za slovensko slovstvo pa sta pomembna dva njegova pesniška prevoda iz francoščine, ker sta delo dveh velikih dramatikov 17. stoletja: Pierre Corneille, **Mučenec** (izvirno: Polyeucte, Haloze 1983), ki je sploh prvi slovenski prevod tega pesnika – in Jean Racine, **Ifigenija v Avliidi** (Maribor, 1989). Tudi ta dva prevoda se odlikujeta s Smejevo mojstrsko verzifikacijo in pesniškim jezikom. Žal sta zavoljo skrite založbe ostala med slovstveniki neopazna.

Ne smemo prezreti tudi treh tipkopisov, ki dopolnjujejo Smejevo raziskovanje Ivanocyjevih sodelavcev: Pastoralni profil Ivana Baše (Sobota, 1950), Jožef Klek st. (1954) in Bogojanski župniki in njihove kronike (od 1886' do 1959, Maribor, 1976).

Mohorjeva družba bo prihodnje leto izdala Smejev roman **Psalmi vaškega župnika**, v katerem je prikazal življenje in delo bogojanskega župnika Ivana Baše, graditelja tamkajšnje Plečnikove cerkve. Ob njem se razvija naša cerkvena in kulturna zgodovina prvih desetletij tega stoletja. O knjigi bomo več pisali ob njenem izidu.

Poleg teh večjih del je Jože Smej napisal vrsto razprav in člankov verske in zgodovinske ter slovstvene vsebine in pesmi v Družini, Novi mladiki, Stopinjah (npr. o obeh Kúzmičih), Oznanjenju, Časopisu za zgodovino in narodopisje, Zgodovinskem časopisu, v ekumenskih zbornikih V edinosti in drugod.

Vse to kratko označeno slovstveno delo Jožeta Smeja ima velik pomen za spoznavanje kulturnega in verskega življenja prekmurskih Slovencev v preteklosti ter dokazuje njegovo ustvarjalno in oblikovalno moč, ki naj nam ustvari še mnogo podobnih del!

Lojze Kozar ml.

Jožef Smej in njegovi verski spisi

V letu 1922, ko je Ivan Baša že deseto leto pasel bogojanske ovce, se je očetu Jožefu in materi Ani, rojeni Šumak, 15. februarja rodil sin Jože, sedanji mariborski pomožni škof. Otroštvo in mladost je preživel v rodni Bogojini, kjer ga je krepil duh velikega Baše. Vase je vpiljal lepoto prvih bregov Goričkega, ki se takoj za vasjo plaho dvigajo iz ravnine. Leto za letom je doživljal rodovitnost bogojanskih polj. V njegovo dušo je zavel tudi duh kardinala Jakoba Missie, sorodnika po materini strani. Materin dedek Martin Šumak, imenovan »Stari Štajerec«, ki se je z Murskega vrha preselil v Bogojino, je bil kardinalov bratranec.

Jože Smej je začel spoznavati šolsko učenost doma v Bogojini, kjer je končal štiri razrede osnovne šole. Osem razredov gimnazije je obiskoval v Soboti, kjer je leta 1940 tudi maturiral. Na ljubljanski univerzi je vpisal medicino, a je tam ostal le en mesec. Klic Njega, ki so se mu odzvali Baša, Missia in številni drugi duhovniki, je bil močnejši. Osemnajstletni Jože Smej je videl le eno pot, pot duhovništva. Oktobra 1940 se je vpisal na Visoko bogoslovno šolo v Mariboru. Že po dveh semestrih je prišla resna preizkušnja: začela se je druga svetovna vojna. Prekmurje so zasedli Madžari in sombotelski škof je spet dobil v upravo del svoje škofije. Prevzel je tudi skrb za prekmurske bogoslovce. Tudi Jože Smej je bogoslovni študij nadaljeval v Sombotelu, kjer je bil 8. decembra 1944 posvečen v duhovnika.

Do aprila 1945 je preživel v sombotelskem semenišču kot semeniški duhovnik. Konec vojne je dočakal v Dobrovniku kot upravitelj cerkve (rector ecclesiae). 1. junija 1945 je bil imenovan za kaplana v Turnišču. Po treh letih se je preselil v Soboto, kjer je opravljal kaplansko službo do 12. julija 1964, torej skoraj 16 let. Dušnopastirsko službo je nadaljeval v Soboti, najprej kot župnijski upravitelj, nato pa kot župnik in dekan, vse do odhoda v Maribor 1. septembra 1969.

Vajen dela in napora je sprejel številne službe. Ob prihodu v Maribor je sprejel službo kanonika, službo sodnika ter branilca vezi pri Škofijskem cerkvenem sodišču, kar opravlja še danes. Leta 1974 je postal ravnatelj škofijske pisarne, naslednje leto pa prošt stolnega kapitlja. Leta 1980 je bil imenovan za generalnega vikarja mariborske škofije.

Kljub obilici dela se je posvečal prekmurski preteklosti, predvsem Ivanocyju in njegovemu krogu in s tega področja tudi doktoriral na Teološki fakulteti v Ljubljani.

Kot zaslužnega moža krajevnne Cerkve in kot gorečega pastoralnega in znanstvenega delavca, ga je papež Janez Pavel II. 25. aprila 1983 imenoval za naslovnega škofa črniškega in mariborskega pomožnega škofa. Za škofovsko geslo si je izbral besede: Gratia plena recordare – Milosti polna spomni se.

Kot škof ni odložil prejšnjega dela, ampak je sprejemal le nove službe. Tako je od slovenskih škofov pooblaščen, da pregleduje nove prevode svetega pisma Stare zaveze. Na Teološki fakulteti je predavatelj madžarščine, pri kaplanskih in župnijskih izpitih pa je izpraševalec svetega pisma Nove zaveze.

Jože Smej je pesnik, zgodovinar, prevajalec, predvsem pa je oznanjevalec evangelija, dušni pastir. Duhovno hrano ne deli le z govorno besedo ob raznih slovesnostih doma in v tujini med našimi zdenci in izseljenci, ampak tudi s pisano besedo. Ravno ta, pisana beseda, lažje doseže tiste, ki se zavedajo, da človek ne živi samo od kruha.

O kruhu je škof Jože Smej napisal kar dvoje šmarnice. Pa ne o navadnem, vsakdanjem kruhu. Pisal je o kruhu vseh kruhov, o Kristusu, ki se nam daje v hrano. Prve šmarnice imajo tudi tak naslov: Kruh vseh kruhov (Maribor 1986). Tak je tudi akrostih uvodnega soneta. Na 140 straneh se nam podarja obilje duhovne hrane, pa ne vsakdanje, enolične, temveč praznične, bogate. To ni miselno razglabljanje o skrivnosti sv. Evharistije, ampak vzpodbuda, da bo »naše maševanje ali udeležba pri sv. maši res potopitev v skrivnost Kristusa, ki nas prav zdaj odrešuje«, da bodo »naša obhajila pravo zedinjenje s Kruhom vseh kruhov in naši obiski Najsvetejšega porast molitve, adoracije in zadoščevanja«, kakor piše škof Smej v uvodu. K temu nas vzpodbujajo lepi zgledi iz Svetega pisma in iz svetovne literature, ki jih je Smej s pisateljsko močjo znal vplesti v svoje razmišljanje. Tako je vseh 32 enot prava zakladnica, ne človeške, ampak božje modrosti, tiste modrosti, ki nas rešuje iz spon tega sveta in pripravlja za gledanje Boga iz obličja v obličje.

Tudi šmarnice za naslednje leto so zacvetele pod peresom Jožefa Smeja. Dal jim je naslov: Mir – deljeni kruh (Maribor 1987). Teh štirinajst črk se ponovi v akrostihu uvodnega soneta, ki opeva Kristusa, božjega Sina, kruh deljeni. »Šmarnice obravnavajo pravne ali mirovne prvine, ki jih najdemo v mašnem obredu ali pa tudi že v pripravi na mašo. Kristus je naš mir. V evharistični skrivnosti je on tisti kruh, ki je nenehoma deljen, lomljen. Evharistija ali deljeni kruh je torej soznačnica za mir.« Vseh 32 enot, napisanih na enak način in z enakim žarom kakor šmarnice prejšnjega leta, nas nagovarja, »da bomo tudi mi za druge evharistija, deljeni kruh. Drugim delimo odpustanje, prijazno besedo, imetje in tudi evangelij, lepoto vere, seveda na nevsiljiv način.« Samo tisti, ki je široko izobražen, ki se ne boji napora in žrtev, ki je tesno povezan s Kristusom in ima v srcu božji mir, lahko napiše take šmarnice, kakor so oboje Smejeve.

»Če je knjiga napisana samo zato, da se enkrat samkrat prebere, potem pa odloži za vse večne čase, ni vredno truda. V tem primeru je res škoda za vsako smreko, ki pade zato, da jo zmeljejo v papir,« je v uvodu zapisal Jože Smej. Za njegove šmarnice, tako prve kot druge, ni bilo škoda smrek. Oznanjevalce božje besede in vse, ki obe knjigi vedno znova jemljejo v roke, Smejeve besede odpirajo za tiste vrednote, ki so dragocenejše kakor vse smreke tega sveta.

Več krajših Smejevih zapisov z versko vsebino je bilo objavljenih v Stopinjah in raznih revijah.

Duhovno bogastvo nam je škof Smej posredoval tudi s prevodi iz tujih jezikov. Iz madžarščine je prevedel doktorsko disertacijo Franca Ivanocyja, z naslovom Sveto pismo in klinopisni spomeniki (Maribor 1985). Disertacija je v izvirniku izšla leta 1885 v Sombotelu. Da je ob stoletnici izšla v slovenskem prevodu, so prevajalca vzpodbudili trije razlogi: avtorjeva osebnost, nezmanjšana vrednost disertacije in njena otežkočena dosegljivost.

Jože Smej je sodeloval pri prevodih nekaterih strokovnih knjig o Svetem pismu. V knjigi Uvod v Sveto pismo stare zaveze (Celje 1979) je prevedel tretji del, ki obravnava poznejše preroške knjige. Teh 123 strani je prevedel iz francoščine.

Ravno tako iz francoščine je prevedel 328 strani v knjigi Uvod v Sveto pismo Nove zaveze (Celje 1982). Njegov prevod je pet poglavij drugega dela, ki govori o sinoptičnih evangelijih in četrti ter peti del, ki razpravlja o Janezovem izročilu in novozaveznih apokrifih.

Kot dober prevajalec se je Jože Smej izkazal tudi v knjigi Psalmi (Celje 1989). Jože Krašovec je prevedel besedilo psalmov, škof Smej pa ves komentar v 552 strani obsegajoči knjigi.

S prevodi iz latinščine je sodeloval tudi pri Bogoslužnem molitveniku (Ljubljana 1976) in Zakoniku cerkvenega prava (Ljubljana 1983). Sodeloval je tudi pri jubilejnem prevodu Svetega pisma Nove zaveze (Ljubljana 1984). Kot zastopnik slovenskih škofov je pregledal prevod iz grščine.

Gornji prikaz Smejevih verskih spisov je le drobec vsega njegovega dela. A že to razodeva njegovo osebnost, ki jo krasi globoka vera, vztrajnost in ljubezen do Cerkve ter slovenskega ljudstva. Zato bi tudi Jože Smej lahko zapisal Cankarjeve besede:

»Moje delo je knjiga ljubezni – odpri jo, domovina, da boš videla, kdo ti je pravičen sin! Dal sem ti, kar sem imel; če je bilo veliko ali malo – Bog je delil, Bog razsodi! Dal sem ti svoje srce in svoj razum, svojo fantazijo in svojo besedo, dal sem ti svoje življenje – kaj bi ti še dal?«

Stanislav Zver

G. škof za vaših – nam darovanih – 70 let

Lep, skoraj vroč, julijski večer. Večerni Ave je odzvonilo.

Stolpič kapelice Sv. Urbana, ki krasi vrh hriba imenovanega Vršič, je dobival v sosednjem vinogradu senčno veličino, ki se je ne bi sramovala nobena katedrala. Pogled je tipal v daljo in slutil za temačnim južnim obrobjem šepet Mure. Precej bližje mu je osvetljeni stolp turniške cerkve postajal zvezda stalnica med migetajočimi otoki luči prekmurske ravnice med Lendavo in Soboto razpete.

Kot jagode rožnega venca, ki peljejo prste molilca h križcu, pa je še bližji pogled vaška ulična razsvetljava vodila k Plečnikovemu svetišču, ki je vpricho vzhajajoče lune, stolp in vzhodna stran, dobivalo vse bolj belino oblačila neveste. Vas pod hribom je legala k počitku. Le tu in tam pasji lajež, iz daljave ropot traktorja in, hvala Bogu, še jok otroka. Vas, ki tam izza 1208. leta lahko išče svoj obraz; vas, ki jo je popotnik v davnini označil kot dolgo, blatno naselje, a se danes krasi z lepo urejenimi hišami, ki jim okna in balkone venča obilo rož; vas, ki je dala Krajini in domovini velike može, je kot cvet, ki šele v luninem svitu odpira svojo lepoto, ležala pred menoj. Bogojina.

Očaran zaradi lepote večera, prevzet nad šepetom božjega miru, ki je vel nad vasjo, sem se skrušen sesedel v travo vrh hriba. Bogu bodi potoženo, celo naprstni rožni venec je obmiroval. Le čriček v bližini je veselo snubil družico. Polnost večera; ko želje in misli pojejo v molitev skrivnosti, kot da se pogovarjata le duša in Bog.

To in podobno, kar sem začutil tisti večer, ko so me iz breztežnega sna misli na vrhu hriba predramile šele ugasle vaške luči, dočutem vedno znova ob človeku, ki je poln Boga v skrivnostnem svetu lastne duše. Takrat se mi ob njega sogovornika prek neba do daljav lastnega srca razpne nevidni trak božje previdnosti, ki nežno ovija vse bivanje Rimskih cest, ozvezdij in zemlje v vsakem atomu, ter klije, vzdržuje in osrečuje življenje, tudi najbolj nebogljen. Tedaj mi postaja človek poklon za časnost in večnost; dar, ki mu sam Večni nazdravlja, s čašo lastne krvi; postaja mi prošnja po ljubezni, ki ne računa in ne čaka na povračilo. Tedaj človek v žitu in osatu obstoja dobiva veliko začetnico, ki mu je v večnost vsekana že takrat, ko je njegova obstojnost velika le nekaj milimetrov in žari vse bolj do polne daritve v Očetove roke. Ob takem človeku, kakor tisti večer, stopi vse ob rob ceste življenja: naslovi, dosežki, uspehi in neuspehi, načrti..., prav vse; le sreča, »da sem«, odeta v škrlatni plašč vriska v jutranji zor ter postaja lastnina dneva. Srečanje s takšnim človekom vodi k sočloveku, ker vsak postaja odtенок in del večnega očetovstva.

Obenem pa človek z bogastvom Boga ostri pogled v daljo vkoreninjenja v duhovno in snovno lepoto domače dedine, ki pa se spreminja in klic in poslanstvo ter nalogo po ohranitvi, varovanju in razvoju le-te.

Skratka, po človeku, ki je prepojen z božjo bližino, je še posebej slišna Beseda, ki jo sicer razodevajo vse stvari; Beseda, ki je sama dar, ter pričakuje v odgovor sodelovanje in ljubezen. Zato takšen človek ni samota, ampak je za sočloveka communio – povezanost in srečanje z bogastvom.

... in tako dočutevam, ne zamerite sebičnim občutkom, »dočutevamo« vašo prisotnost med nami, rojak g. škof dr. Jožef Smej; dočutevamo, kot svetišče, ki šepeta božjo bližino; kot domačo Krajino, vas, župnijo in cerkev, ki nas usmerja k novemu nebu, a hkrati vabi in pošilja k sočloveku, da z roko v roki na temelju, ki so ga položili naši očetje in pradedje, ob skrbi za zemeljskost, približujemo prihod božjega kraljestva. Bogu hvala za vas. Za vaših 70 let, nam podarjenih. Še dolgo, dolgo vas »Bog živi med nami«.

Sever

»Srebrniku« prof. Jožetu Zadravcu (ob 25-letnici mašništva)

Ne vem, ali me je misel pesnika, »da sem preveč iz zemlje in trav« naslonila sončnega pomladnega dne na hrapavo deblo stare vrbe, ki je krošnjo začetega brstenja ponujala v pramenih senc šepetanju valov reke Mure. Ali pa mi je na pragu nedelje Dobrega pastirja, ki je svetovni molitveni dan za duhovne police, vzvalovana bit Duha prežeta s prelestno lepoto ob pogledu na levi breg Mure, kjer živi povest o dobrih ljudeh, narekovala, da ustavim svoj vsakdan in pogledam v zrcalu murskih valov obliče duhovnih poklicev v Slovenski Krajini.

Tok misli se je prepustil toku reke in z njim odhitel v daljno preteklost; se dotipal prvih misijonarjev iz Salzburga in pospremil brata Cirila in Metoda čez reko, ko sta nesla v Rim v domačem jeziku pisane bogoslužne knjige. Iz nekoliko bližnje preteklosti sem na hvaležen splav spomina rešil vsaj nekatere duhovnike, ki so ob večnih resnicah ljudstvu in svetu ob Muri podarjali tudi časne vrednote: Mikloša Kuzmiča s Knjigo molitveno, pridružil se mu je Jožef Košič s Starinami, iz Cankove je pristopil Jožef Borovnjak, iz Beltincev s kupom takrat nezaželenih mohorjevsk Marko Žižek... Družina na splavu spomina se je zelo povečala, ko je splav ustavil dr. F. Ivanocy s svojimi: obema Klekloma so delali družbo Baša, Rogač, Kolar, Sakovič..., vsak s svojim deležem pri narodnostnem, kulturnem, verskem in domoljubnem osveščanju prekmurskega človeka. Sledili so jim mlajši: I. Jerič, P. Berden, Lojze Kozar z neuničljivim zaupanjem v Boga in človeka ob Muri, dr. Štefan Steiner, Po sledovih zlatega peresa je prihitel škof Jožef Smej, z vestmi vzpodbude, resnice, lepote in s snopom Družine pod roko, je kot mladenič skočil na splav spomina srebrnomašnik prof. Jože Zadavec – urednik, s hudomušno pripombo: »Ali znate plavati skozi sodobni čas?« (Jože, Bog ti povrni za razdeljevanje časnih in večnih resnic tudi tvoji deželi ob Muri.)

Nato je zatlelo v spoznanje: ne delaj krivice; to so le ljudje, ki so ob svojem duhovništvu in prav zaradi njega, budili narodno zavest, katili slovensko bit in približevali domačo kulturo ljudem Slovenske Krajine, tudi za ceno nasprotovanj. Na hvaležen splav spomina bi bilo potrebno poklicati vsakega duhovnika, ki je razlamljal Kruh življenja ali pa ga še deli ob kruhu božje besede. Poklicati bi bilo potrebno vsakega redovnika in redovnico, ki je klil z žrtvijo in molitvijo blagoslov na ljudi in svet ob Muri!... in spet so začeli vstopati. Znani in neznani so začeli ustavljati splav spomina, iz vseh vasi in župnij so prihajali, tudi iz zapuščenih in pozabljenih grobov so vstajali; iz zaporov in taborišč so se približevali: Hauko, Vojkovič, Camplin, Puncer...; opazil sem naplavljenno truplo župnika Halasa; iz Kitajske se je vračal misijonar Kerec ter s seboj vodil druge iz Prekmurja, ki v svetu sejejo veselo oznanilo. Med njimi je stopal z Madagaskarja Janez Puhani, iz Indije Marija Sreš...

Splav spomina ni vzdržal, ker ga je zajel vrtnec vprašanj: čemu so bili tu? čemu odhajali v svet? čemu mnogi vse žrtvovali? zakaj so še tu? je še potreben duhovnik, redovnik, redovnica danes? sredi povampirjenih političnih ambicij, izpodrivanja, nevoščljivosti in prerivanja za imeti, za boljši danes in jutri? vas še rabi človek ob Muri?

Južne sape šelest v krošnji vrbe je duši preroško začel šepetati odgovor. Kristus, Dobri pastir nam hoče vidno zagotoviti svojo trajno navzočnost med nami po tistih, ki jih v vsakem obdobju vabi, da uresničujejo njegovo odrešenijsko delo in pomagajo tudi sodobnemu človeku pomurskih gričev in ravni, ki je neredko ujet samo med biti in imeti, da uresniči eno najglobljih človeških teženj – naravnost k Absolutnemu. Seveda je vsak poklic božji dar in šele nato človekova osebna odločitev, ki ima tudi svojo vrednost in to toliko, koliko je svoboden in premišljen odgovor na božje povabilo. Zato je tudi Kristus kot Bog in človek edino merilo duhovnega poklica, prav zato je tudi za duhovne poklice najpomembnejša molitev. Samo božja modrost lahko nagne srce mladostnika, da premaga strah, vabe in čar sveta ali celo nasprotovanje najbližnjih in se prepusti božji ljubezni v službi ljudem.

Nato je odgovora spoznanje preplaval val otožne ugotovitve. Mariborska škofija vključno z deželo ob Muri doživlja krizno obdobje duhovnih poklicev.

Sledil je val odobravajoče misli, da je škof dr. Franc Kramberger ustanovil Molitveno zvezo za duhovne poklice, v katero je povabil mlade in odrasle, iz vseh stanov in poklicev, posameznike in družine. (Bralec, si se vključil?)

Hrup mopeđa, ribiškega paznika, ki me je z nasprotnega brega Mure zvedavo opazoval, je prekinil tok misli o duhovnih poklicih in naselil na obraz veder nasmeh, duši pa odprl tolmun tihe sreče, ki je dobila polglasen zven v besedi: »Da, da, ribarim, toda ne na črno, ne s silo, kajti že tam izza otroštva me je Ribič Galilejec povabil: odrini na globoko in od tam rešuj ljudi na obrežje večnosti.«

Franc Kuzmič

Bibliografija Lojzeta Kozarja

Pokrajinska in študijska knjižnica v Murski Soboti je leta 1990 pripravila ob pisateljevi osemdesetletnici življenja obsežno retrospektivno razstavo o pisateljevem življenju in delu.

Bibliografija Kozarjevega pisateljstva je zelo obsežna. Vsega niti ni bilo mogoče zbrati. Začel je sodelovati v Novinah in Kalendarju Srca Jezušovega s podpisom MAK, nato s pisanjem nekaj časa prekinil, nakar je spet nadaljeval. Njegovo delo (1955–1990) je razdeljeno na leposlovno in teološko področje, znotraj vsakega pa kronološko.

I. LEPOSLOVJE

a) Samostojne publikacije

Takšen prag. Celje, MD 1962. 131 str. (Slovenske večernice; 113).

Ref.: Jože Gregorič, Nova pot 1963, 187–195; Vilko Novak, Stopinje 1980, 140–141.

Pajkova mreža. Celje, MD 1968. 128 str. (Slovenske večernice; 119).

Ref.: Jože Gregorič, Nova pot 1969, 96–104; Vilko Novak, Stopinje 1980, 141.

Pajkova mreža. Celovec, DSM 1968. 213 str. (Družinske večernice; 22).

Materina ruta. Celovec, DSM 1971. 220 str. (Družinske večernice; 25).

Ref.: Ivan Škafar, NM 1972, 3, 116–117; Vilko Novak, Stopinje 1980, 141–142.

Materina ruta. Koper, Ognjišče 1973. 272 str. (Žepna knjižnica Ognjišča; 8).

Licenciat Janez. Celje, MD 1975. 376 str. (2 zv.) (Nova Mohorjeva knjižnica; 3, 4).

Ref.: Silvester Čuk, Ognjišče 1975, 11, str. 37; Jože Gregorič, Družina 1975, 53, str. 6; Vilko Novak, Znamenje 1976, 6, str. 572–573; isti, Stopinje 1977, 41–44; isti, Stopinje 1980, 142; Z. J., Družina 1975, 37, str. 6.

Vezi in zanke. Celje, MD 1979. 218 str. (Slovenske večernice; 130).

Ref.: Jože Gregorič, Znamenje 1980, 1, str. 96–99; Vilko Novak, Stopinje 1980, 143. Gospod kliče. (Svetopisemska slika). – Ljubljana (1983). 28 str. (Rakovniška knjižnica).

Tvegana smer. (Prizor). Ljubljana (1983). 25 str. (Rakovniška knjižnica).

Premakljivi svečnik. Ljubljana, Družina 1985. 323 str. – (Knjižnica Božjega okolja).

Premakljivi svečnik. Ljubljana, Družina 1985. 323 str. – (Knjižnica Božjega okolja). – Ponatis.

Ref.: V. Novak, Stopinje 1986, 204.

Topla babičina dlan. Koper, Ognjišče 1986. 344 str. (Žepna knjižnica Ognjišča; 22).

Ref.: V. Novak, Stopinje 1987, 161–162.

Kamen in srce. Celje, MD 1986. 175 str. (Slovenske večernice; 136).

Ref.: V. Novak, Stopinje 1988, 190–191.

Neuničljivo upanje. Celje, MD 1990. 194 str. (Slovenske večernice; 140).

Ref.: V. Novak, Stopinje 1991, 160–161.

b) Poezija

Nema piščalka. – Mohorjev koledar 1963, 71.

Blestenje. – Nova pot 1969, 1–3, str. 60.

Hrepenjenje po materi. – Nova pot 1969, 1–3, str. 59.

Sestanek. – Nova pot 1969, 1–3, str. 60.

Javorove gosli. – Mohorjev koledar 1970, 46.

Ranjena mladost. – Mohorjev koledar 1970, 46.

Kam me neseš, mati. – Mohorjev koledar 1971, 71.

Boleč spomin. – Mohorjev koledar 1973, 175.

Kamniti vrtovi. – Stopinje 1973, 54–56.

Pojocha tišina. – Stopinje 1973, 30–31.

Gorička balada. – Stopinje 1975, 61–63.

Stopinje. – Stopinje 1977, (3).

Boleč spomin. – Družinska pratika 1981, 54–55.

Plavam. – Družinska pratika 1981, 60.

Vilku Novaku za 75. letnico. – Stopinje 1984, 29–31.

Božična noč. – Stopinje 1989, 101.

Osemnajste Stopinje. – Stopinje 1989, 3.

Prevodi:

Pesmi Avgusta Pavla – prevedene iz madžarščine:

Vedno je za druge tolkla tlako. – Stopinje 1977, 126–127.

Opotekajoči se bosjak. – Stopinje 1978, 117–118.

Popadljivim psom. – Stopinje 1978, 127.

Odšel bom. – Stopinje 1980, 79.

V soparnem poletnem jutru. – Stopinje 1982, 87.

Zažgani gozd. – Stopinje 1982, 88.

Do zadnjih lasnih korenin. – Stopinje 1983, 62.

Nekdo me je poklical. – Stopinje 1983, 60.

Osiromašil sem. – Stopinje 1983, 61.

Kruh. – Stopinje 1984, 114–115.

Svoj pogreb sem gledal. – Stopinje 1985, 71–72.

Kakor da si se smejal, prijatelj? – Stopinje 1986, 90–91.

Kdo bo izmeril brezmejno bridkost...? – Stopinje 1986, 92–93.

Ko se osvobodim tega otrplega stoletja. – Stopinje 1986, 94–95.

O, mamljiva, dragocena divjina! – Stopinje 1986, 97.

Poletij dvajset mi brez pesmi. – Stopinje 1986, 95–96.
 Pred sodiščem dojenčkov. – Stopinje 1986, 91–92.
 Prihod apostolov. – Stopinje 1986, 89–90.
 Zdaj tako čutim... – Stopinje 1986, 98–99.
 Šel sem po nedeljski ulici... – Stopinje 1988, 101–102.
 Drugi so dirjali, jaz sem samo stopical. – Stopinje 1989, 103–104.
 Ne lepoteči besed! – Stopinje 1989, 102.
 Zdaj samo o sovraštvu govorijo. – Stopinje 1989, 104–105.
 Poletij dvajset mi brez pesmi. – Stopinje 1990, 117–118.
 Z zvestobo obremenjeni soljudje. – Stopinje 1990, 119–120.

c) Proza

Ob rekah babilonskih. – Nova pot, 1955, 10–12, str. 365–375.
 Zveneca sinjina. – Mohorjev koledar 1955, 159–161.
 Veronika. – Mohorjev koledar 1956, 150–152.
 Deček z golobi. – Mohorjev koledar 1958, 158–167.
 Znajti se moramo... – Mohorjev koledar 1959, 76–79.
 »Zdravi, zdravi v eton novom leti!« – Mohorjev koledar 1960, 28–37.
 Velika noč malega dečka. – Mohorjev koledar 1965, 148–152.
 Pozabljena sled. – Nova pot, 1967, 92–114.
 Kako lepa je naša hiša. – Mohorjev koledar 1970, 60–68.
 Kamen in srce. – Nova mladika, 1971, str. 30–32, 73–74, 113–115, 154–156, 192–193, 231–234, 274–276, 312–315, 351–353–, 391–394, 434–437, 468–472.
 Pozabljene sanje. – Mohorjev koledar 1973, 180–184.
 Moramo se pogovarjati. – Družina, 1973, 6 (11. II.), 4.
 Trikratno znamenje. – Stopinje 1974, 68–71.
 Kolesarska opojnost. – Stopinje 1975, 122–125; Stopinje 1976, 158–162.
 Dvojni svet. – Mohorjev koledar 1977, 84–89.
 Zaceljena rana. – Družinska pratika 1977, 95–102.
 Noč vstajenja. – Stopinje 1977, 115–123.
 Na dvojnem tiru. – Družinska pratika 1978, 80–93.
 Na robu. – Mohorjev koledar 1978, 144–150.
 Njen vlak. – Stopinje 1978, 112–117.
 Izpit. – Stopinje 1979, 71–75.
 Ta nori svet. – Družinska pratika 1979, 136–149.
 Tisti les. – Stopinje 1980, 111–117.
 Anuška in trije fantje. – Stopinje 1981, 134–137.
 Afera. – Družinska pratika 1981, 61–70.
 Zadetek v obraz. – Stopinje 1981, 80–89.
 Korenine mojega življenja. – Oznanjenje I (1982), 22–28.
 Odščipnjeni ekvator. – Družinska pratika 1982, 117–128.
 Moji konjički – Ure. – Stopinje 1982, 113–119.
 Župnikov pogreb. – Mohorjev koledar 1982, 139–144.
 Moji konjički – Zeliščar. – Stopinje 1983, 74–81.
 Jeklena kobra. – Stopinje 1983, 82–85.
 Izruvana s korenino. – Mohorjev koledar 1983, 94–96.
 Če pes na gosli brenka. – Stopinje 1984, 153–157.
 Premakljivi svečnik. – Družina, 1983, 37 (25. IX.) in v nadaljevanjih do 1985, 2 (13. I.), kot podlistek.
 Moji konjički – Rojar. – Stopinje 1984, 146–153.
 Presekana dovodnica. – Mohorjev koledar 1984, 164–168.
 Moji konjički – Selivec. – Stopinje 1985, 78–87.
 Pejp gre v šolo. – Stopinje 1985, 87–97.
 Sonetni venec. – Stopinje 1987, 93–95.
 Igor. – Stopinje 1988, 117–122.

Moji psički. – Stopinje 1989, 121–129.
Porabski steber. – Stopinje 1990, 139–142.
Oslek in volek. – Stopinje 1990, 132–137.

č) Članki, razprave

»Nepoznano Prekmurje«. (skupaj z V. Novakom). – Stopinje 1981, 25–33.
Pesmi Avgusta Pavla. – Stopinje 1986, 85–89.
Trojno slavje na Gornjem Seniku. – Stopinje 1987, 85–92.
O slovarju knjižne prekmurščine. (Skupaj z V. Novakom). – Stopinje 1988, 92–96.
Zgodovina župnije Odranci. – Stopinje 1989, 78–91.

II. VERSTVO

a) Samostojne publikacije

Krščanski nauk: za 4. letnik. 2. izd. Ljubljana, ZKD 1966. 93 str.
Pot k veri. Ljubljana–Maribor, ZKD 1972. 142 str. – (Soavtor).
Statistika in verska praksa. Maribor, ŠO 1972. 64 str.
Z Jezusom pri bratski mizi. – Maribor, ŠO 1978. 75 str.
Hvalite Gospoda. (Pesmarica). Ljubljana, NO 1979. – (Sodeloval pri pripravi).
Mariborska škofija v luči statističnih podatkov. Maribor, ŠO 1979. 40 str.
Znamenja. (Šmarnice). Maribor, ŠO 1980. 66 str.
Mariborska škofija v luči statističnih podatkov 1979–1984. Maribor, ŠO 1987. 35 str.
Vidno ob nevidnem. (Bogoslužna znamenja pri sv. maši). Ljubljana, Rakovnik 1988. 40 str. (Knjižice; 95).

Prevodi:

Pisma staršem. Ljubljana, ZKD 1975. 209 str. – (Prevedel iz nem. in nekoliko priredil).
Pisma staršem. 2. izd. Ljubljana, ZKD 1977. 209 str.
Ref.: Družina 34/1975 (7. IX.), 6.
Svetopisemske zgodbe za najmlajše. Koper, Ognjišče 1980. 12 zvezčičev. – (Prevedel iz hrvaščine.)

b) Razprave, razmišljanja, članki

V avdienci pri svojem Kralju. – Nova pot, 1955.
Radost pred odhodom. – Nova pot, 1961, 7–8, str. 401–404.
Moja pot z Gospodom v rokah. – Nova pot, 1962, 127–132. – (pod imenom Martin Borič).
Vprašanje katehistinj. – Cerkev v sedanjem svetu, 1968, 9–10, str. 156–158.
Gorčično zrno in kvas. – Cerkev v sedanjem svetu, 1968, 11–12, str. 186–189.
Pastoralni tečaj v mariborski škofiji. – Cerkev v sedanjem svetu, 1968, 9–10, str. 156–158.
Birna v kmečki župniji. (Okrogla miza). – Cerkev v sedanjem svetu, 1969, 1–2, str. 24–25.
Meditacija za duhovnike. – Nova pot, 1969, 4–6, str. 123–128.
Naš liturgični jezik. – Cerkev v sedanjem svetu, 1971, 3–4, str. 60–61.
Roditeljski sestanki pri nas. – Cerkev v sedanjem svetu, 1971, 1–2, str. 23.
Moramo se pogovarjati. – Družina, 1972, 9 (7. V.), 7.
Korist pridigarških osnutkov. – Cerkev v sedanjem svetu, 1975, 7–8, str. 120.
Statistični pregled verske prakse pomurskega pastoralnega področja. – Stopinje 1975, 145–149.
Slabosti župnijskega dušnega pastirstva. – Cerkev v sedanjem svetu, 1975, 3–4, str. 41–44.
Ozka je pot, ki vodi do sočloveka. – Cerkev v sedanjem svetu, 1976, 3–4, str. 57–58.
Zasidran v Boga. (Katehetova duhovnost). – Cerkev v sedanjem svetu. 1976, 7–8, str. 104–106.
Sociološka podoba podeželske vernosti v Pomurju. – Stopinje 1976, 42–47.

Versko življenje v slovenskem Porabju. – Stopinje 1976, 118–120.
 Dekanijski ali področni referent za oznanjevanje. – Cerkev v sedanjem svetu, 1977, 7–8, str. 100–101.
 Misijon v Odrancih. – Stopinje 1977, 97–98.
 Moji sodelavci. – Cerkev v sedanjem svetu, 1978, 11–12, str. 175–176.
 Obisk verouka v Pomurskem pastoralnem področju. – Stopinje 1978, 94–97.
 Prioritete pastoralne dejavnosti v tradicionalni župniji. – Cerkev v sedanjem svetu, 1978, 5–6, str. 75–76.
 Vračam se k Očetu. – Božje okolje, 1978, 7–8, str. 101–104.
 Obisk maše v Pomurskem pastoralnem področju. – Stopinje 1979, 180–182.
 Vloga župnijskega pastoralnega sveta v pastoralnem delu. – Cerkev v sedanjem svetu, 1980, 5–6, str. 76–77.
 Globočina vseh čednosti. – Božje okolje, 1980, 7–8, 105–107.
 Krvna in duhovna vez. – Božje okolje, 1981, 5–6, str. 86–88.
 Svetniki uresničevalci blagrov. – Božje okolje, 1981, 9–10, str. 182–184.
 Težišče sveta prehaja na jug. – Stopinje 1982, 62–64.
 Oče – steber vere v družini. – Stopinje 1983, 35–37.
 Pričakovanje odrešenja v sodobnem človeku. – Božje okolje, 1984, 1–2, str. 12–15.
 Versko oblikovanje malih skupnosti nekoč in danes. – Stopinje 1984, 49–58.
 Ivanocyjeva pastoraacija v župniji. – V: Ivanocyjev simpozij v Rimu. Rim, Slovenska bogoslovna akademija 1985, str. 103–123.
 Ivanocyjeva pastoraacija v župniji. – Stopinje 1985, 58–60.
 Rože živega rožnega venca. – Stopinje 1986, 35–39.
 Rožni venec. – Družinska priloga Družine, 1987, 9–10, str. 118.
 Anketa o družinski molitvi v Pomurskem pastoralnem področju. – Stopinje 1990, 35–37.
 Naši župnijski sveti. – (6 nadaljevanj). – V: Pastoralni pogovori škofijskega ordinariata v Mariboru.

III. NEKROLOGI, SPOMINI

Tako sem ga videl. (Stanetu Kregarju). – Nova mladika, 1973, 10, str. 363–366.
 Jože Berden. – Glasnik SDD, 5 (1975) 1, 44–46.
 Umetnik Stane Kregar v Pomurju. – Stopinje 1976, 43–48.
 V spomin Lojzetu Perku. – Stopinje 1981, 214–215.
 V spomin Mišku Jeriču. – Stopinje 1981, 208–210.
 Prijateljska srečanja. (Š. Steiner). – Stopinje 1982, 74–76.
 Janoš Kuhar – osemdesetletnik. – Stopinje 1982, 154–158.
 Mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej. – Mohorjev koledar 1984, 40–41.
 Prvi prekmurski kipar – Feri Kuhar. – Stopinje 1985, 188–189.
 Dr. Stefanu Berdenu v spomin. – Stopinje 1988, 200–201.
 Janošu Kuharju v spomin. – Stopinje 1988, 197–200.
 Vilku Novaku. – Stopinje 1989, 28–30.
 Jožetu Zadravcu ob njegovi petdesetletnici življenja. – Stopinje 1990, 156–157.
 Slikarka Marija Zrim. – Stopinje 1990, 157.
 Slikar Vilko Grlec. – Stopinje 1991, 173–174.

IV. POROČILA, OCENE KNJIG

Nove veroučne knjižice. – Cerkev v sedanjem svetu, 1969, 9–10, str. 185–187.
 Jože Krošl: Uvod v pastoralno sociologijo. – Cerkev v sedanjem svetu, 1975, 3–4, str. 62–63.
 Ferdo Godina, Zaklenjeni dom. – Stopinje 1986, 206.
 Miroslav Kokolj, Prekmurski Slovenci. – Stopinje 1986, 206–207.
 Feri Novak: Slovar beltinskega prekmurskega govora. – Stopinje 1986, 205.
 A., J. in J. Sraka: Prekmurci in Prekmurje. – Stopinje 1986, 207–208.

Rudi Čačinovič: Poslanstva in poslaništva. – Stopinje 1987, 163–164.
 Vilko Novak: Raziskovalci slovenskega življenja. – Stopinje 1987, 162–163.
 Slovenski koledar. – Stopinje 1987, 164.
 Zvesti sin dveh narodov. – Stopinje 1987, 164–165.
 Miško Kranjec: Med zemljo in nebom. – Stopinje 1987, 165–166.
 Jakob Šešerko: Pobožal sem zemljo. – Stopinje 1988, 188–189.
 Ferdo Godina: Sinička v škornju. – Stopinje 1989, 162–163.
 Števan Kuhar in Vilko Novak: Ljudsko izročilo Prekmurja. – Stopinje 1989, 158–160.
 Julka Nežič: S cvetjem in zelenjem slavimo Boga. – Stopinje 1989, 163.
 Jože Zadravec: »Tje bomo našli pot«. – Stopinje 1989, 161–162.
 Alojz Zalar: Slovenski kardinal dr. Jakob Missia. – Stopinje 1989, 163.
 Marija Kozar-Mukič: Gornji Senik. – Stopinje 1990, 171–173.
 Jakob Šešerko: Abelov dar. – Stopinje 1990, 173–174.
 Slovenski koledar 1989. – Stopinje 1990, 170–171.
 Dvajsete Stopinje. – Stopinje 1991, (3–4).
 Slovenski koledar 1990. – Stopinje 1991, 166.
 Jože Zadravec: Pot daljša od upanja. – Stopinje 1991, 167–168.
 Jože Zadravec: Zdravstvena kultura Romov v Prekmurju. – Stopinje 1991, 168.

O KOZARJU IN NJEGOVEM DELU

Lojze Kozar – sedemdesetletnik. (Mihael Jerič.) – Družinska pratika, 1981, 56–59 s sliko.
 Lojze Kozar (ob 70-letnici). (J. D.). – Mohorjev koledar 1981, 95–96 s sliko.
 Lojze Kozar 80-letnik. (Vilko Novak). – Mohorjev koledar 1990, 159–160 s sliko.
 Skica za portret Lojzeta Kozarja. (Jože Vugrinec). – Vestnik, 15. 11. 1990, str. 8–9 s sliko.
 Bomo postali stroji brez srca? (Intervju s Š. Sobočanom). – Vestnik, 22. 12. 1988, str. 8 s sliko.
 Vilko Novak: Pet knjig Lojzeta Kozarja. – Stopinje 1980, 140–143.
 Vilko Novak: Naša pokrajina v delih Lojzeta Kozarja. – Stopinje 1990, 160–163.
 Vilko Novak: Ob deveti knjigi Lojzeta Kozarja. – V: Lojze Kozar, Neuničljivo upanje. Celje, MD 1990, str. 5–10.
 Vilko Novak: Gorički in porabski pisatelj Lojze Kozar. Porabje (Monošter) 1991, št. 3, 4, 5.
 Prim. še.: Marijin list 1936, str. 146 in 153.

KRATICE

DSM – Družba sv. Mohorja (Celovec)
 MD – Mohorjeva družba (Celje)
 NM – Nova mladika (Celje)
 NO – Nadškofijski ordinariat
 SO – Škofijski ordinariat
 ZKD – Zadruga katoliških duhovnikov

Ob novem prevodu psalmov

Z zamudo poročamo o knjigi: PSALMI. Besedilo in razlaga. Jože Krašovec – prevod besedila. Heinrich Gross in Heinz Reinelt – komentar. Komentar prevedel dr. Jožef Smej. Mohorjeva družba, Celje 1989. Str. 552.

Hebrejski psalmi niso le med najbolj pomembnimi deli Stare zaveze svetega pisma, marveč tudi »krščanstvu so psalmi vedno pomenili srce osebnega in občestvenega bogoslužja« – kot pravi prevajalec – in »... je bil psalter hkrati pesmarica in molitvenik... kakor je to zdaj za različne krščanske Cerkve in občestva« (Uvod, 11). Zato so psalmi od nekdaj tudi slovstveno pomembni kot prevodi v razne jezike in kot zahtevna jezikovna in slogovna naloga. V slovenščini je že kar množica prevodov od Trubarja (Ta celi Psalter Daidou 1566) in Dalmatinove Biblije (1584) dalje prek vrste katoliških do Slavičevega v mohorskem Sv. pismu (1959) in še nekaterih po njem. Za novi prevod Sv. pisma, ki je v pripravi, je J. Krašovec nanovo prevedel psalme in njegov »prevod se dosledno drži izvirnega hebrejskega besedila in je sad težnje po ohranitvi izvirne simbolike, ritmičnosti in pevnosti« (8).

Ker so psalmi težki, so jih od nekdaj razlagali, da bi jih približali bralcem – molivcem. V tak komentar dveh nemških biblicistov je vpleten novi prevod psalmov. Obsežni komentar je odlično delo našega rojaka dr. J. Smeja in ga moramo že zato omeniti. Porabimo pa to priliko tudi za to, da pokažemo na manjšem primeru, kako so si prizadevali prevesti psalme naši davni rojaki. V prekmurščino so prevedli kak psalm gotovo že v davnini, kot dokazuje ohranjena mlajša rokopisna pesmarica iz 18. stol. (v mariborski Univ. knjižnici) z več psalmi. Prvi tiskani prevodi 5., 6. in 23. psalma so objavljeni v *Abecedarium Szlowenszko ... 1725* neznanega pisatelja. Za primerjavo še z dvema prevodoma navedimo iz njega prvih pet stavkov (v naši pisavi):

*Gospodne posluhni moio reič,
merkai na moie govorgeinje.
Gori primi moie kričanje,
moi králl, ino moi Bogh;
ar jas hočem pred tebom moliti.
Gospodne rano ti sliši moi glás,
rano se hočem jas k tebi pripraviti ino gori merkati.
Ar si ti nei taksi Bogh, komi bise hudo delo dopadnolo,
kie hudi, tisti pred tobom ne ostane.*

Prevod vseh treh psalmov v knjigi je močno naslonjen na Dalmatinov prevod, kar dokazuje primerjava 2. in 7. vrste z D.: merkaj na moje govorjenje... se hočem jest Ktebi perpraviti, inu gori merkati... Podobno tudi naprej in v drugih psalmih. Viden pa je tudi vpliv kajkavščine, ki je bila pri nas zaradi pripadnosti zagrebški škofiji zastopana v rokopisnih pesmaricah in verskih knjigah. Prevajal pa je ali iz madžarščine, nemščine ali latinščine.

Mihal Sever v molitveniku *Red zveličanstva... 1747* je prevedel prvi, petindvajseti in dvaintrideseti psalm, kar zelo blizu poznejšemu Terplanovemu prevodu.

Mihal Bakoš je v pesmarici *Nouvi Graduval 1789*, v katerem so povečini besedila iz starejših rokopisnih pesmaric, objavil med pesmimi tudi 14 psalmov v zelo svobodnem prevodu z dodanimi verzji; v dodatku pa še 10 psalmov, ki so prav tako

ABECEDARIUM
SZLOWENSZKO,

Paetl.
888.

za

Drobno Detzo,
vón fzpúscheno.

Vleti M DCC XXV.

svobodno prevedeni, vendar s pesniško oblikovalno močjo. Kot o prejšnjih, je tudi o teh težko presoditi, ali so prevod Š. Kuzmiča ali M. Bakoša, verjetno slednjega. Začetek 5. psalma se glasi:

*Gospodin Boug! molitvi moje
Prosim v-tva vüha vzemi je,
I v-mojoj prošnji sliši me:
Moj krao, i moj Boug, me vüpanje!*

*Razmej me prošnje.
Zgledni se na moje molitvi,
I me kričanje poslühni;
Gda te zovem oh moj Bože!*

*Poslühneš moje zdihavanje,
Ino plakanje.
Rano ütro poslühneš mene
Ešče pred zorjom Gospodne,
Kako sunce gori stane
Pred të položim mo teškoučo,
Čakam miloščo.*

*Ar si li ti samo Boug takši,
Ki se v-hüdom ne veseli:
I ki živè vu grehoti,
Nemore pred të nikak priti,
Dokeč je takši.*

Celotni prevod psalmov v prekmurščino je priredil puconski pastor **Sandor (Aleksander) Terplan**: Knige žoltárske, slovenčenc po T. S. Köszeg 1848, 120 strani, vezano s tretjo izdajo Š. Kuzmiča Nouvega Zákona. Zvesteje sledi izvirniku, dosega ritem in slovesno dikcijo s postavljanjem pridevnika in zaimka za samostalniki, trudi

se za pravilne rime. Njegova jezikovna ustvarjalnost je v tvorbi novih izrazov predvsem za pojmovne in druge narečju neznane besede. Začetek 5. psalma v njegovem prevodu:

*Gospodne, slišaj reči moje,
pazi na misli moje.
Kebzuj na glas kričanja mojega,
Kralj i Bog moj,
gda te zezavam.
Gospodne, rano poslušni glas moj,
predevšem se pred tebe ščem spravlati,
i ščeküvati.
Ar si ti ne Bog, komi bi se nevernost dopadnola,
nede prebivao pri tebi te hudi.*

Terplan ni delil besedila v vrstice.

Vsa ta besedila, prirejena v jeziku, ki so ga prevajalci šele oblikovali za slovstveno rabo in so zato veliki dosežki, moremo primerjati z najnovejšim **Krašovčevim** prevodom, ki je nastal ob najnovejših vsebinskih in oblikovnih dognanjih o hebrejskem izvirniku:

*Poslušaj moje besede, o Gospod,
bodi pozoren na moje vzdihovanje.
Prisluhni mojemu vpitju,
moj kralj in moj Bog,
saj se k tebi obračam z molitvijo.
Gospod, zjutraj poslušaj moje klicanje,
zjutraj ti pripravljam daritev in čakam.
Ti nisi Bog, ki se veseli krivičnosti,
hudobija ne prebiva pri tebi.*

Tudi prevodi drugih velikih del svetovnega slovstva v razne jezike se močno razlikujejo med seboj (npr. Homer, Shakespeare, Goethe, Puškin), posebno čez daljši čas, saj se vsak knjižni jezik, posebno še pesniški, spreminja. Zato ni nič čudnega, da se naši prevodi psalmov iz prejšnjih stoletij razlikujejo od današnjega izražanja, čeprav njihovo glavno sporočilo razumemo. Tako se tudi naš zadnji cerkveno sprejeti prevod psalmov, ki ga je priredil Matija **Slavič** tudi iz hebrejščine pred skoro pol stoletja, po celotnem vtisu in izrazu nekoliko razlikuje od Krašovčevega besedila, toda ne bistveno.

S tem kratkim pregledom smo namenili le pokazati, kako so se naši – tudi neznani – davni pisatelji trudili povedati v svoji materinščini tisto prastaro veliko vsebino, ki so jo našli v mnogo bolj razvitih knjižnih jezikih drugih narodov. Upajmo, da bo kdaj kak naš rojak filolog ali biblicist nadrobno preiskal vse rokopisne in tiskane prekmurske prevode psalmov, jih primerjal z drugimi slovenskimi in tako počastil tudi v našem imenu ljubezen, prizadevanje in uspehe naših davnih prednikov...

Veliki slovenski državnik iz Slovenskih Goric

Ob petdesetletnici smrti dr. Antona Korošca

Slovenci imamo velike pesnike in pisatelje, pa jih premalo poznamo, starejše kar prezirajo; imamo velike znanstvenike – te poznamo še manj; imamo velike glasbenike, slikarje, kiparje, arhitekte – odkriva in ceni jih svet, Evropa in Amerika. Ali pa imamo tudi velike politične delavce, ko pa baje »nimamo zgodovine« ali jo štejejo le od 1941 ali celo 1945 naprej. Res je nastopala v zadnjega pol stoletja množica »politikov«, ki so nam »pripravili« obljubljeni raj na zemlji v obliki vsega, kar smo doživljali v tem času: od ubijanja, zapiranja, zatiranja svobodnega mišljenja, duhovne in duševne ohromitve mladine in gospodarskega poloma... Pozabimo jih čim prej!

V času »enoumja« so novi »preroki« zatirali tudi spomin na vse preteklo, kar ni šlo njim v račun, obsojali pretekle vrednote in ustvarjalce naše kulture v najširšem pomenu pred 1941. letom. Tako so tudi politično borbo za obstanek in razvoj slovenskega naroda v nekdanji Avstro-Ogrski, pozneje pa v Jugoslaviji označevali »globokoumno« le kot boj »buržoaznega razreda« za svoje koristi itn. Le redki so bili v zadnjih dvajsetih, nekateri že pred tridesetimi leti, ki so priznavali zasluge za slovenstvo npr. generalu Maistru (ki mu v njegovem Mariboru niti v poslopju niso smeli postaviti spomenika!), J. E. Kreku in A. Korošču ter njihovim sodelavcem. Za Lojzeta Udetom, ki je v 60-ih letih mnogo pisal o bojih za severno mejo, je profesor Janko Pleterski v knjigi Prva odločitev Slovencev za Jugoslavijo (1971) pokazal delo in pomen J. E. Kreka in A. Korošca za osvoboditev Slovencev izpod Avstro-Ogrske in ustanovitve lastne države. Srbski zgodovinar Momčilo Zečević je napisal v srbsčini knjigo, prevedeno tudi v slovenščino: Slovenska ljudska stranka in jugoslovansko zedinjenje.

Če so Janeza Ev. **Kreka** kot socialno močno delujočega in pišočega politika in delavskega organizatorja še omenjali v javnosti v zadnjih desetletjih (sevé z zmanjševanjem njegovega pomena), so pa Korošca le obsojali mimogrede, ne da bi mu priznali najmanjši pomen. Šele lansko jesen, pred petdesetletnico zagonetne smrti A. Korošca, so v Mariboru priredili znanstveni sestanek o njem, na domači hiši v Biserjanah so mu odkrili spominsko ploščo in izdali so tudi knjižico o njem (M. Slana). Korošec ni le naš pomurski rojak, marveč tudi od mladosti velik prijatelj Slovenske krajine med Muro in Rabo, zato smo se ga dolžni spomniti vsaj na kratko. Naši mladi izobraženci pa si naj tudi o njem pridobijo iz drugih spisov poznavanje dela naše preteklosti, iz katere živimo in bomo živeli.

Narodil se je dr. **Anton Korošec** v Biserjanah v župniji Sv. Jurij ob Ščavnici (po vojski preimenovan v Videm) 12. maja 1872. Bil je torej nekaj starejši od naših: Klekla, Baše in drugih svojih prijateljev. Po gimnaziji v Ptuj in Mariboru je tu

Dr. Anton Korošec

študiral bogoslovje do 1896, že vmes 1895 posvečen in bil kaplan na Sladki gori pri Ponikvi (kamor so hodili od nas na romanja), v Marenbergu (danes Radlje), nato prefekt v dijaškem semenišču v Mariboru, nadaljeval študije v Gradcu in postal doktor bogoslovja 1905. Že v bogoslovju je dopisoval v politični list Slovenski gospodar, seznanil se s Krekom, dopisoval v Slovenca in 1. maja 1898 postal urednik Slov. gospodarja, ki mu je dvignil naklado na 4000. Izkazal se je kot spreten pisec in oster branilec slovenstva proti nemštvu, ki je bilo v štajerskih mestih tedaj močno in bojevito. Bil je zaradi tega tudi obsojen na zapor.

Z Antonom Jerovškom in zgodovinarjem Francem Kovačičem (iz Verzeja, ki je že tedaj obiskoval Prekmurje) so prirejali shode in organizirali mladinska društva za narodno in politično vzgojo ter splošno izobraževanje, ustanovili 1901 štirinajstdnevnik »Naš dom« zoper nemškutarskega »Štajerca«, ki je sramotil Slovence. Mladi duhovniki so ustanovili katoliško politično društvo, Mladiške in Dekliške zveze, predhodnike poznejših prosvetnih in orlovskih društev, ki so ogromno storila za izobrazbo, vzgojo in narodnostno prebujo naše kmečke mladine in podeželja sploh. Tega pomena ni mogoče odpraviti z ošabnim in krivičnim zamahom: »klerikalno« gibanje in podobno.

Vživeti se moramo v tisti čas in tiste razmere, ko je komaj 1859 škof Slomšek s prenosom škofijskega sedeža v Maribor rešil narodne smrti Slovence na levem bregu Drave, ki so bili dotlej v graški škofiji. Vendar slovenščina razen v cerkvi in nekaj v šoli ni imela v javnosti nikakih pravic. Nemci in nemčurji so bili bojeviti in z uradi, vojaško službo, izseljevanjem iz vasi v mesta, v mestih pa z gostilničarji, podjetniki, veleposestniki, ki so bili narodno nezavedni, spravljali ljudi v gmotno odvisnost (posojila na visoke obresti, delo), prijemala se jih je nemščina in narodna ter verska mlahnost. Tako se je ponemčevala Koroška, tako štajerski kraji – še danes so na Kozjaku v Avstriji vasi, ki so bile nedavno slovenske (Lučane, Gradišče, Arnež, Ivnik itn.). Kot so se v začetku našega stoletja borili v naši krajini Ivanocy in drugi za slovenstvo s tiskom in jezikom v Cerkvi, tako so se Korošec in njegovi sodelavci borili na Štajerskem. Velika razlika je bila ta, da je tu bilo že razvito politično življenje od 1848, da so se že ločili med konservativnimi in liberalnimi politiki in so mogli voliti svoje zastopnike v štajerski deželni in dunajski državni zbor. V Prekmurju niso imeli ne stranke ne možnosti, voliti Slovenca.

Anton Korošec je bil v maju 1906 izvoljen za poslanca v avstrijski državni zbor, kar je ostal do konca te države. Obenem je postal predsednik Slovenske krščansko socialne zveze za Štajersko, ki so jo čez leto spremenili v Slov. kmečko zvezo za Štajersko, ki je začela z odločnim gospodarskim delom za dvig podeželja, zmagala 1909 pri volitvah v deželni zbor (v Gradcu), kjer je bil izvoljen tudi Korošec in zahteval združitev slovenskega dela Štajerske in Koroške z ostalimi jugoslovanskimi pokrajinami v Avstriji v eno upravno enoto! 1910 je začel zaradi Slovencem krivičnega ravnanja nemške večine obstrukcijo v deželnem zboru (oviranje dela z raznimi sredstvi), ki je skoro do konca onemogočila njegovo delo. V tem času je Korošec priboril gospodarsko šolo v Št. Jurju, ki deluje še danes. V državnem zboru je bil Korošec podpredsednik Slovenskega kluba poslancev in pozneje Hrvatsko-slovenske zajednice. Za dr. Iv. Šušteršičem, ki je ostajal avstrijsko usmerjen in zgubil zaupanje mlajših politikov, je 1914 Korošec postal predsednik Hrvatsko-slovenskega kluba poslancev, ki je konec 1916 sklenil tesnejše sodelovanje s Čehi. Zaradi pridružitve Bosne in Hercegovine 1908 Avstriji se je sodelovanje s hrvaškimi in srbskimi poslanci v avstro-ogrski monarhiji še bolj okrepilo in v kranjskem deželnem zboru so ta dogodek pozdravili kot »prvi korak k združenju vseh južnih Slovanov naše monarhije v državnoopraven samostojen organizem.« Še bolj so pospešile to zbliževanje balkanske vojne in zmage nad Turki.

Ko so 30. maja 1917 znova odprli dunajski parlament, so bili jugoslovanski poslanci že združeni v **Jugoslovanski klub** in mu za predsednika izvolili A. Korošca. S tem so ga priznali za najuglednejšega, najbolj sposobnega politika med seboj. Na ta dan je na Krekov predlog v imenu Jugosl. kluba dr. Korošec prebral v parlamentu

državnopravno izjavo – **majsko deklaracijo** –, ki je zahtevala od vlade in vladarja, da se na podlagi narodnostnega načela in hrvaškega državnega prava (Hrvaška je bila država v zvezi z Ogrsko!) zedinijo vsa ozemlja monarhije, na katerih živijo Slovenci, Hrvati in Srbi, v samostojno državno telo pod habsburškim žezlom. Dodatek o habsburškem okviru je bil nujen, če so hoteli s svojim programom zmagati in se izogniti preganjanju. To priznavajo danes zgodovinarji.

Ko je majniško deklaracijo javno podprl tudi ljubljanski škof A. B. Jeglič, se je na Slovenskem razmahnilo gibanje za sprejem te izjave in zbrali so nad 200.000 podpisov zanjo ter jih izročili dr. Korošcu. Zanj so se zavzele vse stranke, razen socialdemokratov, zanjo so bili tudi ameriški Slovenci. Janez Ev. Krek in Korošec sta na svojih potovanjih po Hrvaškem, Bosni in Hercegovini pridobivala zanjo tudi Hrvate. Korošec je postal tudi predsednik Vseslovenske ljudske stranke namesto Šušteršiča. Težak udarec za Slovence je bila smrt Janeza Ev. Kreka 13. okt. 1917, na katerega pogrebu je Korošec s psalmistom pozval narod: »Dvignite glave, ker bliža se vaše rešenje!« Že v juniju t.l. je Korošec cesarju Karlu odločno povedal, da na ohranitev Avstro-ogrske v stari obliki ni več mogoče misliti in mu je ponovil slovenske ter hrvaške, srbske zahteve. Na njegovo zahtevo v imenu Jugosl. kluba je padla tudi vlada in cesar je vabil v novo vladu tudi Korošca, kar je Jug. klub odklonil. Zveza s Čehi, Wilsonove zahteve po samoodločbi narodov, mednarodni vojni položaj so omogočile Jug. klubu pod Koroščevim vodstvom ostre opozicijske nastope v parlamentu in v spomenici mirovni konferenci v Brest-Litovsku je klub terjal svojo udeležbo v imenu Južnih Slovanov. V štirih točkah svoje spomenice so opustili habsburški okvir ter terjali: »priznanje in popolno zagotovitev svobodno izvedene in popolne pravice narodov do samoodločbe – 3. Za svojo državo zahtevamo samo

Romanje katoliških študentov na Brezje jeseni 1929. V prvi vrsti sedijo: Edvard Kocbek, pesnik, pisatelj in ideolog, ki so ga v prvih letih po vojni odstranili iz javnega življenja, uprizorili gonjo proti njemu in mu za deset let prepovedali objavljati; dr. Maks Vrabec, ki ni smel postati profesor na univerzi, čeprav so ga vabili na tuje univerze in je postal akademik; četrti je prof. pravne fakultete dr. Viktor Korošec; ob njem škof Anton B. Jeglič in poleg prof. teološke fakultete dr. Josip Ujčić, poznejši beograjski nadškof. Le še nekaj udeležencev je živih.

tisto ozemlje, ki je v kompaktnih masah nepretrgano naseljeno po Srbih, Hrvatih in Slovencih».

Korošec je tudi dosegel 3. marca 1918 v Zagrebu, da je del Hrvatov, avstrijskih Srbov, skupin iz Bosne in Hercegovine ter Dalmacije sprejel deklaracijo. V Ljubljani so v avgustu 1918 ustanovili **Narodni svet za Slovenijo in Istro** pod Koroščevim predsedovanjem. Po vsej Sloveniji so ustanavljali pokrajinske in krajevne narodne svete. Za nas je bil zelo pomemben narodni svet za Štajersko v Mariboru, v katerem je deloval general Maister, njegovega odbornika dr. **Matijo Slaviča**, rojaka z Murskega polja, pa so določili, naj prevzame referat za **Prekmurje** (za Štajersko pa dr. Franc Kovačič, bogoslovni profesor v Mariboru). Slavič, ki je imel že od nekdaj stike s prekmurskimi duhovniki, je v septembru 1918 prepotoval Prekmurje in zbiral potrebno gradivo. Piše sam: »Najbolj pa smo Jugoslavijo z združenimi Slovenci ustanavljali v Beltincih pri župniku Štefanu Kuharju in v Bogojini pri župniku Ivanu Baši...« Seveda se je družil tudi z obema Klekloma. Ob prevratu 1918 so osnovali Narodni svet v Sakalovcih v Porabju, katerega predsednik je bil dolenjeseški župnik Mirko Lenaršič in v Bogojini, pod vodstvom Ivana Baše.

Bližal se je nagel konec svetovne vojske. 2. okt. 1918 je dr. Korošec v državnem zboru prečital izjavo jugoslov. politikov, da more Avstro-Ogrska govoriti le v imenu Nemcev in Madžarov, ostali narodi pa terjajo popolno pravico do samoodločbe. Ko sta Avstrija in Nemčija čez dva dni zaprosile za mir, so 5. in 6. okt. v Zagrebu ustanovili **Narodni svet (vijeće) Slovencev, Hrvatov in Srbov**, za katerega predsednika je bil 17. okt. izvoljen dr. **Anton Korošec**, ki je po kapitulaciji Avstro-Ogrske, 29. oktobra, postal »šef eksekutive za vse jugoslovanske pokrajine«. Toda ta izvolitev ga je našla že v tujini, saj je že 6. okt. odpotoval na Dunaj, kjer je 16. X. zavrnil ponudbo cesarja Karla za federativno preureditev države. »Ta njegov odnos so izkoristili srbski in hrvatski politiki v Zagrebu in odrinili slovenske predstavnike v ozadje,« ugotavlja zgodovinar Zečević. Slovenci niso imeli politika, ki bi jim – kot le Korošec – mogel biti kos, saj je njegov namestnik Ivan Hribar bil preslab pred njihovo spretnostjo in imel drugačen pogled na zedinjenje kot SLS.

Korošec je 25. X. odpotoval z dvema poslancema v Švico, da bi dobil zveze s tujimi politiki in spoznal politični položaj. V Ženevi se je sestal s srbskim politikom Pašićem in Hrvatom Trumbićem ter videl njihove spore. Korošec je od zavezniških vlad zahteval, da priznajo Narodni svet kot vlado za Jugoslovane bivše monarhije. Toda Pašić je že tedaj terjal, da mora Srbija zastopati vse Jugoslovane in po težkih razgovorih je pristal na Koroščevo in Trumbićevo zahtevo, da mora Narodni svet biti mednarodno priznan in da naj se ustanovijo skupna ministrstva le za skupne stvari. Pašić je priznal Nar. svet za vlado Jugoslovanov, ustanovili so skupno vlado 12 ministrov. – Korošec je odhitel v Pariz, da bi dosegel priznanje nove jug. države pri zaveznikih ter ugodno rešitev ozemeljskih vprašanj. Tu je zvedel za Pašićevo demisijo, s čimer je le-ta izigral Narodni svet, in za prevlado Hrvatsko-srbske koalicije v njem, ki mu je prej nasprotovala. **Svetozar Pribičević** – hrvaški Srb – je že tedaj intrigiral proti Slovincem in Hrvatom, kar je nadaljeval v stari Jugoslaviji.

Usodno je bilo za Korošca in našo prihodnost, da dolgo ni mogel dobiti potnega lista za povratek in se je mogel vrniti šele dan po izsiljenem, nesoglasnem zedinjenju Države SHS s kraljevino Srbijo. Poleg omenjenih spletk je silil slovenske in hrvaške člane Narodnega sveta k tej hitri odločitvi tudi negotov mednarodni položaj njihove države, predvsem grozeči italijanski imperializem. Zaupali so Srbiji, da jih bo zavarovala, jim pustila narodno avtonomijo in enakopravnost vseh narodov. Toda srbska vlada in dvor sta uvedla centralistično državno obliko, odpravljene so bile narodne vlade, okrnjenim deželnim – začasnim – vladam so pustili le manj pomembne resorje, brez političnega pomena.

Anton Korošec je sicer postal podpredsednik v prvi (Protičevi) vladi Kraljevine SHS, nato pa v hitro menjajočih se vladah prevzel razna ministrstva. Ustavotvorni skupščini 1921 je Korošec predložil **avtonomistični načrt ustave s Slovenijo kot samostojno pokrajino** in slovenščino kot uradnim jezikom. Toda zmagala je unitari-

stična ustava (en »jugoslovenski« narod, en jezik, tri plemena, tri narečja...) ob podpori slovenskih »naprednih« liberalcev (Žerjav, Kramer) in socialdemokratov. Korošec je s svojo stranko stopil v opozicijo proti centralistični ustavi in vladi. Ob volitvah 1923 za jug. narodno skupščino je Slovenska ljudska stranka kot najmočnejša politična sila v svojem programu jasno nastopila za avtonomistično stališče. Toda opozicija je zavladala šele v juniju 1924, ko je Korošec postal podpredsednik vlade. Po njegovem prizadevanju so po volitvah 1923 Hrvati (Radić) opustili abstinenčno politiko, prišli v skupščino in po novih volitvah 1925 tudi v vlado. Toda velesrbska prizadevanja so privedla do Radićeve smrti, zmeda v državi je bila vse hujša. Korošcu je bila zaupana sestava vlade 27. jul. 1928, toda vztrajal je le do 2. jan. 1929, nakar je kralj uvedel diktaturo. Da bi rešil, kar bi bilo mogoče, je Korošec ostal v vladi do 28. sept. 1930.

V teh težkih letih, ko je bilo preganjano v tisku ime »slovenski jezik« in »slovenski narod«, ko so trgali iz šolskih čitank Cankarjeve in druge spise v slovenskem duhu, ko so razpustili slovenske katoliške organizacije (Orli, dijaška in druga mladinska društva), je bil dr. Korošec z več vodilnimi člani svoje stranke interniran in bil osvobojen šele po kraljevi smrti. Mnogo jih je bilo obsojenih in zaprtih, ko so javno demonstrirali za slovenske pravice. Po koncu diktature je dr. Korošec prišel spet v vlado kot notranji in prosvetni minister, kar so mu ves čas komunistične diktature očitali, češ da je »preganjal« komuniste – pač tako, da so v zaporih lahko imeli svoje »visoke šole«, pisali in prevajali brošure, po nauku katerih so nas po vojski »osrečevali«, da so v mnogih časopisih in knjigah mogli širiti komunizem v zakriti ali tudi odkriti obliki itn. Očitani so mu tudi, da ni bojkotiral vlade in da je dobival za Slovenijo le drobtine. Ko bi ne bilo dr. Korošca, bi se tedaj Slovencem mnogo huje godilo. Nevidno je stal s svojo podporo za našo univerzo, za Akademijo znanosti in umetnosti itn.

Dr. Antonu Korošču niso bili naklonjeni ne srbski politiki, ne nemški in italijanski fašisti. Tako še dandanes ni docela pojasnjen vzrok njegove nagle smrti 14. decembra 1940 v Beogradu. Govorili so o zastrupitvi. Kmalu po njegovi smrti je druga svetovna vojna opustošila njegovo domovino. Skoro pol stoletja po njej se je to uničevalno delo nadaljevalo v raznih oblikah in dobre besede o dr. Korošču ni bilo slišati ne brati. V tujini raziskujejo njegovo delo in njegov pomen, nekaj pa je bilo napisanega tudi že doma in še bo trajalo, da bo to delo pravično ovrednoteno.

DR. KOROŠEC IN PREKMURJE

Izrednega, vendar prezrtega pomena so bili za narodnostni obstoj prekmurskih Slovencev v 19. in začetku 20. stoletja vsi osebni stiki z brati onstran Mure, čez katero tedaj še ni bilo mostov. Ženili so se med seboj (Slavičeva stara mati iz Prekmurja, pri nas priimek Slavic), hodili na romanja k Sv. Trojici v Slov goricah, na Ptujsko goro, na Sladke gore, pozneje v Veržej k salezijancem; nekaj jih je prišlo celo v Ljubljano v gimnazijo (M. Kūhar, lazaristi Contala, Sobočan, Godina, F. Bajlec v Št. Vid itn.). Bogoslovci: oba Klekla, Baša, Saković, Št. Kūhar, Lenaršič, J. Slepce idr. so se obiskovali z bogoslovci mariborskega bogoslovja: Fr. Kovačičem, Fr. Gomilškom, ki je učil slovenske pesmi v Beltincih, A. Koroščem, M. Slavičem in drugimi. Tako so prišli tudi na primicijo Klekla starejšega na Krajni v tišinski župniji 1897, kjer so pod Koroščevim vodstvom razvili slovensko zastavo... Nastopili so madžarski orožniki in dekan Ivanocy in njegovi sodelavci se kot »panslavisti« bili pod še ostrejšim nadzorom.

Potrebno bi bilo pregledati vse Slov. Gospodarje, kaj je bilo pod Koroščevim uredništvom v njem pisano o »ogrskih« Slovencih. Vemo pa za pomemben podatek: profesor in ravnatelj mariborskega muzeja Franjo Baš je 1935 objavil v zborniku Slovenska krajina, str. 115 : »Kot primer tega političnega nastopanja navajam

državnozborski govor A. Korošca na Dunaju dne 16. junija 1910. V zvezi s takratnim interesom, katerega je kazalo avstro-ogrsko zunanje ministrstvo za ustanovitev italijansko pravne fakultete... je A. Korošec zahteval, da se dunajska vlada briga tudi za Slovence na Madžarskem, ugotavljal je rezultate madžarske statistike iz leta 1900, primerjal položaj prekmurskih Slovencev z beneškimi ter pokazal, da so narodnostne razmere na Madžarskem slabše od italijanskih. »Bili so časi, ko so naši očetje tihotapili iz Madžarske tobak preko Mure. In kar smo takrat mi štajerski Slovenci pridobili, to vračamo danes v obliki drugih kultur z izobrazbo in duševno kulturo. Vse to moramo vršiti skrito, zaprto v temnih nočeh. Ljudje iz naših prosvetnih organizacij tihotapijo v vrečah knjige v temnih nočeh med prekmurske sonarodnjake, da se le-ti morejo izobraževati in gojiti lastno kulturo, katere jim ne dovoljuje madžarska notranja politika. Samo z izobraževanjem v družini, ne v šoli, je mogoče, da stojijo prekmurski Slovenci na povprečni višini madžarske ljudske izobrazbe, ko se jim privatno omogoča narodna samoizobrazba. In če dovoljuje dunajska vlada, da se Italija briga za svoje sonarodnjake v Avstriji, potem moramo od nje zahtevati, da skrbi ona v enaki meri za naše slovenske sonarodnjake tudi na Madžarskem«.

V istem zborniku piše dr. Slavič (str. 80): »... prekmurske razmere, kakor jih je seveda dobro poznal tudi predsednik Jugosl. kluba dr. A. Korošec, panonski Slovenec od Sv. Jurija na Ščavnici, ki je imel osebne zveze s prekmurskimi narodnjaki«.

Zborovanje dijaškega društva Zavednost v juliju 1925 v Soboti. V sredini župnik I. Baša in ravnatelj J. Radoha. Živih je še 5–6.

In v svoji knjigi »Prekmurje« (1921, str. 10 je zapisal isti dr. Slavič: »Temu čutu skupnosti (prleških Slovencev s prekmurskimi, Transm.) je dal izraza tudi dr. Anton Korošec, panonski Slovenec od Sv. Jurija pri Ljutomeru, ki je kot podpredsednik ministrskega sveta pisal izvedencu za Prekmurje (=Slaviču) 25. februarja 1919 iz Beograda v Pariz: »Pišem, da Te pozdravim in zopet zaprosim, da nam rešiš našo Prlekijo tokraj in onkraj Mure, našo Veliko Prlekijo.« In v opombi k temu pravi Slavič: »Od časa, ko je bil dr. Korošec bogoslovec v Mariboru, je društvo mariborskih bogoslovcev »Slomšek« vzdrževalo stalne stike s prekmurskimi bogoslovci. Na dr.

Korošcevi primiciji (1895) so bili skoraj vsi sedaj narodno delujoči prekmurski župniki«.

Kajpada je imel Korošček veliki delež pri osvobajanju Slovencev v Avstriji in njihovi združitvi z drugimi Južnimi Slovani velik pomen tudi za Prekmurje, saj se je le s stališča jugoslovanske države mogoče zavzemati na mirovni konferenci za osvoboditev Prekmurja. V novi državi je tudi v Slovenski krajini prav s pomočjo Koroščevih predvojnih prijateljev njegova Slovenska ljudska stranka in Kmečka zveza dobila premoč ter si prizadevala za gospodarski in kulturni napredek. Ne pozabimo, da so 1925 prav ta stranka s Kleklom in sodelavci prepričali Radičevo zahtevo po združitvi Prekmurja s Hrvaško!

Ko so 11. sept. 1938 v Črensovcih slavili petindvajsetletnico obstoja Novin, je nastopil tudi dr. Korošček: »Ta tabor naj izreče tudi zahvalo »Novinam«, ki že skozi 25 let budijo med svojim ljudstvom ljubezen od našega jezika in ki imajo največjo zaslugo, da je narod z veseljem prišel v jugoslovansko državo. Duh tišinskega dr. Ivanocyja, duh bogojanskega Baše in črensovskega Klekla je vladal in še vlada v teh »Novinah« in gre neprestano po preizkušenih poteh do vsestranskega napredka.« V naslednjih besedah se je Korošček zahvalil edinemu še živemu od nekdanjih začetnikov, J. Kleklu v imenu vse Slovenije in Jugoslavije.

Na isti slavnosti je govoril tudi poslanec dr. Franc Klar: »Ravno pred štiridesetimi leti je bilo, ko je tišinsko župnišče obiskal mlad duhovnik iz Stajarske, poln ljubezni do našega trpečega naroda, poln mladeniškega ognja in navdušenja. Obiskal je... dr. Ivanocyja, pri katerem je kaplanoval takrat Jožef Klekl. Obiskoval, prosil, s plamtečim ognjem ljubečega srca navduševal za nadaljevanje že začete borbe za narodne pravice Slovencev Slovenske okrogline na Madžarskem. – Bil je to urednik Slovenskega Gospodarja, sedanji voditelj slovenskega naroda, naš dr. Anton Korošček. – V dr. Korošču je dobila Slov. Krajina svojega drugega Koclja, v dr. Ivanociju in Kleklu pa drugega Cirila in Metoda« (Novine 11.12.1938).

Dr. Korošček je ves čas svojega političnega delovanja, kadar je mogel in dokler je mogel, podpiral potrebe naše krajine. Posebej je podpiral mlade izobražence, ker je vedel, kaj bodo ti pomenili zanjo.

Vilko Novak

Naš veliki rojak Franc Miklošič

Gotovo hodi dnevno milijon ljudi v Ljubljani po Miklošičevi cesti (od postaj do frančiškanske cerkve), pa komaj kdo od njih ve, po kom se cesta imenuje. V svetu je navada, da je na začetku ulice na prvi hiši tabla z napisom, ki pove, kdo je bil tisti, po komer se imenuje in kdaj je živel. V Ljutomeru pred cerkvijo stoji od 1926 spomenik, poprsje tega velikega rojaka, rojenega v bližnjem Radomerščaku 20. novembra 1813 in po njem se imenuje ljutomerska gimnazija. Sicer boste pa zaman spraševali v mestu, kje je njegova rojstna hiša in kdo je to bil. Šestleten se je preselil s starši v Ljutomer in tu obiskoval ljudsko šolo, nato pa prva dva razreda gimnazije v Varaždinu, s katerim so imeli tako Prleki kot prekmurski Slovenci žive stike, saj so o zelo sorodnem kajkavskem narečju, ki ga govorijo tudi v Zagrebu in Podravini, mislili slovenski, pa tudi nekateri hrvaški jezikoslovci, da je to slovenski jezik. Tako so ga stare kajkavske knjige tudi imenoval. Ko je dokončal v Mariboru tedanjo šestrazredno gimnazijo, je v Gradcu študiral pravo in modroslovje (»čisto« filozofijo).

Na Dunaju je postal doktor prava in postal uslužbenec dvorne knjižnice, kjer se je že prej seznanil z jezikoslovcem Jernejem Kopitarjem. Tega pa je Miklošič že presegal s svojim znanjem mnogih jezikov in z znanstveno usposobljenostjo. Tako je mogel naslediti Kopitarja v knjižnici kot strokovnjak za slovanske in druge jezike,

Dr. Franc Miklošič

1849 pa je bil imenovan za prvega učitelja slovanskega jezikoslovja na dunajski univerzi. Te stroke ni študiral, ker si je v tistih letih šele utirala pot na evropske univerze in je vzrasla iz zasebnega raziskovanja znanstvenikov. Tedaj je bilo razvito šele klasično (latinščina in grščina) in germansko jezikoslovje (nemščina v Evropi). Miklošič je s svojimi mnogimi, temeljnimi deli utemeljil slovansko jezikoslovje v svetu in vzgajal poleg mnogih srednješolskih profesorjev tudi številne znanstvenike raznih narodov.

Miklošič je napisal 34 samostojnih knjig v 44 zvezkih in čez sto razprav. Napisal je primerjalno slovnico slovanskih jezikov, slovar starocerkvenoslovanskega jezika in etimološki slovar slovanskih jezikov. Kar nas v Pomurju posebej zanima, je to, da je Miklošič – kot nekateri drugi jezikoslovci – mislil, da je bil jezik, ki sta ga pisala sv. Ciril in Metod, tisti jezik, ki so ga govorili Slovani v Kocljevi Panoniji, v okolici Blatnega jezera, danes pomadžarjeni. Zato so jezik svetih bratov in njunih učencev imenovali staroslovenski, stara slovenščina, misleč, da je le-ta bila predhodnica (»mati«) današnje »nove slovenščine«. Zato so jezikoslovci s posebno skrbjo primerjali ta stari jezik s prekmurščino, ki so jo v nemških spisih – tako tudi Miklošič – imenovali »ungarisch slowenisch«, v slovenskih pa »ogrška« slovenščina, saj izrazov prekmurski, Prekmurje tedaj še niso poznali. To »panonsko teorijo« so jezikoslovci vzdrževali do dognanja Vatroslava Oblaka (profesorja v Gradcu), ki je nekaj let po Miklošičevi smrti obiskal Prekmurje in pisal: Tukaj ni doma stara slovenščina. Našel pa je njeno domovino v Makedoniji, v okolici Soluna, odkoder sta prišla Konstantin in Metod.

Naši izobraženi predniki so poznali vsaj Miklošičevo ime in čitali tudi kaj njegovih slovenskih spisov. Beltinski župnik Marko Žižek (1860–1888) je bil celo v odboru za proslavo Miklošičeve sedemdesetletnice in je na tej proslavi v Ljutomeru 1883 zastopal Prekmurje. Gotovo je imel tudi kako Miklošičevo delo, saj je bil v stalnem stiku s slovenskimi izobraženci onstran Mure (obiskoval ga je npr. Anton Trstenjak). Gotovo so on in drugi naši narodnjaki, širitelji mohorskih in drugih slovenskih knjig, tudi vedeli, da Miklošič v svojih spisih navaja besede iz žive prekmurščine – gotovo je naše kraje obiskal – in iz naših pisateljev, predvsem iz Nouvega zákona Števana Kuzmiča.

Štefan Tratnjek

pesnik bogoslužnih in priložnostnih pesmi

Leta 1989 smo pokopali pertoškega župnika Štefana Tratnjeka. Ob njegovem pogrebu smo našli mnogo njegovih vrlin: da je bil dober in goreč dušni pastir, graditelj nove cerkve in župnišča, da je bil nekoč odličen učenec s samimi najboljšimi ocenami v vseh šolah od osnovne do teološke, spregledali pa smo, da je bil tudi pisec raznih člankov in avtor verskih, bogoslužnih in priložnostnih pesmi. Da smo to spregledali, je nekaj krivde na njem, na njegovi izredni skromnosti, saj nikoli ni silil v ospredje in nikoli ni omenjal kake svoje pesmi ali svojega spisa, krivda pa je tudi naša, ker nismo imeli dovolj posluha za stvari, ki sicer nimajo kake posebne literarne vrednosti, značilne pa so za čas in razmere, v katerih so nastale kot neke vrste ljudsko literarno snovanje za čisto določene potrebe.

Po Tratnjekovi smrti smo med njegovimi spisi našli tudi zmečkan listič, popisan s svinčnikom, na katerem je naslov: SEZNAM MOJIH TISKANIH STVARI PRED L. 1941. Po zaporednih številkah si sledi 78 naslovov verskih člankov in verskih ali cerkvenih pesmi z navedbo N, Ml, Mo in na koncu zapiše, da pomeni N = Novine, Ml = Marijin list. Za Mo ni pojasnila, vendar z gotovostjo vemo, da pomenijo Marijin ogracek, otroško prilogo Marijinega lista. Navedeno je leto, mesec in dan ter stran in številka glasila.

Po naslovih člankov in pesmi sklepamo, da je bilo vse to napisano v prekmurskem narečju. Čas nastanka in natisa njegovih stvari po tem seznamu sega od leta 1930 do junija 1935.

V omenjenem seznamu je avtor sam označil pesmi z zaporednimi številkami od 1 do 17, sledijo pa še tri pesmi brez števil. Avtor se je podpisal s psevdonimom. Za prvi članek leta 1930 z naslovom Jutrašnji sprehod si je izbral psevdonim Kocel, za članek Vrnitev pa Svetomir. Zanimivo je, da se pod pesmi, označene od 1 do 9 ni podpisal ne s pravim ne z izmišljenim imenom, od številke 10 dalje pa se podpisuje s Tihomir, od štirinajste naprej s Svetomir, zadnji dve pa je podpisal s psevdonimom Slavomir. Naj navedemo nekaj naslovov njegovih pesmi:

Pokoja daj!, Božji mir, Čuj nas, Marija!, Usmili se nas, Mariji vnebovzetoj, Bernardki svetoj, Sveta meša.

Nekaj pesmi, priobčenih v Marijinem listu in Marijinem ogracku, je avtor pozneje predelal. Zanimiva je primerjava obeh različic:

POKOJA DAJ!

1
Vtihnoli so zvoki,
onemo korak.
Mirno pod oboki
spava tihi mrak.

2
Tajno šepetanje
bliža se z višin,
tiho koprnenje
iz nebeskih lin.

3
Vekov Bog v samoti
skrito tu prebiva.
V večnoj ga lepoti
moli vera živa.

POKOJA DAJ!

1
Vtihnili so zvoki,
onemel korak.
Mirno pod oboki
plava tihi mrak.

2
Tajno šelestenje
bliža se z višin,
tiho koprnenje
iz nebeskih lin.

3
Vekov Bog v samoti
skrito tu prebiva.
V večni ga lepoti
moli vera živa.

Bog, v bolesti nemi
duša mi ječi.
V te gleda oko mi,
mir srce želi.

Tiskano: Marijin list 1932, 11. šte., str. 5. Spremenjeno: sedaj.

Iz primerjave vidimo, da je avtor narečje čisto približal knjižnemu jeziku, samo v četrti kitici je tretji verz po obliki drugačen, saj »vate zreti« v prekmurščini pač ni mogoče.

Bog, v bolesti nemi
duša mi ječi,
vate ona zre mi,
mir srce želi.

BOŽJI MIR

Bledi mesec plava,
zvezd nebroj brli,
sneg pa poletava,
tiho zemlja spi.

Gore vse pokrite
z belim prtom, spe,
in vasi, ovite
v temo, koprne.

Radost in zvonjenje
trka nam na duri,

blaženo drhtenje
polni nas v tej uri.

Bog prihaja večni
v polni svoji slavi,
mir prinaša srečni,
mir edino pravi.

Pridi, božji mir,
v duše zlij se nam,
pridi, sreče vir,
Bog naš, Jezus sam!

Tiskano: Marij. ogracek 1933, št. 1, str. 6

Spremenjeno: sedaj.

Vidimo, da je pesem za M. ogr. v knjižnem jeziku, avtor je pozneje spremenil samo vrstni red kitic. Radost in zvonjenje ter Gore vse pokrite in jih pri poznejši spremembi zamenjal pesmi v korist, zamenjal pa je tudi besedni red zadnje vrstice v Jezus, Bog naš sam.

MAJNIŠKI KRALJICI

Narava vsa tekmuje,
da z lepoto te obsuje,
majniška Kraljica!

Skazuje čast ti vrisk gozdá,
rožic vonj in kras in blesk poljá,
majniška Kraljica!

In v meni duša, misel, vse
naj zdaj in vedno hvali te,
majniška Kraljica!

Tiskano: Marij. ograc. 1933, št. 5, str. 67.

Tiskana je bila leva različica, najbolj spremenjena pa je prva kitica.

BOGOSLUŽNE PESMI, ki jih je zelo veliko, so zložene v knjižnem jeziku, saj so bile namenjene temu, da bi jih peli pri bogoslužju. Najboljše med njimi je avtor sam zbral v tri tanke snopiče z naslovi: Štefan Tratnjek, **VERŠKE IN CERKVENE PESMI**, september 1956, Pertoča; **BOGOSLUŽNE PESMI**, februar 1957; **VERŠKE IN CERKVENE PESMI**, maj 1957.

V prvem snopiču je 6 pesmi in sicer: Mašna pesem na praznik Kraljice sv. rož vena, 7. oktobra, ki obsega šest spevov, na koncu pa je pripomba: Vir: Rimski misal, 4 mašni spevi iz maše 7. oktobra. Napev: začasno izposojen od »Lepa si, lepá si, roža Marija...« Ostalih pet pesmi je bilo že objavljeno v Marijinem listu ali Marijinem ograceku.

MAJNIŠKI KRALJICI

Tako krasan je božji svet,
kot zate v cvetje je odet,
majniška Kraljica!

Skazuje čast ti vrisk gozdá,
vonj rožic, kras in blesk poljá,
majniška Kraljica!

In moje duše misel, vse,
naj zdaj in vedno hvali te,
majniška Kraljica!

V drugem snopiču je dvanajst bogoslužnih pesmi, ki so vse prirejene po mašnih spevih nedelj in praznikov. Vsaka ima najmanj štiri kitice s po štiri do osem vrstic (verzov). Pri vsaki je tudi naveden vir za vsebino in napev, po katerem se pesem lahko poje. Za vzorec vzemimo prvo pesem z naslovom: Mašna pesem na 2. nedeljo po razglasenju. Sledijo 4 spevi, vsak po 6 vrstic. Na koncu je opomba Vir: spevi maše 2. nedelje po razgl. in razlaga Parscha. Pater Pius Parsch je bil eden izmed najbolj znanih voditeljev liturgičnega gibanja v tridesetih letih. Sledi še opomba: Napev: začasno od božične »Veseli dan praznujmo...« Ta začasno menda pomeni, naj se uporablja ta napev, dokler se ne bo nekdo našel, ki bo pesmi uglasbil. Med napevi, po katerih se pesmi ali spevi lahko pojejo, najdemo najrazličnejše: Zgodnja Danica, Slavo Večnemu zapeti, Pred Jezusom ponižno pokleknimo, Kak zalivajo solzice itd. Osmo pesem z naslovom Verujem mu je uglasbil g. Karel G., Soc. sal. Za kratico G. se skoraj gotovo skriva Gelt. Avtor pa pripominja, da se lahko poje po napevu Oče naš nebeški, in vir: Apostolska vera v verze prelita.

V tretjem snopiču je deset pesmi. Najdaljša je Mašna pesem v čast Mariji Kraljici in obsega 15 štirivrstičnih kitic. Na koncu je avtor dostavil sledeče: Napisano ob godu Marije Kraljice 1956. Poje se po napevu »Marija nebeška kraljica...« Pri eni maši se vzame le nekaj (kitic).

Štefan Tratnjek je zložil tudi veliko prigodnic, saj so ga zanje naprosili bližnji in daljni znanci. Zlagal je prigodne pesmi za sprejem škofa ob birmi, za razna slavlja, prireditve, za obletnice porok in posebno še za obletnice svojih kolegov duhovnikov, za obletnice župnij in drugo. Za župnijo Kebelj je zložil prigodnico z 20 kiticami. Splošno so vse njegove prigodnice dolge in obsegajo zgodovino cerkve, dogodka ali kraja, prigodnice, namenjene osebam, pa kar kratek življenjepiš. Da se pri tem vrzificiranju veliko ponavlja in zлага pesmi po nekakšni šabloni, je razumljivo in zato prigodnice ne dosegajo višine njegovih drugih pesmi. Prigodnice so novejšega datuma in jih je začel sestavljati po letu 1953. V šali prigodnici rad pripiše tudi oceno: In če to prečital boš, / in potem poiskal v sobi koš, / to dokaz prav dober bo: / vse napisano pač ni zlato! Ali drug primer: Učeno ni, / moderno ni, / za preproste le ljudi. / Ti bo v korist / tale list?

V svojih predvojnih verskih spisih Tratnjek piše predvsem o bogoslužnih stvarih: o cerkvenem letu, spovedi, evharistiji, o maši in podobno.

Za naše zdomce v Franciji je sestavil knjižico: Spoved v francoskem jeziku, da bi se mogli naši ljudje v Franciji vsaj za silo spovedati, ko niso obvladali francoskega jezika. Za svojo župnijo in za Pomursko pastoralno področje je sestavil tudi mnogo prošenj za vse potrebe, ki so nam takrat mnogim zelo prav prišle pri maši, saj je bil dolga leta naš področni referent za liturgijo.

Miroslav Slana – Miros

Ivan Vuk – Starogorski

(Ob 110-letnici rojstva in 50-letnici smrti)

Za Pomurce preveč neopazno je minila 50-letnica smrti rojaka Ivana Vuka – Starogorskega, ki se je že na začetku stoletja potrdil kot zaveden Slovenec in zemljnin človek. Napisal je vrsto proznih in pesniških del. Vanje je že v zgodnjih ustvarjalnih časih, ki jim pravimo časi iskanja, vtikal ljubezen do zemlje in kmeta, delavca, marljivega človeka nasploh.

Že njegova zgodnja dela, dasi še nedodelana, izražajo ustvarjalno naravnost, kakor na primer pesem Plug:

»Plug, rezilo razborito,
vsepovsod, kjerkoli orješ,
raste, cvete čudovito.
Brazde orješ v ledino,
brazde tudi v ozimino,
tla kamnita razrahljuješ,
da nam seme tam vsejano
vzklije, klije plodovito...

Plug, ti meč si prepomembni,
neprestano se vojskuješ,
mrak in temo premaguješ,
zmage častne izvojuješ...
S plugom-uma svetlim mečem
režeš noč, da žarek dnevi
se zasvita-duh pa temni
zgine in postane nič.

Plug, poglej, kak brazda tvoja
vse razkošna je in plodna,
sprejemljiva, dobro rodna.
Blagoslov prihodnji žetvi
bo vzbujen iz truda, znoja,
po oranju, vrstni setvi.«

Kdo je bil pravzaprav Ivan Vuk – Starogorski, ki je kot vojak Avstro-Ogrske dočakal v Rusiji oktobrsko revolucijo in se nekaj let kasneje vrnil v domovino iz Rusije ter z oznako »boljševik«? Ta je bila v tistih časih, ko je v Jugoslaviji in Sloveniji zavzimal vodilna politična mesta njegov rojak dr. Anton Korošec, nezaželen. Petdeset let po Vukovi smrti pa je tudi že znana usoda boljševizma in komunizma.

Vselej, kadar sem v minulih letih videl pred imenom Ivan Vuk – Starogorski oznako »boljševiški« ali »proletarski« pisatelj, sem podvomil vanjo. Nekaterim kulturnopolitičnim predstavnikom minulega vladajočega razreda sorealistične komunistične vladavine sem včasih pojasnjeval, da Starogorski nima v svoji ustvarjalni biti, v koreninah, prav nič komunističnega.

Ivan Vuk pred 1. svetovno vojno

Tedaj sem si bil že svesten, da je bil Vuk bliže Bogu kot komunizmu; tistemu trajnemu Bogu, ki je v sleherni grudi zemlje, ki spremlja zemljinega človeka od rojstva do smrti ter mu daje moč prek klitja, rasti in plodov; daje mu vero, kadar zacvetijo trte in polja, vero in upanje, da bo Bog, ki je Ljubezen zemlje, stotero nagradil človekovo božanje zemlje in oživljanje zemljine kože, skozi katero obuja tudi zemljino srce. Ta trajni Bog se v Vuku prikazuje tudi v zrelih letih kot velika, z delom požlahtnjena, zemljina Ljubezen. Vse od najnežnejših otroških let, ko je na kmetijici s starši obdeloval zemljo in okusil nje grenke in sladke zeli, pa do njegove prezgodnje smrti, je ostal to, kar so vanj vcepili starši.

Tudi po vrnitvi iz ruskega ujetništva in delovanja v Rusiji, ko so ga nekateri šteli med komuniste, je kmalu pokazal nezanimanje za jugoslovanski komunizem. Povojna stranka si ga je sicer deloma lastila z izgovorom, da je izstopil iz KPJ zaradi hude bolezni, sicer pa je ostal njen zvesti sin. Toda očitno je bila resnica na drugem koncu. To je nazorno opisala tudi njegova hčerka. Iz njegovih in hčerkinih podajanj je razvidno, da je vzgajal svoja otroka v krščanskem duhu; obogatil ju je z nepozabnimi dogodki cerkvenih praznikov, ko so živeli v Ljubljani, od božičnega drevesca do velikonočne potice. Njegova dela so obogatena s starožitnostjo in narodopisnimi odlomki, v katere se vpletajo katoliški prazniki in običaji.

V otroštvu je kopal, ravnal, okopaval, plel, kosil, žel, s svojim znojem gnojil zemljo v kraju Sovjak, župnija Sveti Jurij ob Ščavnici. Kraj se je bil nekoč imenoval tudi Ženik. Tam je zagledal luč sveta 27. decembra 1882. Letos torej poteka 110 let od njegovega rojstva.

Korenine zemljine vere, vsidrane vanj, so mu dajale moč tudi tedaj, ko so ga iz Ljubljane odpeljali v glavnjačo, doma pa je pustil dvoje otrok in ženo.

Ivanovi napredni starši so po petem razredu iz domače šole pri Svetem Juriju ob Ščavnici poslali sina v Maribor, v kmetijsko šolo z željo, da bi po šolanju doma umno kmetoval.

V Mariboru se je znašel v času boja za narodnostno uveljavljanje štajerskih Slovencev. Vključil se je v boj za narodnostne pravice slovenskega ljudstva in zoper narodno odpadništvo.

Od leta 1901 je v naprednem duhu pisal za Slovenski gospodar; dve leti kasneje ga najdemo med vnetimi sodelavci Našega doma, ki je izhajal v Mariboru. Pisal je za kranjskega Gorenjca, celjsko Domovino, kamniškega Slovenskega Štajerca, tržaško Zarjo in tržaškega Prijatelja.

V kmetijski šoli je nihal med plugom in peresom. Želja po pisanju ga je usmerila v Ljubljano. Tam se je uvrstil med sodelavce Slovenskega ilustriranega tednika, Slovenskih večernic Mohorjeve družbe in številnih drugih časnikov ter revij.

Leta 1910 je v 64. zvezku Slovenskih večernic izšel njegov literarni prvenec. Napovedan je bil kot spodnještajerska povest z naslovom **Kar Bog stori, vse prav stori**. Medtem je pisal sentimentalne ljudske zgodbe in pesmi za številne revije. Leta 1913 je v 2. zvezku Slovenskih večernic izšla njegova povest iz davnih dni z naslovom **Zorislava**. Povest je napisana v izredno tekočem jeziku in razkriva pripovednika, pa tudi romantičnega sanjača. V delu je poudarjena narodnostna zavest. Navdih za povest je bržkone črpal iz Finžgarjevega literarnega ognja. V času balkanskih vojn, prav tako leta 1913, je Slovenski ilustrirani tednik natisnil njegovo knjigo **Junaki svobode** s podnaslovom **Povesti in črtice z Balkana**. Navedena dela so izšla pod psevdonimom Starogorski. Psevdonim je nastal po Stari gori pri Sovjaku. Zanimivo je, da je tudi Vuka vznemirjal Balkan, kakor je vznemirjal pisce po njem in kakor vznemirja zdaj in tukaj Evropo in svet.

Zgodaj je začel prevajati iz srbohrvaščine. Že leta 1912 sta izšla njegova prevoda knjig Velimira Deželića V burji in viharju ter V službi kalifa. Samo leto kasneje je izšel v slovenskem jeziku njegov prevod Mrtvih kapitalov Josipa Kozarca. Prevedel je Kletev Avgusta Senoe in druga dela.

Njegovo plodovito delo je prekinila prva svetovna vojna. V avstroogrski vojski se je bojeval v Galiciji, kjer je bil ranjen in ujet. Ruski bajonet mu je bil prebodel prsni

koš. Kakor se je bil sam spominjal, so ga našla ruska dekleta. Na vprežnem vozu so ga napol mrtvega odpeljali po razriti cesti v vojno bolnišnico, kjer so ga intenzivno zdravili sedem mesecev, da je prišel za silo k sebi. Ko je nekoliko okreval, so ga odpeljali med vojne ujetnike v Taškent. Tam je bil ujet tri leta. Oktobrska revolucija ga je v nekem oziru osvobodila, v nekem oziru pa zaslužila, saj so mu po kapljicah vliivali v možgane boljševiškega duha. Toda tudi v ujetništvu ni pozabil, da je Slovenec. Med Rusi je širil glas o Sloveniji, iz katere izhaja, Sloveniji, v kateri živijo Slovani.

Ob koncu vojne se je povezal z rojaki in med njimi krepil narodno zavest. Naučil se je ruščine, zato se je kasneje preselil v Moskvo, kjer je delal kot časnikar. Nanj je močno vplival Maksim Gorki.

Med rojaki je ustanovil sekcijo Jugoslovanov. Skupaj so izdajali časopis. Posvetil se je tudi organizaciji prosvetnih večerov z recitacijami in skeči slovenskih literatov, ki so bili dočakali osvoboditev v Rusiji. Med njimi je poleg glasbenikov bil tudi priznani slovenski skladatelj Emil Adamič. Ustanovil je pevski zbor.

Na enem izmed koncertov je Ivana Vuka prevzela ruska sopranistka sanjavih oči. To je bila pevkica Leokadija Frankova, ki je izvirala iz »buržujske« moskovske družine. Pevka se je bila izobraževala v francoski šoli, ki so jo vodile redovnice. Te so posvetile veliko pozornosti učenju lepega vedenja, srednjeveškim plesom, gibu, hoji, petju in učenju najrazličnejših glasbil.

Vuk se je seznanil z Leokadijo. Prijateljstvo se je stopnjevalo v spoštovanje in ljubezen. Doma pri njenih starših je bil silno ganjen spričo visoke kulturnosti in izostrene glasbene omike. Leokadija mu je pogostoma pela ob klavirski spremljavi brata Stasika.

Brat Vasja je včasih v duetu pritegnil njenemu petju. Leokadijin brat Tadjga ga je osvojil z ruskimi ljudskimi pesmimi ob spremljavi balalajke; njena sestra Ozoja pa je lepo izvajala Chopina. Celo Leokadijina mati, ki ni bila več mlada, je z mladostnim sopranom osvojila Ivana, ko mu je zapela odlomek iz operete Cigan baron.

Kmalu se je Leokadija naučila peti slovensko pesem Gor čez izaro, ki ji jo je približal zborovodja Emil Adamič. Ob njegovi klavirski spremljavi je to pesem zapela bivšim vojnim ujetnikom na koncertu slovenske narodnosti, pa tudi ujetnikom drugih narodnosti.

Leokadija in Ivan sta se poročila. Rodil se jima je sin. Ivana je vleklo domov, kajti vsaka ptica rada tja leti, kjer se je izvalila. Odpravil se je v domovino z družino z namenom, da se prej ali slej vrnejo v Moskvo. To se ni zgodilo. Najprej sta se naselila v njegovi rojstni hiši pri materi in očetu v kraju Sovjak. Ščasoma pa je Ivan dobil v Ljubljani službo in za začetek bomo stanovanje, da sta se preselila, saj njegova ruska žena, menda poljskega porekla, ni bila večja kmečkega dela.

V Ljubljani se je posvetil »prosvetnim in izobraževalnim potrebam delovnih ljudi«. Nekaj let je delal kot administrativni tajnik zveze železničarjev. Nato je tajnikoval pri Strokovni komisiji za Slovenijo. Znano je njegovo zagnano zbiranje denarja za »rdečo pomoč«. Vero v boljševizem in komunizem je kmalu izgubil. Zato so tudi njegove proletarske, revolucionarne, angažirane pesmi neprepričljive. Še njegov prevod Internacionale ni povsem uspel. Mile Klopčič je kasneje sicer ohranil nekatere verze Vukovega prevoda, toda tekst je temeljito prečistil in dodelal.

Vuk je bil zelo razočaran nad čudnimi mlini, ki so po svoje mleli denar, ki ga je bil zbiral kot rdečo pomoč za potrebne. Ugotovil je, da si nekateri slovenski komunisti polnijo z njim žepe in ga neodgovorno razmetujejo. Močno ga je razočaral Edvard Kardelj, ki je vzel denar »rdeče pomoči« za svoje luksuzne čevlje z belimi »gamašami« in snobovske obleke. Pritožil se je zoper to. Toda očitno je bila že tedaj KPJ in KPS po »ravbarski« plati enotno povezana, zato Vuk ni mogel uveljaviti poštenih sodbe za nedopustna dela.

Najsi je kasneje bil nepričakovano odpeljan v zapor v glavnjačo kot boljševik – vprašanje je, ali mu tega zapora niso podtaknili ljubljanski salonski komunisti, ker je opozoril na nepravilnosti z denarjem – bodisi da je pisal buditeljske pesmi, ni bil

komunist. Komunizma ga je v nekem oziru rešila »božja previdnost«. Izstopil je iz stranke in poleg pisateljevanja deloval kot sindikalni uradnik in še na nekaterih drugih mestih. Nekateri vodilni komunisti, ki so bili med obema vojnama še rosn mladi začetniki, so sicer trdili, da je izstopil iz KP samo navidezno, da bi si lahko zagotovil redno delo in zaslužek za družino. Toda njegova resnica je drugačna, o čemer priča njegovo družinsko življenje, tesno povezano s cerkvenimi prazniki, pa tudi njega ustvarjalnost, usodno povezana z zemljino Ljubenzijo.

Vukov moto je bil delo in še delo! V njem je gorel in izgorel. Deloval je pri centrali Delavske telovadne in kulturne zveze Svoboda, pri ljubljanskem Delavskem odru, Združenju invalidov. Leta 1928 je bila po njegovi zaslugi ustanovljena **Cankarjeva družba**, kasnejša **Cankarjeva založba**. Bil je vodilni član odbora te družbe in sodelavec njenih publikacij.

Pri vsem tem delu se je posvečal literarni ustvarjalnosti, pa tudi prevodom. Med obema vojnama, že leta 1923, je pri Proletarski knjižnici, ki jo je ustanovil, izšla njegova knjiga **Pravljice iztoka**. Leta 1934 je Cankarjeva družba izdala njegove občutene socialne ertice z naslovom **Zlato tele in druge zgodbe**. Podpisal se je s psevdonimom Janez Samojov. Leta 1937 je list Delavec izdal njegovo knjigo **V znamenju Halleyjeve repatice**, ki jo je podnaslovlil Iz najdenih zapiskov vojnega ujetnika. Založba Nova pota je izdala njegove zapise iz popotnega dnevnika **Po valovih Donave široke**.

Veliko je obetala tudi knjiga, ki je nikoli ni dokončal, ker ga je prhitela smrt. Nekateri odlomki iz te knjige so izšli v družinskem mesečniku Mladika pri Mohorjevi družbi. Delovni naslov nedokončane knjige je **Zgodbe občine Trioglóve**.

Izjemno plodovit je bil v prevajanju. Delavsko kmečka matica v Ljubljani je leta 1924 natisnila njegov prevod dela Maksima Gorkega *Deveti januar*. Drugi prevodi: enodejanka *Zaprta vrata* dr. A Koralnika in govor *Svamija Vivekanandija* Bog in človek; Jacka Londona *Železna peta*, *Sibirski punt*. Ta knjiga je bila po izidu zaplenjena zaradi napačne ideološke naravnosti. Leta 1929 je Vuk natisnil prevod mladinske povesti A. Koževnika *Jeromkin krog* in roman A. Neverova *Taškent, kruha bogato mesto*. Leta 1934 se je lotil prevajanja humoresk Mihaila Zoščenka, dve leti kasneje prevoda romana Borisa Lavrenjeva *Edeninštirideseti*. Posmrtno je leta 1946 Mohorjeva družba natisnila njegov prevod Korolenkovega *Slepega muzikanta*.

Predolg bi bil seznam delavskih revij in publikacij, v katerih je objavljajl v domovini in tujini. Tudi v koledarjih. Mimogrede omenimo samo *Razore*, *Svoboda*, *Pod lipo*, *Vzajemnost*, zagrebško *Socialno misel*, beograjski *Stožer*, sarajevsko *Snago*. Redno je sodeloval v *Ameriškem družinskem koledarju*, dalje v *Cankarjevem glasniku*, *Majskem glasu* in drugih listih.

Dasi je bil Vuk dvakrat zaznamovan – prvič kot vojni invalid rdečega oktobra, drugič kot pisec, ki je na Slovenskem deloval v času, ko so se pojavljali pisateljski levičarji, je bila njegova duša prepojena s Slovenskimi goricami, kakor Kosovelova s Krasom. V njem je tlel tisti otrok, ki se zbujal v slehernem pesniku in ga nihče ne užene. Ta otrok je bil po ruskem ujetništvu ideološko nekoliko zbezan. Vukova naloga je bila prosvetljevati s peresom in bodriti k napredku. Toda prav tu nastane v Vuku spopad.

Že po vrnitvi iz Rusije je podvomil v komunistično naprednost. Pa ne le zaradi razočaranja nad Kardeljem in njemu podobnimi ljubitelji tujega denarja, temveč zaradi odtujene komunistične ideologije, ki je v resnici nikoli ni vsrkal v svojo zavest. To je najprepričljiveje razvidno iz njegove angažirane, levo usmerjene literature; pisal jo je v ihti, dvomu, da bo z njo odrešil in nasitil delavce. Njegova levo usmerjena literarna sapica je šibka zlasti tedaj, kadar prek nje uveljavlja angažirane boljševiske ideje. No, sicer pa so himne in zahvalne pesmi bolj ali manj napisane špekulacije. Samo napitnice so pristne. Vukovo levo usmerjeno delo, s katerim se je nagibal k levo usmerjenim pisateljem, ki so se pojavili na Slovenskem okoli leta 1925, mednje pa sodi tudi Kosovel, je pač odblesk takratnih razmer. Toda njegova stalnica je literarna misel o zemlji, polju, vinogradih, domači hiši in ognjišču. Med dvema

ognjema te dvojnosti, med hotenjem in dejanskimi možnostmi. Po dolgotrajnem zdraviliškem zdravljenju, razvijajoči se vodeniki in posledični bolezni zaradi vojnih ran, je v nemirnem beganju med literarno muzo in svojo ženo pianistko, s katero se je nekajkrat razšel in spet našel, 12. novembra 1939 za vselej zaprl trudne oči.

Ivan Vuk Starogorski sodi med znamenite osebnosti severovzhodne Slovenije, katerih delo doslej ni bilo ustrezno ovrednoteno. Pričujoča kratka predstavitev je z vsem spoštovanjem pripravljen spomin ob 110-letnici njegovega rojstva in minuli 50-letnici njegove smrti.

Tone Ciglar

Msgr. Jožef Kerec

misijonar na Kitajskem

Ob 100-letnici rojstva
(1892–1992)

Sin Slovenske Krajine, Jožef Kerec, dolgoletni misijonar, je od svojega rojstva (15. oktobra 1892) v Prosečki vesi pri Sv. Sebeščanu v Prekmurju, pa do svoje smrti (27. junija 1974) v Veržeju, prehodil dolgo pot do Kitajske in nazaj in zarisal neizbrisno sled, predvsem s svojim misijonskim delom v neskončnih pokrajinah Kitajske. Ob 100-letnici njegovega rojstva bi radi dojeli pomen te sledi, ne samo za misijone na Kitajskem, temveč tudi za nas tukaj, pa naj bo v Slovenski Krajini ali v Sloveniji nasploh.

Prekmurska ravnina in gričevje, čeprav ne prostrana in ne mogočna, sta dala velikana, ki ga želimo поблиže spoznati. Zavedamo se, da ne bomo vredni prihodnosti, če ne bomo dali časti in spoštovanja prednikom. Sodbo o življenju in delu misijonarja

Msgr. Jožef Kerec

Kereca bo še povedala zgodovina. Če kdo, pa smo mi rojaki tisti, ki ne smemo stati ob strani, kaj bodo drugi povedali, ampak moramo mi razkrivati veličino svojih prednikov.

Velik poznavalec slovenskega značaja, akademik prof. dr. Anton Trstenjak, je 18. junija 1991 med drugim tole zapisal o Kerecu: »Imel sem priložnost, da sem ga tudi osebno srečal in videl. Ne pozabim tega prvega vtisa: ta resnično svetniška konstanta med veličino duha, ki ga je izžareval, in drobno, neznatno telesno postavo, v kateri je Bog sam razodeval svojo moč in veličino. Imeli smo zavest, da nas prav on kot misijonar predstavlja v širokem svetu, da smo tudi Slovenci misijonarji Kristusovega evangelija, ne samo veliki narodi. Ob pogledu in misli na vso to podobo me navdaja ponovno globoka hvaležnost do Boga, da nam od časa do časa izkazuje take in podobne izredne milosti duha.«

Podoba misijonarja Kereca me je osvojila kot otroka na podstrešju domače hiše, kjer sem brskal po Marijinih listih in Koledarjih Srca Jezusovega. Najprej sem kot otrok z zanimanjem opazoval slike, ker drugih igrač nisem imel, potem, ko sem se naučil branja, pa sem prebiral pisma tega misijonarja z dalnje Kitajske. Vame je vdiral s svojim predirnim pogledom in me blagohotno osvajal s svojo neznansko dolgo brado. Buril je mojo domišljijo in nenavadne predstave. Počutil pa sem se nemočnega, da bi si kaj takega, kot je bil on, sploh mogel zamišljati, kaj šele želeti. Šele pozneje sem zvedel, s kakšno revščino se je otepal doma, kako je hodil na sezonsko delo, kako je hrepenel po šoli, pa ni bilo sredstev. Občudoval sem očeta in mater, ki sta mu v svoji revščini dala takšno bogastvo, da je pozneje lahko bogatil velike narode s tisočletno kulturno tradicijo, kot je Kitajska; dala sta mu globoko vero, ljubezen do domačega jezika in naroda, mu odprla oči duha za svet kulture in veliko ljubezen do drugih ljudi in narodov. Predvsem ga je vodil in spodbujal svetniški lik matere. On, ne samo reven iz revne Krajine nekje na obrobju sveta, tudi sam majhen in neznan, nikomur ni najprej zbujal vtisa, da bi v sebi skrival tako veliko dušo. Potem je premagal vse ovire na poti do duhovniškega poklica, postal salezijanec in velik misijonar na Kitajskem. S svojo osebnostjo in delom se je zapisal med velike Slovence.

100-letnico njegovega rojstva bomo zaznamovali s posebnim spominom, predvsem v treh dekanijah, ki se na levem in desnem bregu naslanjajo na Muro: soboški in lendavski, ker je tu njegova domačija, ljutomerski, ker je tam našel svoj zadnji dom na zemlji. Njegovo izredno misijonsko delo bo orisal življenjepis in poseben zbornik (predavanj na simpoziju v Radencih), kjer bodo posamezni vidiki osebnosti, življenja in dela posebej predstavljeni. Osrednjo proslavo načrtujemo v Radencih, kjer bo ves oktober misijonska razstava, na misijonsko nedeljo (18. oktobra) pa proslava s simpozijem. Soboška in lendavska dekanija načrtujeta spominsko slavlje pri Sv. Sebeščanu (Pečarovci) poleti, ljutomerska pa v Veržēju (verjetno zadnjo nedeljo v septembru, 27.).

Čemu se danes spominjati misijonarja Kereca? Zato, ker je eden tistih osebnosti, ki je Slovensko Krajino približal svetu in svet Slovenski Krajini. Radi bi, da bi ob njegovi podobi ustvarili ponovno takšno duhovno ozračje, v katerem bi, kot v Kleklovem času, mnogi mladi našli veliko izzivov, da bi znali velikodušno dati svoje življenje v službo kulturi, narodu in veri. Da bi v času, ko nas ne pestita revščina in odrinjenost na rob družbe, našli dovolj moči tudi za duhovne vrednote, da se ne bi izničili v prezatranosti z materialnimi dobrinami. Če nas ni izbrisala s površine zemlje revščina, beda in tujci, zakaj bi nas moralo blagostanje in zakaj bi izbrisali sami sebe! Da bi se tudi ob njem učili biti ljudje odprtih glav in src.

Zdrav ponos ob izredni podobi misijonarja Kereca naj v nas krepí moči za posnemanje in za iskanje novih možnosti v našem času, da ne bomo samo (biološko) preživeli, ampak da se bomo zapisali v zgodovino kot ljudje kulture in vere, ki sta ju prav v teh krajih tako bogato sejala sveta brata Ciril in Metod.

Dr. Franc Cigan

(ob dvajseti obletnici smrti)

V ljubljanski bolnišnici je 23. februarja 1971 sklenil svoje bogato duhovniško življenje salezijanski duhovnik, srednješolski profesor glasbe, skladatelj, zbiratelj narodnega blaga in narodni buditelj med koroškimi zamejskimi Slovenci, dr. Franc Cigan.

Rodil se je 18. septembra 1908 v Žižkih kot najstarejši sin Jožefa in Terezije. Družina se je pozneje preselila v Črensovce, kjer je kupila hišo z nekaj posestva. Oče je bil cestar in cestni nadzornik. Sin Franc je stopil v Boskovo družino. Bogoslovje je študiral v Ljubljani, kjer je bil tudi promoviran za doktorja bogoslovja. Pozneje, med izgnanstvom, je v Gradcu dosegel še diplomu glasbene stroke. Novo mašo je pel v črensovski cerkvi leta 1935. Do konca druge svetovne vojne je kot duhovnik deloval na Rakovniku in na drugih salezijanskih postojankah. Leta 1945 ga je doletela bridka usoda izgnanca – izseljenca. Pribežališče je našel med zamejskimi koroškimi Slovenci, katerim je do svoje prezgodnje smrti posvetil vse svoje bogate talente. Več let je uspešno deloval v župniji Kamen v Podjuni. Tu je organiziral orglarsko šolo. Z vso vnemo in delavnostjo je pomagal pri vodstvu cerkvenega in ljudskega petja v župnijah Roža, Podjune in Zilje. Vneto je zbiral nabožne in ljudske pesmi in tudi sam komponiral. Znana je njegova kantata Ustoličenje karantanskega kneza, na besedilo Lovra Kaslja.

Nedvomno najvažnejše in največje delo pa je opravil pokojni duhovnik Franc kot glasbeni pedagog in narodni buditelj na celovski slovenski gimnaziji, na kateri je deloval od njene ustanovitve, pa vse do smrti. Izredno pomembno je njegovo narodno-buditeljsko delo med slovenskimi koroškimi dijaki. Skoraj vsa sedanja generacija v politiki, kulturi, znanosti in gospodarstvu je šla skozi njegove vzgojiteljske roke. Prav s tem si je pokojnik postavil trajen spomenik na Slovenskem Koroškem. Bil je tudi prefekt višjega oddelka Mohorjevega dijaškega doma.

Pot v matično domovino mu je bila zaprta vse do nekaj let pred smrtjo. Posebno ga je bolelo, da se ni mogel udeležiti pogreba svojih staršev leta 1962 oziroma 1968. V domovini je vladala politična zima enoumja in žarki slovenske pomladi še niso predrli gostih oblakov na obnebj Slovenije. Ko se ga je lotila zahrbtna bolezen, je smel s pomočjo Odbora za manjšine iskati pomoč tudi v ljubljanski bolnici. To je bila tudi doba nekaj let, ko je smel obiskati grob svojih staršev. Ob tej priložnosti se je nekajkrat oglasil tudi na črensovskem župnišču. Njegova želja je bila, da bi počival v domači zemlji. Želja se mu je izpolnila 25. februarja 1971, ko so ga ob veliki množici žalujočih, zlasti s Slovenske Koroške, pokopali na ljubljanskih Žalah. Pesem zbora Gallus iz Celovca in dijaškega zbora slovenske gimnazije, sta ob pogrebu odkrila bolečino Slovenske Koroške ob veliki izgubi pedagoga, kulturnika in narodnega buditelja.

Letos, 3. marca 1991, so se v Domu glasbe v Celovcu nadvse svečano spomnili Ciganove dvajsete obletnice smrti. Spominske slovesnosti so se udeležili številni zastopniki kulturnega in političnega življenja tudi iz Slovenije. Med odličnimi gosti je bil naš premier Lojze Peterle. V svojem pozdravnem in spominskem govoru je povedal tudi sledeče: »Koroška bo pela tudi zato, ker ji je svoj žlahtni delež dodal tudi rojak iz Prekmurja, dr. Franc Cigan, čigar dvajsetletnice smrti se s to prireditvijo spominjamo. Preteklo je tudi deset let, ko je Koroška hotela počastiti desetletnico smrti svojega zaslužnega moža z Gallusovim nastopom v Cankarjevem domu v Ljubljani, pa ni smela; to je bil čas, ko so bile Karavanke višje kot Labotska nižina. Doma ni bilo normalnega življenja«. Ob tej spominski slovesnosti so Korošci izvajali že zgoraj omenjeno kantato Ustoličenje. To je kantata za soli in mešani zbor s spremljavo trobil. Dirigiral je Jože Ropitz.

Pokojni profesor Cigan je leta 1959 obiskal čikaške prekmurske izseljence. Zlasti starejši tamkajšnji rojaki ga hranijo v zelo lepem spominu. Mnogo je med njimi prepeval. Čas svojega bivanja v Chicagu je izkoristil za številne pevske vaje s tamkajšnjim cerkvenim pevskim zborom in s folklorno skupino. Ob sklepu mojega obiska pri čikaških prekmurskih rojaki leta 1988, so se rojaki spomnili tudi bližnje osemdesetletnice rojstva prof. dr. Cigana, posebej s pesmijo »Slovenska Krajina«. Besedilo za to pesem je napisal č. kanonik Jožef Klekl, uglasbil pa jo je Franc Cigan. Zaradi globoke domoljubne vsebine velja ta pesem za nekakšno drugo himno

Prekmurci v Chicagu so se spomnili 80. obletnice rojstva prof. dr. Franca Cigana

prekmurskih rojakov. Zapojejo jo ob vsakem večjem srečanju, neredko ganjeni do solz.

H gornjemu spominskemu zapisu bodi dodano še dejstvo, da je pokojni duhovnik Franc Cigan izšel iz družine s številnimi otroki. Štirinajst je bilo vseh bratov in sester. Skoraj vsi so dosegli višjo ali celo visoko izobrazbo. Tudi ta primer ovrže mnenje nekaterih sociologov, češ, da se otroci številnih družin težko povzpnejo na izobrazbeni in socialni lestevici. Brez žrtev in trdega dela staršev gotovo ne gre. Ciganovi starši so bili zelo delavni. Pa tudi preskušnje jim niso prizanašale.

Zal materinski poklic zadnja desetletja ni več to, kar bi moral biti – najlepši poklic. Za slovenske žene je bilo nekoč materinstvo nekaj svetega. Danes ni povsem tako. V javnih občilih sta preveč naglašena seks in svobodna ljubezen, malo ali skoraj nič pa požrtvovalno materinstvo. Če se, denimo, na televiziji slučajno pojavi družina s številnimi otroki, skoraj redno završi publika od začudenja. Neizpodbitno drži, da Slovenci biološko nazadujemo. Prekmurje ni izjema! Materinstvo bi zopet moralo postati najlepši poklic in takšno mesto bi moralo zavzeti tudi v javnosti. Družba bi morala podpreti ta poklic na vseh ravneh. Da bomo Slovenci nekoč presegli magično številko dveh milijonov! Ali pa bodo ob kakem ljudskem štetju v prvi polovici enaindvajsetega stoletja morali ugotoviti s pesnikom tega stoletja: »Samo milijon nas je...«?

Veliki beli romar – tisočletja govorijo zanj

Noben papež še ni stopil na madžarska tla, kljub tisočletni krščanski tradiciji v tej deželi, noben govornik še ni imel takšne množice – zbrane, tihe, utrujene, željne prijazne besede, – noben državnik še ni te dežele ob svojem prihodu tako poljubil. Janez Pavel II. je to storil. S petdnevnim popotovanjem, od 16. do 20. avgusta, je počastil tisočletno krščansko tradicijo te dežele. Sprejel je gostoljubno ponudbo državnih oblasti in krajevnih Cerkev. Prvo povabilo je prejel v letu 1988; bilo je od komunistične oblasti, prišel pa je, ko tiste diktature ni več; stopil je v svobodno, demokratično državo. Pozdravljal in potrjeval je nove čase, ljudi opogumljal za razvoj ustvarjalne demokracije, za vztrajno preraščanje uničevalnih posledic preteklih zmot, za zvestobo starim duhovnim izročilom.

Kamor pripotuje ta veliki beli romar, množice prisluhnejo njegovim besedam. Še preden je stopil na madžarska tla, je poletel v svojo ljubljeno Poljsko – v Čenstohovo, k »Črni Mariji«. Nad milijon mladine: iz Sovjetske zveze 100 000, iz Anglije 1500,

Veliki beli romar

iz Nemčije 5000, iz Italije 40 000, iz Francije 35 000. – Razklenila se je ničnost ideologij, krutost totalitarnih sistemov. »Vrnimo se h krščanskim koreninam Evrope!« Prihodnost je vaša!

OSEM VELIKIH SREČANJ

V petih »madžarskih dneh« 1400 minut neposrednega prenosa »s papežem« na prvem programu RTV Budimpešta, ob večerih pregled srečanj za naslednji dan, na drugem programu pa TV okno »s papežem« v iztekajočem se dnevu.

Budimpešta. Velemesto – ponos in zgodovinski spomin Madžarov, pogorišče komunistične diktature in jamstvo demokratične prihodnosti. Prišel je beli romar. Nekaj tisočev na letališču Ferihegy, skoraj vsi madžarski škofje, na čelu primas kardinal László Paskai ter državni vrh. Izmenjava pozdravov: državni predsednik Árpád Göncz, ministrski predsednik József Antall. – Moralne in krščanske vrednote so nenadomestljiva podlaga za oblikovanje resnične človeške družbe... Izbojevana neodvisnost, izgon tujih, zmaga nad sovražnimi silami, sedaj je potrebna »edinost, pravičnost in mir.« – Naše ljudstvo potrebuje globoko moralno prenovo, oživitve vere in vseh duhovnih vrednot, država pa mednarodno razumevanje in strpnost!

Esztergom. Mesto na meji s Slovaško. Pred stolnico s papežem 60 000 ljudi, med njimi 1000 duhovnikov, 1500 redovnikov in redovnic. – Leta težkih preizkušenj, pregnanstev, krivic so mimo. »Ohranite edinost misli in čutenja!« – V baziliki je grob, kjer počiva kardinal József Mindszenty. »Nadvse ljubljani in spoštovani kardinal, goreča svetilka zvestobe Kristusu in domovini!« Tako ga je imenoval. Sprejel je izgnanstvo kot žrtev za svoj narod. Pred petnajstimi leti je umrl v izgnanstvu, pokopan je bil v Mariazellu v Avstriji, letos so njegove posmrtno ostanke prenesli v kripto esztergomske stolnice. Budimpešta. Dveurna vožnja z hidrogliserjem po Donavi. S papežem državni, vladin vrh v skupščinski stavbi. – Najbolj žgoče, boleče vprašanje: madžarske skupnosti v sosednjih deželah! – Pred skupščinsko stavbo 30 000 ljudi. Dejal jim je: Kako zelo sem Bogu hvaležen, da ste dosegli pravo svobodo in neodvisnost brez prelivanja krvi!

Pecs. »Mesto petih bazilik«, izpričane že v petem stoletju; v 14. stoletju je tu ustanovljena prva madžarska univerza – peta v Evropi. Mesto Madžarov, Hrvatov, Nemcev in Slovakov, od hrvaške meje 20 km, od Budimpešte 200 km. Papežev mašni spomin na krajevnem letališču »v čast božji Materi – Gospodarici Madžarske«. Z njim nad 100 000 ljudi, med njimi tudi Hrvati in Slovenci. Pozdravlja narodnostne skupine v njihovem jeziku...

»Prisrčno pozdravljam drage romarje iz Slovenije. Dragi! Vaša krščanska vera je bila v teku stoletij temelj vaše kulture. S hvaležnim srcem ohranjajte in razvijajte kulturo vaših prednikov, ki je za vaš narod dragocen dar. Naj vas Bog blagoslovi in vam podeli mir! Samo mir vam zagotavlja bratsko sobivanje s sosednjimi narodi in varovanje vašega krščanskega izročila.« Posebno občuteno – zaradi krvavih spopadov doma – je pozdravil Hrvate: »Zagotavljam vam, da iskreno podpiram vašo zakonita teženja in znova pozivam mednarodno skupnost, naj vam pomaga v tej težki uri vaše zgodovine. Upam, da bom mogel v bližnji prihodnosti priti tudi k vam.« Vsem je obujal spomin na totalitarni režim, ki si je štirideset let prizadeval, da bi narodu vcepil lažno kulturo ter mu vsilil iz take kulture izvirajoče življenjske drže. »Prizadevajte si za moralno prenovo!«

Budimpešta. Na Akademiji znanosti v družbi 360 madžarskih pisateljev, kulturnikov, znanstvenikov, umetnikov, vzgojiteljev, s predsednikom Gönczom, ministrom za kulturo in vzgojo, drugimi. – Hudo zapostavljeni v polpretekli dobi, vendar ste kljub težkim okoliščinam ostali zvesti zahtevam resnice in glasu vesti. Kultura, ki jo ustvarjate, naj bo znamenje tesne povezanosti krščanstva in človeške genialnosti. Samo iz tega izvira resničen blagor vse dežele. To bo najdragocenejši prispevek, ki ga od vas pričakuje vaša domovina in vse človeštvo. Ideoloških monopolov je konec, poraja se nova družba, ki spoštuje temeljne človeške vrednote. Skupno gradite družbo poštenih, pravičnih, vzajemnih in delovnih ljudi.

Máriapocs. »Okno na vzhod« – v bližini meje s Sovjetsko zvezo in Romunijo; 250 km oddaljeno od Budimpešte. Najpomembnejše romarsko središče za madžarske grškokatoliške kristjane; letno poroma iz vseh koncev sveta v to duhovno središče do 100 000 ljudi. S papežem je sedaj tu bilo 200 000 ljudi, veliko kardinalov in škofov latinskega in bizantinskega obreda; po 15 000 je prišlo iz Ukrajine in Slovaške. – Tu so spomini krvavih pregnanjanj, Stalinove samovolje, komunistične diktature v deželah nekdanjega vzhodnega bloka. »Sedaj je čas sprave ter spoštovanja vseh narodov in njihovih kultur!«

Debrecen. »Kalvinski Rim« z največjo kalvinsko cerkvijo na Madžarskem, 93% prebivalstva s kalvinsko veroizpovedjo. Papež s kalvinci, protestanti in pravoslavci pri ekumenskem bogoslužnem srečanju. – Ekumenska misel zbranim protestantom, kalvincem in pravoslavcem: cilj prizadevanja za edinost je »utemeljena mnogoterost ali različnost«.

Budimpešta. S predstavniki judovske skupnosti. Grozot zadnje vojne – 600 000 madžarskih Židov so nacisti pobili v koncentracijskih taboriščih – ni mogoče pozabiti. Obžaloval je to pobijanje in iztrebljanje, obsodil podla početja rabljev zadnje vojne. – Maščevanje nad hudobnimi prepustimo božji sodbi, na nas je le, da se zoperstavimo sleherni sebičnosti, sovraštvu ter maščevanju. Poslej nam bodi vsem jasno: antisemitizem – in vsaka vrsta rasizma – je greh proti Bogu in človečnosti.

»Dragi Slovenci!«

Sombotel. Mesto na zahodni strani države, ki jo je ustanovil sveti Štefan, kralj in oče Madžarov. Stara kolonija rimskega imperija: Colonia Claudia Savaria. Mesto mučencev od Dioklecianovih oprod, rojstni kraj največjega med sinovi tega mesta, škofa Martina iz Toursa, stoletja najpopularnejšega svetnika Evrope, sedaj pa zavetnika sombotelske škofije. Cesarica Marija Terezija je v letu 1777 ustanovila to škofijo.

Na poti k oltarju

Slovenski spomin: do konca prve svetovne vojne je še vedno 67 000 prekmurskih rojakov bilo politično v mejah Madžarske, cerkveno upravno pa pod sombotelsko škofijo vse do leta 1964. Avstrijski spomin: šele ob koncu prve svetovne vojne se je iz sombotelskega cerkveno upravnega in političnega področja 100 000 ljudi priključilo sosednji avstrijski Gradiščanski.

Po mnogih desetletjih so se – vsaj simbolično – spet znašli potomci ranjke avstroogrške monarhije drug ob drugem. Najbolj glasen in zgovoren je bil veličasten oder z daritvenim oltarjem v sredi. Pripeljali so ga Gradiščanski Hrvati; imeli so ga 24. junija 1988 v svojem Trajštofu, ko jih je obiskal isti papež.

S papežem na prostranem letališču nekaj stotisočev ljudi: Madžarov, Slovencev, Hrvatov, Avstrijcev, Ciganov... Nad dvajset avtobusov je pripeljalo romarje iz Prekmurja in iz Maribora. Komaj kdo od navzočih pomisli sedaj na ta spomin – ne ravno prijeten! Prostrana ravan, kjer pristajajo in vzletajo železne ptice madžarske zračne flote, je z množico romarjev sprejemala, kot še nikoli v zgodovini, odrešilne besede prvega moža vesoljne Cerkve. Nad množico so preletavali helikopterji, da so slovenskim romarjem zbujali neprijetne spomine ob nedavnem sovražnem preletavanju vojaških letal nad našimi kraji, vendar ti niso bili nevarni, čeprav jih je v bližini pristalo kakšnih deset. Daleč vstran pa je bil pravi ocean pločevinastih škatel: domnevno 600 avtobusov in 1500 osebnih vozil. Velika večina madžarskih romarjev pa je priromala peš.

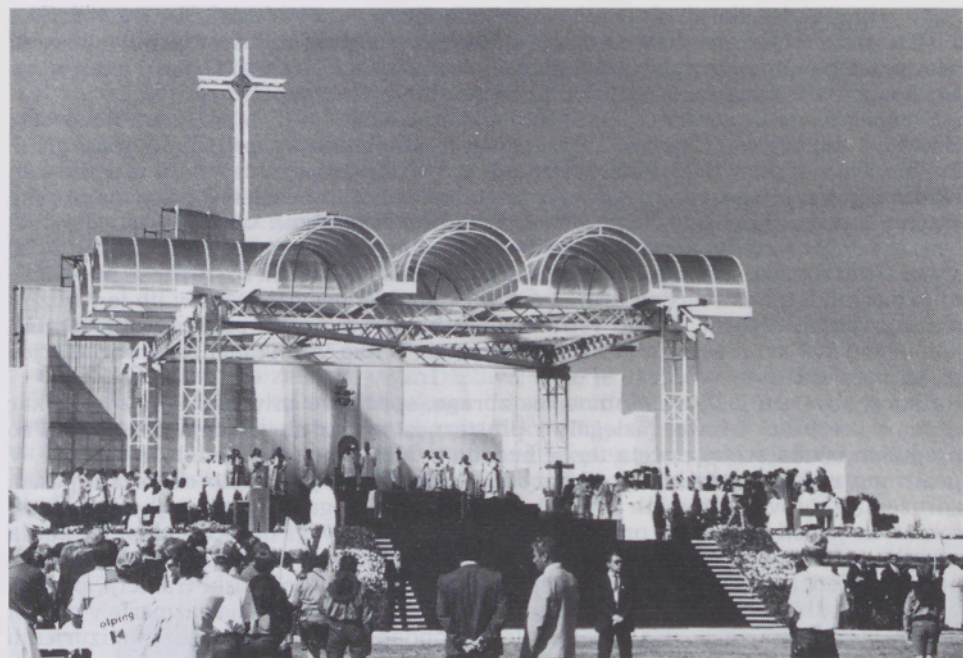
Skoraj štiri ure je vsa tista množica zbrano, spoštljivo in vdano sprejemala, kar se je po brezhibni tehniki razlegalo v prostranost obljudenega kraja. Oči in srca so predvsem iskala svetega očeta ter se hranila z duhom njegove besede in molitve. V prostrano ravan – morebiti do Sombotela in še dalj – je ubrano odmevala pesem združenih zborov madžarskih pevcev v spremljavi velikega orkestra; najbolj mogočno takrat, ko je beli helikopter pristajal na robu velikega živega obroča. Oddal je papeža za veliko srečanje z nepregledno množico. Christus vincit – regnat, imperat! Kot da poje vsa Madžarska, kot da se razklepa v svoji tisočletni krščanski tradiciji, pa tudi v svoji narodni zavesti ter duhovni zrclosti za nova demokratična razmerja v družbi in državi. Z belim vozilom – papamobilom –, obdan z močnim spremstvom izurjenih varuhov, je obšel stotisočnije romarjev, zagrajene v neštete razdelke, ob katerih so stražili prijazni, a neizprosni uniformirani redarji. Ob prihodu s helikopterjem in mimohodom so madžarske zastave vzvalovile nad glavami kot se valovito podarjajo panonska polja, ko žito zori v klasje.

V pripravi na papeževo mašo so se ob mikrofону zvrstili kratki nagovori v več jezikih, tudi v slovenskem, knjižnem in porabskem narečju. Lojze Kozar mlajši, novi župnik iz Odranec, je prebral sestavek z naslovom Kristus je naše življenje:

»Ob podpori prvega sombotelskega škofa Janoša Szilyja, ki je bil tudi škof naše slovenske Krajine med Muro in Rabo, je župnik pri Sv. Benediktu na Goričkem, Mikloš Kúzmíć, izdal več knjig, med njimi tudi molitvenik Kniga molitvena. V njo je vvrstil tudi 101. psalm. Prisluhnimo odlomku tega psalma: 'Pokošen sem kak trava in posušilo se je srce moje; ár sam pozabo jesti hrano mojo...'«

Dotaknila se nas je Kozarjeva misel, porajala spomine na sobivanje naših prednikov z Madžari, na boj plemenitih prekmurskih mož zoper madžarizacijo, nasilja in politične pritise, ki je našim rojakom tudi dušo izžemal, a krepil srce in pamet za staro karantansko očetnjavo; njegova misel je tudi porajala sveže grenke izkušnje o umiranju naših Porabskih Slovencev na Madžarskem. Madžarski romarji naše bolečine prav gotovo niso dočutevali niti v neposredni bližini svetega očeta, ki je pred dvema dnevnoma v Budimpešti govoril o spoštovanju narodnih skupnosti in ohranjanju njihove besede in kulture. Kozar je sklenil svoj sestavek z mislijo iz iste Kúzmíćeve Knige molitvene: »O Devica, na tvojo reč se delijo darí nebeski, sprosi meni one milošče, štere znaš, ka so mi potrebne; správi mi močno vero, stalno vüpanje, gorečo lübvá in dar pobožnosti!«

Daritveni oltar je bil sredi velikega odra – kot bela vzpetina, daleč naokrog vsem na očeh. Maša svetega očeta v spremstvu 26 škofov, domačih in iz sosednjih sestrinskih Cerkva – Nemčije, Avstrije, Slovenije, Hrvaške –, okrog 800 duhovnikov somaševalcev. Tri polne ure traja evharistično slavlje, vmes papežev nagovor – enourni – izmeja se v italijanskem, madžarskem ter jezikih drugih navzočih narodnih skupnosti, tudi v hrvaškem in slovenskem.

Papež v Sombotelu

»Posebej pozdravljam mariborskega škofa Franca Krambergerja in Jožefa Smeja ter slovenske romarje z Madžarske in Slovenije. Dragi! Vaše romanje v Sombotelu naj bo znamenje poti vseh evropskih narodov k edinosti. Božja Mati naj prosi Gospoda, da bi mogli ohraniti svojo krščansko vero in pričevati zanjo tudi pred drugimi. Naj vam Bog podeli mir, ki mora biti značilen za odnose med vsemi narodi. Blagoslavljam vas, vaše domače in ves slovenski narod.«

Z valom ploskanja, ki je bil močnejši in daljši od drugih, smo nagradili svetega očeta za pozdrav in spomin v slovenski besedi. V hrvaškem jeziku je pozdravil kardinala Kuhariča, pomožnega škofa Gjuro Kokšo in romarje, ki so »prišli iz Madžarske, Hrvaške, Avstrije in Slovaške, da bi se srečali s Petrovim naslednikom«. Dejal je, da je molitev, s katero se obračamo h Gospodu, zahvala za to, da so se lahko na tem kraju srečali »brez umetnih meja« ter »javno izpovedali vero, izročeno od davnih prednikov.« Na koncu jih je povabil, naj vsi »molijo za mir in prijateljstvo med narodi«.

Tudi Romom je namenil poseben nagovor, saj jih je šeststo tisoč na Madžarskem –, da bi bili pridni, odgovorni sodelavci velikega stvariteljskega dela, odgovorni in poštene člani družbe, z vsemi pravicami in dostojanstvom človeške osebe.

V enourni nagovor je zvrstil poudarke: – Premagujte za vsako ceno vse ideološke razlike, ostanke preteklega in nedavnega nerazumevanja, slednji državljani je odgovoren za moralno in človeško prenovo madžarske družbe, samo z združenimi močmi je mogoče zgraditi »novo hišo«; popravite grozljive posledice preteklih zmot, obnovite zvestobo starim duhovnim izročilom, kajti starodavna kultura je odpirala duha globinam znanja ter učila ceniti tiste vrednote, ki presegajo vsak materialni interes.

Del velike množice romarjev

Zdaj vi glejte!

Budimpešta. Pri »Matijevi cerkvi« na kraljevskem gradu v Budi. S študenti teologije. Pomanjkanje duhovnikov... Razen štirih – benediktincev, piaristov, frančiskanov in šolskih sester naše ljube Gospe – so bili med leti 1950 in 1989 vsi redovi strogo prepovedani. Od približno enajst milijonov prebivalcev Madžarske je okrog šest milijonov katoličanov, 250 000 uniato, 18 odstotkov kalvincev in štiri odstotke protestantov. V letu 1989 je imela Cerkev na Madžarskem 3176 duhovnikov, za 369 manj kot pet let pred tem. Dandanes je v madžarski Cerkvi 2442 škofijskih in 810 redovnih duhovnikov ter 2812 redovnic, 300 študentov teologije. Velika večina duhovnikov je prestopila 60 let življenja. Zgovorna je tudi primerjava: v Avstriji je na enega duhovnika povprečno 1151 vernikov, v Italiji 940, na Madžarskem pa 2442 vernikov. Po letu 1989 je na Madžarskem 23 moških in 48 ženskih redov. Veliko število duhovnih poklicev imajo ženski redovi, ne morejo pa si veliko pomagati za razcvet dejavnosti zaradi stanovanjske stiske in pomanjkanja denarnih sredstev. Mnogi starši si zelo želijo katoliške šole – ni pa osebja, ne denarja, ne ustreznih stavb.

V srečanju z bogoslovci in duhovniki v Budimpešti je papež dejal: Ne skrivajte se po župniščih in samostanih, temveč pojdite k ljudem; ti so namreč globoko razočarani nad včerajšnjimi ideologijami, zato pa iskreno iščejo smisel življenju, resnico o Bogu in svetu; ugonablja jih duh praktičnega materializma. Pomagajte jim k uresničevanju in sprejemanju duhovnih vrednot.

Budimpešta-stadion. S 55 000 madžarske mladine. Ob spremljavi treh baletnih gledališč, ob glasbi Liszta in Penderekega mojstrska predstavitev misterija o življenju Marjete Ogrske; kraljeva hči je darovala življenje za rešitev ljudstva pred Tatari. – Mladi najbolj čutite pereče socialne probleme svoje družbe: nezaposlenost, stanovanjska stiska, naraščajoče prestopništvo mladoletnikov, kriza družin, upadanje vrednot, osamljenost, odtujenost... V vas je moč in mladost, vi glejte!

Budimpešta – bazilika sv. Štefana. Z več tisoč bolniki, ostarelimi, invalidnimi. Budimpešta – Trg herojev. S papežem je ves politični državni vrh, diplomatski zbor, več evropskih državnikov, stotine duhovnikov, 60 kardinalov in škofov, 500 000 ljudi. Praznik svetega kralja Štefana, zavetnika Madžarske. – Po starih preizkušenih duhovnih vrednotah oblikujte novo družbo; spoštujte težko izbojevano svobodo in jo v polni meri živite.

Budimpešta – slovo. S hvaležnostjo se je spominjal dveh svojih srečanj z Gorbačovom, njegovega iskrenega hotenja za pravičnost in dostojanstvo človeka, prizadevanja za dobrobit svoje dežele in mednarodne skupnosti. – Dragi Madžari, vsi narodi te dežele! Ta družba bodi demokratična – zakonita in pravična, po načelih ljubezni in usmiljenja. »Država in Cerkev si morata vzajemno prizadevati za skupno dobro; branita in pospešujta človekove pravice in temeljne vrednote, brez katerih ne more prav živeti nobena družba. Samo tako bo rasel novi rod žena in mož, ki bo sposoben odgovorno živeti svojo svobodo, v zavesti polne odgovornosti pred Bogom – in pred vsemi!«

Rim. – Storil sem, kar je bilo v moji moči. Sejal sem dobro besedo, z modrostjo tisočletij potrjeno. Zagotovil sem vam svoj spomin. Veliki beli romar vam je dal, kar je prejel od Cerkve. Kaj bi vam še dal? Madžari, zdaj vi glejte!

V risu begotnih utrinkov

Spodbudno in hvalevredno je bilo pričevanje gradiščanskega škofa Štefana Laszla. Bil je pobudnik, da so nemški in avstrijski škofje prinesli s seboj, za srečanje s papežem 20 novih mašnih plaščev, z albami in štolami, ter jih ob koncu srečanja podarili sombotelski škofiji.

Velike množice so se sicer zgrinjale k vsem večjim srečanjem. Ravnodušnosti pa tudi ni manjkalo. Pécs, z 2000-letno krščansko tradicijo, se je komaj kaj zmenil za papežev prihod. Življenje je potekalo naprej normalno, kakor da se nič ne dogaja. Nekega prelata je ravnodušnost meščanov tako motila, da je po zvočnikih zavpil: Ljudje božji, med nami je vendar papež, Petrov naslednik!

Ni manjkalo tudi drugih neprijetnosti.

Ne na avstrijski in tudi ne na slovenskih mejnih prehodih ni bilo tistih neprijetnih ovir, kot so jih denimo doživljali hrvaški romarji, ki so se namenili v Pécs. Napovedanih je bilo 60 000 romarjev, čez mejo pa se jih je komaj kaj prebilo – zaradi bombnih razdejanj. Še hujše težave so imeli romunski romarji, ki so hoteli priti v Măriapocs; trikratno so jim na železnici povišali ceno vozovnic, tako da se je škof Lajoš Bálint iz protesta odpovedal potovanju. Ko so iz Vatikana sporočili, da bodo plačali razliko, so jo romunske oblasti odpravile, napovedali pa so za tiste dneve stavko železničarjev. Na koncu so Madžari poslali v Romunijo tri posebne vlake, ki so potem prepeljali čez mejo 10 000 romarjev.

Z neprijetnim spominom na Sombotel je ostal tudi 20-članski pevski zbor iz Sobote in Beltinec. Po dogovorjenem programu bi pevci morali zapeti Marija skoz' življenje, pa jih je prelat napovedovalec takorekoč pregal od mikrofонов, ko so pevci že usta odpirali. Izgovor je bil: papež je že na poti! Podobno se je zgodilo tudi na Dunaju v letu 1983, ko je papež obiskal Avstrijo. Skupini slovenske mladine, ki se je mesece pripravljala na »slovensko pevsko in plesno točko«, – so izvedbo preprečili tik pred nastopom – »odgovorni« Avstrijci!

Toda kako so Madžari zmogli pripraviti taka srečanja s papežem – organizacijsko brezhibno za vso petdnevno papeževo turnejo? To vendar stane! Stroški so bili visoki: poldruga milijarda forintov (ali 15 milijonov DEM), od tega je pol milijarde forintov prispevala država, milijardo pa Cerkev in verniki. Za sombotelsko prireditev je skrbelo 422 zdravnikov in medicinskih sester, okrog 100 reševalnih vozil (večina izposojenih iz Avstrije), 400 skavtov, nad 1000 redarjev – policajev, vojakov in civilistov. Papež in srečanja z njim so bila v petih dneh v prvem planu vseh

Skupina romarjev iz Lendave

madžarskih medijev, samo na prvem programu TV Budimpešta je bilo 1400 minut neposrednega prenosa.

Računalniki v hipu pokažejo stroške, veliko več časa pa bo minilo do takrat, ko se bodo pokazala prva – tudi z računalniki neizrazljiva znamenja neprecenljive vrednosti papeževe navzočnosti med madžarskim ljudstvom. Kdaj boš, sveti oče, prišel v Slovenijo? Verjetno nikoli – ker bomo mi vedno, do konca sveta, imeli kakšne zadržke, pomisleke (razmere še niso dozorele, ni še prišel pravi čas, sedaj je to nemogoče, nismo si edini glede njegovega prihoda, to veliko stane, mi pa nimamo denarja...). Če prideš vsemu navkljub – to bo pravi čudež! Morebiti se bomo tudi čudežu uprli, ker bodo odgovorni v naši Cerkvi in državi rekli, da še zanj ni dozorel čas, ljudje nanj niso pripravljeni.

Veliki romar je že prav sejal božjo besedo, toda Bog daje rast. Čas bo gotovo potrdil upravičenost papeževih »madžarskih dni« – glasnika novih časov, pobudnika starih, preizkušenih duhovnih vrednot!

Lojze Kozar ml.

Porabje o Porabju

Zveza Slovencev na Madžarskem, ustanovljena 27. oktobra 1990 na Gorenjem Seniku, si je zadala več pomembnih nalog. Eno od njih so s pomočjo matične Slovenije uresničili že po treh mesecih. Začeli so izdajati svoj časopis z naslovom Porabje. Prva številka je izšla 14. februarja 1991. Časnik Porabje je štirinajstdnevnik, obsega pa 6 strani. Tiska ga Solidarnost v Soboti, arh. Novaka 4. Glavna in odgovorna urednica je Marijana Sukič. Prispevki se zbirajo na uredništvu H-9970 Monošter, Széll Kálmán tér 11, p.p. 77.

Časopis je pisan delno v porabskem narečju, delno v slovenskem knjižnem jeziku, nekaj prispevkov pa je prevedenih tudi v madžarščino.

Jože Hirnók, predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem, je v prvi številki Porabja zapisal: »V prazničnem vzdušju ob prvi številki časopisa ne smemo pozabiti, da naša pot ni s svetjem posuta. Šele ko bodo Porabci ponosni na to, da so Slovenci, ko se bodo začeli boriti za slovenstvo in bodo otroke učili materinščine, šele takrat bo to prava pot.«

In kdo so sodelavci Porabja? Največ jih je iz porabskih krajev. Poleg urednice Marijane Sukič so to Francek Mukič, Marija Kozar-Mukič, Katarina Hirnók, Irena Barber, Irena Pavlič, Andrej Talaber in drugi. Iz Slovenije pa dopisujejo v Porabje Ernest Ružič, Silva Eöry, Vilko Novak, Janez Kerčmar, ki sicer živi v Monoštru in drugi. V vsaki številki je tudi nekaj prispevkov porabskih šolarjev.

O čem poroča Porabje? Prinaša kratke novice od Slovenije do Madžarske, obravnava žgoča vprašanja, s katerimi se ljudje v Porabju vsak dan srečujejo, prinaša zapise o preteklosti, o narodovih koreninah, objavlja pogovore z raznimi politiki, pa tudi z ljudmi iz porabskih vasi, v časopisu je tudi stran, posvečena otrokom in stalna rubrika z naslovom Nika za smej.

Sodelavci časopisa Porabje in vsi, ki si želijo svobodni, odprti svet, bodo najbolj veseli, ko bo z zadnje strani izginil zapis, ki se ponavlja iz številke v številko in bralce seznanja, da mejnega prehoda med Martinjem in Gorenjim Senikom še vedno ni.

Nekaj branja iz časopisa Porabje:

Gnauk je živejša ena mati, štera je trnok dosta mlajšof mejla. F preveč velkon sarmaštvi so živeli. Te pa je gnauk ta sirauta čula, ka prej san Baug pride na zamlau pa njau tō gorpōišče. »Jezuš Marija!« sa je prestrašila. »Ka baude, če de Baug vūdo, kelko mlajšof man! ?« Zato, ka go je trnok sran bilau zavolo vnožene dece, je polonje mlajšof skрила.

Da je Baug k taujoj materi prišo, go je pito, kelko mlajšof ma. Te je una pravla, ka telko, kelko vidi. Te ji je fse blagoslovo pa je odišo. Poton tistoga so fsi f prave Slovence zrasli. Tisti drugi, štere je mati f sramoti skрила, pa so gratali – porabski Slovenci. (Francek Mukič, Kak je Baug Porabce stvauro, št. 1).

Geste en takši guč, šteroga porabski Slovenci te šagau mamō praviti, če nas kakši Vogrin calau zbantūje zavolo naše slovenske rejči in se z nas norca dela. Zbantūvani Sloven sa te etak čamari: Če ge pozabim vogrski, te mo eške itak znau gučati slovenski, če pa Vogrin pozabi vogrski, te de leko samo lajo...

Ka pa te, če porabski Slovenec pozabi tak vogrski, kak slovenski? Kak Šandor Mešič iz Otkauvec, da so bili v drugoj bojni na rusoškon fronti...

– Čūjte, nakak je meni tak pravo, ka ste vi med bojno nej znali gučati, pa te sa van zdaj gezik tak obrača, kak če bi ga z olinon namazali.

– A, itak šče lagvo gučm...

– Ge sa je te tisto zgodilo? Par Doni na Rusoškon?

– Ja. Dja sa nuta v lasej bijo pa sa čūj prišo enan Rusan, tak eden mejtar. Pa so uni namē strejlili. Pa te sa dja zdaj spadno. Da sa dja strejldjani bijo, sa tak čūto, da bi ma z bičon vdarili. Depa dja sa tau nej vedo, če sa dja strejldjani bijo. Samo ka je mena lagvo gratalo, pa sa taspadno pa sa dja tan zaspo. Leko kaso Rusi namē iskali pa najšli, depa gvūšno so mislili, ka sa dja mrau. Depa vnoči sa te dja nazaj k sebi prišo pa nuta v en potok ušo pa v en lejs pa sa sa dja f tistoga brejg nuta potegno. Da je zranka bilau, te sa dja zdaj poslušō, dē de vogrska mašinska pukša djala. No pa te so šopronski sodactje namē najšli, depa te sa dja več nej vedo gučati.

– Te van je glas tā odišo?

– Ja. Pa te so ma ta vōpelali k enoma rama, ranč so ma nej nut zavezali, pa nikanej. So mislili, ka sa dja ruski partizan bijo. Zato, ka je mena cejdula, štero sa na šinjeki emo, dola zlatela, vejš, ka sa dosta odo po lasej in gaušči. Te da so ma k barbejra

odpeleli, je tisti tak pravo, ka vej če več nede gučo, te ga dola starlimo. Dja sa tau san čujo.

– Te ste vi zato fse čüli in razmeli, samo ste gučati naj znali?

– Nej, nikanej.

– Ste nej mogli pokazati aj kaj?

– Vejš, dja sa strejldjani bijo v rokau pa v glavau, pa se pisati tū nej mogo. Pa če clovek ne vej pisati, te gučati tū na more.

– Pa so van te prej nikšo tablo kauli šinjeka zvezali, ka na vejte gučati?

– Ja, vogrski pa nemški je gora bilau spisano. Vej pa dja sa si san tū gleda tisto tablo. No pa te je tisti vogrski sodački barbejr pravo, dja sa san čujo, ka je pravo, ka ma večer dola starlijo, ka tak na vejn gučati.

– Te van je vendrak stejska ojdla?

– Dje, buma, samo je tau sreča bila, ka sta od nkec prišla Klejtin Djauži z Gorenjoga Sinika pa z Varaša Merkli, pa sta me spoznala. Tak so ma te gora na ene kaula djali pa so ma te od tistec pelali v en velki varaš, ge so špitale bili pa so mi tan golaubiše vō z glave zeli. (Francek Mukič, Dola ga starlimo..., št. 2).

Cena šolskih potrebščin in učbenikov je precej visoka. Samoupravni organ na Gornjem Seniku se je odločil, da bo na začetku šolskega leta družine denarno podprl. Tako so dobili starši malčkov 1000 forintov, prvošolčkov 2500, osnovnošolcev od 2. do 8. razreda 2000 in srednješolcev 1000 forintov. Družine, ki imajo tri ali več otrok, so dobile še dodatek. Razdeljeno je bilo 220 tisoč forintov. (Pomoč družinam, št. 16).

Lojze Kozar ml.

Sprotoletje blüzi ide! ?

»Če stopiš po cesti, ki je nekoč vodila iz severne Goričke v Andovce in Števanovce, a jo sedaj prescka državna meja s prepleteno žično ograjo in minskimi polji na madžarski strani, se ti proti severu odpre dolina Rabe, ki se kot srebrna nit vije med njivami in travniki, bi mislil, da se je onstran meje čas ustavil. Tihota, zapuščenost in osamelost vladajo med hišami slovenskih vasi. V tej dolini živi bratski slovenski narod, a je sedaj podoben bolniku, ki je obsojen na pogin in počasi zori za smrt.«

Teh besed ni zapisal kak črnogledi opazovalec Porabja v sedanjih dneh. To je zapisal Matija Balažic pred štiridesetimi leti. (Nova pot 1952, št. 4-6, str. 70). Takrat, ko so nasilno preseljevali Slovence v notranjost Madžarske, ko so se naglo praznile obmejne vasi, ko je bila slovenska beseda teptana, zaničevana, takrat je bil slovenski narod v Porabju zapisan smrti.

In danes? Na mizi leži knjiga porabskih ljudskih pesmi, prirejenih za zборе, s pomenljivim naslovom: Sprotuletje blizi ide.

Kako je torej v Porabju? Veljajo Balažiceve besede, da je slovenski narod v Porabju bolnik, ki je obsojen na pogin in počasi zori za smrt? Je bolnik ozdravel, ali še hira, ali pa je že dozorel? Ali pa tudi porabskim Slovencem sprotoletje blüzi ide, se tudi njim blüza pomlad?

Odpeljal sem se čez Hodoš, da bi videl, kakšno je nebo nad Porabjem, ali je steblika že muževna. Najprej sem se ustavil v Farkašovcih, v vasi, ki na zahodu meji na Andovce in Števanovce. Pokopališče je kraj srečavanja z mrtvimi in živimi. Zato stopim najprej na božjo njivo in sprejemam utrip življenja.

Veter jih odnaša. Besede namreč, govorjene na njivi blizu pokopališča. Ostajajo pa besede, vklesane v kamen. Sedanjost pa krojijo govorjene besede, kamen je le priča preteklosti. Kakšna je bila ta preteklost, govorijo priimki na spomenikih: Düh, Lukacs, Zavec, Milosics, Kerecz, Zsilavec, Grebenar, Kranecz. In še pokopavajo ljudi s slovenskimi priimki. Umirajo tudi Soosi, Cseri, Bediji, Baliji, Tókaji, Takácsi.

A življenje je na njihovi strani. Življenje, ki ga zaznavam z njive, kjer kopljejo krompir. Kako je potem s sprotoletjem v Farkašovcih? Že zdavnaj je minil čas, ko je v Farkašovcih sprotoletje blizu šlo, zdaj v Farkasfa prihaja le tavas.

Potujem dalje proti svojemu cilju, saj Farkašovci ne spadajo (več) v slovensko Porabje. Ozka, a asfaltirana cesta se vijuga skozi gozd in po njej prisprem v Andovce. Hiše nad trgovino in zvonikom so se zagrizle v breg, a vendar jih čas odnaša. A ne vse. Rože na oknih in traktor na dvorišču ene hiše govorijo o življenju.

Ženica, majhna, sključena, s palico v eni, s cekarjem v drugi roki, se vrača iz trgovine. »Hova mensz?« Saj bom povedal, kam, a najprej moram pozdraviti. »Boug daj!« »Gja, od kec si pa tij?« Lepe, tople so besede, ki se vsipajo iz starkinih ust. Pridruži se nama še ena žena, s težo let, a vzravnana. V rokah drži grablje, gre obračat otavo. Mož ne more delati, je vojni invalid, v času druge svetovne morije mu je odtrgalo eno nogo. Trije otroci so se poročili in odšli od doma. Tri vogale podpira neporočena hčerka. Težko je življenje v Andovcih. Ljudje, ki so ostali na kmetijah, delajo, orjejo in sejejo, žanjejo bolj malo, saj je divjadi »prejk Bože vole«. O, saj kmet ve, da morajo živeti tudi srne, jeleni, divje svinje. Ker same ne sejejo, se morajo hraniti s tem, kar najdejo, četudi na njivi. Taka je božja volja. Zato kmet potrpi. Toda nekje je meja. In kmet ve, da je to »prejk Bože vole«, ko je skoraj vsaka buča, še zelena, načeta z jelenovimi zobmi, ko je žito pomendrano, ko je krompir izravan, da ga je komaj za seme. Kmet marsikaj ve, a je nemočen. Drugi ravna jo usodo sveta.

V Andovcih, na Verici, v Ritkarovcih in še kje, je divjadi »prejk Bože vole«. Tudi to je vzrok, da se te vasi praznijo, da mnoge odnese v svet, v Monošter in dalje. Ali potem v Andovcih sprotoletje blizu ide? Ali pa...?

Popeljem se čez hrib in mogočna števanovska cerkev zažari v soncu. Od blizu vidim, kako zelo kliče po obnovi. Morda bo kmalu prišel njen čas, saj je župnišče že obnovljeno.

Stopam mimo šole. Skozi odprto okno plava glas učiteljice. Besede pridejo do mojih ušes, do srca ne prodrejo. Z otroki je drugače, njim so pri srcu madžarske besede.

Pokopališče je v cvetju, pa tudi v travi. Med svojimi verniki iz Števanovec in iz Andovec, med Doncseczi, Kűrnyeki, Csicsesi, Koszari, počivajo trije dušni pastirji: Matija Ivanoci, Štefan Kocjan, Ludvik Markovič. Z njim, Markovićem, Hrvatom iz vasi Felsőberkifalu blizu Kermedina, je šla v grob tudi slovenska beseda.

Lepo je na tem pokopališču. Po grobeh cvetijo rože, sonce sije z neba in s slavskega piha prijeten vetrič. Pod pokopališčem je njiva. Krompir je bil zasajen. Zdaj ga dva moška in tri ženske izkopavajo. Vihtijo motike in vmes govorijo, se šalijo in smejejo. Njihove besede dosežejo moje srce. Dva moža sedita na vozu, ki ga konja vlečeta mimo njive in veselih delavcev na njej. Tudi njune besede prispejo v moje srce.

Vračam se mimo cerkve, seveda zaprte. Namenim se proti župnišču. Ne pridem še do vrat, ko se le-ta odprejo. Čez prag stopi župnik, oblečen v talar, s črnim kovčkom v roki. Vrževa si besedo, dve, toliko, da zvem, da gre v šolo poučevati verouk. Za kramljanje ni časa. Gledam za črnim talarjem, dokler ga ne zakrije šolska zgradba.

In že me avto vozi po nekdanj prepovedani poti, proti tabli z napisom: Kétvölgy, Verica-Ritkarovci. Kakor grozeč oblak se v borovem gozdiču pripodi za mano spomin izpred desetih let, ko sva s prijateljem Janezom kolesarila po Porabju. Iz Števanovec sva hotela še v Ritkarovce, kar tako, da bi videla to vas in v gostilni, če jo sploh imajo, spila kakšen fröccs. A nisva prišla daleč. V tem gozdiču pred vasjo naju je ustavil vojaški avtomobil, ki je iz Števanovec pridrvel za nama. Štirje vojaki so poskakali iz njega. Eden si je takoj našel kritje v jarku in uperil puško v naju. Drugi je s psom na povodcu stopil pred avto. Ostala dva pa sta z oficirjem stopila k nama. Kdo sva, kam greva in zakaj, bi rad vedel oficir. Nekaj je pojasnil potni list, nekaj mojih par madžarskih besed. A poti naprej ni bilo. Vsaj za naju ne. Morala sva se vrniti, od koder sva prišla.

To je le še neprijeten spomin. Vojakov ni več, čeprav je državna meja enako blizu kakor takrat. Cesta je odprta za vse, ki želijo potovati. Tudi ta cesta je ozka, a asfaltirana. Spusti se v dolino, pa spet zavije v breg, a kmalu ji zmanjka moči, zato spet pohiti v dolino. Kmalu pa ji povsem poide sapa, zato moram avto obrniti. »Naprej ne moreš,« mi pove ženska pri bližnji hiši. »Tan je granica.« Čez hrib, na drugi strani, je Gorenji Senik. A do tja lahko pridem le peš. Ceste iz porabskih vasi vodijo le v Monošter.

Pogledam še pokopališče. Majhno, zagrizeno v strmino. Zdi se mi, da je tukaj več ljudi, kakor po ritkarovskih domačijah. Postojim še pri kamnitem križu spodaj v dolini in berem v kamen vklesane besede: »Hvalen Bojdi Jezus Krisztus. Na vsze veke. Amen. Eta Kameni Kris je Dáo gori Posztavití Rúsites Miklos Ritkahazon vu leti 1892.«

Skozi Števanovce prispem v Varaš, v Monošter. Hodim po ulicah, tudi med otroki, ki se vračajo iz šole, postopam po trgovinah, sedim v restavraciji. Slišim veliko besed. Madžarskih in nemških. Slovenske nobene.

Jih pa vsaj berem. Slovenske besede, zapisane na hrbtni strani novega zemljevida Monoštra in okolice. Tako zvem, kje je županov urad, kje prodajajo otroško modo Kólyók, kje stoji reformacijska molilnica, kje je gledališče (Nekdanja cerkev za shranjevanje žita), kje János Gaál ponuja zasebne turistične sobe. In čeprav vemo, da v Porabju ne živijo Vendi, ampak Slovenci, je njihovo ozemlje na zemljevidu označeno z besedo Vendvidék. Na zemljevidu so označene tudi vse slovenske vasi, a le z madžarskim imenom. A so vsaj označene. Atlas Slovenije, ki ga je leta 1986 izdala Mladinska knjiga in Geodetski zavod SR Slovenije, prikazuje tudi obmejne pokrajine v sosednjih državah, v Avstriji vse do Celovca, Porabje pa je preprosto odrezal. Na žalost, Porabje ni odrezano le na zemljevidu.

Žena na gorenjeseniškem pokopališču, ki je urejala grob, je bila zgovorna. »Na našoga gospouda smo se ži navadili. Nan starin je v začetki čudno bilou, kda so prišli te gospoud pa smo v cerkvi čüli samo vogrsko rejč. Da pa nas stari je čiduže menje. Mladi pa tak vogrski bole razmejo.«

Da, sedemdeset let. Dolga doba. Naredi svoje. In kaj bo s sprotoletjem? Bo prišlo? Morda takrat, ko se ne bom več vozil nad Hodoš. Morda takrat, ko bodo besede iz šolske učilnice dosegle moje srce. Morda takrat, ko talar ne bo bežal pred svojo vestjo.

Morda je pomlad že tukaj, le jaz je ne vidim. Saj se ljudje z obeh strani meje vse bolj povezujejo. Saj so se srečali na sveti večer v minulem letu pri slovenski polnočnici v gorenjeseniški cerkvi. Saj je bila meja odprta tudi za letošnjo veliko noč in to kar dva dni. Saj je bila meja med Martinjem in Gorenjim Senikom odprta kar tri dni ob papeževem obisku v Sombotelu. Saj je bila 27. oktobra 1990 ustanovljena Zveza Slovencev na Madžarskem, ki je vzela usodo Slovencev v svoje roke. Saj od 14. februarja 1991 izhaja štirinajstdnevnik Porabje. Saj je izšla pesmarica porabskih pesmi Sprotuletje blizi ide. Saj je bil bralni tabor, ki se ga je udeležilo 28 otrok iz Porabja. Saj je v Martinju že dokončana nova carinarnica. Saj je novo župnišče na Gorenjem Seniku pod stroho, napeljana je elektrika, napeljan vodovod in vse bliže je dan, ko se bo vanj vselil slovenski duhovnik, kakor je vernikom obljubil njihov škof Konkoly István.

In vendar mi je dan nasul tudi grenkih spoznanj. Eno mi je bilo prihranjeno še za konec moje porabske poti.

Mimo cerkve in pokopališča se vije asfaltna cesta naprej po dolini, vse do opuščene stražnice. Tam se asfalt konča. Tam se tudi svet konča. Naprej skozi gozd, skozi Brezden, sicer vodi cesta, strmo se vzpenjajoča, a tam zgoraj na hrbtu jo preseka zapornica. Kako zelo sem si zaželel, da bi jo kdo dvignil, da bi se zapeljal na sončno stran Srebrnega brega! Kako zelo sem si zaželel odprtega sveta! A nikogar ni bilo, ki bi potešil moje hrepenenje, ki bi mi skrajšal pot s sedemdesetih na en kilometer.

Obrnil sem avto in se odpeljal nazaj proti Dolenjemu Seniku, ki je letos dobil še tretjo tablo z napisom Unterzemming, odpeljal sem se naprej skozi Slovensko ves in Monošter, pa dalje ob Rabi do Čretnika in nato skozi Óriszentpéter do Hodoša.

Dan se je nagibal k zatonu, ko sem se ustavil blizu zaprtega mejnega prehoda, ko sem z druge strani gledal zapornico na cesti, ko sem s Srebrnega brega gledal tja čez, proti Seniku in rabski dolini. In vsiljevale so se mi besede iz Nove poti:

»Če stopiš po cesti, ki je nekoč vodila iz severne Goričke na Gorenji Senik, a jo sedaj preseka državna meja z železno zapornico, se ti proti severu odpre z gozdom prekrita porabska pokrajina. V tej pokrajini živi bratski slovenski narod, a je sedaj podoben bolniku, ki je obsojen na pogin in počasi zori za smrt.«

Jaz pa noč za nočjo sanjam, da sprotoletje blizu ide.

Vilko Novak

O, Bog, usmili se Slovenskega Porabja...

Sodobni psalm

GOSPODNE, SMILUJ SE Slovenskega Porabja,
usmili se slovenskega ljudstva v osmih vaseh,
ki mu jezik nemí v ustih otroških,
ki ga zapuščajo malodušni za službo tujcem,
ki nimajo jezika domačega v šolah, ne v knjigah,
kjer Jezik Slovenski zamrl je v cerkvah,
kjer Janoš je Kúhar napisati dal ob Cirilu, Metodu
Večno zapoved: HVALITE GOSPODA, VSI NARODI...

Kakor umrla beseda je naša slovenska
v Čreitniku, Krčici, Troušči, Židovi vesi, Kradanovcih –
tako zdaj grozi smrt že slovenstvu v Monoštru,
Slovenski vesi, tej naši zadnji straži, katere ime
kriče oznanja slovenstvo; Seniku Dolenjemu, kjer
Košič je pisal, narodni svet ustanovil je Lenaršič,
prireditelju Knige molitvene, Jožefu Sakoviču,
rak je jezik razžrl, zadnjemu slovenskemu župniku –
o, grozna podoba raka tujstva, nebržnosti,
ki žre zdaj jezik nam materni, slovensko čutenje!
Ti naša trdnjava slovenska, Gorenji Senik, kjer
veliki KOŠIČ je knjig slovenskih sedem napisal,
poznal je in ljubil slovenstvo vse do Ljubljane,
branil ga tu pol stoletja – kjer pesmarice slovenske
pisali že pred več kot dvesto so leti,
kjer slovenski, hrvatski duhovniki reševali reč
nam slovensko v molitvi in pridigi, v pesmi, pri krstu,
v šoli, v spovednici, pri sklepanju zakona,
slovenski sprevajali tisoč so let na groubišče vas:
tu KUHAR je zadnji plivanuš še mašo vam služil
v reči domačoj – boš tudi ti, Gorenji Senik,
slovenstvo zapustil, v tujem utonil boš morju?
NE – NE in NE – ostani jeziku in narodu zvest,
zakriči bratom v Martinje, ki v tvoji je fari
živel nekoč, v Markovce, tijan do Mure, Ljubljane
in Trsta: Ešče smo ti mi Slovenje, ostanemo bratje van zvesti!
Sančarge, bojte svetilnik bratom do vāraša, Rabe,
bojte zgled vernosti Sakalōvcom, Števanovcom, Andofcom,
Otkoufcom, Vericam, Ritkaroufcom, da vsi prisēgnete

grobom in dašnjih rodov: reč naj slovenska med nami žive,
z vami edne smo reči, edne krvi, naj narod slovenski živi!

O BOG, ki TE ljudstvo med Muro in Rabo več kot tisoč
let že slavi v besedi slovenski, ki darovali smo
zemljo slovensko panonsko v Zali, Somogyu, Veszpremu,
ki Balaton, Tihany in kraje neštete imenovali smo
s svojim jezikom in od nas so prevzeli gospodarji
te zemlje tisoč slovanskih besed – Žrtev je naša
velika dovolj, da dobimo nazaj zdaj drobtino:

PRAVICO vsakega naroda, da doma, v cerkvi in šoli,
uradih govori v svoji starodavni domači besedi!
Ker je zaman let že sedemdeset naša žalost, prošnja
in srd – ker umrla je naša beseda pri TVOJEM oltarju
– ko sleherno ljudstvo že danes v Afriki, Aziji daljnji
in Južni Ameriki svobodno jo rabi v cerkvi –
in vsi naši kriki zaman so pri oblastnikih sveta:
naša prošnja pravična kot smrtni krik naj gre do Neba:
Daj nam, Vsevišnji, slovenščino v cerkvah in šolah
porabskih, daj nam živeti Slovenom, Slovencem,
kot imajo sveto pravico, dolžnost živeti vsa ljudstva sveta!

Jože Smej

Pri rojakih na Švedskem in v ZDA

Švedska. Velika za dve Jugoslaviji, toda prebivalcev ima le nekaj nad 7 milijonov.
Od teh je le ok. 130.000 katoličanov. Evangelizacijska Cerkev ima status državne
Cerkve.

Slovencev je na Švedskem ok. 5000. Žive navadno v večjih mestih. Največ jih je
v Malmöju, Göteborgu in Stockholmu.

Trenutno deluje na Švedskem le en slovenski izseljenski duhovnik, Jože Drolc.
Stanuje v Göteborgu.

Na njegovo povabilo sem v torek 14. maja 1991 poletel z Brnika v Beograd, od
tam pa v Stockholm. Na letališču me je čakal Alojz Kuzmič, rojak iz Šobote. Še isti
dan zvečer sva se nastanila v samostanu sv. Brigite v Djursholmu pri Stockholmu.

Tako mirnega kraja kot je ta samostan sv. Brigite, še nisem videl na svetu.
Nobenega ropota, nobenega prometa. V sobi najdeš napisan dnevni red. K sv. maši,
hvalnicam in večernicam so vabljeni vsi gostje. Sestre brigitinke opravljajo vsak dan
molitveno bogoslužje s petjem, pojejo psalme in himne, seveda v švedščini, nekaj
tudi v latinščini. Ker ni dovolj sester domačink, imajo veliko mladih sester iz Indije.

V sredo 15. maja sva z rojakom Kuzmičem bila sprejeta na škofiji v Stockholmu.
Škof dr. Hubertus Brandenburg, po rodu Nемеc (r. 1923 v Osnabrücku), naju je
povabil na kosilo. Pozna Slovenijo, nadškofa Suštarja in škofa Leniča. Pohvalil je
slovenske vernike na Švedskem.

V petek 17. maja zvečer sem v stockholmski katedrali maševal za Slovence. Prišlo
jih je ok. 120.

Po maši je bilo v spodnji dvorani družabno srečanje, med katerim smo Alojzu
Kuzmiču čestitali za njegovo šestdesetletnico.

Na binkošno nedeljo se Slovenci na Švedskem vsako leto zberejo v Vadstenu, kjer
je grob sv. Brigite Švedske (r. 1303 v Finstadu pri Uppsali, umrla 1373 v Rimu,
pokopana v Vadstenu). Vadstena je prijeten kraj sredi Švedske ob velikem jezeru.
Brigitinke imajo tam svoj samostan in cerkev. V tej cerkvi se je na binkošno nedeljo
19. maja zbralo ok. 600 Slovencev. Ob 10. uri je bila sv. maša v švedščini. Toliko

Škof Jože Smej na Švedskem

sem razumel, da je p. frančiškan pri prošnjah za vse potrebe molil tudi za našo domovino. Ob 12. uri sem maševal za slovenske rojake. Navzoč je bil tudi minsiter dr. Janez Dular. Po maši smo med prepevanjem lavretanskih litanij krenili v župnijsko cerkev, ki je sedaj v rokah evangeličanov. V tej cerkvi je grob sv. Brigite.

Isti dan popoldne ob 16. uri je bil v dvorani kulturni program. Slovensko himno »Prijatli, obrodile...« so peli vsi navzoči. Da se ne bi zataknilo, je vodilni pevec stopil pred mikrofona.

Na binkoštni ponedeljek (na Švedskem tudi državni praznik) so v Göteborgu prišli k sv. maši poleg svojih staršev, botrov in drugih slovenskih rojakov birmanci, ki so prejšnji dan na binkoštno nedeljo prejeli sv. birmo.

Göteburška župnijska cerkev je posvečena Kristusu Kralju. Na barvnih oknih so upodobljeni prizori iz evangelija z latinskimi napisi: Kristus, Kralj narodov, Kralj družine, milosti, narave, mladine itd.

Poleg drugih slovenskih rojakov sem se v Göteborgu srečal s svojo bivšo veroučenko iz Kroga, Jožico Debelakovo, sedaj poročeno z Matejem Biškičem.

Nepozabno mi bo ostal v spominu obisk Uppsale. V katedrali (sedaj evangeličanska katedrala) počiva Carolus a Linné, botanicorum princeps, prvak botanikov, umrl 1778. V univerzitetni knjižnici je razstavljen t.i. Codex Argenteus. Rokopis obsega odlomke štirih evangelijev v prevodu škofa Wulfila iz 4. stoletja.

V uppsalski katoliški cerkvi lahko beremo vrstico iz Magnifikata: »Odslej me bodo blagrovali vsi rodovi« v raznih jezikih.

Kar težko sem se v sredo 22. maja ločil od Švedske, dežele jezer in morij, raznih divjadi in ptic, gajev in gozdov, še bolj pa sem se s težkim srcem poslovil od slovenskih rojakov, ki so tam našli (ali pa tudi ne) svojo novo domovino.

ZDA. Prostrana dežela s prebivalci raznih ras, narodnosti in jezikov. Vsi pa govorijo angleško in so ponosni, da so Amerikanci. Naši mnogi slovenski rojaki pa se kljub vsemu dostikrat čutijo tujce in se radi zbirajo posebno v Marijinih svetiščih. Tam poglabljajo svojo vero in utrjujejo svoje korenine, vraščene v slovensko zemljo.

Washingtonski nadškof James A. kardinal Hickey je povabil vse slovenske škofove, da bi se 31. avgusta in 1. septembra 1991 udeležili Baragovih dni ob 20-letnici blagoslovitve slovenske kapele Marije Pomagaj v washingtonski baziliki narodov.

V kapeli Marije Pomagaj v Washingtonu

Slovenska škofovska konferenca je pooblastila podpisanega, da na tej proslavi zastopa slovenske škofo.

Zaradi vojnih razmer se slovenski duhovniki in verniki iz domovine niso mogli udeležiti Baragovih dni. Posrečilo pa se je dobiti spremljevalca. Spremljal me je moj bivši stolniški ministrant Franci Trstenjak, kaplan pri Sv. Danijelu v Celju. Do Dunaja naju je z avtom peljal njegov oče.

Včetrtek 29. avgusta sva z Dunaja poletela do Frankfurta, od tam pa v Washington.

Sprejeli so naju organizatorji Baragovih dni: Konrad in Ciril Mejač, Stane Šušteršič, Vladimir Pregelj, Ivanka Žebotova in drugi.

V soboto 31. avgusta sem v washingtonski baziliki narodov vodil somaševanje. V kornih oblačilih je na prestolu bil navzoč pri sv. maši kardinal Hickey. Z menoj sta somaševala nadškof Charles A. Salatka iz Oklahoma City (prej je bil škof v Baragovem mestu Marquette) in clevelandski pom. škof Edward A. Pevec ter veliko duhovnikov iz raznih krajev ZDA in Kanade.

Zbralo se je ok. 1000 slovenskih rojakov iz Washingtona, Clevelanda, Chicaga, Lemonta, Joliet, Milwauka, Bridgeporta, Fairfielda, Kanzasa, S. Francisca, Floride, New Yorka, Toronta, Hamiltona, Londona (pri Torontu), Montreala in drugih krajev.

V prvi klopi je s svojima spremljevalcema sedel tudi naš slovenski premier Lojze Peterle. Vse nas je potrdil v veri s tem, da je med mašo pristopil k sv. obhajilu.

Med večerjo po maši sem med drugim povedal tudi tole: »Četudi slovenski narod ne bi imel nobene umetnosti, nobenega slovstva, in bi imel samo svojo pesem, bi ga morali že zaradi te pesmi prišteti med kulturne narode.«

Na te besede sta se potem v svojem pozdravnem govoru med kulturnim programom naslonila premier Peterle in Vladimir Pregelj (rojen v Šoboti, sin Rudolfa, bivšega ravnatelja soboške gimnazije).

Pevci pred baziliko narodov v Washingtonu (v sredini p. dr. Vendelin Špendov, premier Lojze Peterle in Rudi Knez)

Nastopili so trije zbori: »Slovenska pesem«, zbor iz Chicaga, ki ga vodi p. dr. Vendelin Špendov OFM, »Korotan« iz Clevelanda, zborovodja Rudi Knez in »Slovenski Washington«, zborovodja Vladimir Pregelj.

V nedeljo 1. septembra pa je vodil somaševanje kardinal Hickey. Ob njem je somaševalo 9 škofov in veliko duhovnikov, slovenskih rojakov.

Po maši pred blagoslovom je kardinal poklical k oltarju premiera Peterleta in mu zaželel pri vodstvu nove samostojne države »Slovenije« obilo božjega blagoslova. Peterle je odgovoril najprej v slovenščini, potem pa v angleščini. Rekel je, da sedaj tu v narodnem svetišču Brezmadežne, največjem katoliškem božjem hramu Amerike, ne govori kot politik, marveč kot vernik. Naj bi božji služabnik Friderik Baraga izprosil pri Bogu mir in pravo neodvisnost slovenski državi.

Po ogledu velemesta Washingtona, Bele hiše, spomenikov predsednikov G. Washingtona (1732–1799), A. Lincolna (1809–1865), grobov ubitih bratov, predsednika Johna F. Kennedyja in Roberta F. Kennedyja, veličastnega mormonskega templja (The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints = Cerkev Jezusa Kristusa sodobnih svetnikov, t.j. mormoncev), katoliške katedrale sv. Mateja, mogočne anglikanske narodne katedrale, frančiškanskega samostana s ponazoritvijo Betlehema, Nazareta in Jeruzalema sva se s spremljevalcem 3. septembra vrnila domov.

Ta zapis naj bo zahvala Stanetu Šušteršiču, p. Lovrencu Gromu OFM, ki sta naju vodila po velcemestu, nabiralateljicima za gornjeseniško župnišče Francki Androjni iz Clevelanda in Pavli Pelcarjevi iz Hamiltona ter vsem organizatorjem Baragovih dni, posebej bratoma Mejačema.

Za naše rojake v ZDA in Kanadi kakor tudi za vse nas v matični domovini naj veljajo besede, ki sem jih prebral na marmornati plošči ne daleč proč od groba Kennedyjev: »Ask not what your Country can do for you, ask what you can do for your Country, for freedom of men.« Po slovensko: »Ne sprašuj, kaj lahko tvoja dežela stori zate, marveč se vprašaj, kaj lahko ti storiš zanj, za svobodo človeštva.«

Slovenci v Stuttgartu in leto 1991

Slovenci v Stuttgartu smo skoraj vsi včlanjeni v slovensko izseljensko župnijo, ki v Stuttgartu deluje že več kot 30 let. Naša župnija, ki jo vodi župnik Ciril Turk, je zibelka t.i. »binkoštnih srečanj«, ki pritegnejo ok. 3000 obiskovalcev.

V slovenski katoliški šoli se otroci učijo slovenščine, pisanja in branja, pa tudi petja in igranja na razne instrumente. Slovenski šolski orkester je gostoval že v Rimu, Parizu in tudi v več drugih krajih širom Evrope.

Ob miklavževanju in na materinski dan – druga nedelja v maju – je dvorana nabito polna. Na raznih proslavah nastopa skupina okrog 15 parov šolarjev v narodnih nošah.

Pevski zbor »Domači zvon«, ki ga vodi naš organist Damjan Jejčič, je nastopal v več mestih Evrope, tudi v Moravskih Toplicah. Izdal je že dve plošči in kaseto svojih pesmi.

Izkupiček pustnega srečanja in »vinske trgatve« je namenjen za misijone.

Materinski dan v Stuttgartu:
Monika, Anita in Danijel Gral
ter Simon Vogrinec

Dogodki v Sloveniji v letu 1991 so odmevali tudi v naši izseljenski župniji. Zbrali smo več kot 10.000 DEM za posledice, ki jih je povzročila poplava posebej v Savinjskem področju. Ko se je v matični domovini začela organizirati Karitas, smo zbrali veliko dobrih oblačil in jih poslali Karitasu v Maribor.

Ob napadu na Slovenijo konec junija in v začetku julija 1991 smo skupaj s Hrvati organizirali množične demonstracije, katerih namen je bil opozoriti svetovno javnost, naj prizna samostojnost, neodvisnost in suverenost slovenske in hrvaške države.

Sklenili smo tudi zbrati najmanj 100.000 DEM za pomoč prizadetim med sedem-dnevno vojno v Sloveniji.

Na prošnjo gorenjeseniških cerkvenih odbornikov (prošnjo sta priporočila nadškof dr. Šuštar in škof dr. Smej) smo zbrali 900 DEM za novo župnišče na Gorenjem Seniku. Sombotelski škof je namreč obljubil, da bo poslal na Gorenji Senik slovenskega duhovnika, če pozidajo novo župnišče.

Tako smo Slovenci v Stuttgartu prek Stopinj povezani z matično domovino. Čeprav bivamo in delamo tukaj, je naše srce še zmeraj tam, kjer nam je tekla zibelka. To skušamo pokazati ne samo v teoriji, marveč tudi v praksi.

Martin Horvat

Slovenci v Berlinu

Za vse, ki živimo v Berlinu, je 3. oktober 1990 zapisan z velikimi črkami, ne samo na papirju, temveč tudi v srcu. Bil je to dan praznovanja, veselja, sreče; dan združene Nemčije, z eno vlado in enim parlamentom.

Zadovoljstvo je bilo videti tudi pri Slovencih, saj so s tem dejanjem izginile tranzitne poti, nepotrebne nadloge, ki so bile speljane do Zah. Berlina. Izginile pa so tudi carine na vstopu in izstopu s tranzita.

Zadihali smo bolj sproščeno, tudi obrazi ljudi so postali bolj nasmejani in manj otopeli. V ta odprti Berlin so nas za veliko noč 1991 obiskali Slovenci iz Švedske, med katerimi sta bili družini Hozjan in Ribič s Hotize. Njihov duhovnik g. Jože Drolc je na veliko noč, z vsemi nami, razmišljal: »Padel je berlinski zid. Podobno se je zgodilo ob Jezusovem vstajenju: padel je zid med Bogom in človekom. Na potezi je torej človek, da začne rušiti zidove, odstranjevati kamenje, barikade, ki jih je nastavil na poti do človeka, do ljudi. Le tako bo velika noč sredi nas, našega življenja, skozi vse leto.«

Kristjan, Karli, Marija, Tomaž, Štefan, Bojan in Venci – mladi berlinski Slovenci, ki so bili na srečanju slovenske mladine v Königsteinu (1. 5. 1991) v Nemčiji in so otroci, ki imajo vsaj enega od staršev doma iz Prekmurja.

Jožetovo geslo, da mora velika noč biti naša spremljevalka skozi vse leto, so začeli prvi uresničevati mladi berlinski Slovenci, ki so se za prvomajske praznike udeležili srečanja slovenske mladine v Nemčiji, pod geslom: EN DUH NAS POVEZUJE. Na to »struno« je bil usmerjen ves dan, tako pesem, delo po skupinah in sv. maša. Prav gotovo so se mladi najbolje povezali, ko so se pogovarjali v skupinah. V vsaki jih je bilo osem do deset. Pogovor je v vseh 13. skupinah potekal v štirih smereh:

1. povezuje me družina;
2. povezujejo me prijatelji;
3. povezujejo me vera, Cerkev in župnija;
4. povezuje me narod s svojo kulturo in jezikom.

Med 124 mladimi jih je v Königsteinu pri Frankfurtu bilo mnogo takih, katerih starši so iz Pomurja.

Osrednja slovesnost Slovenske župnije v Berlinu v letu 1991, so bili Slomškovi dnevi, ki jih je vodil mariborski škof dr. Franc Kramberger. Ko smo se odločali, da bi imeli Slomškove kulturne dneve, nas je vodila prav Slomškova misel: »Kdor svojih

Mariborski škof dr. Kramberger na Slomškovih dnevih v Berlinu

slavnih prednikov ne časti, njih vrli naslednik biti vreden ni.« Pa še ena misel nas je spodbudila, da smo organizirali Slomškove večere: slišati o človeku, ki je pomembna osebnost iz slovenske zgodovine. Prav to misel, da »moramo spoznavati lastno zgodovino, če hočemo graditi sedanost,« je poudaril mariborski škof dr. Kramberger, ki nam je dva večera 9. in 10. maja govoril o Slomšku, veri, Cerkvi in slovenskem narodu. Dopolnitev k predavanju so bile Slomškove verske in narodne pesmi, ki jih je pel mešani pevski zbor pod vodstvom gospoda Pukmeistra. Posebej lepo so odmevale Slomškove pesmi: Preljubo veselje, oj, kje si doma, Glejte, že sonce zahaja in O, srečna duša, blagor ti! Drugi dan Slomškovega večera je škofovo predavanje obogatila odrasla folklorna skupina društva Slovenija s svojimi živahnimi, tekočimi in poskočnimi slovenskimi plesi.

Škof Kramberger se je mudil nekaj časa tudi na berlinskem škofijskem ordinariatu, kjer se je skupaj s stolnim proštom Ottom Riedlom in dr. Janezom Zdešarjem pogovarjal o verskem življenju Slovencev v Berlinu. Škofa je sprejela tudi gospa Barbara John, ki je pri berlinskem senatu odgovorna za tujce. Obema se je škof Kramberger zahvalil za pomoč, ki jo škofija in senat dajejeta Slovincem v Berlinu.

Zakonca Bara in Štefan Pucko iz Turnišča

Ob teh pomembnih dogodkih za Slovence v Berlinu se kaže še enkrat spomniti mladih rojakov. Na dobrodelni Slomškovi zabavi je prvič samostojno igral ansambel Sončni žarki, pet mladih fantov, na katere bi morali biti ponosni. Pridno vadijo in se veselijo, če koga spravijo v dobro voljo s poskočno in veselo melodijo. Vsa pohvala in priznanje pa velja tudi za mnoge druge mlade v Berlinu, ki plešejo v folklorni skupini, pojejo v mešanem zboru ali oktetu, igrajo košarko ali namizni tenis... Pri tem pa ni pomembno, kdo jih zbere skupaj, ampak to, da se družijo, da ohranjajo svojo identiteto in da se ne izgubljajo kot mnogi mladi v milijonskem mestu.

Med berlinskimi Slovenci živita tudi Bara in Štefan Pucko iz Turnišča. Čeprav sta odšla le za nekaj let, jima letos teče že 22 let odkar sta v tujini. Oba sta se hitro vključila v slovensko župnijo. Oba sta bila člana ŽPS. Štefan je bil tudi mežnar za slovenske maše, Bara pa je bila in je še specialistka za prekmursko kuhinjo na raznih verskih, kulturnih in zabavnih prireditvah. Verjetno ni duhovnika, ki je obiskal Berlin, da ne bi bil gost Puckove družine. Najimenoitnejši gosti njune družine so bili pokojni mariborski škof dr. Držečnik, sedanji škof dr. Kramberger in pomožni škof dr. Smej, gospod Jože Kužnik, sedanji ravnatelj mariborskega bogoslovja, dr. Zdešar iz Münchna, dr. Ojnik in seveda osem mladih slovenskih duhovnikov, ki so v letošnjem letu obiskali Slovence v Berlinu. Oba se veselita, ko prestopita avstrijsko mejo in stopita na slovensko zemljo. Veselita se srečanja s hčerko in sinom in njunima družinama v Beltincih in Turnišču. Štefan je dejal: »Lepšega dopusta ni kot je v Prekmurju. Pomursko ravnico s strehovskimi, lendavskimi in ljutomerskimi vinogradi ne bi zamenjal z nobeno kalifornijsko, špansko ali avstralsko plažo. Delati na

zemlji in v vinogradu je moj najlepši dopust, hkrati pa sprostitev od hrupa in napetosti, ki ga doživljam na delovnem in v milijonskem mestu.« Želimo jima dočakati pokojnino, »saj bi se takrat,« tako sama pravita, »vrnila v prekmursko ravnico in med strehovske vinograde.«

J. Bajzek

Tvoja Mura

Kanadskim prijateljem,
ki so ponesli s seboj
šum svoje reke.

Zakaj si me tako zasanjala samota, ko pa veš, da so sanje le velika prevara življenja? Ali je bilo to sploh kdaj mogoče? Ne zapustiti te?

Ali ne živimo iz dneva v dan le iz sanj? Kako bi mogli živeti brez njih? Ne, saj ne bi mogli. To je resnica sveta, ki je zapisana v njegove korenine. Ne moreš se izmakniti koreninam, ko pa nenehno piješ iz njih. Čeprav je tvoj pogled uprt visoko in čeprav v zarji duha gledaš samo obrise zemeljskih tal, si vendar nenehno povezan s koreninami, ker si njihov del, njihova naveza in najgloblja zavezanost. Njim pripadaš za vekomaj. Z njimi si zvezan kakor pevec na pesem.

Pusti se tem sanjam, da boš lahko spoznal resnico, ki biva globoko v tebi, da boš sploh lahko živel, kot narekuje ritem zgodovine, ki bi se mu rad izognil.

In ko boš na vrhu, se spomni, da si prišel iz reke, in da se boš tja vrnil, ko ti bo svet odkril svoje največje skrivnosti. Saj um ne more nikoli doumeti, ali kam potujemo, ali se vedno le od nekod vračamo. Ali potujemo k neznanemu cilju, ali se vračamo v znani stari dom. Ali smo brezdomci s silnim domotožjem v srcu, ali samo tuji v lastnem domovanju.

Mar ni to le istost naše napetosti?

Lepo je, ko se ozreš na prehojeno pot in se zaustaviš pri prvem spominu. Tako je, kot da bi se nagnil nad Muro, da bi uzrl svojo podobo. Toliko tvojih podob je že odnesla zgodovina in voda, da boš moral veliko prepotovati, če boš želel priti do svoje prve podobe. Pa vendar so vsi tvoji koraki usmerjeni le k njej, kakor sonce, ki se vedno vrača na obzorje.

Ko se ti utruji misel in upočasni korak, ko pred seboj zazreš še naprehojene daljave, ki te privlačijo in srhljivo vznemirjajo, se zaustavi ob Muri in poglej v svojo zgodovino. Le v soglasju z njo bo misel spet dobila svojo moč in korak svežino.

Naj dlan zajame to vodo, da si izmučen obrišeš obraz. Saj veš, da te vedno čaka ta reka, ta voda, ta prvi spomin, iz katerega si poletel popotnik v svet.

Ne boj se tišine noči, ko je še veter utrujen zaspal. Saj veš, da se le v tišini spomin najlažje povrne na rob svoje zibelke.

Lepega se moramo naučiti, da bi lahko živeli iz resničnosti in upanja.

Godi pa se ti, da sploh ne živiš iz lepega, da si izrinil lepoto iz življenja, in da se ti spomin vrača samo v hude čase. In potem te napaja samo še strup, ki sledi tvojim korakom kot senca, ki se nikoli ne odtrga od človeka. Toda senca je vsaj znak, da je luč, da je sonce, da je razlika med lučjo in temo. Strup pa je noč brez misli, sivina brez odtenkov in tema brez upanja.

To je praznina, to je strašna zavest praznine, ki bije kot ura svoje neskončne minute umiranja.

In če rečeš, da ni usode, ali si jo s tem že nasitil? Ali nisi napolnil praznine le s stvarmi brez pomena? Morda je res potrebno stopiti v puščavo, da bi lahko zazrl pomen stvari, ki jih imaš in ki jih ljubiš. Se mar lahko vsaj v puščavi zaustaviš, da

v trenutku, ko si sam, srečaš svojo misel? Ali pa je morda celo tam tvoja misel razklana, ker se bojiš samega sebe.

Kako malo je trenutkov v življenju, v katerih bi bil prisoten. Prisotnosti ne poznaš. Vse se dogaja v odsotnosti, ko le čas gospodari s teboj, ko te razmaže v trajanje minut. Samo spomin, ko išče dih na smetišču domovanja zastrtih senc, se vrača v trenutke odsotnega bivanja. Tako nezavedno je razmazano življenje, da nikoli ne moreš ujeti svoje biti, svoje resnice ali preprosto svojega časa.

Pozno v noč je najlažje prisluhniti samemu sebi, če seveda zbereš dovolj poguma, da ti oko ostane jasno samo za tebe in tvojo globino. In tam daleč, tako daleč od reke, ki te je rodila, ko so te tuje reke očarale s svojo močjo in silo, se spominjaš, da takšne reke, kot je tvoja, ni nikjer.

In vendar, ko se misel srečuje s samim seboj, roka že grabi po knjigi ali branju, da bi obšel samega sebe in se nebi srečal z vedno prisotnim neznancem, ali pa tudi njega odpelješ v odkrivanje neznanih pokrajin, ki jih domišljija tako hitro briše, da se skrije v prihodnost. Saj dobro veš, da lahko samo v noči, ko zaspis ves nemir dnevnih morij, začutiš utrip v sebi. In če še takrat ne zaznaš utripa svojega srca, če se še takrat prestrašiš svojega lastnega ritma bivanjske vibracije, si že zdavnaj zapravlil svoj notranji posluš. Ne veš več, da si utkan v veselje s skrivnostnimi vezmi utripa, ki mu moraš od časa do časa prisluhniti, če že nočeš tega storiti vsako noč, ki ti je naložena kot spomin, ki ti je darovana kot možnost enkratnega sozvočja s svojim smislom in prabitjo.

Kako bi preživel, če se ne bi obnovil v noči, ki je v nič potopljena usoda? Samo ko se izgubiš, ko se zares popolnoma izgubiš in predaš vse svoje sile nemirnega duha skrivnostnim silam noči in njegovega nič, ko te veselje zbrise v svojih neskončnih daljavah enakosti, si tako polno prisoten, da ne potrebuješ svojega razuma za opravičenje samega sebe. Tedaj ne potrebuješ niti nobenega od svojih čutil, da bi se prepričeval, da si, da obstajaš, da vidiš, da slišiš, da razumeš, da tipaš. Le sanje, kot odsev neizgubljenosti, ki bi rade raztrgale veseljno ozadje prevaranega spomina, so grenka prisotnost krika noči, ki je vedno le spomin dneva na obrobju trajanja.

V izgubljeni noči se lahko najdeš. V noči se lahko prenoviš, kakor te noben dan s svojo svetlobo ne more. Zjutraj pa, ko se je duh že poslovil iz centra vesoljne biti in ti je spomin zatisnil svojo prisotnost, lahko slišiš pesem narave in njenih prebujajočih se ptic. Samo takrat lahko dojameš njihovo petje. Razumeš lahko celo njihov spev in njihovo govorico, kajti del prebujenega veselja so in njegova govorica. Kako pojejo v zbujajočo se slast razbremenjenega nič! In, če ti misel še ni odhitela po poteh zaskrbljujočega dne, če se za trenutek še pustiš oklepu vesoljnje molitve stvarstva, boš lahko slišal ta preplet pesmi in vetra, ki ti ga vsako jutro ponuja vesoljni spomin, ki si se mu predal v noči.

Podaj roko vetru, ki ti bo pokazal pot tja, kamor te že dolgo ne vodijo koraki dneva in kjer je senca že zdavnaj pomorila mline, te stare obhajilne mize, ki so dajali kruh ljudem. Se spomniš teh mlinov, kako so sedeli na obali reke in prisluškovali njenim sanjam? Potem pa so odšli tako tiho in neopazno, ker ni bilo nikogar več, ki bi ljubil njihovo skrivnost. Tudi otroci jim niso več podarjali svoje radovednosti, ker so jim starši prinašali iz tujine novih igrač, ki so bile narejene po merah tega sveta, in ki so jim iztrgale vso radovednost do skrivnosti in so pozabljali na hranljivost kruha iz domačih obhajilnih polj.

Sedaj so mrtvi ti mlini in reka nima nikogar več, ki bi ji pripovedoval pravljice in poslušal njen napev.

V svojem naročju odslej nosi le nostalgijo in strah, veliki strah, da bodo prišle tuje ptice z jeklenim srcem, ki jim ljudje pravijo elektrarne in ji bodo odvzele vso skrivnost, ki jo lahko uzre le ljubeče oko.

Ali bo takrat pomladni dih lahke še prišel vasovat na njene obale?

Toda tudi takrat te ne bo pozabila, kakor si jo pozabil ti, prijatelj. Še bo ljubila ta reka tudi takrat, ko ji bodo kri spremenili v ogenj. Še bo poskušala, da se tiho prikrade v tvoj dom, da napolni jeklene žile tvojega betonskega doma s svojo krvjo,

da možgane tvojega računalnika oživi s svojimi mislimi, da se ti zapiše v kruto srce in ti še enkrat pove v novem jeziku, da imata skupen izvir, ki ga ti tako rad pozabljaš. Večni in neugasli izvir te reke in njene skrivnosti bô šel za teboj, da daleč, kamor te je odnesel korak, ne izgubiš svoj pomen in spomin na zemljo in dom, ki sta te pognala v svet.

Res je, veselje poje vsak trenutek svoj čudežni napev.

In če ti, prijatelj, svet ni pregnal tišine iz srca, če ti ni uničil posluha za skrivnost, boš slišal šumenje svoje reke, boš začutil dih njene melodije – tvoje Mure.

Jani Ravenko

Ognjeni cvetovi na libanonskih ozarah

Misijonarka Milika Zadravec

Jiosian, libanonska deklica, je bila moja najboljša učenka. Mraz me je spreletel po vsem telesu, ko je nekega dne prišlo sporočilo, da je njenega očeta pokončal smrtonosni strel iz puške sirijskega vojaka. Bil je na cesti z avtom; sedel je za volanom, ob njem pa sin Jožek. Komaj 28 let star je končal svoje življenje in ženi – 25 let ji je bilo – prepustil skrb za družino. Dva meseca po očetovi smrti je Jiosian dobila še sestrnico Eliano.

Francka, ljubka deklica, kot so otroci vsega sveta, libanonske dežele pa še posebej, ljubki, preprosti, nežni, željni življenja, ljubezni in toplega družinskega zavetja: bila je tudi delavna, poštena, vztrajna pri učenju, obetavna v rasti, dekliški, duhovni in kulturni. Tudi ona je ostala sirota brez očeta; zadel ga je kos granate, ki je padla nedaleč od njega.

Emily bo letošnjo jesen prvič prihlačal v vrtec – v Kahhale pri Bejrutu. Tako je pristrčen. Nekoč bo spoznal, kako nenavadno je bilo njegovo rojstvo. Njegova mati je sedela v družbi starih staršev in sosedov na balkonu svoje hiše. Smrtonosni šrapel je zadel mlado mater v tilnik. Topovski izstrelek si je usodno izbral prav njo, ki je pričakovala otroka. Med hitro vožnjo v bolnišnico je mati izdihnila, toda zdravniki so rešili vsaj njenega otroka, čeprav je imel v dobrem še dva polna meseca.

Deklici Jiosian in Francka sta bili – kakor mnogi drugi mladi Libanonci – deležni posebne pozornosti dveh francoskih družin. Po enem letu šolanja sta prišli spet domov – na počitnice. Mnogi otroci se radi vračajo nazaj v Francijo, Jiosian in Francka pa se nista hoteli vrniti – k »dobrim krščanskim« družinam v Evropo. Zaradi hladnih medčloveških odnosov, neprijaznega okolja kljub miru, svobodi, izobilju. Beseda »dober« je v zahodnoevropski vsesplošni inflaciji duha povsem izgubila svoj

pomen. Deklici sta ostali doma. Kajti krščanska libanonska družina je oaza resnične človeške, prijateljske, pristranske in tople medsebojne povezanosti; bratje in sestre, otroci, starši, mož in žena, stari starši – vsi so ena sama družina, med seboj strnjena v dobrem in hudem, tesno povezana kot povesem v snope povezuje pšenično klasje. Samo prava ljubezen, prekaljena v preizkušnjah, trpljenju, je tisti božji kruh, ki prihaja iz nebes in daje ljudem ter vsemu svetu življenje, pa bodi v vojnem metežu ali v miru. Kajti – »samo ljubezen naredi, da vse na svetu preživi!«

Vojni metež in z njim vse hudo, kar doživlja libanonska dežela že drugo desetletje, ljudi vendarle ne ovira, da si ne bi popestrili družinskega in družbanega življenja. Ure skupnega bivanja – denimo za konec tedna – so včasih prava simfonija pesmi, glasbe, iger, plesa, smeha, šale, gostoljubja. Toda tako je pri naših krščanskih družinah; muslimanske so drugačne, imajo svoj način, šege in navade. Zgovorna pa je izpoved belgijskega jezuita, ki je dolgo živel med libanonskimi ljudmi, kristjani in muslimani. – Spoštujem vse veroizpovedi, tudi islamsko – je dejal. Vse ljudi imam rad. Življenje med muslimani in kristjani pa mi je narekovalo naslednjo razliko: Čim bolj se človek pogloblja v koran, čim bolj poskuša živeti po njem, manj človečnosti je v njem; in obratno – čim bolj se uživlja v krščansko vero, čim globlje jo živiš, bolj si odprt svetu in ljudem, več človečnosti je v tebi. Tega belgijskega patra so zelo radi imeli tudi muslimani. Zgodilo pa se je, da se je malenkostno pregrešil zoper nje. Ubili so ga v Bekaa – libanonski dolini, kjer Sirijci obdelujejo polja za mamila. Ubili so ga kljub temu, da je zanje storil mnogo mnogo dobrega – in je zaradi tega bil pri vseh priljubljen. Prav krvoločni so bili. Potem ko so ga ubili, so mu odrezali jezik, na prsih so mu izrezali meso v obliki križa ter se iz njega norčevali, češ tu imaš sedaj ti svojega Kristusa. Šele po nekaj dneh so ga odkrili – kup mesa, ki ni bilo ničemur podobno. Uresničilo se je, kar je sam napovedal, da želi postati »gnoj za libanonsko zemljo«, tako trdo in nesprejemljivo za božjo besedo.

Koliko zgodb hrani ta moj Libanon, koliko cvetov ljubezni in lepote odganja moj Kahhale, naselje ob Bejrutu. Kot nevesta ozaljšana z nakiti in pisano pentljo se dviga Bejrut na enem izmed mnogih hribov. V ozadju pa je Sredozemsko morje. Ko tone sonce izza obsežne verige hribov, se prostrano morje podarja razgledom kot blue – nevestina obleka. Libanon je čudež božje narave, lesk samih nebes; najokusnejši parfum oddaja cvetoča drevesa in travniki. Sedaj šele razumem svetega orientalca, ki je spisal visoko pesem – Canticum dei cantici. Vso prelest libanonske narave je strnil v en sam Spev ljubezni. Mobilizacija duha. Libanon – beseda 73-krat ponovljena v Svetem pismu, vselej v simfoniji lepote božjega stvarstva, v upanju bajne prihodnosti, v zanosu neizbrisnega zgodovinskega spomina. Libanonci povedo s ponosom, da so nasledniki Feničanov, ti pa so denimo začetniki fonetične abecede. Bekaa – Libanonska »panonija« je bila nekoč žitnica velikega rimskega imperija. Dobro ohranjeni ostanki rimskega gledališča v Haddas Baalbeku so že danes prizorišče predstav, domačih in tujih. Žal te nadvse pomembne kraje še vedno nadzorujejo Sirijci, ki jim je svetost spomina zgolj izziv za barbarsko pustošenje.

Vse prelesti Libanona izgubijo svoj čar ob pogledu na razdirne ceste, prestreljene in razdejane hiše; skoraj na vsakih sto metrov moram zaustaviti avto; za barikadami so sirski vojaki, ki ustavljajo, legitimirajo, v nedogled sprašujejo, večinoma nesmiselno, samo da nagajajo, vznemirajajo, jemljejo čas. Čemu Sirijci v Libanonu? Dolga in zapletena je ta zgodba, še sami Libanonci ji ne vidijo dna.

Smilijo se mi ljudje, saj bi se že tako radi otresli nasilja, ki traja v nedogled in je domala na vsakem koraku. Saj nekateri niti ne vedo, kaj je ta »mir«; od rojstva naprej živijo v vojni. Smilijo se mi družine, otroci, mladina... Prvič sem se srečala z libanonsko družino na domu pred štirimi leti ob nasilni smrti očeta moje učenke. Otožni dnevi. Po pogrebu je vsa družina – z njimi so najbližji svojci – zbrana še ves teden na domu; prihajajo prijatelji, znanci, sodelavci, izražajo sožalje, obujajo spomine na rajnega. Tako skupno prebrodijo izgubo dragega človeka. Obiskala sem kmalu zatem drugo družino – ob poroki. Poročala se je prijateljica in sodelavka pri petju in glasbi v šoli in naši maronitski župniji. Njena sestra je prav tako v naši

redovni družbi, brat pa je maronitski profesor. Za poročni dan so lepo krasili njen dom; tudi sama sem bila med povabljenimi, prišla pa sem le za »nabruk«, to pomeni »auguri« ali »čestitam«. Vse je bilo svečano, veselo razpoloženo, vsepovsod napisi z najboljšimi željami; po nevesto so prišli njeni starši, ženin je čakal v svoji župniji, kamor so nevesto potem spremljali tudi prijateljice. Poročni obred je bil v cerkvi. Poročni in pogrebni obredi niso nikoli povezani z mašo kot v krščanski Evropi.

Prisrčni, gostoljubni, prijateljski, človeško odprti so libanonski ljudje. Gostoljubnost je izrazita značilnost. Ob obisku je miza kar najhitreje pogrnjena, na njej pa so dobrote, ki jih gost ne sme odklanjati, sicer se jim oči vprašujoče zaostrijo, češ ali nas nimaš nič rad. Družina je zanje velika vednota, resničen dom, kjer se vsi otroci zelo dobro počutijo, vsi so med seboj tesno povezani; kar ne morejo drug brez drugega. Ni večjega cerkvenega in državnega praznika, v katerem se ne bi zbrala vsa družina – v pesmi, pogovoru, pojedini, razvedrilo.

Ljubko je libanonsko dekle, prisrčno v svoji naravni lepoti, urejeno in čisto; odtrgalo si bo od ust, samo da bo imelo lepo obleko, urejeno pričesko, veliko da na zunanji videz, četudi bi morebiti zaradi tega bilo kaj manj zalogajev hrane za usta. Nič ne de. Tudi najnovejša moda se je dokaj hitro prime. Moja ljuba mlada Arabka je tudi zelo delavna, prizadevna, domiselna in – družabna. Sama ne bo posedala pri kavici, temveč si poišče družbo, kramlja, se smeje in veseli, četudi je šele pred nekaj urami prenehalo streljanje in bombardiranje. Rada ugaja, veliko bolj kot Evropejka. Kajpada včasih pretiravajo, da jim zmanjka moči za iskanje duhovnih vrednot.

Tako je maronitsko arabsko dekle. Tudi muslimanski Arabki je podelil Bog enako naravno lepoto, le da so jo drugačne življenjske in verovanske norme prikrajšale za omenjeno domiselnost, urejenost, odprtost in – kulturo. Že v šolskih klopcih jo odkrivam... muslimansko dekle – pogumno, lepe rasti, duševno in fizično usklajeno, nadarjeno, prizadevno, dovezetno za svobodo, enakopravnost, razgledanost v svet, ustvarjalnost na družbeni ravni, z velikim upanjem, da bo vse te vrednote tudi osebno zaživel. Pred kratkim sem v Izraelu srečala bivšo učenko Aišo, tako obetavno, napredno, kulturno, lepo, inteligentno. Komaj je končala šolo, se je ta vizija zablokirala – z »zaročitvijo«. Znamenje te popolne predaje je prstan, zlata zapestnica, zlata verižica okrog vratu. Zaprla se je svetu in ljudem, sklenjena je njena svoboda, zablokirano njeno obzorje duha. Dozdeva se mi, kako krut, nasilen in nečloveški je tak poseg v obetavno mlado življenje. Posuši se kot cvetlica v suhi zemlji, brez kapljice vode. Z ruto se je »pokrilo« za vse druge, podarja pa se samo enemu, ta »eden« pa jo takoj po »poroki« lahko odslovi, če se mu zahoče. Postala je popolna sužnja, ko zanj šteje le ženina slepa predanost za telesne potrebe in pokorščina v služenju hiši in otrokom. Ta popolna podrejenost prenekatere privede v živčno razvalino, a le redko v upornost.

Moja Aiša se mi je zasmilila; starši so ji nekoč določili za ženina – bratranca. Zasmilila se mi je tem bolj, ker je že kot učenka spoznavala, da je krščanska vera mnogo mnogo bolj napredna, bolj smiselna, bolj človeška kakor islamska že zato, ker človeka bolj vsestransko usposobi za življenje. To je tudi odkrito priznavala – kot mnoge druge. Kljub temu pa si že samo v mislih ubija slednjo željo, da bi prestopila v vrste kristjanov. Vnaprej ve, če bi to storila, bi jo domači kaznovali s smrtjo, ali pa bi morala oditi v tujino ter zabrisati za sabo vsako sled. Starši, sorodniki, prijatelji, znanci, rodna gruda pa so vendarle tista srčna žila, s katero se ni mogoče poigravati brez bolečine.

Ne gre meni, da razsojam. Bog naj sodi. Moja srčna želja je le, da živim in delam med libanonskimi otroci. Vzljubila sem jih – te moje ognjene cvetke ljubezni – z vsemi njihovimi bolečinami in radostmi. Kaj bi brez njih!

Milka Zadavec je sestra družbe Hčera Marije Pomočnice; doma je iz Odranec v Prekmurju. Po petnajstih letih študija in katehiziranja v Rimu je v letu 1985 odšla v misijon v Izrael, od tam pa v Libanon, v Kahhale pri Bejrutu. V šoli poučuje angleščino in glasbo s petjem, ob sobotah in nedeljah zbira arabsko mladino v

oratoriju; s katehistinjami in sestrami vodi in načrtuje pastoralno delo v katoliških maronitskih župnijah, mladinskih centrih, vrtcih ter z notranjimi gojenkami – ki so v glavnem begunke iz južnega Libanona, iz okoliških revnih družin ter otroci brez staršev.

Irena Šavel

Poselitev pokrajine ob Muri v srednjem veku

Poznoantičnih najdišč Pomurje ne pozna, zato tudi ni jasna poselitvena slika tega časa. V nemirnih časih preseljevanja narodov (5. in 6. stoletje), ko so se na prehodni črti iz Panonije v Italijo menjavala nomadska ljudstva, v pokrajini ob Muri najbrž ni bilo pogojev za mirno naselitev. Kakšna je bila poselitvena slika pokrajine s prvo slovansko naselitvijo lahko samo ugibamo. Ostaline avaro – slovanske skupine (7. do 8. stoletje) so znane iz bližnjih madžarskih in avstrijskih najdišč, zato lahko pričakujemo najdišča iz tega časa tudi v Pomurju. Pri tej kulturni skupini gre za mešanje dveh etničnih skupin, Avarov in Slovanov. Materialna kultura je bogata z elementi ponskega in barbariziranega bizantinskega porekla, ki je ob koncu 1. avarskega kaganata degenerirala in se je v 2. avarskem kaganatu spet tehnično in oblikovno dvignila. Zelo lepe so pasne sponke, ki so jih naredili z vlivanjem, na katerih prevladuje motiv živalskih bojov, vitic, grifonov in rastlinskih motivi. Po avarskem zlomu se pojavi prehodna kulturna skupina, ki sodi v čas 9. stoletja. To je čas vladavine Pribine in kneza Koclja, čas kneževine Panonije.

Iz tega časa hrani Pokrajinski muzej v Soboti železno ostrogo, ki je bila pred drugo svetovno vojno najdena v Dokležovju in sicer kot sestavni del skupine predmetov iz razkopane antične gomile.¹ Ker je ostroga slovanskega izvira, ostaja antično gomilno grobišče kot najdišče ostroge močno dvomljivo. Ostroga je ulita iz železa. Ramena in kraka ostroge sta polkrožnega, trn pa štirioglatega preseka, ki se končuje s piramidalno konico. Ornamentiran je v dveh poljih z izstopajočimi tremi rebri v sredini in dvema na bazi, hrbtna stran trna je neornamentirana. Ohranjena ovalna ploščica za pritrditev je imela dve zakovici, sedaj je ohranjena le ena. Neposredno primerjavo za ostrogo iz Dokležovja najdemo v velikomoravskem najdišču Breclav-Pohansko iz 9. stol. in bi lahko izvirala iz kasnega grobišča s keramiko.²

K preučevanju tega časa bo razen arheološkega prepoznavanja in raziskovanja v bodoče potrebno pritegniti še vrsto drugih virov (kot na primer listine, ki omenjajo sedeže prazupnij). Znano je, da se je pod vplivom Frankov začelo pokristjanjevanje in gradnja prvih cerkva v devetem stoletju tudi v Spodnji Panoniji. Listina iz leta 840–859 namreč omenja, da so bile za časa vladavine solnograškega nadškofa Liuprama in panonskega vojvode Pribine posvečene cerkve v Dolenji Panoniji.³ Med naštetimi cerkvami se omenja kraj Lindolveschiricum, ki ga F. Kos postavlja v Lendavo.⁴ Obstaja možnost, da je Pribinova cerkev bila na področju z ledinskim imenom Samostan v Lendavi. To je rahlo zvišan predel med Lendavo in Dolgo vasjo. Pred leti, ko so bile še tu njive, so pri oranju večkrat našli večje kamnite obdelane plošče in opeko. Danes je predel pozidan s stanovanjskimi hišami, zato bo z arheološko metodo težko dokazati obstoj te cerkve.

Kraj Businiza, ki ga prav tako omenja vir iz leta 840, pa I. Zelko locira v Büzonsko pri Rakičanu.⁵ Pri tem se sklicuje na podatek iz leta 1627, ki navaja krajevno ime Buzinc v bližini Sobote. Po letu 1627 ime Buzinc izgine in se pojavi namesto njega Rakičan. Danes najdemo severovzhodno od Rakičana, na severni strani potoka Ledave, ledinsko ime Büzonsko. I. Zelko lokalizira prav sem naselje Buzinc ki se javlja leta 1366 v obliki Bozynch in je bilo med leti 1627–1698 opustošeno. Uničenje

naselja smemo pripisovati turškim vpadom, zaradi katerih so se prebivalci preselili na zahodno stran Ledave v sosednji Rakičan.

Tudi za Soboto meni I. Zelko, da je bila še pred prihodom Madžarov, slovanska naselbina. Po njem vzbujajo pozornost topografski podatki iz 14. stol., ki so obenem najstarejša znana oblika krajevnega imena Sobota (ime se pojavlja kot Zombata – Zumbata – Sombatha in Zombotha) in govorijo za prvotno slovensko obliko imena z nazalnim vokalom. Ta prvotna slovenska oblika je prišla v madžarski jezik v času, ko je pri Slovencih bil nazalni vokal še v rabi. Le ta je izginil v 10–11. stol. Torej je ime Zombata pisna oblika iz dobe, ko je bil pri Slovencih nosnik še v rabi. Slovenska ljudska oblika imena je torej Sobota. Vse madžarske pisne oblike so namreč pisane z dodatkom Murska, ki verjetno poteka od prvotnega poimenovanja zemljišča Belmura. Le-to se na začetku imenuje Murai, v okviru katerega je bila Sobota najstarejše naselje. V tem primeru je Madžarom ime Murai Szombat pomenilo isto kot Sobota, ki stoji v okviru zemljišča Mura. Več znakov kaže, da krajevno ime Sobota izhaja od osebnega imena Sobota/Sabota ne pa od imena dneva v tednu. Ko so Madžari v 11. stol. pritegnili prekmursko ozemlje v svojo civilno in cerkveno upravo, so naselje Soboto tukaj že našli. Drugi dokaz, da je bilo področje Sobota naseljeno še pred prihodom Madžarov, je obstoj cerkve in kostnice. Vizitacijski zapisnik iz leta 1698 omenja 1071 kot letnico gradnje prvotne cerkve v Soboti in da je pod salzburško cerkveno upravo. Isti zapisnik omenja tudi kostnico na pokopališču, ki je bilo okrog cerkve.⁷

V ta krog razmišljanj o zgodnji slovanski poselitvi lahko pritegnemo tudi Sv. Martin pri Kobilju, Sv. Ano v Boreči in območje Sv. Jurija v Juriju. Ljudsko izročilo in zgodovinski viri omenjajo, da je na hribu sv. Martina pri Kobilju bila že zelo zgodaj srednjeveška naselbina. Zemljiška upravna razdelitev Prekmurja in oznaka krajev po rečnih imenih seže v začetno dobo madžarskega gospodstva v Prekmurju, to je v 11. stol. Rečna imena, kot so Lendava, Velemčr, Kobila so slovenska in so jih Madžari ob svojem prihodu slišali in sprejeli od tukajšnjih Slovencev.⁸ Za cerkev sv. Ana v Boreči pravijo domačini, da naj bi bila sedanja gotska cerkev še starejša in da je prvotno cerkev sezidal knez Kocelj. J. Gruden, ki je Košičeve starine opremil z opombami, pripominja, da nekateri postavljajo opatijo Borchii k cerkvi Sv. Ane v Boreči, drugi pa v Ivanovce (Szent Benedek).⁹ Okrog cerkve je danes pokopališče, ki je po pripovedovanju odmačinov na tem mestu od časa, ko je bila sezidana cerkev. Tudi za cerkev sv. Jurija pravijo domačini, da je prvotno cerkev na tem kraju dal postaviti knez Kocelj. Za njeno starost govori sam patrocinijski in pokopališče s kostnico ob cerkvi. Znano je, da so kostnice nastale v času romanike in so priče starega predromanskega pokopališča.

V času od 10. do začetka 12. stoletja je v karpatski kotlini (Madžarska, zahodna Romunija, jugozahodna Slovaška in pri nas Vojvodina, Slavonija, severna Bosna, severna Srbija in severovzhodni del Slovenije) bila razširjena belobrdska kultura. Ime izvira iz velike slovanske nekropole v Bjelem Brdu v Slavoniji. V zgodovinskem smislu je to čas, ko so slovensko ozemlje razdelili med nemško in madžarsko državo. V tem času sta na ozemlju današnje Slovenije zrasle iz prehodnih kultur oz. postavaroslovanske kulture dve veliki kulturi, karantansko-kotlaška in belobrdska. Analiza skeletov iz grobov je potrdila, da v odkritih slovanskih grobiščih ni bilo mongolske primesi in da so bili nosilci te kulture edino le Slovani, ki so do prihoda Madžarov živeli po vsej karpatski kotlini. Materialne ostaline, ki pripadajo belobrdski kulturni skupini, izvirajo iz nekropol, ki so bile čisto ob robu naselbine. Grobišča so plana z grobovi v vrstah, pokojnika so položili v jamo z glavo na zahod in z nogami na vzhod. Tipični primerki predmetov, ki jih najdemo v grobovih so: obseščeni obroški z S petljo, z S petljo in kvačico, uhani z grozdastim in zvezdastim priveskom, uhani z enim spiralno zavitim koncem, kovinske ogrlice iz treh ali več zic, pletene in masivne zapestnice s kačjimi glavami na konceh, prstani trikotnega preseka s prečnimi žlebiči, rombičnega preseka in oglati. Izdelava nakita je bila v tehniki vlijanja, kovanja, filigrana in granulacije. Včasih je poleg nakita v grobovih

moč najti nož, redkeje pa kresilo. V belobrdski kulturi je tudi precejšnje število importiranih predmetov, predvsem iz bizantinskega kulturnega kroga.

V belobrdski kulturni krog pa spadajo tudi obsenčni obročki, najdeni v Veržeju. Štirje obsenčni obročki z zavito skovano S zanko so bili najdeni pri gradnji železniške proge v Veržeju leta 1923.¹⁰ Staroslovenski mrličji so bili pokopani v ruševine rimske stavbe. Žal so delavci vse razbili in uničili, rešili pa so se obsenčniki, ki so bili dolgo časa v mariborskem muzeju, sedaj pa jih hrani Pokrajinski muzej v Soboti. Znano je, da so Slovani prodirali v glavnem po antičnih poteh in naseljevali poprej že v rimski dobi kultivirana območja, svoje mrtve pa radi zakopavali v ruševine antičnih stavb. Tudi na veržejskem polju vidimo neko povezavo obeh obdobj. Precejšnja oddaljenost teh grobov od današnjega Veržeja, nas pušča v nejasnosti, kje je bila slovanska naselbina v tem kraju.

Arheološka sondiranja in raziskovanja pri Stari cerkvi v Križevcih, Kastelišču v Černelavcih, Nadasdijev grad na Petanjcih, Kastelišče pri Krogu, Oloris pri Dolnjem Lakošu, pri cerkvi pri Gradu, so ugotovila da so bili ti predeli poseljeni od 11. od 13. stoletja in bi lahko bili poseljeni tudi že v zgodnjem srednjem veku. Od vseh teh najdišč pa je prav gotovo najpomembnejše Gradišče pri rotundi v Selu. Gradišče leži 100 m severovzhodno od rotunde, kot dvignjen plato v velikosti 100x100 m. Okrog platoja je umetno izkopen jarek, razen na južni strani, kjer se položno izravna z ostalo površino. Na vrhu platoja je danes pokopališče. Ljudsko izročilo omenja na gradišču samostan. Z arheološkim sondiranjem na tem predelu je bilo ugotovljeno, da je bil plato poseljen že zelo zgodaj, v zgodnjem srednjem veku (keramični kosi posod iz 9–10 stol.), poselitev pa se je nadaljevala kontinuirano naprej ves srednji vek.

Vsekakor je kultura zgodnjega srednjega veka, kar zadeva naše kraje, v veliki meri nepoznana, tako da bodo samo dolgotrajna terenska in kabinetna raziskovanja dokazala zgodnjo slovansko kulturo tudi v Pomurju.

¹ S. Pahič, Topografski zapiski, 2, 1955, 2.

² B. Kerman, Staroslovanska ostroga iz Dokležovja, Zbornik soboškega muzeja 1, 1990, 19–30.

³ F. Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev 2, 1906, 129.

⁴ Ib., 129.

⁵ I. Zelko, Kronika 12, 1964, 52 ss.

⁶ I. Zelko, Kronika 10, 1962, 20 ss.

⁷ I. Zelko, Kronika 11, 1963, 98 ss.

⁸ I. Zelko, Kronika 11, 1963, 176.

⁹ I. Gruđen, ČZN 11, 1914, 103.

¹⁰ F. Kovačič, Štajerska, 1926, 59.

Janez Balazic

K podobi lendavskega gradu

Mogočni grad je vpisan v zavest Lendavčana kot nekaj vsakdanjega, nepogrešljivega, toda nevsakdanji popotnik je spričo slikovitosti okolja očaran in ko se dodobra seznani z bogato preteklostjo očaka nad mestom, postane njegov prikriti občudovalec in zasledovalec. Prenekatera skrivnost njegovih nekdanjih prebivalcev je skrita v častitljivo starost zidov, ne poznamo jih, a nam v domišljiji rišejo potek dogodkov. Popolne zgodbe o lendavskem gradu ni mogoče izpisati, lahko bi jo, četudi ne resnično, a vendarle dobro izmišljeno, spisal kak romantično navdahnjen starinoslovec kakšen je bil Walter Scott. Ko bo čas za to, bo tudi to prišlo!

Prihodnje, 1992. leto, bi lahko Lendava praznovala kot jubilejno, saj bo minevalo osemsto let, kar se je v Lendavi naselil Hahold II., ki je leta 1192 od Parida, sina zalavarskega grofa Ivana, kupil za 80 mark srebra zemljišče Lendavo. Rodbina je pred prihodom v Lendavo živela v kraju Hahot v županiji Zala, a po izviru ni bila ogrska. Plemiška rodbina namreč izvira iz staronemškega rodu Orlamünde, v Hahot pa naj bi se preselili iz kraja Messendorf pri Gradcu leta 1164.

S pridobitvijo novih zemljišč v okolici Lendave za časa Haholda III., z nakupi v letih 1232, 1236 in 1239, je bila rodbinska posest že precej obsežna. Celotno ozemlje prekmurskega dela v zalski županiji pa so Haholdi pridobili z zamenjavo sedmih vasi v Slovenski krajini (na Goričkem) za zemljišče Črnc (Turnišče). To se je zgodilo leta 1267, za časa Haholda IV. (1251 – 1271) v pražupnijski cerkvi v Črncu (Turnišče), kjer je bil zgoljen spor z rodbino Jura in opravljena formalna zamenjava zemljišč.

Hahold IV. je dodobra utrdil vlogo svoje družine v Lendavi, je pa tudi prvi, ki se imenuje v listini iz 1272 »lendavski gospod« (»nos Magister Hoholdus Dominus de Lindua«). Za časa njegovega naslednika Štefana I. je bilo v Lendavi in Haholdovih posestvih precej nemirno. Grad so v letih 1273 – 1278 zasedli Čehi, a ga je Štefan I. ponovno pridobil ter ga, tako kot grad v Lentiju, obnovil do leta 1282. Težav z zavojevalci pa še ni bilo konec. Najprej je grad osvojil Henrik iz Güssinga, a se je njegovo prizadevanje izjalovilo. Po smrti Štefana I. je bil grad v Lendavi ponovno zavzet v letih 1301 – 1319, ko ga je zasedal Henrikov sin, Janez iz Güssinga. Ta je odnesel in uničil vse listine, ki so izpričevale posesti Haholdov. Stanje okoli posesti se je uredilo za časa enega najpomembnejših mož v dolnjelendavski plemiški rodbini, Nikolaja I., ki mu je kralj Karel Anžuvinec vse izgubljene posesti potrdil z darilnima listinama iz let 1323 in 1330. Nikolaju I. gre zasluga, kot dvakratnemu hrvaško-slavonskemu banu (prvi med leti 1343–1346 in drugič med leti 1355–1356), da so se njegovi nasledniki sčasoma preimenovali v Bánffyje (banovi sinovi, Baniči).

Za časa bana Nikolaja I. in pozneje njegovih sinov se je položaj rodbine dodobra utrdil. Razen družinskih razprtij in sporov okoli delitve posestev je bilo za Bánffyje v 15. stoletju dokaj mirno. Turška nevarnost seveda ni zaobšla Lendave in njenih lastnikov, saj se je tu leta 1480 na boje s Turki pripravljala sam Matija Korvin. Prvo resnejše pustošenje Turkov v okolici Lendave je bilo leta 1526 in zatem še leta 1532. Pravzaprav celotno 16. stoletje ni minilo brez bojev s Turki, toda kljub temu je v Lendavi potekalo živahno kulturno in humanistično življenje. Duh protestantizma je zavel tudi na Bánffyjevem dvoru, na katerem je za časa Nikolaja Bánffyja (1547 – 1593), v letih 1573 – 1574, delovala tiskarna Rudolfa Hoffhalterja, ki je tu natisnil Kulcsárjeve madžarske: Satanovo borbo s pokoro delajočim grešnikom (1573), Kratek pouk o pripravi na smrt (1573) in Postilo (1574).

Slednji izmed Bánffyjev je bil Nikolajev sin Krištof. Po njegovi smrti, leta 1644, je posest te mogočne rodbine prešla v last Ladislava Eszterházyja, delno pa pod Franca Nádasdyja. Lendavski grad je ostal v lasti knežje rodbine Eszterházy od smrti Kristofa Bánffyja, do leta 1848. V času med 1872 in 1896 je prostore v gradu zasedala meščanska šola. Med prvo in drugo vojno je bil grad spremenjen v kasarno, po vojni pa je tu nekaj časa gostovala rudarska šola. Danes so prostori gradu namenjeni muzeju – galeriji, v okviru katerega kaže posebej izpostaviti stalno razstavo OLORIS – bronastodobna naselbina pri Dolnjem Lakošu ter zbirko Mednarodne likovne kolonije.

O zgodovini gradu v Lendavi lahko zatrdno govorimo šele ob prihodu Haholdov, tam ob koncu 12. stoletja. O starejšem nastanku stavbnega grajskega jedra ni materialnih ali pisnih dokazil. Nekaj upanja za razmišljanje o morda še starejši zgradbi bi lahko iskali v podatku iz srede 9. stoletja, ki sporoča, da je salzburški nadškof Liupram (840–859) v Lendavi (Lindolveschirichun-u) posvetil cerkev. Ta vir ne dokazuje obstoja gradu, a je kljub temu dovoljeno razmišljanje o poseljenem kraju, ki je najbrž imel tudi utrjeno gradišče. Te sledi raziskovalcem še ni uspelo dognati, morda pa se bo sčasoma pokazala prava sled, ki bo kazala na starejši zgodnj srednjeveški nastanek.

Kako je izgledal grad, ki ga je ob koncu 12. stoletja pozidal Hahold II, ni nič znanega. Zagotovo pa vemo, da je bil leta 1273 porušen (»cestra diruta Lindua ...«) in ga je leta 1282 sin Haholda IV., Štefan I. znova pozidal. Iz tega časa se je do danes ohranilo bore malo, vendar bi k tej stavbni fazi iz konca 13. stoletja lahko šteli grajsko kapelo. Prostor kapele se namreč nahaja v južnem traktu gradu, lansko leto pa smo pod baročnim ometom zasledili ostanke starodavnih poznoromanskih slikarij. Zaradi številnih prezidav so sledovi slik težko prepoznavni, a se še vidi, da je neznani slikar podobe zasnoval na tanek omet zgolj s črno barvo. Prostor grajske kapele je tudi za srednjeveške razmere precej velik, kar potrjuje pomen in imenitnost naročnika, bana Štefana I.

Izvirno srednjeveško jedro so dopolnile prezidave iz leta 1371, ki so potekale v času gospostva sinov Nikolaja I. Takrat je grad dobil podobo, ki jo razodeva risba

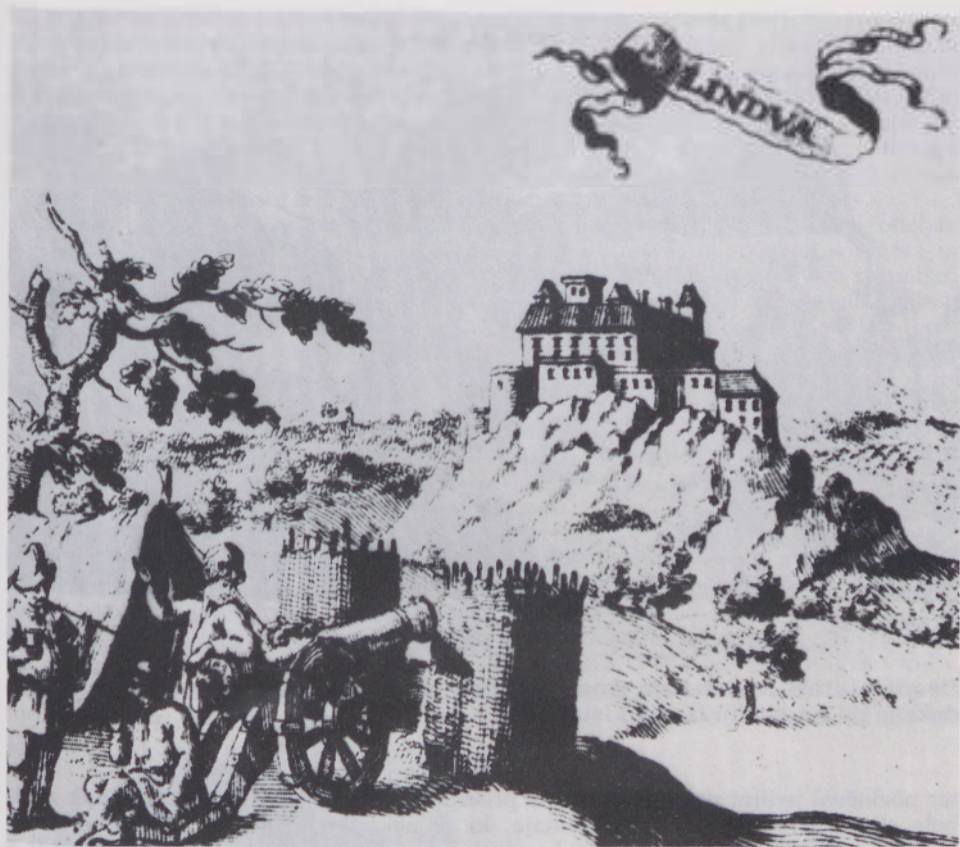

Lendavski grad v prvi polovici 17. stoletja (reprodukcija povzeta po prispevku: Erno Marosi, *Burgen, Schlösser, Paläste Ungars im Mittelalter*. Razst. kat. Die Ritter, Güssing 1990, str. 108)

iz prve polovice 17. stoletja. Kaže na (sl. 1) sklenjeno arhitekturo, ki jo sestavljajo številni grajski stolpi, povezani z vmesnimi trakti.

Na tej risbi iz prve polovice 17. stoletja se vidi zunanji grajski obrambni sistem, kar je posledica utrdbenih del po letu 1600, ko je zaradi padca Velike Kaniže grozila neposredna turška nevarnost. Kako dobro je bil lendavski grad utrjen, dokazuje dejstvo, da ga niso zavzeli Turki ob nobenem od svojih obleganj. V enem od takšnih turških navalov, leta 1603, je padel pod turškimi sabljami legendarni branitelj Lendave, kapetan Mihael Hadik. Mumija tega znamenitega vojščaka je ohranjena v leta 1728 zgrajeni cerkvi sv. Trojice v Lendavskih goricah.

Po ukazu cesarja je bil grad še močnejše utrjen leta 1630, torej še za časa poslednjega Banffyja – Krištofa, potlej pa še za Franca in Pavla Eszterházyja v drugi polovici 17. stoletja. Izjemne utrdbene lastnosti lendavskega gradu so se pokazale ob obleganju Krucev Emerika Tökelyja leta 1683, kar kaže grafična ilustracija (sl. 2). Krucom kljub dolgotrajnemu obleganju ni uspelo zasesti utrdb.

Kruci Emerika Tökelyja oblegajo lendavski grad. Grafična ilustracija iz leta 1683

Po porazu Turkov pred Dunajem (leta 1683) je nekajletni mir skalil uporni Ferenc Rákoczy II. s svojimi Kruci. Med svojimi plenilnimi pohodi so Kruci leta 1704 zavzeli tudi Lendavo, a ne za dolgo. Po letu 1712 so v lendavskem gradu zopet Eszterházyji. Ti so leta 1717 po baročnem okusu prezidali srednjeveško utrdbo in baročnemu arhitektu naročili, naj zasnuje graščino, ki bo v tlorisu prilagojena črki L. Zgradba s tako tlorisno zasnovo naj bi izkazovala spomin in poklon pokonjemu cesarju Leopoldu I. (1658 – 1705).

Posebni baročni značaj in slogovno vrednost zgradbi daje slikovito razgibana dvokapna streha, členjena z mansardnimi okni. Zahodni dvoriščni trakt so ob barokizaciji členile odprte arkade, ki so jih šele v našem stoletju prizidali in zasteklili. Od srednjeveškega jedra gradu je malo ohranjenega. Poleg debeline zidov (ti so pač pri starejših zgradbah bili občutno debelejši kot npr. baročni), ostankov v grajski kapeli in že razrušenega predgradja, nam sledove o starejših stavbnih obdobjih lendavskega gradu, kažejo le grafične ilustracije in starejše fotografije (sl. 3).

Od gotovo bogate zgodovine gradu se je skozi čas zbralo imenitno bogastvo (oprema, umetnine...), a nam tega ni dano spoznati.

Ko torej obiskovalec stopi v prostore lendavskega gradu, ga tam ne pričaka sijajna oprema, pozlačeno pohištvo v slogu Ludvika XVI., meissenski porcelan in srebrni

Dvorišni trakt lendavskega gradu s starim zidovjem in kamnitim portalom (reprodukcija po fotografiji iz okoli leta 1900)

ter pozlačeni jedilni pribor, ne od sile prekipavajoča baročna plastika, ampak zgolj bele stene, strop s štukno profilacijo, ki je nekdanj služila kot okvir bohotnim baročnim slikarijam. Čas je vse bogastvo opreme lendavskega gradu zametal s kopreno izgubljenega. Ko popotnik stopa skozi te prostore, stopa skozi čas, ki v človeku, kljub prevzetosti, pušča nekaj grenkega.

Metka Fujs

Ko je bilo Prekmurje republika

Med nedavnimi vojnimi dogodki, ko je bilo Prekmurje, zaradi zaprtih mostov na Muri nekaj dni popolnoma odrezano od ostale Slovenije, sem kot že mnogokrat pomislila na zemljepisno lego te pokrajine, ki je vedno opredeljevala njene zgodovinske posebnosti. Mura, ki naj bi sicer povezovala po svojih značilnostih enoten slovenski panonski prostor, ni bila naključno stoletja državna meja. Največkrat je bila tudi dobra naravna meja. Zaradi nje poznamo toliko posebnosti v zgodovinskem razvoju pokrajine na njenem levem bregu. Zaradi nje so tukajšnji ljudje »prespali« mnoge velike svetovne dogodke, nekateri pa so jih zopet zajeli silovito in nepričakovano, kakor se za osrčje srednje Evrope spodobi. Svoj najbolj razburljiv delež svetovne zgodovine so doživeli v prevratnih dogodkih po prvi svetovni vojni. Nisem bila edina, ki sem se po zadnjem zaprtju mostov spomnila nanje in na tisto »famozno« Mursko republiko. Slišala sem namreč številne komentarje, kakor: No, pa smo zopet za sebe, mi, kot je že navada, smo vedno nekaj posebnega. Kako je bilo že takrat,

ko je bilo Prekmurje republika? Zanimivo, kako pogosto se pojavlja to vprašanje. Najpogosteje takrat, ko smo nekako nejevoljni na osrednjo oblast, ki nas vse prerada pušča na obrobju ali pa, ko želimo poudariti svoje posebnosti. Nanje smo nadvse ponosni, posebej, ko jih opazijo in poudarjajo tudi drugi. Da bi ta svoj ponos kdaj udejanjili tudi v resnični skrbi za preostanke našega kulturnozgodovinskega razvoja, ki so jedro našega ponosa, tja ali tako daleč naša zavest še ni segla. Toda žalost tega spoznanja v moji duši je že iz drugega romana in s tem, o čemer želim pisati, nima neposredne povezave. Je le nekakšen grajanj portret, moj in mojih rojakov.

Pisati želim o tem mitu nekakšne samostojne prekmurske republike, katere odstrta podoba je kaj čudna. Predvsem pa želim predstaviti portret njenega sotvorca in našega rojaka Vilmoša Tkalca. Rojaka, ki so ga na politično prizorišče pripeljali prevratni dogodki in je z razpletom le-teh z njega tudi izginil. Kot ena najbolj slikovitih oseb naše zgodovine pa je ostal v spominih, romanih in kot stalno tema razprav med zgodovinarji. Malo je ostalo tako črnih imen, s katerimi so pisци označili Vilmoša Tkalca: brutalnež, karierist, častihlepnež, madžaron, tihotapec, protirevolucionar in predvsem »največji pustolovec, kar jih je imelo Prekmurje«. Kratka predstavitev njegovega portreta in preko njega tudi vznemirljivih prevratnih dogodkov, naj bo nekakšen zgodovinski konsenz, zgolj dejstva brez vnaprej določenih pridevkov ali zgoraj navedenih imen. Kajti, čeprav naj bi bila v znanosti resnica le ena, je resnica vedno le takšna, kot jo razlagamo, torej različna.

Vilmoš Tkalec je bil rojen 8. januarja 1894 v Turnišču. Med leti 1912 in 1914 je bil učitelj in kantor v Črensovcih. Jeseni leta 1914 se je prostovoljno javil v vojsko, se kot zvesti državljani boril za ogrsko domovino ter si v njej pridobil oficirski čin honvedskega nadporočnika in odlikovanje. Bil je nekaj časa v ruskem ujetništvu, od koder se je vrnil leta 1917 s hromo roko zaradi prestreljene ključnice. Od takrat je bil oficir v rezervi in čeprav ga je šolska uprava leta 1918 poklicala, naj se vrne v službo, se je raje odločil za vojaško in politično (no, morda takrat še ni vedel, da bo tudi politična) kariero. Istega leta se je poročil s odransko učiteljico Margitko

Vilmoš Tkalec z ženo Margitko

Preisler, pravo lepoticu in v okviru nove madžarske koalicijske vlade oz. njenega sistema, dobil svoje mesto. Kot nadporočnik je poveljeval posebnemu oddelku obmejne čete v Prekmurju. Na tej dolžnosti se je na prošnjo grajskega upravitelja pri Sv. Martinu na Muri udeležil kazenskega pohoda proti nezadovoljnim medmurskim kmetom, dal 8. novembra obesiti sedem ljudi (v nemirih jih je padlo še nekaj deset) in se nato s svojim oddelkom vrnil v Prekmurje. Tukaj je dovolj učinkovito pomagal zadušiti tudi upor na Dolinskem, tako da so v središču punta v Beltincih, narodne straže pod njegovo komando obesile štiri kmete. Tkalčev poznejši sodelavec, Šandor Černjavič, je o njem povedal, da je nadarjen in zmožen, vendar krvav človek. Če lahko sklepamo iz opisanih dogodkov, potem to drži, čeprav seveda ni jasno, koliko je bila to stvar njegove lastne odločitve ali odločitve višje komande. Vsekakor je bil Tkalec eden vodilnih častnikov v Prekmurju. 27. decembra 1918 je razgnal tudi poskus Jožefa Godine in njegovih prostovoljcev, da bi osvobodili Prekmurje.

Represivne akcije so močno omajale ugled nove madžarske države in povečale jugoslovanske možnosti med hrvaškim in slovenskim prebivalstvom, vznemirjenje pa je doseglo vrhunec ob vojaški akciji kapetana Jurišića. Ta hrvaški kapetan je v naskoku zasedel Medmurje in se 26. decembra 1918 napotil tudi v Prekmurje, kjer je v dveh dneh njegova posadka prevzela oblast v Soboti. Madžarska vojska je to akcijo kmalu razbila, saj posadka ni dobila nobene pomoči iz Jugoslavije, Godinove prostovoljce pa je že prej pregnal Tkalec, medtem, ko sta bila on in njegov sodelavec Božidar Sever aretirana skupaj z Jurišićevimi vojaki.

Nezadovoljstvo in upori so pokazali potrebo po oblikovanju posebnih programov narodnih avtonomij za druge narodnosti na Madžarskem. Pojavila sta se dva predloga: dr. Béle Obala o oblikovanju nekakšne Murske županije, kjer naj bi samoodločba Slovencev pomenila pravico do kulturne avtonomije in uporabe lastnega jezika v uradih in šolah in Jožefa Klekla, ki je poleg ostalega zahteval, naj bi mirovna konferenca zagotovila avtonomijo Slovenske krajine, ne glede na to, ali bo ta pripadla Madžarski ali Jugoslaviji. O teh predlogih se je veliko razpravljalo predvsem na županijskem svetu v Sombotelu in v razpravah je aktivno sodeloval tudi Vilmoš Tkalec, ki se je zavzemal za Obalov predlog. Ne vem, ali si je s tem obetal od Obala politične podpore, ali je bilo to del njegovega lastnega prepričanja. Na zborovanju učiteljev v aprilu 1919 je govoril, da prava avtonomija lahko nastane le po želji ljudstva in da je treba vsako vas vprašati, ali želi madžarski ali prekmurski jezik. Po drugi strani pa nekatera njegova dejanja kažejo, da si s kakšnimi posebnimi pravicami za Slovence ni kaj dosti belil glave. Tkalec se je v Obalovem taboru udeležil tudi posvetovanja, ki ga je o teh vprašanjih sklicala budimpeštanska vlada. Na posvetovanju so bili tudi Kleklovi predstavniki, med njimi Vince Šeruga, poznejši Tkalčev sodelavec in absolutni nasprotniki avtonomije.

Kmalu pa nobeden od načrtov ni bil več pomemben, ker se je bližal konec madžarske ljudske republike. Razglašena je bila republika svetov, v katere aparatu pa je dr. Béla Obal dalje ohranil svoj položaj, postal je ljudski komisar, odgovoren za politične zadeve narodnih manjšin in z njim je dobil pomembno mesto v politični upravi Slovenske krajine tudi Vilmoš Tkalec. Prvotni častnik obmejnega vojaštva je postal namestnik ljudskega komisarja za Slovensko krajino, ta naziv pa se je kmalu spremenil v politični pooblaščenec za Slovensko krajino. 29. marca 1919 se je njegov direktorij samovoljno proglasil za pristojnega za celo Slovensko krajino, torej tudi za tisti del, ki je pripadal Zalski županiji. Samovoljno povečanje pristojnosti je privedlo do tega, da je 3. aprila Tkalec objavil, da ne priznava odločb političnega komisarja Železne županije, torej dr. Obala in da je »Vendska krajina« (op. Slovenska krajina ali Prekmurje) poslej samostojno ozemlje. Obal na to ni reagiral, ker je morda menil, da se je tako uresničil njegov načrt avtonomije. Vzroke temu dejanju pa gre vendar iskati v Tkalčevi vedno večji želji po oblasti, da bi za pokrajino dosegel ne narodno, ampak upravno neodvisnost od obeh županij, ki bi se tako z njima izenačila, sam pa bi okrepil svoj osebni vpliv. V svoji osebi je združil vrsto pomembnih pristojnosti: v uradniškem aparatu okrajnega direktorija je vodil oddelke za politič-

ne, upravne in kadrovske zadeve ter oddelka za tisk in propagando. Da ni šlo za poskus narodne osamosvojitve, o tem govori tudi dejstvo, da se je Tkalec v svojem upravnem aparatu obdal z ljudmi, ki jih je celo dr. Obal označil kot kliko madžarskih nacionalistov. V Novinah, ki jih je prevzel od Klekla, je gajico ponovno nadomestil z madžarskim črkopisom, vendar je v večini govorov, ki jih je imel v krajini, govoril slovensko, kar pa je bilo predvsem izraz potrebe, da bi ga prebivalstvo razumelo in mu zaupalo. Vsekakor je bil Tkalec vzgojen kot madžarski državljani, bil je vojak in kljub vsemu »eskiviranju« njegove misli in čustva niso šla stran od Madžarske.

Tkalčeve delovanje je temeljilo predvsem na zaupanju oficirjev soboške vojaške posadke in zvestih vojakov rečne mornarice. Pogosto jih je obiskoval in bil med njimi zelo priljubljen. Klekl pravi, da zato, ker jim je obljubil gosposko in cerkveno zemljo. Z enako obljubo pa si je pridobil tudi pristaše med kmeti na Goričkem in Ravenskem. Klekl pravi, da gre Tkalcu priznanje, ker bojševiškega reda v Prekmurju ni pol tako strogo vpeljal, kot je bilo na Ogrskem, obenem pa ugotavlja, da si je s tem želel le pridobiti naklonjenost ljudstva. Meni tudi, da bi se prebivalstvu huje godilo, ko bi bil kdo drug komisar. Vsekakor je res, da je bil v Tkalčevem vodstvu za revolucijo vnetih le malo ljudi. Morda je bil edini pravi boljševik Jožef Füleky, tajnik političnega poverjenišтва Slovenske krajine.

Tkalec je potreboval blago in pravi denar (avstrijske krone namesto brezvrednega t.i. belega denarja, ki ga je uvedla sovjetska uprava), da je lahko vzdrževal zaupanje med vojaki in kmeti ter relativen socialni mir v krajini, še bolj pa da je zadovoljil svojim naraščajočim materialnim potrebam. S tihotapstvom, ki ga je sprva odobraval tudi županijska uprava, dokler je Tkalec ni pričel puščati na cedilu, si je pridobil veliko bogastvo. Njegov takratni sodelavec Vince Šeruga pravi, da je potvarjal vrsto vladnih uredb, nekaterih pa sploh ni izvajal. Takšni samovolji je sledila Fülekyjeva ovadba pri centralni upravi, preiskava in zaslišanje, vendar so Tkalčevi vojaki vladne izslednike nagnali. Zaslombe si je našel pri emigriranem plemstvu v Avstriji, ki je bilo povezano s protirevolucionarno vlado v Aradu. Osrednja osebnost graške emigrantske skupine je bil soboški grof Szapáry. Tkalcu naj bi dali denar, ki naj bi ga porabil za vstajo. Klekl se spominja, da se je v drugi polovici maja 1919 oglasil pri njem in povedal, da se je naveličal komunističnega režima in da se bo v pokrajini začel boj zoper komunizem, ki se bo razširil na vso Madžarsko in bo rodil novo Madžarsko. Prosil ga je, naj mu zagotovi podporo domačinov, vendar sta Klekl in okrajni glavar Horvath menila, da bi si moral prej zagotoviti avstrijsko in jugoslovansko vojaško podporo. Z jugoslovansko stranjo se je dogovarjal Šeruga, vendar se je Tkalcu zelo mudilo, saj je svojo republiko oklical, preden je bila pomoč zagotovljena. Njegov osebni šofer Sándor Jagodits se tega dogodka spominja tako: Ob enajsti uri dopoldan se je odpravil k brivcu in opazil pred hotelom Dobray (danes Zvezda) veliko množico, nekakšno ljudsko zborovanje, kjer so bili navzoči tudi vojaki. Na zborovanju so razglasili Mursko republiko in njene socialistične osnove (op. glede na Tkalčevo povezavo z emigracijo in njegove izjave je bilo to le farsa).

Govori so potekali v madžarskem in prekmurskem jeziku in ni prišlo do nobenih močnej javnega reda in miru tudi zato, ker je v mestu še vedno veljala prepoved točenja alkohola. Ta podatek govori v prid nekaterim trditvam, da se je razglasitve Murske republike udeležilo nekaj tisoč ljudi. Nasprotno temu okrajni glavar Horvath pravi, da ljudje o tem dogodku niso vedeli skoraj ničesar. To njegovo trditev lahko zanikamo tudi z dejstvom, da je bil Tkalec med ljudstvom relativno priljubljen in da mu je uspelo zbrati pod orožjem preko tisoč ljudi. Republika je bila razglašena 29. maja 1919 in uporniška vojska je kmalu zasedla celo področje krajine, t.j. do črte Mura, Velika Polana, Turnišče. Vendar je že 2. junija sledil vojaški protiudar iz Madžarske. Tkalec se je najprej umaknil na Cankovo in kmalu so se mu pridružili tudi njegovi vojaki, ki so bili nezadovoljni, ker niso od nikoder dobili pomoči. Vojaško in politično vodstvo se je po bojih 4. junija umaknilo v Avstrijo. Večino vojakov so avstrijski žandarji razorožili in jih internirali v Feldbachu. Šeruga pravi, da so ožji Tkalčevi sodelavci dobili že pripravljene legitimacije, s katerimi so se lahko prosto

gibali v Avstriji. Internirani vojaki so zahtevali, naj pride Tkalec med nje. Ta je res prišel v spremstvu nekega avstrijskega kapetana in izplačal vojakom zahtevani denar. Povedal jim je, da se lahko vrnejo v Prekmurje ali pa gredo v taborišče, svetoval pa jim je, naj pri zaslišanju povedo, da so bili prisilno mobilizirani. Po tem se je več kot polovica vojakov vrnila na svoje domove.

Po nekaterih podatkih naj bi se ob avstrijski meji tudi v naslednjem mesecu še nahajali ostanki Tkalčeve vojske ali pa jih je ta po svojem ponovnem prihodu v Prekmurje ponovno organiziral. Ko je zasedla Prekmurje jugoslovanska vojska, so ga 14. avgusta 1919 ujeli in ga zaprli v Lendavi. S pomočjo svojih vojakov je kmalu pobegnil iz zapore, zbežal v Tešanovce, kjer se je nekaj časa skrival, nato pa odšel na Madžarsko. Po nekaterih podatkih mu je pobeg omogočila takrat že nova madžarska vlada, ki ji je pomagal pri padcu republike svetov. Kakorkoli že, vojaške in politične kariere je bilo konec in Tkalec je ponovno služboval kot učitelj. Leta 1941 se je z madžarsko vojsko za kratek čas ponovno pojavil v Prekmurju, umrl pa je med vojno na Madžarskem.

Največji pustolovec, kar jih je imelo Prekmurje, kakor ga je označil Miško Kranjec, je po osmih razburljivih mesecih izginil iz tukajšnjega političnega življenja. Ogrske Slovence pa so njihovi narodni buditelji popeljali v novo državno skupnost, ki je v marsičem opredelila novo podobo pokrajine in prekmurskega človeka.

VIRI IN LITERATURA:

Miroslav Kokolj: Prekmurje v prevratnih letih 1918–1919, Revolucionarno vrenje v Pomurju v letih 1918–1920 – zbornik razprav, M. Sobota 1981

Julij Titl: Murska republika 1919, M. Sobota 1970

Jožef Klekl: Slovenska krajina pod boljševiško oblastjo III. V: Kalendar srca Jezušovoga 1937

Jožef Klekl: Važnejši dogodki slovenske pokrajine v Železni in Zala županiji v času od 20. 8. 1914 do 25. 8. 1941 (Tipkopis – Pokrajinski muzej M. Sobota)

Vince Šeruga: Spomini na prevratne dogodke v Prekmurju (rokopis – Pokrajinski arhiv Maribor – Maistrova zapuščina)

Sandor Jagodits – izjava upravi županijskega direktorija v Szombathelyu 9. 6. 1919 (prevod iz madžarščine v Pokrajinskem muzeju M. Sobota)

Miško Kranjec: Rdeči gardist, roman v treh delih.

Slavka Nerad

Samomor v Pomurju

Seminarsko nalogo o samomoru v Pomurju sem izoblikovala na podlagi odgovorov na zastavljena vprašanja, ki sem jih poslala pomurskim župnijskim uradom. Res je bil odziv samo 40%, vendar sem tudi s tem zadovoljna.

Vprašalnik je obsegal vprašanja:

1. Ali je samomor v vaši župniji pogost pojav? Koliko samomorov je bilo v zadnjih 10 letih? Obstajajo razlike v spolu?

2. Kakšne oblike samomora so najbolj pogoste? Kakšni so vzroki za samomor? Mnoge pri poskusu samomora rešijo. Ali tiste osebe še poskušajo narediti samomor, ali je to zgolj protestniško dejanje?

3. Kakšen je odziv okolice? Kakšna so občutja domačih in kako na nje gledajo ostali župljani?

4. Ste se že sami pogovarjali z osebo, ki je skušala narediti samomor? Kaj mislite vi o samomoru? Kakšen je vaš odnos do te družine?

Odgovori na vprašanja so se glasila približno tako:

Ad 1. Primere samomora lahko najdemo v vsaki župniji, saj so v Pomurju kar pogost pojav. Večje število samomorov je ob madžarski meji, kjer ljudje živijo bolj

osamljeno. V župniji Lendava je bilo v letih 1980–90 26 samomorov, število cerkvenih pogrebov pa je bilo 1285. Izračunala sem, da je to približno 70% več kot v župnijah, ki so bolj v notranjosti. Tudi v župniji Ljutomer je število samomorov dokaj visoko, saj je bilo v zadnjih desetih letih 24 samomorov. Tudi glede spola je opazna velika razlika, saj je med 67 samomori le 9 samomorov žensk. Število pa se obrne, ko gre za poskus samomora.

Ad 2. O tem, kakšni so načini samomora, je neki duhovnik zapisal tole: »Najbolj pogost način samomora je izražen v pesmi: »Vzemen štrik, pa iden gor«? Poleg obešanja, ki je najbolj pogost način samomora, so še zastrupitev, utopitev, alkohol in pa ustrelitev (v dveh primerih). Prave vzroke za samomor je težko ugotoviti, saj največkrat skrivnost pokojni odnese s seboj.

Velikokrat so krive neurejene družinske razmere: osamljenost, zaničevanje, pomankanje ljubezni, nerazumevanje z zakoncem.

Neki duhovnik piše: »Eden izmed tipičnih vzrokov za samomor je nezadovoljstvo nad življenjem, kljub velikemu bogastvu. Saj je nekdo zapisal, da je idiot, ker je imel ogromno denarja, ljudje so ga imeli za srečnega, on sam pa je bil zelo nesrečen«. Drugi duhovnik piše: »Pri mnogih je tudi nekakšna nagnjenost k temu.« »Nekaj me vleče, da bi vzela vrv in storila konec svojemu življenju. Tega nočem storiti, a ne vem, če se bom zmogla še naprej upirati tej sili«, je rekla neka žena.

Ljudje, ki mislijo na samomor, niso sposobni reševati problemov, ki so se jim nakopičili v daljšem časovnem obdobju. Problemov, ki so sprva neznatni, največkrat sploh ne vzamejo resno, saj smo v življenju redko brez takšnih ali drugačnih težav. Problem bi lahko primerjali s klinom. Ko nas zadane s svojo tanko konico, se sploh ni vredno vznemirjati. Šele ko se razrase in zagosti v nas s svojim debelejšim koncem, se zavemo njegove nadležnosti in obupujemo. Potem ko je že prepozno, se oziramo nazaj in ugotavljamo, kako bi morali ukrepati in koliko lažje bi bilo, če bi to storili prej.

Ljudje zelo različno rešujejo probleme. Žal je pogost odziv na osebne probleme golo upanje, da bo problem minil sam od sebe. Mnogi se največkrat obnašajo kot noj, ki v nevarnosti zarije glavo v pesek.

Se eden od razlogov, zaradi katerega velikokrat ničesar ne ukrenemo v zvezi z osebnim problemom, je upanje na naključen dogodek, ki bi nas lahko izvelkel iz danega položaja. Mnogi osebne probleme iz več razlogov obdržijo zase. Morda ne najdejo nikogar, ki bi jim bil tako blizu ali tako dojemljiv, da bi bil pripravljen z njim deliti vso težo problema. Ali pa so čustveno tako preobremenjeni in zmedeni, da ne najdejo pravih besed zanje. Tudi vdanost v usodo ne vodi k reševanju problemov, prav tako ne tarnanje, kajti problem s tem le preložimo na ramena poslušalca.

K reševanju problema veliko pripomore zaupen pogovor s prijateljem. Pravijo, da zaupen pogovor odvzame pol teže problema. Mnogi se zatekajo k celi vrsti strokovnjakov: k duhovniku, svetovalcu, zdravniku, terapevtu, psihiatru, psihoanalitiku, itd...

Vendar kljub temu nekateri izmed njih obupajo. Rešitev vidijo samo še v samomoru. Takim ljudem je potrebno pomagati, vendar že veliko prej, preden na samomor sploh pomislijo.

Ad 3. O tem, kakšna je reakcija okolice, duhovniki odgovarjajo: »Ljudje, ki so človeka samomorilca poznali, so ob njegovi smrti pretreseni, a ga ne obsojajo. Nekaterim župljanom se ti ljudje smilijo, včasih tudi obsojajo sozakonca zaradi nezvestobe in sodijo, da je bil on vzrok za to. Mnogi se tudi zgražajo, vendar večina sočustvuje z domačimi, ki trpijo in iščejo tolažbo. Zanje tudi molijo.

Udeležba na pogrebu je velika, seveda se nekateri udeležijo pogreba iz radovednosti, željo čim več zvedeti o pokojnem. Zato domači potrebujejo toliko več razumevanja in opore, predvsem s strani duhovnika.

Ad 4. O tem, kakšno je mnenje duhovnikov o samomoru, lahko povem naslednje: »Samomor je dejanje, narejeno iz skrajne stiske. Morda tudi dejanje egoizma, kajti tako »reši« problemov sebe, naloži pa jih predvsem svojim bližjim«.

Drugi duhovnik piše: Samomora ne odobravam, vendar samomorilca ne obsojam. To je zelo delikatna stvar. Velikega pomena je tu vera, posebno še dejansko versko življenje. Morda tu ni toliko samomorov tudi zato, ker ljudje hodijo redno k sveti maši in prejemajo zakramente. Velik vpliv ima tudi družinsko življenje. Kjer je to urejeno, je tudi samomorov manj«.

Mnenje nekega je sledeče: »Mislim, da ne gre predvsem za protestniško dejanje, ampak za dejanje, storjeno iz obupa. Zdi se mi – da je človek zgubljen, in ko sem zgubljen nisem nikomur potreben, ne vem ne kod ne kam. Luči ne vidim. Živimo preveč naglo in hitimo mimo drugega in nimamo časa za toplo besedo ali nasmeh, ki smo ga tako potrebni. Z družino je potrebno ohraniti stik. Samomora ne želijo spominjati, ker je bilo že takrat zadosti hudo. In radi so, če ne sprašuješ: zakaj se je to zgodilo. Lepo se jim zdi, če jim ustrezemo in sprejmemo dar za mašo, ki jo želijo darovati za pokojnega.

Pokazati je potrebno razumevanje in se ne postavljati za sodnika: kdo je kriv!

Na koncu bi rada dodala še tole. Pomagajmo ljudem, ki so potrebni pomoči, saj ne vemo, kdaj bomo pomoč potrebovali mi.

Jože Bojnec

Krizni časi

Živimo v času gospodarske krize. Težki časi so bili tudi nekoč in ljudje so jih preživeli. Tudi sam se spominjam časov pred drugo vojno, ko je bilo veliko pomanjkanje. Ljudje so hodili na sezonska dela v Francijo, pozneje tudi v Nemčijo. Nekateri pa so iskali možnost zaslužka po drugi poti.

V mojem kraju so nekateri začeli hoditi čez mejo in od tam prinašati različno blago. Tihotapili ali »švercali« so iz Avstrije saharin, kamenčke za vžigalnike, vžigalnike in še kakšno blago, ki je šlo v promet. Čez mejo so hodili skrivaj, večinoma ponoči, med Gederovci in Skakovci. Tisti, ki so začeli prvi, so prišli do denarja, zato so si najemali pomočnike, ki so bili brez denarja. Ko si je pomočnik opomogel, je hodil po blago za svoj denar.

Vse, kar so prinesli čez mejo, so prodajali po hišah. Pozneje se je krog prodaje širil. Blago so prevzemali Medžimurci in ga prodajali po Hrvaškem. To je bila dobra kupčija za vse. Tisti, ki so blago prinesli čez mejo, so dobro zaslužili, pa tudi tisti, ki so blago razpečevali, niso delali zastonj.

Hodili so tudi na Madžarsko. Od tam so prinašali tobak, pozneje še sladkor. Več sto paketičev tobaka je bilo zviti v velike kolobarje.

Čez mejo so hodili večinoma mladi ljudje. To so bili fantje in tudi nekaj poročenih mož. Vsi, ki so se ukvarjali s tihotapstvom, so imeli denar. Vozili so se z modernimi kolesi Wanderer, ki so jih navadno kupili pri trgovcu Štivanu v Murski Soboti. To so bila kolesa s širokim krmilom, svetlo lakirana in opremljena z bleščečimi okraski. Oblačili so se moderno. Obleko so kupovali v trgovini Klepec v Beltincih. Ob nedeljah so tudi gostilne prišle na svoj račun.

Bližnja in daljna okolica je vedela, da se ti fantje od Lipe ukvarjajo s tihotapstvom. Seveda je to bilo prepovedano in kaznivo. Prepovedi pa nihče ni resno jemal. Tihotapci so imeli pred seboj edini cilj: zaslužek. Mejo so stražili graničarji, po narodnosti večinoma Srbi. Če so tihotapci naleteli na graničarja, se na njegov klic niso ustavljali. Nekateri so celo odvrgli blago, da so lažje zbežali. Na avstrijski meji je predstavljala oviro tudi reka Kučnica. Ta je namreč večkrat narasla in so se s težavo prebili preko nje.

Kljub previdnosti pri prestopu meje je v kratkem času med leti 1934–1940 padlo na obeh mejah, avstrijski in madžarski, šest mladih fantov in en poročen mož. Vsi ti so bili doma iz Lipe.

Čez mejo je hodil tudi moj stric. Imel me je zelo rad ter mi večkrat podaril kak dinar. Nekoč mi je povedal, da bom šel z njim, če nikomur nič ne povem. Bil sem desetletni deček, zato me je vleklo na pot v neznano. Mislił sem, da moram vsaj doma povedati. To očetu ni bilo všeč, a se je nazadnje le omehčal in mi dovolil, da grem s stricem.

Bilo je poletno popoldne in sonce je močno pripekalo. Stric me je posadil na kolo, na katerem je imel privezane lesene vile in grablje. Ko sva se peljala, mi je rekel, da gre on čez mejo, jaz pa naj odpeljem kolo domov. Prestrašil sem se. Še posebej, ko mi je zabičal, naj se izogibam žandarjev. Če me pa slučajno ustavijo, naj povem, da sem sušil seno. Vse, kar mi je naročil, sem obljubil, čeprav mi je srce močno utripalo od strahu.

Pripeljala sva se v velik gozd. Tam me je bilo še bolj strah. Slišal sem namreč starejše ljudi, ko so pripovedovali o volkovih, ki živijo tudi v naših gozdovih. V mislih sem imel tudi razbojnike, saj sem bral v knjigah, da se razbojniki skrivajo po gozdovih.

Na dogovorjenem kraju sva se ustavila in pojavila sta se dva stričeva kolega. Prvi je bil peš, drugi je imel kolo in na njem fanta, ki sem ga poznal. Oddahnil sem si, saj bom imel nazaj grede prijatelja. Še enkrat so nama zabičali, naj nikomur ne poveva, kje sva bila in naj se izogibava žandarjev. Tisti čas sta bila v Turnišču žandarja Blesničar in Čebašek. Ta dva sem dobro poznal, ker sta hodila v našo vas lovit fante in delat hišne preiskave. Eden je bil veliki in suh, drugi pa mali in obilen.

Stric mi je v roke potisnil kolo, ki je bilo novo, lepo opremljeno, da ga skoraj nisem upal prijeti. Bil sem premajhen, da bi se normalno peljal, zato sem z levo roko prijel za krmilo, z desno za cev, desno nogo skozi in sem se odpeljal. Hlač mi ni bilo potrebno zavihati, saj smo nosili kratke. Zato pa je bila noga črna od masti in prahu, ki se je nabiral na verigi.

Do Renkovec sva se srečno pripeljala. Tam sva se ustavila in se dogovorila, da ne bova šla skozi Turnišče, ker so tam žandarji. Napotila sva se proti Lipi po poteh med njivami in srečno prišla domov. S stricem pa nisem hotel več iti, saj sem na tej poti pretrpel preveč strahu.

Kmalu po tem dogodku sem se zjutraj zgodaj zbudil. Slišal sem, da se v kuhinji nekdo tiho pogovarja. Prisluhnil sem. Sosea je moji babici pripovedovala o sinu, ki je bil ponoči ranjen na meji. K zdravniku ga niso mogli peljati, ker bi se stvar izvedela. Babica ji je svetovala, naj rano z žganjem dobro opere, nato pa z domačim lanenim prtom povije.

Kasneje, čez nekaj ur, pa sem zagledal, da prihajajo žandarji. Bila sta ravno Blesničar in Čebašek. Od strahu sem postal ves moker. Mislił sem namreč, da me je kdo prijavil, da sem peljal stričevo kolo nazaj domov, ko je on šel na Madžarsko. Toda žandarji so šli mimo naše hiše. Zavili so k sosedovim. Ko so žandarji spraševali sosedo po sinu, je bil ta že na varnem. Za hišo je rasla mlada, gosta akacija in mu nudila kritje. Žandarja sta sicer snela puški in kričala v imenu zakona, a bilo je prepozno. Čez nekaj dni sta žandarja spet prišla, a sosea nista našla in s tem je bila stvar opravljena in pozabljena.

Sosed je ozdravel brez zdravniške pomoči, s tihotapstvom pa ni prenehal. Misel na zaslužek je bila močnejša od strahu pred smrtjo.

Ljudje so iznajdljivi in so se znašli v vseh časih, tudi v času največje krize. Toda na meji je ostal spomin, sedem žrtev, zadetih od strelav graničarjev. Prišla je vojna v letu 1941 in tihotapljenje v Lipi je zamrlo. Ostal je le spomin. Čas je zacelil rane in življenje teče naprej.

Skrivnostni svet štokelj

Kako prijadrajo poslanci

Zgodi se nenadoma, brez napovedi, ko kokoši nekega dne na paši preplašeno zavreščijo in ko čez dvorišče preleti temna senca velikega ptiča; takrat vem, da je napočil čas sonca, ljubeznivejših in toplejših dni, življenje se lahko mirno razbohoti v novo pomlad – takrat se je za dober lučaj kamna od nas spustila štoklja na svoje staro domovanje po neskončnem potovanju iz koncev črne celine. Rad bi pristopil in se zahvalil dragi ptici za njen prihod, za njeno čudovito sporočilo. Pa kdo ve, če izrečene dobrodošlice ne bi prehitro doživela kot razočaranje. Njo pa je moralo gnati silno hrepenenje, ko se je ponovno podala na 10.000 km dolgo pot, samo da je prišla do nas.

Oznaniło s klopotanjem

Štoklja, čudna ptica, še bolj čudna pa je njena »govorica«. Ne zmore glasu za petje, ne žvrgoleti, tudi žvižgati ne, niti se ne zna dreti in vreščati, ne čivkati in gostoleti – ničesar tega. Zna pa tako dobro igrati na svojevrstno glasbilo: klopotati (ropotati) s svojim močnim 18 cm, in še več, dolgim močno rdečim kljunom. Pri tem je pa pomembno, da sodeluje z vsem telesom: glavo nalahno vrže čez vrat nazaj in suče sem in tja, medtem ko z vsem telesom trepetja. To govornico uporablja kot pozdrav dobrodošlice drugu (izraz veselja), pa tudi kot svarilo vsiljivemu napadalcu (izraz jeze). Morda še kaj? Zdi se mi, da tudi človeka nagovarja; pri novi maši v Beltincih v juliju 1990 so ves čas med množico vernikov ob cerkvi na župnijskem dimniku klopotale. Imel sem občutek, da od radosti, saj so mislile, da je danes vsa ta množica zaradi njih in jih občuduje.

Jadralci na daljave

Večina štokelj (okrog 23 vrst) živi v tropskih krajih, kjer so klimatske razmere bolj ali manj izenačene vse leto. Zato se v glavnem gibljejo v krajših preletih sem in tja, ko iščejo boljše prehrabne pogoje. So pa nekatere, in med temi je najizrazitejša prav naša črno-bela, ki so izrecne potovalke na daljavo, celo v toliki meri, da se lahko kosajo z vsako vrsto ptičev.

Štoklje so težke ptice (4,5 kg), zato pri poletu porabijo veliko moči. Če bi to daljavo selitve v Južno Afriko in nazaj (v vsako smer 10.000 km) hotele preleteti z zamahi kril, ne bi zmogle, saj nikjer ni tolikšne količine hrane na poti, ki bi zadostovala za porabljeno energijo. Tisti, ki smo doma v krajih, kjer štoklje gnezdi, lahko od polovice julija naprej opazujemo eno najznačilnejših »učnih ur«, v kateri starši mladim posredujejo umetnost letenja z jadranjem. Ob dviganju toplega zraka se dvigajo kvišku z razprostrtimi krili; tako se pustijo nositi zraku s krmarjenjem

in kroženjem. Včasih, če smo dovolj potrpežljivi, lahko opazujemo to dviganje tako dolgo, da od štorcklje ostane samo še črna pika na sinjem nebu. In res, ob močnem steburu dvigajočega zraka lahko dosežejo višino 3500 m, ne da bi pri tem enkrat samkrat zamahnile s perutmi. Tako prehajajo z ene zračne plasti na drugo in s spuščanjem in dviganje preletijo velike razdalje ob zelo majhni porabi energije.

Štorcklje v gnezdu

Črno-bela štorcklja Evrazije je najpopolnejši popotnik v družini štorckelj; preleti od Danske in Estonije na severu, pa do Južne Afrike na jugu. Zadnjih 75 let lahko sistematično spremljamo te polete štorckelj, kar omogoča obročkanje desetstisočev mladih štorckelj v gnezdih. Ker je opisano dvigovanje toplega zraka značilno samo za kopno, zato pri svojih preletih uporabljajo poti nad kopnim. Le manjša skupina se seli iz Zahodne Evrope čez Gibraltar (do 44 km morske poti).

Človek ogroža obstoj štorckelj

Štorcklje nimajo naravnih sovražnikov. Skoraj ni človeka, ki bi jim hotel kaj slabega, čeprav mnogi to delajo. V očeh mnogih ljudi so nepomembne. Na dolgi poti selitve so izpostavljene mnogim nevarnostim, saj med drugim prežijo nanje vse vrste lovci. Znanih je vsaj 20 primerov, da se je štorcklja vrnila v Evropo s puščico v perutnici. Nevarni so tudi močni vroči vetrovi v Afriki, neurja s točo (ponekod lahko uničijo vse mladiče tistega leta), različne pasti, strelna orožja, zastrupljene kobilice in podobno. Lovcem na trofeje ni nič bolj dragocenega, kakor uplenjena redka žival, ne glede na mednarodne konvencije o varstvu (redkih – ogroženih) živali. Med temi je tudi štorcklja.

Štorcklje v Evropi s strani človeka še vedno doživljajo varstvo; tako jim pomagajo pri gradnji gnezda, jih skušajo ohraniti, kjer izumirajo. Pa vendar sodobna civilizacija tega istega človeka štorckljam ogroža obstoj. Človek jim je dobesedno uničil naravna prehrabena področja: to so velike pozidave, pomanjkanje vode (melioracije), strupi na poljih in travnikih, visokonapetostni daljnovodi (3 do 4 mrtvih odraslih štorckelj uniči električna napeljava). Tako je štorcklja na Švedskem, v Švici, delu Nemčije že povsem izginila. V Nemčiji so leta 1934 našli še 4407 parov, v osemdesetih letih pa še komaj 600, kar pomeni katastrofalno zmanjšanje za celih 85 %. Podobno usodo

doživlja tudi v Ameriki; ponekod, kjer so včasih štele kolonije do 10.000 ptičev, jih je sedaj še komaj kaj. So pa tudi nekatera področja, tako v Sovjetski zvezi, kjer število štokrelj nenehno raste, čeprav zelo počasi.

Prvo mednarodno poročilo o stanju štokrelj je iz leta 1934, drugo mednarodno štetje je bilo 1958 in tretje 1974 in sicer pod pokroviteljstvom Mednarodnega sveta za varstvo ptičev (sedež v Cambridge, Anglija). Štejejo: a) valilne pare, b) pare z izleženimi mladiči, c) pare brez mladičev in d) število mladičev, ki so zapustili gnezdo. Tako lahko dobimo celotno število naraščaja na valilni par. Povprečno lahko računamo dva mladiča na valilni par; v zadnjih 50-ih letih od 0,78 (izredno slaba letina) do 2,84 (izredno dobra letina) na valilni par. K temu je treba prišteti še določeno število »vagabundov«, štokrelj, ki begajo sem in tja; predvsem so to mladi (dve in triletni), dokler ne dozoriijo. Po ugotovitvah iz leta 1974 v celotni Evropi gnezdi le še ena šestina (1/6) valilnih parov vseh štokrelj. Številčno stanje pa še naprej upada.

Prijatelji štokrelj

Prijatelji štokrelj niso na vse to samo opominjali in neustrezen odnos grajali, ampak so tudi dejansko posegli vmes za zaščito štokrelj. Tako nadzorujejo prihod štokrelj, pripravljajo podlage za gnezdenje, urejajo rešilne postaje za ranjene ptiče, izsušena področja tu in tam zopet namakajo in postavljajo umetne bajerje. Ponekod ptiče zadržijo v gnezdu po štiri leta, da se začnejo zanimati za gnezdo, šele potem jih spomladi spustijo. To naredijo tako, da jim vsako leto izmenično v eni perutnici populiijo peresa (da ne morejo leteti). Samo tako doma vzrejene štokrelje bi tudi kar najraje doma prezimovale. Te »štokrelje farne« ali »živalski vrt na prostem«, tako upajo, bo pomagal, da bodo ponovno zaživele štokrelje tam, kjer so izumrle. V Švici že imajo kar nekaj uspehov.

In potem

Pride dan, ko se štokrelje več ne spreletavajo nad nami, saj so zaslišale klic po daljavi. In takrat vem: sedaj bodo noči vse daljše, vse več bo megle in mraza, življenje počasi povsod zamira. Skrivnostni sončni ptič je odletel od nas.

In kaj, če ga več ne bo nazaj? Vsi vemo, da ni prav, da nam štokrelja izumira, vendar pred interesi gospodarstva klone vse. Klonile so že mnoge živalske vrste; sedaj jih lahko vidimo samo kot mrtve slike – neme odtise življenja v knjigah. In štokrelji se ta čas ne piše prihodnost. Vprašanje pa je, kakšna bo in če sploh bo človekova prihodnost brez štokrelj, tega skrivnostnega ptiča, ki nas kot z onstranstva obiskuje in nam prinaša pomlad in življenje!

Na hišah same antene, štokrelja nima kam »odložiti otroka«

Z vsako štorčljo nas je manj

Na skromnih kočah in kolibah
bilo je zate dovolj prostora in udobja;
ko še ni bilo standarda in razkošja,
živela si od preobilja mlak in travnikov.
Ko danes vse smo pozidali,
ko grad do grada v vsaki vasi se šopiri,
ostajaš ti brezdomka, od povsod pregnana;
beračica paberkuješ to,
kar preobjeden človek le odpadkom je namenil.

Skrivnostna ptica, mogočno širokokrila,
prinašala si nam otroke:
ko rod tvoj je prosto gnezdil vsepovsod,
bile so polne zibke nam življenja,
v vsaki koči, tako kot v gnezdju tvojem
– kup otrok.

Odkar tvoj rod le štejemo na prste,
vse manj nas je otrok
in prenekateri vaški grad premore vse,
le ne otrok.

Postala občutljiv si barometer
zastrupljenih njiv in izsušenih travnikov.
O saj, simbol si naš, spoštujemo te, to je res,
življenje le uničujemo, vsepovsod,
in le odplake si utirajo še pot.

Z vsakim ptičem tudi človek umira;
kjer gostoljubja za živali ni,
tam tudi otrok v tuji svet se porodi.
Vi, dragi ptiči, štorčlja in vse živali,
golazen, ki še laziš tod okrog,
polnili zemljo davno pred človekom ste;
potem sprejeli gostoljubno ste ga v svojo sredo
kot varuha vsega, kot Bog mu je določil.

Postal pa človek lovec je,
ubijalec in krvnik življenja;
zaslepljen uničuje vse, misleč,
da živel najbolje bo takrat,
ko ga več ne bo motila ne zverjad
ne ptiči in ne to, kar v vodah živi.

Pa kaj nam mar za vse je to –
kot sveže cvetje z umetnim nadomestimo,
tako nagačene še ptiče ohranimo.
Zakaj bi škorci češnje nam pobrali,
zakaj golobje hiše onesnaževali,
zakaj le srne fižol bi obirale,
zakaj fazani v prosu in koruzi bi se pasli,
zakaj bi zajci oglodali nam sadovnjake,
zakaj bi žabe ponoči regetale,
zakaj...

(Oh, saj res, to sveto pismo pravi,
da Izraelcem v usta prepelice so letele,
ne da bi prej pri njih živele

in jih nadlegovale...

Sedaj, ko žabe komaj kje živijo,
vsi radi bi delikatese: žabje krake!)

Štorklja, ptič mogočni,
uporabi kljun svoj močni,
ne da kot pelikan ranila srce svoje
in s krvjo napojila zarod svoj,
marveč srce človeku rani:
da ptičji rod gojil bo, spoštoval,
saj preživeli bomo skupaj
ali skupaj bomo izumrli.

Z vsako štorkljo nas je manj
in vsako prazno gnezdo –
prazna zibka, prazna hiša, prazen kraj...

jz

Fotokronika

Pri Sv. trojici v Slovenskih goricah je bilo v nedeljo, 21. aprila, srečanje romarjev iz Slovenije, Avstrije in Madžarske. Po dveurnem bogoslužju v cerkvi je bil v zaprtem samostanskem dvorišču še pogovor zastopnikov treh narodnosti. Romarje treh dežel je pozdravil tudi lenarški župan Jože Škrlec. Poudaril je med drugim: »Med nami mora živeti veliko in imenitno sosodstvo. Vse meje in ovire morajo odpasti, med seboj pa moramo živeti kot bratje in sestre enega očeta, ki je naročil: Ljubite se med seboj!«

V Št. Pavlu v Labotski dolini na Koroškem, je v soboto, 17. avgusta bilo Srečanje treh dežel, ki ga že vrsto let prireja ljubljanska, celovška in videmska nadškofija, udeležujejo pa se ga verniki iz vse Slovenije, iz Koroške in Furlanije. Srečanja se je udeležilo okrog 5000 romarjev, med njimi vsaj 3000 samo iz Slovenije, med slovenskimi škofi je bil tudi mariborski ordinarij dr. Franc Kramberger.

Stična mladih 1990. Še vedno veliko mladih na srečanju slovenske mladine v Stični.

V poletnih mesecih je obiskalo domovino okrog 30 naših misijonarjev. V Stični so imeli dvodnevno srečanje, 1. in 2. avgusta, v nedeljo, 4. avgusta, pa so imeli srečanje v župnijski cerkvi Sv. duha v Celju. Med misijonarji so bili trije iz Prekmurja: salezijanski duhovnik Gusti Horvat iz Lipovec ter redovni sestrí Dorica Sever iz Murske Sobotice ter Milika Zadravec iz Odranec. Horvat je misijonar v afriški Ruandi, Dorica v Francoski Gvajani, Milika pa v Bejrutu v Libanonu.

V zadnjem tednu lanskega oktobra so se v Ljubljani srečali uredniki katoliških tednikov iz vse Evrope; najbolj so bili zastopani iz delovne skupnosti dežel Alpe-Jadran. Srečanja se je udeležilo nad 80 urednikov iz mnogih držav, ljubljanski nadškof Alojzij Šuštar ter nekateri predstavniki slovenske državne oblasti, med njimi premier Peterle in minister za kulturo Capuder. Ob sklepu srečanja so sprejeli tudi posebno listino o pomenu verskega tiska ob spremenjenih družbenih razmerah ter novih tehničnih sredstvih obveščanja.

Na Kredarici, koči tik ob vznožju vrha triglavskega orjaka, se je v sredo, 21. avgusta, zbralo okrog 1500 planincev k maši, pri kateri je somaševalo nad 50 duhovnikov. Pred leti se je že napovedovala nova Marijina kapela, namesto po vojni zrušene. Zdaj se je zapletlo – in kapele še ni, tudi dovoljenja zanjo ne, češ, da mora o tem razpravljati slovenska skupščina. Evharističnega slavlja na Triglavu se je udeležil tudi slovenski premier Lojze Peterle z nekaterimi drugimi poslanci stranke Krščanskih demokratov.

V cerkvi Sv. trojice v Odrancih je bila v nedeljo, 12. maja, revija pevskih zborov iz župnij Pomurskega pastoralnega področja. Nastopilo je dvanajst pevskih zborov.

Od Ljutomera in Gornje Radgone, od Lendavskih goric do Murske Sobote in Grada, počez po Markovskem, Ravnskem in Goričkem so pota mnogih mladih v soboto, 11. maja, vodila v Kančevce, po domače k Bedeniku. Vsak mesec so se zbirali k molitvenim srečanjem, takrat pa so sklenili krog svojih srečanj s skupno molitvijo za duhovne poklice.

Rojak z Goriškega, Anton Majc, župnik pri Sv. križu v Mariboru, je konec novembra lani dokončal gradnjo nove cerkve; v nedeljo, 25. novembra, je novo svetišče blagoslovil škof dr. Franc Kramberger.

Domala ni lepšega dneva v letu kot je praznik Marije vnebovzete, 15. avgusta, pri Mariji pod logom v Turnišču. Velika množica z vseh strani Prekmurja se je bila zbrala ta dan v romarski cerkvi v Turnišču. Duhovno pripravo je vodil Peter Štumpf, rojak iz Beltinec. Prvi glavni ali »veliki maši« je škof dr. Jožef Smej posvetil tudi novi zvon (1100 kg). V svojem nagovoru pred turniško cerkvijo je lendavski župan Ciril Pucko, med drugim poudaril, da bo ta dan že naslednje leto – upajmo – dela prosti dan. »Za vse bo državni praznik... in praznovali ga bomo, kot ga – samoumevno – praznuje vsa civilizirana kulturna Evropa.«

V Gornji Radgoni je v soboto, 27. aprila, ob tritisočglavi množici mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej posvetil tri nove zvonove s skupno težo 2083 kg. Praznična je bila ta sobota na prenekaterem kraju naše lepe domovine. Nobena druga proslava ne bi mogla Radgončane priklicati v tako polnoštevilno edinstveno občestvo, kot so jih zvonovi.

V Bratonicah so v nedeljo, 12. maja, blagoslovili prijazno vežico zadnjega slovesa in zvon – navček. Pobudnik tega podviga je bil predsednik krajevne skupnosti dipl. inž. Milan Kerman. Četudi le mrliška vežica in zvon navček, je tudi to »dovolj zgovorno znamenje solidarnosti vseh vaščanov«, je med drugim poudaril govornik Kerman.

V petek, 4. januarja 1991, je umrl ljubljanski pomožni škof dr. Stanislav Lenič, zadnja velika priča dogajanj med vojno in po vojni, krivic, nasilja in trpljenja, ki ga je sam v letih zapora posebno hudo doživel. Mnogo je potoval po svetu, posebno po evropskih deželah. Tudi prekmurski rojaki so ga zelo spoštovali, saj je tudi z njimi rad kramljal, pel, se šalil. Pri maši zadušnici na dan pogreba, v torek, 8. januarja, je somaševalo 15 škofov in 411 duhovnikov. Osem nagovorov je strnjeno orisalo smeri škofovega dela in življenja, njegovo ljubezen do Cerkve in naroda.

Sredi novembra lani je praznoval sedemdesetletnico svojega življenja ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar. Za nadškofa je bil imenovan v letu 1980, škofovsko posvečenje je prejel v ljubljanski stolnici v nedeljo, 13. aprila, leta 1980.

V Gornji Radgoni je imel v nedeljo, 18. avgusta, akademik prof. dr. Anton Trstenjak biserno mašo. Slavnostni govornik je bil naslovni mariborski škof prof. dr. Vekoslav Grmič. Poleg mnogih drugih govornikov je častnega občana radgonske občine nagovoril tudi župan Lojze Vogrinčič. Veliko ljudstva se je bilo zbralo k slavu velikega rojaka.

Ob 80-letnici življenja msgr. Lojzeta Kozarja, pisatelja in župnika v Odrancih, je Slovenska pokrajinska škofovska konferenca podelila slavlencu Odličje sv. Cirila in Metoda s posebno diplomom in plaketo. To najvišje odličje v Cerkvi na Slovenskem, ki jo je prejel Kozar, so škofje utemeljili v posebnem pismu. Pred izročitvijo tega odličja pa je bila v soboški študijski knjižnici tudi razstava njegovih del.

Rojak iz Odranec, Imre Jerebic, stalni diakon ljubljanske nadškofije, diplomirani teolog in socialni delavec v Ljubljani, je na Gumnišču pri Škofljici odprl »Materinski dom sv. Eme«. Dom je v soboto, 15. decembra, blagoslovil nadškof Alojzij Šuštar, Jerebic pa je postal upravnik tega doma. Dom je z vso potrebno oskrbo odprt za matere z otroki v stiski. Za »plementio in veliko delo« se je ob odprtju doma nadškof zahvalil Imretu, njegovi ženi ter drugim sodelavcem. Na sliki družina diakona Imreta Jerebica.

V Domu kulture v Ljutomeru so se v petek zvečer, 22. marca, zbrale matere in žene iz mesta in okolice. Večer jih je – ob bližajočem se 25. marcu – želel počastiti pevsko, glasbeno in recitacijsko. Pesnik Tone Kuntner je recitiral deset svojih pesmi – materam v čast in priznanje. Mlade Razkrižanke so ubrano zapele tri pesmi. Izkupiček te prireditve je ob koncu bil izročen diakonu Imretu Jerebicu, voditelju Materinskega doma sv. Eme na Gumnišču pri Škofljici.

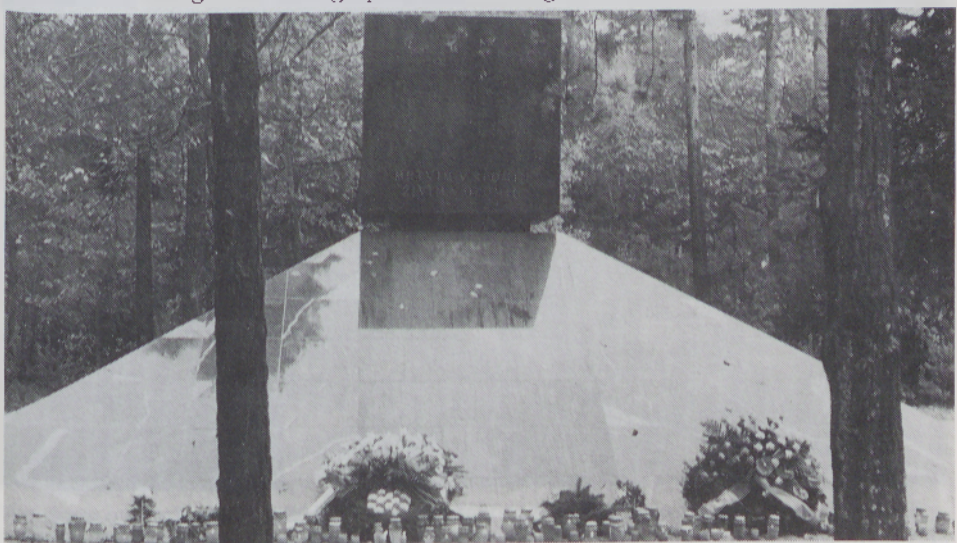
V soboto, 8. decembra, je bila v kinodvorani Murske Sobote, široko zasnovana kulturno-dobrodelna prireditiv. V krajevnih sredstvih družbenega obveščanja so krščanski demokrati poudarjali predvsem dobrodelne namere kulturnega shoda. Izkupiček prireditve je bil ob koncu izročen predstavnikom mariborske škofijske Karitas – za pomoč prizadetim v novembrskih poplavih. V kulturnem sporedu je nastopil tudi msgr. Lojze Kozar ter prebral nekaj odlomkov iz svoje najnovejše knjige »Neuničljivo upanje«.

V Soboti so v soboto, 11. maja, v velikem telovadnem prostoru Osnovne šole III. priredili pevsko glasbeni večer Dunajski pojoči dečki – Wiener Sängerknaben. Edinstvenega pevskega večera se je udeležilo nad 1500 ljudi.

Prvi novembrski dnevi lani so se usodno zapisli v slovensko narodno kroniko. »Prizori opustošenih, razdrtih, porušenih, spodkopanih cest, pričajo o nedavnih dnevih groze. Sava, Savinja, Lučnica, Sora in manjši potoki so na svojih obrežjih obdani z drevjem, grmičevjem, na katerih so ostale vse vrste naplavine, da je podoba zelo pisane razstave odvrženih vrečk, cunj, obleke, pločevine...« Tako in podobno smo brali takrat v tisku, poslušali z radiotelevizijskih oddaj. Skupna škoda v 33 poplavljenih slovenskih občinah je bila ocenjena na 8,5 milijard din, kar je 4,5 odstotka celotnega družbenega proizvoda. Vrtoglave številke.

Tudi na mariborski Dobravi je bil postavljen spomenik povojnim žrtvam. Odprtje in blagoslov spomenika je bilo na dan vseh svetih lansko leto prav v trenutku, ko je ujma pustošila nekatere kraje Slovenije. Tu je govorica bolečega spomina na dejstvo mnogih tisočev življenj, žrtvovanih na žrtveniku revolucije.

Slovenski parlament je na miklavževo lani soglasno sprejel zakon o plebiscitu za samostojno in neodvisno Slovenijo. To je bil razglas vsem Slovencem doma in po svetu: Potrdimo skupno voljo parlamenta, zasnujmo svojo državo. Datum uresničenja plebiscita je bil določen za Štefanovo, 26. decembra. Dobro zasnovan izpit slovenske odraslosti je naletel na nesluteno pripravljenost vsega slovenskega ljudstva, da glasuje za samostojno, suvereno, neodvisno državo Slovenijo.

Srečno v nov dan, država Slovenija! Dan po božiču 1990, na Štefanovo zvečer je slovenski parlament na slovesni skupni seji sprejel in potrdil voljo vsega ljudstva o samostojni in neodvisni državi Sloveniji. Za samostojno Slovenijo je glasovalo 88,5 odstotkov vseh volilcev. Med povabljenici k večeru razglasitve o samostojni državi Sloveniji v slavnostni skupščinski dvorani je bil tudi slovenski metropolit in nadškof dr. Alojzij Šuštar.

Zadnjega majskega dne je Kongresni trg v Ljubljani napolnilo nekaj tisoč ljudi. »Za mir, za demokracijo, za samostojno Slovenijo.« Tako se je glasilo geslo, okrog katerega so strnili svoja razmišljanja najvišji slovenski politični možje: Ivan Oman, France Bučar, Lojze Peterle, Janez Janša, Jože Pučnik in drugi. V posebni izjavi za javnost so med drugim zapisali: »Pot slovenskega osamosvajanja je bila, je in naj bo pot dogovarjanja, demokracije in miru. Vse pravice, ki jih hočemo, brez zadržkov priznavamo tudi drugim, ker so to temeljne pravice svobodnega posameznika in svobodne skupnosti.

IMAMO SVOJO DRŽAVO! Po razglasu v slovenski skupščini je bil tudi slovesen razglas o samostojni državi Sloveniji, na večer, 26. junija, na trgu pred parlamentarno zgradbo v Ljubljani. Temeljne poudarke so ob tem zgodovinsko prelomnem dogodku vrstili v svojih nagovorih: predsednik Predsedstva Milan Kučan, predsednik republiške skupščine France Bučar, predsednik IS RS Lojze Peterle. Na večer slovesne razglasitve je govoril samo predsednik Kučan. V svarilo Sloveniji in njenemu vodstvu so še isti večer Ljubljano nadletavala vojaška letala.

DAN POTEM pa je že jugoslovanska armada izvedla agresijo nad Slovenijo. To je bilo sedem dni vojnih grozot, negotovosti, smrtonosnih oboroženih spopadov, streljanja, sedem dni medijskih poročil o mrtvih, ujetih, prebeglih, o požigih, teptanju in uničevanju naših polj, stavb, o premikih zloveščih tankovskih kolon, o napovedujočih se zračnih napadih letalstva. Tankovski streli v Gornji Radgoni so uničili celo ves vrh cerkvenega zvonika. Blizu tri milijarde dolarjev škode je bila bilanca armadinih posegov v demokratično Slovenijo. Tudi slovenski pisatelji so v tistih dnevih zapisali, da je Slovenija v spopadu z »jugoslovansko vojaško hunto, ki je zagrešila agresijo zoper slovenski narod in državljane Slovenije«.

V brezumno vojno so posegli tudi starši srbskih vojakov, ki so bili prisiljeni na fronto. Najprej so vdrlí v beograjsko skupščino ter zahtevali vrnitev svojih sinov, potem pa so z mnogimi avtobusi pripotovali tudi v Ljubljano in v vojaške kasarne v Sloveniji. Vojaške starešine so posvarili, da nimajo pravice nositi na prodaj življenja njihovih otrok – v bojni metež generalske blaznosti.

K svetovnem slovenskem kongresu v Cankarjevem domu v Ljubljani, 27. in 28. junija, se je zbralo 200 naših rojakov iz 23 držav. To kulturno dogajanje se ni omejilo zgolj na dva polna dneva zborovanja v Cankarjevem domu, njegov domet je bil veliko širši; že prej so se vrstile razstave umetniških del, slovenskega tiska v zdomstvu po letu 1945, predstavitve zdomske literature. Dan pred slovesnim začetkom v CD, udeležil se ga je državni politični in cerkveni vrh, od Milana Kučana do Alojzija Šuštarja, je bilo v prostorih Gospodarskega razstavišča srečanje slovenskih gospodarstvenikov doma in po svetu. V mozaiku predavanj in pogovorov je izstopala misel, ki jo je povedal dr. Pregelj, Slovenec iz Washingtona; »Ne sprašuj, kaj bo tvoj narod storil zate; vprašaj, kaj boš ti storil za svoj narod!«

PESMI

Belo pričakovanje

Sever je trgal zadnje drevesne liste,
se poigraval z njimi,
jih odlagal k bratom na zemlji.
Zelje je že bilo obglavljeno.
Repa, zadnji dar zemlje,
je bila zakopana
v postelji zemlje.
Snopi koruznice
so se tiščali pod slamnatim kapom.
Nacepana polena
so bila zložena v mozaik.
Krokarji so sejali sneg.
Starce je mrazil drgetec.
Otroci so zahrepeneli po tistem,
česar so se babice bale.
Nebo je temno posivelo.
V zraku so začele poskakovati
prve snežinke—
a le za pokušino.

Slovenski stihi

Vse sestre, bratje zvesti,
slovenskih upov rast,
za nami jek bolesti,
pred nami sonca rast.

Trigláv naš, slap Savico
naš narod smelo zre,
slovensko govorico
naj dediščina vre.

Bog in dom in deca zdrava,
vi ste naša sreča prava,
Soča, Sava, Mura Drava —
boža vas slovenska dlan.

Polja, trate in gozdovi,
hmelj in trs, dreves sadovi,
ples snežink, morjá valovi,
plavaj pesem, vrisk čez plan!

Predjed k zimski večerji

V mraku na klopi sedim,
hrbet k topli peči tiščim.
Materina roka
mi ob odtržjenih vratih
iz sajaste kuhinje
vroč krompir poda.
Skozi majhna zaspana okna
belina snega joka.

Jože Gerič

ŠTIRI PESMI

Podarim ti svojo solzo

Morda še čakaš,
da nekega večera
pozno v mrak
iznenada k tebi pridem
premražen in utrujen
z bolno dušo
in ti v razkuštrane lase
belih snežink natrosim,
da na tvoja zastarta okna
ledenih cvetk nasujem.

Morda stojiš pri vratih
in željno prisluškuješ,
če snežna moč prinaša zate
kako važno sporočilo.
Si skrivaj dopoveduješ,
da vse prihaja z zamudo,
da čar varljivih sanj
se kdaj resnično utelesi.

Nocoj bom tudi jaz
zrl skozi okno
v divji ples snežink
in svojo bol izžl
ter s toplo solzo
tvojo mrzlo noč odel.

O jaz bi rad

O jaz bi rad
dobro pesem spočel
pesem o zlatem klasu,
ki pečat očetov bo imel,
pesem o dišeči lipi,
katere vonj opojni
zdravilno bo dehtel,
pesem o drobcenem škrančku,
ki v višave razigrano bo cvrčal,
pesem o marjetici,
ki zmeraj srčno se smehlja,
pesem o belem kamnu,
ki mehko srce ima,
pesem o dobrem človeku,
v katerem podobe božje sij
lahko spoznaš.
Pa ne morem pesmi te spočeti,
ne morem glasno je izreči,
ker nekje vmes
vrzel je temna v sredi.

Preveč je že vsega bilo

Preveč norih pomladi
brstenja
uničujoče zmrzali,
preveč sončnih pripek
neviht in viharjev
nabreklih rek
trohnečih navlak
preveč joka in smeha
bolečin
grozot
nasilne krvi,
preveč zlaganih poljubov
rojstev
odvečnih besed,
blodnih umiranj,
preveč goste teme
zgrešenih želja
nenasitnih hlastanj,
preveč je že vsega bilo,
naveličani smo,
prezrte so božje poti,
ugasnil prijazen nasmeš je ljudi.

Vsak preživi svoj čas

Vsak preživi svoj čas
odmerjen s krajem in ljudmi
med smehom in solzami
nešteto dni, noči
v gnezdu doma
v stolpnica
v zakajenih pisarnah
v zavoženih tovarnah

na mehkih tratah
na hitrih cestah
na spolzkih tleh
v tišini
v krik
v dimu
ljubljen ali neljubljen
pogosto tudi čisto sam.

Stanislav Koštric

PESMI

Opoldne,

krvavim s teboj
pozabljena resničnost
zveličavnega dotika.

Globoko v tebe
segam kot
potepuški osamljenec.

Sredi drevoreda
vitkih topolov
si se razodela,
Ti odrešujoča Neskončnost.

Pred večerom:

večna slast
po Neskončnem.

Hrepenenje
z nedolžnimi rokami
prikritega slovesa.

Omama
kakor pozabljenost
nedoživetega.

Izkrvavel bom
v bridko osamelost.

Srečanje

Sivi beton
kakor odčaranost
varne topline.

Sinje,
živahne oči
v začudenju.

Osrečujoča kri
nenadnega
spominjanja.

Zadrhtel sem
pred njeno
milino.

Slutnja pomladi

Neskončna belina
čez obzorje.

Pozabljene sledi
vročičnega nasmeha.

Znoj
posvečenih dlani.

Najglobje
kakor izliv krvi.

»Tvoj sem
prikrita bolečina
hrepnenja!«

Matjaž Černovšek

Ljubezen

Nebo prinaša hladne vetrove
z oblakov samote pod streho sveta
in sipa žgoče sonce na prostrana polja
zgaranih lic in žuljavih rok,
ki gnetejo zemljo, dan za dnem.

Globoko je zagnal ralo in švrknil konja,
v zemljo prežeto s potom in ljubeznijo
je spustil seme v globino novega
spočetja plodnosti in življenja
v njenih toplih nederjih.

Postave si z ralom utirajo pot skozi vročino
in teža brazd jim pada k nogam,
pôt utrujenih konj se zliva
v potok znoja in krvi žuljavih rok,
teče in vzbuja plodnost, napaja polja.

Zareča luč neba počasi ugaša
in naznanja konec današnjega trpljenja,
ženske pisanih rut tonejo v sence
pozabe preteklih ur in shojenih
poti ob potoku vrb žalujk.

Ona utrujeno stopa za njim
in konji se šibijo pod težo dne in rala,
lajež psa naznanja bližino
večernega spokoja domačije in
tiho molitev utrujenih duš.

DVE PESMI

Biló je

Na vasi, davno nekoč,
je bilo lepó.
Na majhnih oknih velike rože.
Človek človeku brat.
V dušah zanos!
Vera v Boga!
Roka podana!
V srcih bel cvet!
Brez direndaja.
Po prašnih poteh kravji topot.
Tu in tam glas človeški.
Reka mogočna miru.
Blagoslov božji.

Toda nastopil je dan,
ko hudič se s črno kočijo
pripeljal je v vas.
Temni oblaki.
Na velikih oknih majhne rože.
Ljudje med sabo tujci!
Pregrade!
Ropot avtomobilski!
Na poljih traktorji!
Prekletstvo!
Nevera!
Črni pogrebci dan za dnem
korakajo skozi vas.

Brez živžava

Tišina taka,
da bi slišal glas neslišni.
Usta otročja in klepetava
je zamenjal smrtni molk.
Le lajež besnih psov odmeva.
Brez živžava.

Tišina taka,
da bi slišal prsni dih in tik tak srca.
Le ura na polici dokazuje,
da svet še ni povsem zastal.
Brez živžava.

Tišina taka,
da duha mori.
Le glas pijančka, ki zapil
nocoj je um in še telo povrh,
para nočni mir.
Brez živžava.

Tišina taka,
da še maček Macko je zadremal.
Brez živžava.

Terezija Luk

Vračam se

Vračam se, vračam se v sanjah,
da ne bi zamrla beseda, beseda še v meni.

Vse tiše in tiše me vabijo rože jesenske
in listje že pada z dreves,
vse bliže in bliže se vlečejo sence
in v sencah ugaša, ugaša tvoj smeh.

Vračam se, vračam se v sanjah,
da ne bi zamrla beseda, beseda še v meni,
ko ugasne do kraja, do kraja tvoj smeh.

Samo za eno noč

Samo za eno noč jih pošljite sem:
strankarje? junake?

Samo za eno noč:

Tiste, ki radi poudarjajo – mi, ki ne pozabimo!

Ko smrtonosni stroj zaigra nad nami,

ko njegovo nevidno zrnje prši v megli

in se moreče svinčene lastovke spreletavajo nad nami.

Samo za eno noč jih pošljite sem:

tiste, ki iščejo trsko, ko se lomi tram.

Samo za eno noč:

ko oglašujejo tuli granata

in ječi krvava zemlja, kot da ji parajo želodec.

Ko drobci žareče granate

pljuskajo v krvavo vodo stare Vistule.

Samo za eno noč jih pošljite sem:

klečepalce, skopuže?

Samo za eno noč:

ko v žarečem granatnem vulkanu

vrte može kot listje v vetru

in, ko pade, grozen padec –

prej lepo rdeč vitez, zdaj samo črno okostje.

Samo za eno noč jih pošljite sem:

neverneže, izžemalce.

Samo za eno noč:

ko zazija rdeče zrelo pekla,

ko kri lije po zemlji in kri lije po drevju,

ko raztrgan šotor ječi v vetru

in umirajoč vojak vzdihuje otrok moj... žena.

Samo za eno noč jih pošljite sem:

tiste, ki z dolgimi jeziki ljubijo domovino.

Samo za eno noč:

Da vidijo v siju slepeče zvezde

svoje obraze v zrcalni gladini reke Šan,

ki valovi pobarvana od naše krvi,

da bodo jokaje kričali: Moj Bog, nikoli več.

Pošljite jih samo za eno noč:

naj se spomnijo materinih muk.

Samo za eno noč:

da se stisnejo v trop prestrašeni, prezeblji,

trepetaje kričeč: mea culpa.

Ko si bodo trgali obleko in trkali na prsa,

kričali tuleč: Kristus, kaj želiš?

Kristus moj, kaj je še treba, kaj naj še dam

za ceno krvi, samo da ostanem živ.

Ko bodo prisegli vsi, vsi,

ki v nevarni objestnosti nikogar ne poznajo.

Da bodo klicali Kristusa, da kličejo Boga.

Kri za kri nikoli več!

Samo za eno noč jih pošljite.

(prevedla Šarika Andrejč)

Iz nenapisanega dnevnika

Unterdiesen, 2. maj 1945

Sedaj imava prevoz. Zjutraj sva jo peš mahnila iz Augsburga do Königsbrunn. Oglasila sva se pri župniku Theodorju Weitzeneggerju. Svetoval nama je, naj se obrneva na novega, od ameriške vojske nastavljenega župana. Župnik mi je še podaril zajetno knjigo o P. Marku von Aviano z vpisom: V spomin na kratek obisk v Königsbrunn po težkem trpljenju na poti v veselje. Župan naju je zelo razumevajoče sprejel. Ko sva razložila željo, da bi se čimprej vrnila v svojo domovino, je takoj narekoval tajnici dopis na ženo prejšnjega Bürgermeistra in prejšnjega orstrgruppenführerja, da v pol uri dostavita na občino uporabni kolesi. Prej kot v eni uri sva tako legalno postala lastnika koles. Nista kaj prida, uporabni na teh asfaltnih nemških cestah pa sta.

Zdaj pa gremo domov. Kilometri minevajo kakor bi mignil. Bi prenočila v Landsbergu? To je precejšnje mesto, župnik ima gotovo dovolj prostora in hrane za naju. Ne, greva še naprej, da se zmračí. Zdaj sva v Unterdiesenu pri župniku Ottu Kiechlerju. Tako živo pripovedujeva svojo zgodbo, da dobro gospodinjo komaj potolaživa.

Unterdiesen, 3. maj 1945

Zjutraj sem zopet mogel maševati. Mašo sem posebej podaril svoji dragi mami. Župnik mi je podaril vse štiri dele rimskega brevirja v majhni izdaji in tako začnem po skoraj treh letih redno moliti duhovniško molitev. »Lado, znaš kaj latinski, poslušaj«, sem rekel in mu iz brevirja bral in tolmačil 125. psalm. Kako je veselje iz suženjstva se vračajočega izvoljenega ljudstva, podobno najini radosti!

Ko nas je Gospod vodil domov iz suženjstva,
smo mislili, da sanjamo.

Kar samo se nam je smejalo,
radostno smo vriskali.

Tedaj so govorili drugi narodi:

»Velike reči je Gospod storil zanje.«

Res velike reči je Gospod za nas storil.
zato smo vsi veseli.

Tisti, ki sejejo v trpljenju,
žanjejo v veselju.

Na setev odhajajo vsi zaskrbljeni,
ob žetvi pa se s polnimi snopi vračajo veseli.

Moje »uporabno« kolo se je zjutraj izkazalo za neuporabno. Sprednja zračnica je prazna in v zelo slabem stanju. Dobri sosed je prinesel drugo, tudi ta ni prida, a ko smo jo zakrpali, drži. Pregovorili so naju, da sva ostala še eno noč, ker bo jutri prvi petek. In tako prijetno je pri teh dobrih ljudeh.

Bernbayern, 4. maj 1945

Zjutraj smo v Unterdiesenu ob veliki udeležbi obhajali pobožnost v čast Srcu Jezusovemu, nato pa sva jadrno skočila na železne konjičke in vozila kakor na dirkah. Ob dobri prehrani in udobnem nočnem počitku sva se že zelo okrepila. Gredoč vidiva, da je te kraje pred kratkim zavzela ameriška vojska, vendar najbrž brez vsakega odpora. Na prostranem polju leži ogromno onespособljenega orožja in vozil. Tako lepi novi motorji BMW. Izbereva enega, v tanku je bencin. Nobeden od naju se ne spozna na motorna vozila. Vseeno ga skušava pognati. Letava z njim na breg, pa navzdol, da sva vsa potna, pa ne vžge. Na nama neznan način so vsa ta vozila onespособili. Menda je bila božja volja taka, saj bi se morda z motorjem, ki ga nisva obvladala, pobila. V malem naselju sva gredoč videla pod drevesom ležati mrtvega

uniformiranega človeka. Čudila sva se, zakaj ni še nihče zanj poskrbel, saj je šla fronta tu skozi gotovo že pred dnevi. Ko peljeva po teh krasnih cestah, se srečava z ameriško vojsko. Mogočni tanki grmijo, da se svet trese. Tu in tam se dvigne spredaj pokrov in ven pogleda človek, po večini črnc. Vmes so oklepna vozila, s kakršnimi so tudi nas osvobodili. In na vsakih toliko vozil pelje vojaški avto z napisom: *caplen military*.^{*} Ob neki zapori so naju ustavili in odpeljali k oficirju v pisarno. Na srečo mnogi Američani znajo italijanski in Lado, ki tudi zna, se je hitro sporazumel. Dali so nama v angleščini dovoljenje, da pot nadaljujemo. Do večera sva privozila do Bernbayerna. Še vedno sva v augsburški škofiji ob reki Lechi. Čeprav v tej strašni vojski tudi v župniščih skromno živijo, nama gospodinje povsod strežejo z najboljšim, kar imajo. In še na pot nama dajo v nahrbtnik. Hvaležno ob večerih zbrani družini pripovedujeta svojo zgodbo, ki je postala že kar drama. Vsak od naju ve, kdaj se vključi in pripoveduje svoj del besedila.

Flaurling, 9. maj 1945

Danes je sredo. V soboto sva se po maši zahvalila dobremu gostitelju župniku v Bernbeurnu Josefu Bauerju. Dohitelo naju je dolgo počasno prazno motorno vozilo, ki menda služi za prevos lesa. Prijela sva se za ročice tako, da naju je s kolesom vred vleklo preko gorskega sveta. Ko je šlo navzdol, sva ročice spustila. Takrat sem šele pomislil, da je bilo najino početje precej nevarno. Na najini poti pa sva na ta način dobro napredovala in dospela v Avstrijo ter se ustavila pri župniku Walterju Kroflachu v Haiterwangu. Lepo nam je bilo zvečer, v nedeljo po maši pa sva že odpeljala naprej. Sedaj sva že tretji dan tu v Flauringu na Tirolskem. Predolgo. Godi se nama dobro, toda popolnoma svobodna nisva. V župnišču je gospodar gospa Marija. Ona oskrbuje starega bolnega dekana Franca Schwarza, visoko ceni in usmerja mladega kooperatorja-vikarja. Sedaj je tudi nad nama prevzela komando in brez ugovarjanja sva morala ostati tu do danes, da smo slovesno pokopali nekega odličnega župljana.

Steinach am Brenner, 13. maj 1945

Lado je odločil, da domov ne bova vozila po najbližji poti, ker sva slišala, da na Koroškem še strašijo nekateri nerazoroženi Hitlerjevi oddelki imenovani »Wehrwolf«. Tej odločitvi pa je najbrž botrovala tudi Ladova želja, da bi gredeč videl Grahovo v Baški dolini, kjer je s svojimi domačimi preživel mladost, dokler niso pobegnili izpod fašizma in se naselili blizu Celja.

Jaz sem si iz Flaurlinga vzel s seboj spomin. Na predvečer odhoda nam je Marija pripravila »echte Tirolerknedl«. Zelo so bili dobri pa tudi mastni. Sedaj sem vsakih nekaj kilometrov sestopil s kolesa in poiskal grm. Hvala ti, dobri kaplan v Innsbrucku, ki si mi dal stekleničko tropinovca. Ni bil posebno dobrega okusa, pomagal pa je.

Tu v Steinachu pod Brennerjem sva že četrti dan in zadrega je velika. Ne moreva naprej. Vrh prelaza je meja med dvema ameriškima armadama in stroga kontrola. Nihče ne poskuša preko.

Lon Garone, 15. maj 1945

Ko sem v nedeljo v Steinachu že četrtilč opravil mašo, je prihitela gospodinja in naju opozorila na dolgo kolono tovornjakov polnih ljudi, kako se vije navzgor proti Brennerju. Urno sva pograbila svoje stvari ter brez pravega slovesa in zajtrka s kolesi planila za njimi. Čeprav so vozili počasi, so nama seveda ušli. Vseeno sva nadaljevala vzpon v upanju, da bova uspela priti preko prelaza. In glej. Po nekaj minutah vožnje zagledava enega teh tovornjakov na cesti. Menda mu je voda zavrela in so ga hladili. Lado je poskusil z italijansčino in uspelo je. Saj so vsi ti neke vrste Italijani, ki jih je Hitler nasilno preselil v rajh, sedaj pa se vračajo. Vzeli so naju in najina kolesa na tovornjak in ko jim je Lado povedal, da se vračava iz Dachaua, je eden od njih hitro segel v žep in mi dal v borni papir zaviti kos polente. Ni mi posebno teknilo, saj sem imel v nahrbtniku belega kruha, surovo maslo in salamo.

^{*} vojaški duhovnik

»Gratie« sem že znal povedati. Srečno smo že prešli prvo in drugo kontrolo na tej strani in prvo na oni. Pri drugi pa se je zataknilo. Američanom menda ni ugajala zastava, ki je plapolala na našem vozilu. Začelo se je prerekanje. Z Ladom sva si pomignila, spustila najini kolesi ob bok tovarnjaka, skočila na kolo in adio po strmi cesti navzdol. Ko pomislim na ta dogodek, se čudim, da kak Američan ni streljal za nama. Mladost je norost.

Od nedelje na ponedeljek sva gostovala pri župniku v Mühlbachu, od sinoči na danes pa tu v Lon Garone na skupnem ležišču pripravljenem za popotnike kot sva midva.

Pred prihodom v naselje so naju ustavili partizani. Ko sem jim dokazal, da sem duhovnik, so bili dobri z nama, obdarili so naju z mlečno čokolado. Spoznala sva, da so v Italiji člani osvobodilnega gibanja razdeljeni po strankarski pripadnosti. Tile so bili »naši.« S plakatom sva uvidela, da bodo imeli kmalu tudi volitve.

Gorica, na Kostanjevici, 17. maja 1945

Zopet sva v taborišču. Stražniki so tokrat slovenski partizani s puškami na rami. Spali bomo brez odeje na cementnih tleh, večerjamo pa rezine suhega angleškega krompirja.

Zgodilo pa se je takole. Od torka na sredo sva uživala gostoljubje pri župniku v Codroipo, potem pa hitro naprej, da prideva v Gorico. Najinega prešernega nepopisljivo srečnega vračanja v domovino je konec. Vlado je postal mrk in neučakan. Razumljivo: ženo ima v Auschwitzu, starše pa v nekem drugem taborišču. Nič ne ve o njih. Jaz imam podobne skrbi o svojih domačih. Menda sva potovanje domov doslej podzvestno zavlačevala, da bi idila osvoboditve ne minila prehitro. Sedaj je čas stopiti v to nepoznano prihodnost.

Gorica. Trst, Gorica, Reka, svoboda vas čeka, so v stari Jugoslaviji peli Sokoli. Zares Gorica je naša. Na gradu plapola jugoslovanska zastava z zvezdo. Toda: zakaj se ob cesti v Gorico vkopavajo zavezniški vojaki?

Tako sva prišla do Soče. Sredi mosta stoji partizan s puško. Prvič gledam partizana iz oči v oči. Ginjen ga objamem in poljubim. Takoj opazim, da mu ni nič za moj poljub. »Tovarša, tamle se javita«, reče in pokaže na improvizirano pisarno. Takoj so nama vzeli bicikle, ki nama jih je dal nemški Bürgermeister, partizan s puško pa naju je pospremil sem v taborišče na Kostanjevici. To sokletni prostori samostana, vodja taborišča ima v malem zaprtem prostoru »pisarno.« Ko sva z Ladom potrkala, sva ga zmotila, saj se je prijetno zabaval z dvema deklicama. Lado je takoj protestiral, češ: »Midva sodelavca OF v Celju naj sedaj, ko je svoboda in toliko nujnih nalog, zapravljava čas v taborišču?« »Tovarša, vajino mesto so že davno nastopili drugi«, je rekel in naju odpravil.

V bunkerju so najrazličnejši ljudje. Eden med njimi vsak čas poje:

Volga, Volga, bistra reka,
ti si reka največa.

Tam u njoj se Stalin voza
i promatra matroza.

Ne vem, ali je res tako navdušen ali pa je celo špijon. Meni posveča posebno pozornost in ker se ga bojim, si celo prepisujem njegove borbene pesnitve.

Kostanjevica, 18. maj 1945

Zjutraj me je stražnik pustil, da sem šel v cerkev in opravil mašo v čast Svetogorski Materi Božji. Nato naju je poklical poveljnik taborišča v pisarno in naročil, da s pisalnim strojem na lepo spiševa seznam vseh jetnikov. Ko sva delo opravila, sva dobila novo naročilo: »Sestavita seznam dvajsetih, ki so največ dni v taborišču. Jutri zjutraj bom šel na komando mesta, da dobim zanje odpustnice.« Vsa vesela, da nama je to zaupal, sva šla hitro na delo. Najprej sva napisala tri imena, potem pa seveda takoj svoja.

Grahovo, 19. maj 1945

Zjutraj sem spet maševal in sicer za nagrado. Neznana gospa me je včeraj po maši prosila, naj ta dan mašujem po njenem namenu. Dala mi je 50 lir in takoj po maši sem zunaj cerkve za ta denar kupil češnje.

Prišel je naš poveljnik in v roki je držal šop ozkih lističev. Poklical naju je rekoč: »Tole razdelita.« Hitro sva iz šopa poiskala svoje »odpustnice«, potem pa sem ostale dal prvemu poleg sebe rekoč: »Tole razdeli.« Midva pa sva zgrabila svojo prtljago, pokazala stražniku »odpustnice« in odšla.

Mogočno je pel veliki zvon na Sveti gori, ko sva peš ubirala cesto pod njenim pobočjem. Sreča in grenkoba se je menjavala v najinih srcih. Bavarsko, del Avstrije in del Italije sva prevozila s kolesi, svobodna domovina, najino veliko hrepenjenje, pa naju je vsa mrzla sprejela in peš napotila v domači kraj. No to je bil spodrseljaj, saj bo bolje.

Tu v Grahovem ima Lado sorodnike, pri njih sva se namestila. Danes je binkoštna sobota, obiskati je treba župnika, da se domenimo, kako bo jutri na veliki praznik. Kaj vidiva na steni župnišča? »Smrt izdajalcem slovenskega naroda« je napisano z oljnato barvo preko vse stene. Mladi župnik naju je sprejel zadržano, najbrž se tudi naju – lagarašev boji. Pod Italijo so edini duhovniki še bili boj za obstanek slovenstva, sedaj so »izdajalci« in smrt zaslužijo.

Grahovo, 20. maj 1945

Binkošti, ta veliki praznik je določen, da se Bogu zahvalimo za konec vojne in svobodo. Po maši je mladi župnik zapel: Tebe Boga hvalimo tako turobno, skoraj jokaje. Popolnoma ga razumem.

Ljubljana, 22. maj 1945

Dogodki tega dneva so me zdelali. Večkrat se zalotim, ko se mi za trenutek stoži po Klimachu. Kot grešne take misli tako hitro zavrnem, saj sem vendar v beli svobodni Ljubljani pri dobri daljni sorodnici gospe Polonci.

Župnik v Grahovem je spoznal, da nisva nevarna in se zelo spoprijateljil z nama. Zjutraj naju je pospremil preko Petrovega sedla in nama voščil srečno vrnitev domov. V Železnikih sva se javila v krajevni pisarni, uslužbenec je zapisal najine podatke in rekel naj sedeva, potem pa odšel in vrata za seboj zaklenil. Tako sva prežдела dobro uro. Takrat se je pred zgradbo ustavil konj, vprežen v lojtrski voz. Skozi okno sva videla kako je partizan prignal uklenjenega človeka in ga namestil na voz. Takoj nato so še nama odklenili in naju pozvali, da prisedeva. Tudi partizan s puško nas je spremljal. Brez besed smo se vozili do Škofje Loke, v srce pa me je grizel mrzel strah: »Kaj v tej deželi dachaučane – žrtve fašizma obravnavajo kot zločince?« V Škofji Loki naju je partizan napotil v tamkajšnji urad, uklenjenega pa je odpeljal. Ker sva bila dovolj prestrašena, se nisva nič pritožila nad dosedanjim obravnavanjem. Končno sva dobila od partizanske straže potrdilo, da smeva v Ljubljano. Smrt fašizmu – svoboda narodu. Pravkar so naložili tovornjak namenjen v Ljubljano in šofer nama je dovolil, da se peljeva z njim. Gredoč smo srečali procesijo, ki je svoj živ dan ne pozabim. Čujte, srečali smo kilometre dolgo procesijo opotekajočih se, razcapanih, deloma v uniforme oblečenih, na smrt prestrašenih ljudi. Partizani na konjih so jih spremljali. Kaj v Sloveniji vojna še ni končana?

V Ljubljani sva se z Lado poslovila in domenila, da se pojutrišnjem spet dobiva pri izhodu mesta. Pri Polonci so me sprejeli kakor svojega in kar neradi pustili, da sem zvečer šel pozdravit prijatelja Valerijana Učaka v Križanke. Po hodniku je prihajal k meni in molil brevir. Spoznal me je in debela solza mu je kanila z oči. Nič ni rekel, ampak pobrskal po brevirju in mi pokazal mojo novomašno podobico (po Jožetu sem mu jo takrat poslal) in zašepetal: »Mnogi smo molili za pokoj tvoje duše.«

Spodnje Gorče, 24. maj 1945

V Ljubljani sem dvakrat maševal pri Mali Tereziki v Mostah, poiskal sem v vojašnici svaka, partizana Francina. Zelo je bil žalosten, ker ne sme z menoj domov.

Na dogovorjenem mestu sva se spet našla z Lodom in kar kmalu je prišel tovornjak, ki naju je potegnil domov. Na Gomilskem sem izstopil, Lado, moj dragi triletni sopotnik, pa je nadaljeval pot do Celja.

Na Gomilskem je bila doma moja mama. Seveda sem se oglasil pri stricu – botru in njegovi družini. Zgodaj popoldne je bilo. Sedeli so za mizo, jedli bi naj. Ko so me zagledali, so planili v glasen jok. Pravkar so prišli s pokopališča. Mati je lastnoročno neke na Kranjskem odkopala svoja dva sinova, moja bratranca Franceta in Jožeta – padla partizana. Sedajle so ju zagrebli na domačem pokopališču. Teta mi je še zašepetala, da se pravzaprav ne ve, kako sta umrla. Zdaj mi je pa dovolj tega povratka v domovino. Bilo je ta tri leta včasih hudo, zelo hudo. Pa nikoli nisem dobil histeričnega napada. Tokrat sem se pognal skozi duri in tulil, tulil. Kaj so si neki mislili.

Teta je napregla in me peljala domov. Od daleč sva videla sestro Justi, ki je prišla iz hiše. Poklicala sva jo in, ko me je izpustila iz železnega objema, ji je teta rekla: »Pojdi in reci mami, da se Francek baje vrača, da se ne bi preveč razburila.« Pred hišo je lepo negovana gredica, brata Viktorja srček. In tamle je moja mama in brat Jože. Pustite me, da se v miru zjočem.

Zmotil nas je sosed aktivist in popisal koliko nas je v hiši. Da sem se pravkar vrnil iz Dachaua, ga malo briga.

Spodnje Gorče, 25. maj 1945

Spet sem spal doma v podstrešni sobici. Zgodaj sem vstal, saj moram hitro pozdraviti in poljubiti mamo, ki že pripravljaj zajtrk v kuhinji. Tri leta sem ji samo v pismih sporočal pozdrave in poljube. Potem pa hitro v Braslovče maševat.

Proti večeru nisem več vzdržal, ampak s kolesom odbrzel v moj Šentjur. Pevci so imeli pravkar pevsko vajo. To so moji župljani, moji znanci in prijatelji. V ganjenosti, da jih spet vidim, sem bil kar nekam neroden, pa tudi oni se niso prav znašli. Jožef, ki me je imel bolj rad kot svoje otroke – medtem si je obrl brke, da sem ga komaj spoznal – je bil tako čuden. Je morda jezen name, sem pomislil. Takrat leta 1942 so ga Gestapovci za par tednov zaprli, morda je mislil, da sem bil jaz tega kriv. Res sva z Izidorjem pri njem večkrat poslušala »angleški radio«, saj naju je sam k temu nagovarjal. No, jutri bom spet maševal pri Sv. Juriju ob Taboru. Je res vse to?

Sv. Jurij ob Taboru, prve dni oktobra 1945

Z enim samim nekoliko večjim kovčkom in aktovko (vse moje imetje je šlo z okupatorji) sem bom preselil v Gornjo Radgono. Štiri mesece sem smel spet biti tu, sedaj odhajam v popolnoma neznane kraje. Zanimivo je pa tole: ko sem se vrnil iz Dachaua in javil škofu Ivanu Jožetu, je bil istočasno pri njem sobrat Vinko. Ko ga je škof vprašal na katero župnijo hoče, je rekel: »Prevzvišeni, v Radgono me dajte, tam me imajo ljudje radi.« Sedaj grem jaz v to Radgono. Meni je takrat škof naročil, naj se vrnem k Sv. Juriju in spet oskrbujem okoliške župnije, dokler se župniki ne vrnejo. Tako sem pastiroval pri Sv. Juriju, v Braslovčah in na Vranskem. Čudno, da sem se jaz prej vrnil iz taborišča kot oni iz Ljubljane in Hrvatske. Vsakdanje maševanje po župnijah, verouk otrok, nedeljske pridige, bolniki, pogrebi, poroke, obiski družin, poslušanje medvojnih zgodb – koliko lepe sreče sem spet užil. Pa mrzli vzhodni veter: Stalin–Tito, smrt fašizmu–svoboda narodu, Tito–partija.

Iz Beograda se je srečno vrnila sestra Mara, iz Auschwitzta so prišle sestre Logar brez Lenčke, ki je tam umrla, vsaki partizani so se tudi vrnili k svojim družinam. Končno se je vrnil tudi šentjurski župnik Jožef. Ko sem ga ves navdušen hitel pozdravit, mi je rekel: »A to je tisti gospod, ki tako lepo govori na partizanskih pogrebi.« Ker je kaplanijo zasedel krajevni odbor, se je moral za silo vseliti v privatno sobo, jaz sem pa stanoval pri sestrah Radišek.

V nedeljo smo s prižnice prečitali pastirsko pismo jugoslovanskih škofov. Pred cerkvijo me je pričakal prijatelj tudi dachaučan in me pozdravil: »Spet ste ga začeli...« Drugi dan sem bil po opravih v Celju, pa sem ob povratku z vlakom v Sempetru štopal avto. Ko sem prisedel, sem ugotovil, da me vozi oznar. (Drugi se sedaj itak ne vozijo z avtom). Tudi ta me je pohvalil: »Včeraj ste nas pa grdo zmerjali.«

V bivšem katoliškem domu so sklicali zbor. Nisem se ga rad udeležil. Govornik je napovedoval veliko in bogato bodočnost pod vodstvom partije, Tita in velikega prijatelja Stalina. Tiste, ki se novemu redu upirajo, pa ne čaka nič dobrega. Ko je na koncu visoko dvignil pest v pozdrav, sem se spomnil, da je v isti dvorani v začetku okupacije (tudi takrat se nisem rad udeležil) govornik končal tako, da je nekoliko drugače dvignil roko in nas pozdravil: Heil Hitler.

Ne da bi me vprašali, so me pred volitvami dali na listo kot kandidata za delegata v okrajni zbor. Bil sem izvoljen, pa menda ne z veliko večino, ker ljudem najbrž ni ugajalo, da se ukvarjam s politiko. Pa se res nisem strinjal s kandidaturo.

Potem sem dobil od okrajnega odbora OF Vransko obvestilo, da me je minstrstvo za notranje zadeve imenovalo za župnika pri Sv. Juriju ob Taboru. Hitro sem prosil škofijsko vodstvo, naj me nemudoma prestavijo na drugo službeno mesto, da bo mogel tukajšnji župnik nemoteno župnikovati. Ker mi prošnje niso takoj rešili, češ da stari župnik še nima pristanka minsterstva, sem z dolgo obrazložitvijo kako je moja prestavitve zelo nujna, ponovno prosil, da se to zgodi.

Gornja Radgona, prva leta v svobodi

Ni se lahko vživeti v vlogo kaplana, če si prej bil istočasno župnik več župnij. Ni se lahko vživeti v nov kraj in nepoznane ljudi, če ti je srce ostalo tam, kjer si doživel toliko lepega in pretresljivega. Pa je šlo, saj me je obilna zaposlenost kar hitro zasvojila, ti dobri in verni radgonski ljudje pa prejšnje župljane nadomestili. Pa še tole: ni mi bilo usojeno biti kaplan. Iz utemeljenih vzrokov je škofijsko vodstvo to župnijo »razpisalo«. Na prigovarjanje nekaterih sem vložil prošnjo najmlajši med prosilci. Pa se je zgodilo, da sem postal župnik. O verskem in cerkvenem utripu, trudu in znoju, uspehih in porazih v tem času je marsikaj zapisanega v župnijski kroniki, se bolj pa v božjih knjigah. Iz neapisanega dnevnika tistih let pa nekaj v naslednjem.

Z lepaki so povabili vse, ki so bili med vojno v internaciji, v taboriščih, izseljeni ali zaprti, da se javijo. Nevedoč za kaj gre sem povedal željene podatke. Že drugi dan pa me je nekdo obvestil, da so vpisovali člane za zvezo borcev in da je tisti, ki je zapisoval, rekel: »Tale naš kaplan bi bil fejest fant, če ne bi nosil črne suknje«. Dobro, sem si mislil, če zato nisem dober, tudi nikjer drugje me ne bodo videli. Črne suknje pa nisem nosil, ker je nisem imel.

Začeli so me »obiskovati.« Prav nič nisem bi vesel teh obiskov. Prvič je bil osladno prijazen: Vi ste bili žrtev fašizma, veliko ste trpeli, vam pripada vodilno mesto med duhovniki v tem okraju. Mnogo lahko ob sodelovanju z nami storite za domovino.« Ko sem mu dal vedeti, da je moje delo dušno pastirovanje, je takoj obrnil ploščo. Že tisti večer sem zvedel, da se pravzaprav pred gestapom nisem dobro obnašal, da je sumljivo moje ponašanje v Dachauu, da sem takorekoč izdajalec. Ob drugem obisku je bil že ves surov, navajal mi je dokaze za moje ponašanje in grozil. Ko sem parkrat s pestjo udaril po mizi, da ne dovolim takega zmerjanja, je sicer odšel, v mene pa je zlezel strah. Uvidel sem, da skušajo moje trpljenje v starem piskru in taborišču, na kar sem bil doslej ponosen, tako zrežirati, da bom pristal v zaporu in še kje. Takrat so namreč v Mariboru sodili »mojemu« gestapovcu» Wiegelu, ki mu ob koncu vojne ni uspelo pobegniti. Očividno so hoteli mene tako »pripraviti«, da bom pokorno istočasno z njim sedel na zatožni klopi. Da ne bi domači videli, kako sem prestrašen in bi sestra Justa še huje trpela, sem šel tisti dan v Maribor. Izstopil sem iz avtobusa in videl ozvočen ves glavni trg. Stopil sem k prvemu zvočniku in po treh letih takoj zopet slišal Wiegelov glas: »Jo, was den Puncer und Saveršnik anbelangt, das war pela garda.« Zdelo se mi je, da bi moral zakričati, pa sem se seveda obvladal. Konec leta 1944, ko so zopet prišli Slovenci v Dachau, sem od njih prvič slišal besedo bela garda, jaz pa bi naj to bil že leta 1942. Sodnik, moj sošolec je menda pravično ugotovil, da hoče Wiegele s tako izjavo partizansko sodišče pridobiti, češ: glejte, pretepal sem vaše nasprotnike, ter je zasliševanje nadaljeval v drugo smer. Tako takrat ni bilo uradno ugotovljeno, da Wiegele Izidorja ni dal ustreliti, kakor je zapisano na obvestilu o desetega maja 1943 ustreljenih talcih,

ampak, da ga je dotolkel in ubil sam. Saj so talci pred ustrelitvijo svojcem pisali poslovilna pisma (na primer čudovito pismo duhovnika Grešaka), Izidor pa ga ni mogel napisati. Tisti dan sem, resnico govorim, ne lažem, obžaloval zakaj ni gestapovci niso ustrelili, ko mi je bilo odprto nebo, ampak so me poslali v taborišče čakati tele »svobode.« Ozna, odlična učenka sovjetke VKVD in gestapa zna človeka polnega mladostnih idealov tako izdelati, da se kakor velik zločinec boji prihodnosti. Kolikrat sem potem ponoči ure in ure čemel pri oknu in čakal, da bo avto, ki je parkirani pred tukajšnjo ozno odpeljal. Mnogokrat je namreč s tem avtom kdo prišel k meni »na obisk«.

Dan pred svečnico sva se s kaplanom na prostoru pred cerkvijo ves dan krepko borila s snegom in delala gazi. Neusmiljeno je snežilo. Ko sem na svečnico šel zgodaj zjutraj odklepat cerkev, je s ključem nisem mogel odpreti. Veterna uta pri stranskem vhodu je bila vsa nabita z ogromno maso snega, prav tako visoki podboji glavnih vrat. Stara obrabljena metla je bila zasajena kot okras v ta umotvor. Seveda nismo ugotovili, kdo je tako pridno delal ponoči, kakor tudi ne, kdo je prepikal vse gume na avtomobilih, s katerimi so me neki večer obiskali inženirji (med njimi moj svak), ki so gradili mariborski otok.

Koloradski hrošči so v tistem času najraje prilezli na dan ob nedeljah med »deseto« mašo. Da je treba to mašo ukiniti in ljudem omogočiti pobiranje hrošča, so pritiskali. Starokopitnež, kot sem, pa sem menil, da je treba Boga bolj ubogati ko cesarja.

Z dopisom me je zelo vljudno povabil sekretar socialistične zveze na razgovor. Kakor sem pričakoval, me je takoj ob prihodu predal oznarju v sosednji sobi. Ta se me je pa bal in je za vsak slučaj pri razgovoru položil revolver pred sebe na mizo.

Prijaviti je treba koliko si zaslužil s svojo »obrtjo«, koliko pridelal na njivi in koliko je to vredno. Ker zaradi snega s kolesom ni šlo, sem s starimi smučmi drsel k župniku v Apače. On ve, po čem je kilogram fižola, ajde, krompirja in drugih pridelkov. Pri najboljši volji in državljanski zavesti pa davkov v roku nisem mogel plačati. V cerkvi ne smemo pobirati, najnujnejše za cerkev krijem s svojimi prihodki, tudi mežnarju in organistu dajem skromno nagrado iz svojega. Tako se je zgodilo, da je prišel davkar in mi zarubil kolo, ki mi ga je mama kupila ob maturi. Kako sem s tem kolesom pastiroval po župnijah v Savinjski dolini. Ga bom uspel sedaj rešiti?

Otroke, ki hočejo obiskovati verouk, so morali starši pismeno prijaviti. Tisti dan jih je bilo kakih osemdeset kar v cerkvi pri verouku. Prišel je miličnik, kapo je pozabil sneti in vprašal: »So se vsi prijavili?« Na stranskem oltarju sem hranil debel sveženj neurejenih prijav, kakih šeststo jih je. Pokazal sem mu v smeri svežnja. Malo je listal, po tem pa menda ugotovil, da se ne da nič ugotoviti in odšel. Otroci, blede in prestrašeni, so me gledali in čakali, kaj bom rekel. Nič nisem upal reči.

Na pustni torek je prišel kontrolor od DES-a in pregledal, kolik je naš pavšalni odvzem toka. Vpisal je žarnice, likalnik in mali kuhalnik. Dnevu primerno je bil kontrolor malo v rožcah. Tudi pri nas je pojedel dva krofa in spil kupico vina. Po nekaj mesecih je spet prišla kontrola, nato pa je šef DES-a obtožil župnika »nezadostne prijave pavšalnega odvzema električne energije.« Naknadno je obračunal tokovino, obdolženca pa prijavil javnemu tožilcu. Hudi dnevi so to bili, ker v tej sicer zelo pravni družbi se lahko zgodi, da te tudi kraje obdolžijo, čeprav nisi kradel in greš v zapor. Ko tako ponoči premišlujem, kaj se mi spleta, mi pade v glavo: kaj če je morda še kje papir od tistega pustnega torka. Skočim iz postelje in iščem po mapah. Res sem ga našel. Izkazalo se je, da sem takrat prijavil celo večji odjem električne energije kot sem ga v resnici odzema. Tako takratni šef DES-a (zelo me je, vnet za vse dobro, mrzil) ni uspel. Sicer pa je nedolgo potem prišel navzkriž s svojimi pajdaši in prav nemarne reči smo slišali o njem.

Neki dan se je razgovor z oznarjem raztegnil v pozen večer. Končno se je le navelical in zaključil: »Pojutrišnjem ob osmih zvečer vas počakam ob poti na grad, da bova nadaljevala.« Vesel sem bil, da je odšel, spal pa tisto noč skoraj nič. Ob osmih zvečer, tako sem razmišljal, je tema, ob poti na grad je polno grmovja. Ko je

prišla tista ura, sem sestri voščil lahko noč, se neopazno zmuznil v cerkev in vrata zaklenil. Z Jezusom sva se pogovarjala in prav razločno mi je govoril na srce: »Ne boj se, saj sem s teboj.«

To vem, da v cerkvi ne smem pobirati od vernikov darov, toda ker sem bil na veliki petek in soboto precej ur v spovednici, nisem mogel preprečiti, ko so ljudje metali drobiž v nabiralnik, drugi pa kar na tla pri božjem grobu. Prišel je miličnik (ker je uniformiran, se mu v cerkvi ni treba odkriti) in je v smislu zakonskih predpisov obojni drobiž zaplenil. Ker se je njegovim zdelo, da je znesek premajhen, so še župniku naložili denarno kazen, »ker je sprejemal prostovoljne prispevke, dasiravno mu je bilo znano, da je to prepovedano in je sam priznal.« Bog me je kaznoval, da je nepostavno pridobljeni denar, ki sem ga v duhu že videl v cerkveni blagajni, vzela roka pravice in še globo sem plačal iz svojega.

»Ste član socialistične zveze«, me je vprašal oznar, čeprav je dobro vedel, da nisem. »Ne«, sem rekel. Ker je organizacij še več, je stavil še več vprašanj. Ko sem vsa odnikal, je rekel: »Mi potrebujemo za stanovalce še dve sobi v župnišču.« (Že prej so nam vzeli pet sob.) Tako odslej prebivam, spim in uradujem v pisarni. Kadar imam duhovnika v pomoč ali koga na obisku, mu ponoči odstopim pisarno, sam pa spim na hodniku za zasilno zaveso. V sobi ob cesti prenočujejo na zasilnih ležiščih štirje aktivisti. Premalo sem bil previden, ko sem neko jutro zgodaj odhajal v cerkev in na stopnišču srečal skoraj nago žensko bitje. Meni je bilo nerodno, njej menda ne.

Tudi poverjenišvo za prosveto me je pavabilo na razgovor. Razgovor pa je, kakor sem tudi tokrat pričakoval, potekal z dokaj neprosvetljenim oznarjem.

Tisto leto je bilo farno žegnanje dokaj razgibano. Dopoldne pred praznikom je morala sestra Justa prenehati s pripravo potice in vestnemu zasliševalcu poročati, koliko smo v prejšnjem letu pridelali pšenice, fižola, ajde, prosa, krompirja in drugih božjih darov. Na predvečer v nočnih urah so prinesli zastopniki zbora volilcev župniku protestno pismo zlasti »glede nameravanega odtegovanja od dela naših kmetov, delavcev in uslužbencev na dan 29. junija, ko je navaden delaven dan, s tem, da ste predvideli slovesno praznovanje tega dne s cerkvenimi obredi ob 6., 8. in 10. uri in baje tudi popoldne.« Na praznik sam se moral na zaslišanje ob 8. uri. V cerkev sem se vrnil, ko je bil kaplan Jože ob pozni maši že na prižnici. Postavil sem se tako, da bi me mogel videti. Res je začel še bolj gromovito govoriti, ko je ugotovil, da me niso zaprli. Komaj pa je kaplan odmaševal, je že prišel miličnik in me spet »povabil« na zaslišanje. Moji žegnanjski povablenci pa so brez mene sedeli za mizo in nič kaj jim ni teknilo, čeprav je Justi dobre reči skuhal. Dan po žegnanju pa sva oba s kaplanom dobila odločbo o kazni »radi poučevanja šoloobveznih izven verskih obredov.« Šli so nama pa na roko, da lahko kazen, če ne plačava, odsediva s 23 oziroma 10 dnevi.

Ko smo v zimi obhajali bogoslužnje pod streho, ki ni bila očiščena od snega, je bilo spet treba pred sodnika za prekrške. Ker pa je bil naš sodnik za prekrške pametnejši od tistih, ki so nas k njemu poslali, me ni kaznoval. Saj so množice naših otrok dan na dan ves dopoldan sedeli pod neočiščeno strcho. Vrh tega je cerkveno ostrežje neprimerno močnejše kakor ostrežje naše stare šole.

Ko v cerkvi zvoniš, moraš gledati na uro, ker je zvoniti dovoljeno največ pet minut. Naš mežnar Binček ni pravočasno nehal zvoniti. Zaradi storjenega prekrška je bil kaznovan z globo.

Tudi časopisi me sramotijo polni laži in podtikanj. Obešen in od Wiegela z žilavko bit po podplatih sem prvič slišal ime Melaher in potem po mnogih takih bičanjih »priznal«, da sem z njim sodeloval. To »resnico« sedaj ponovno razglašajo. Ono, kar sem tudi »priznal«, da sem namreč vedel za zasnovani partizanski napad na graščino Straušneg, pa tega nisem prijavil, to pa ne objavljajo, ker bi bilo v moj prid. Scripta manent. (Zapisano ostane). Hudo je biti ožigosan za »izdajalca«, ko veš, da so vsa imena v zasliševalnem zapisniku prepisana iz zapisnikov drugih prebičanih oseb. Pa ne smem zakričati in protestirati, ker vem, da bi me takoj zaprli in tako obdelali,

da bi sam »priznal«: izdajalec sem. Ubogi moji farani, ki berejo te časopise in zvejo kakega župnika imajo.

Škof so nam poslali okrožnico »nanašajočo se na poučevanje verouka, v kateri so navedene neresnične vesti o ljudski oblasti«. Ker sva okrožnico vernikom prebrala, sva bila s kaplanom kaznovana vsak z globo 2 000 din ali pa po 10 dni zavora.

Ljudsko oblast sem hotel goljufati in sem mladino pripravljaj na prejem zakramentov v zvezi z nedeljsko mašo, ker verouka ne smem učiti. Razkrinkali so me in tudi to početje prepovedali, ker župnik »iz dosedanjšega zadržanja (bil je že večkrat kaznovan) ne nudi jamstva, da ne bo sestanka z mladino zlorabljal v reakcionarne politične namene.«

Hudo je bilo, ko so za kraj zasliševanj določili Ljutomer. Z zarubljenim biciklom sem večkrat takoj po maši meril prašno ali pa blatno cesto. Med »razgovorom« je tovariš za trenutek pozabil na lepo vedenje in mi je zabrusil: »Tako bi te klofutnil, da bi te neslo v tistole steno.« »Natanko tako so me od stene do stene klofutali gestapovci«, sem odvrnil. »Janko«, je ves histeričen zavpil tovarišu v sosednjo sobo, »ta baraba pravi, da sem jaz gestapovec«. Janko je prišel in jaz sem mu razložil kako je bilo. Po tem sem smel kmalu domov. Tako me je razgovor zdelal, da sem na samem stopil s kolesa in v travi nekaj minut počival. Ko sem prišel domov, je sestra pekla pecivo za bližnje godovanje in zelo sva bila srečna, da se je v Ljutomeru dobro izteklo. Takrat pa je potrkalo in miličnik je med vrati povedal: »Tovariš župnik, iz Ljutomera so telefonirali, da se jutri ob osmih tam javite.«

Prijatelj Lovro mi je podaril drobno knjižico: Sveti Juda Tadej priprošnjik v sili. Odslej ta Jezusov bratranec nima miru pred menoj. Nadlegujem ga z devetdnevnica-mi. Ko eno končam, začnem drugo. Tisto molitev: v brezupni stiski znam že na pamet. Ko me hoče zasvojiti malodušnost, se z njo kar precej okrepim, da morem naprej vršiti svoje dolžnosti in se v bridkosti ne vdam pijančevanju. In kar je najvažnejše, da ne klonem in ne postanem njihov sodelavec. Moj Bog, kaj sem storil? Že mesece in mesece živim in se bojim kakor kak velik zločinec, ki mu je roka pravice na sledi.

»Življenje damo, Trsta ne damo«, je odmevalo po naših ulicah tisti večer. S kaplanom sva bila povabljeni na trgatve, potem pa sva se po stranskih potih neopazno vrnili domov. Naslednji dan sem z vlakom potoval domov in s seboj tovoril del grozdja, ki sem ga dobil na trgatvi, da ga poklonim mami. V kupeju se je namestil tudi aktivist, ki je prejšnji večer najbolj kričal po ulicah. Ko je gledal skozi okno, sem opazil, da ima v hlačnem žepu revolver. Vso pot sem preživel v strahu, če so ga morda poslali meni za spremstvo, saj me je od časa do časa zvedavo ogledoval. Prej v nedeljo namreč nisem s prižnice povedal, da življenje damo, Trsta pa ne – kakor so mi na ozni naročili. Ko sem v Celju strahoma izstopil in ni šel za menoj, sem sam pri sebi ugotovil, da me je že vsega strah.

Planinsko društvo Ljutomer me je obvestilo, »da ne morem biti član planinskega društva, ker nisem član socialistične zveze.« Že prej mi je isto povedal ozar pri razgovoru. Ker menim, da milica ne bo stražila dohoda v skale, nameravam kljub temu v planine, da tam gori vsaj za nekaj ur pozabim na »svobodo«, ki kakor neprodorna megla pokriva dolino. Še pod okupacijo sva s Srečkom večkrat pohitela v planinski svet in v taborišču sem sam pri sebi večkrat zapel: enkrat le še na višave.

Da ne bi potrošil skromnih prihrankov, kaplan Jože ni plačal kazni, ampak je vsoto odslužil s štirinajstdnevnim zaporom v Ljutomeru. Tako so mimoidoči Ljutomerčani v teh dneh pogosto čuli, kako je v celici s svojim mogočnim glasom pel Mariji v čast. Kaj je pa ušpičil, da so ga morali kaznovati? Drznil si je iti skozi javni prostor – gostilniško sobo – v kamro spovedat in obhajat bolnico. Ker sem se tudi jaz pregrešil, »ko sem opravljal spoved za različne osebe v stanovanju Alojza N. v Stavešinskem vrhu, so tudi meni naložili globo 3 000 din. Domišljal sem si, da sem medtem, ko kaplan sedi, nepogrešljiv na župniji, zato nisem šel sedet, ampak sem plačal.

Procesijo na pokopališče na vse svete je OLO dovolil s pogojem, da se izognemo Partizanske ceste in Trga svobode. Ker je pod takim pogojem nemogoče priti na pokopališče, smo smatrali, da je pomota ter vseeno šli. Zato pa sem moral k sodnici za prekrške v Mursko Soboto. Ker pa se je ta pisala kakor jaz, namreč Joža Puncer, me ni kaznovala.

Zvečer smo skupno odmolili družinski rožni venec, nato je poropotalo na večna vrata. Oznar je zopet pri nas. Za začetek je opravičil svoj prihod češ, da se pri nas skriva pobegli Vinko, ko pa je videl, da me s tem ni splasil, je ubral druge strune. Tri nočne ure sva zapravljala s praznimi obdolžitvami in mehčanjem. Taka reva, invalid šepav in z ukrivljenimi rokami, da se ti skoraj smili, pa mi je nagnal strah v kosti, ko je razgovor končal: »Pripravite se, šli boste z menoj.« Šla sva v kuhinjo in rekel sem sestri: »Justi, v zapor grem.« Močna žena, ta moja sestra. »Kaj, zaprli ga boste, ga niso že gestapovci dovolj pretepali, sram vas bodi, nikamor ne bo šel.« Najbrž je bila aretacija samo sredstvo pritiska, ker je odločil: »Ostanite zaenkrat, toda mi pričakujemo, da se spremenite.« Nato mi je sestra pripovedovala, kako je med zaslisevanjem prišel v kuhinjo in vprašal, kje imamo kup krompirja. Ker se pod krompirjem v bunkerju skriva Vinko, sta morala s kaplanom v klet krompir premetavat. Ko se je oznar vrnil k meni, sta tudi onadva odšla v kuhinjo in molila rožne vence.

Kapelski župnik Matija mi je po neki ženski na dan pred vsemi svetimi poslal ozek listič, na katerem je pisalo: ibis, redibis. (Šel boš, vrnil se boš.) Vem, kako ti kapelskega oznarji obdelujejo, menda mislijo, da so ga že zlomili, pa so mu zaupali, da bodo radgonskega malo zaprli, pa spet izpustili. Ne da bi se sestri in kaplanu zaupal, skušam z obilnim delom zadovoljiti župljane ob teh praznikih. Roke se mi tresejo iz zebe me. Tudi se ni zanesti na sporočilo. Kaj če bodo oznarji kakor vedeževalka Phytia v Delphihi pristavili še »non?« (Šel boš, vrnil se ne boš.) Živce so mi dobro nategnili, prišli pa tokrat niso.

Kaplanu Jožetu so na jožefovo prišli voščit nekateri prijatelji, med njim nekaj nameščencev, ena učiteljica, dva trgovca. S skromno večerjo smo proslavili. Čez tri dni so vsi udeleženci na polovici pole papirja dobili odpoved službe. Nehote smo krivi njihove nesreče. Že večkrat mi je kdo očital, da se grede po ulici ne porazgovarjam z dobrimi znanci, ampak jih samo bežno pozdravim. Ko pa vem, da kar takoj dobijo črno piko, če jih vidijo v moji družbi.

Neznansko me sovraži naš »notranji«. Pa še prek ceste stanuje. Ne sovraži me seveda, ker bi mu kaj storil, ampak v svetem prepričanju, da je treba to farško zalego uničiti. Neko dekle, katere brat je pobegnil preko Mure, izsiljuje za svoje posege. Z njegovim malim otrokom v naročju jo je poslal k meni. Vsa živčna je prosila, naj ji posodim kako knjigo. Gotovo ga zanima, kaj ji bom dal. Dal sem ji torej sveto pismo in jo odslovil. Nedolgo zatem, je ta »notranji« zapustil naš kraj in kmalu smo v časopisu videli majhno notico o njegovih prestopkih. Malo preveč ga je lomil.

Sprašujem se, kaj so naredili iz moje mladosti vsi ti, ki so se in se še znašajo med menoj pod gesli: GESTAPO, SS, OZNA? Wiegele je mrtev, obesili so ga, SS in njej podobno je propadlo, sedaj mi je usojeno – ne brez božje volje – živeti v »svobodi naroda.«

Kako zaprt je ta naš župnik, kaj ga neki grize, najbrž razmišljaljo moji župljani. Šestega aprila 1941 sem se zavedal, da bo okupator grd in surov s slovenskimi duhovniki, pa sem vkljub temu navdušeno stopil pred škofa, da me je posvetil v mašnika. Če bi takrat vedel, da bodo tudi slovenski bratje po vojni grdi in surovi z menoj, bi si morda premislil. Dobro, da nisem vnaprej vedel. Končno je tudi takole po svoje lepo in osrečujoče biti v Gospodovi službi. Saj hodi pred nami v okrvavljenem plašču s križem na rami in vabi: »Kdor hoče za menoj, naj vzame svoj križ.«

Sklep

Pogosto, kaj zaprem oči, prihajajo spomini. Zaprt med dvojna vojna vrata vidim in slišim, kako gestapovski korobači sekajo rane Ferdinandu Potokarju, s svetlimi

vojaškimi škornji ga brcajo v trebuh. Sprejema udarce, a jih ne vrača. Krvavo je njegovo telo, a maziljene roke mu niso krvave. Niso omadeževane s tujo krvjo. Kakor baziljka je: ko jo utrčajo, odišavi roko, ki jo je zmečkala. Ferdinand, tebe so zmečkali pred mojimi očmi. Zmečkan je zmagal nad nasiljem in hudobijo. Ohranil se je verz, na pisalni mizi ga je imel:

Moči, moči mi daj, Gospod,
da, ko objame me slabost,
krepost
me najde spet moža.

Še se v mislih srečujem s teboj, Izidor, veš tam na stopnišču grofije. Kako si mi že zašepetal: »Vso noč sem visel. Če sem popolnoma stegnil noge, sem se s palcem dotaknil tal.« V naši cerkvi v križevi kapeli imamo veliko skulpturo svetega Sebastijana, privezanega na drevo. Puščice so se mu zadrle v telo. Kadar ga gledam, se spomnem nate, Izidor.

Kadar pa se spomnim na vasico Klimach, kjer sem se znova rodil in zopet slavil »novo mašo«, mi srce zaigra. Za tisto doživetje me lahko zavirate.

Pa tudi večeri, ko sem se srečno vračal iz zasliševanj k tebi, draga sestra Justo, so bili pristrčno srečni v zavesti, da se tudi tokrat nisem prodal.

Za to pisanje se na koncu opravičujem tistim, ki so več trpeli, pa ne morejo opisati, ker so morali umreti v teh grozljivih letih.

J. Ftičar

Poskus brez primere

1. Učna ura »gluhonemih«

Kljub slabim izgledom se prvenčki niti nismo kaj dosti bali, pohlevno kot na šolsko mašo smo tapkali v šolo naslednji dan. V to našo tolikanj pričakovano gimnazijo. Doma se zdaj gotovo raznaša glas od hiše do hiše: naši dečki začenjajo svoje školé!*

Dan po nadvse bučni nedelji je bil izbran za razporejanje razredov. Ko smo se namestili, je stopil k nam profesor Navčec in nam naznanil, da nas bo poučeval slovenščino in sicer v obliki, v kateri jo šolska oblast dopušča, to je v narečni. Imenovala se bo VEND. Spogledali smo se. Le kaj je to za države, ki hoče narediti Vende iz nas. Saj smo bili vendar še do včeraj Slovenci in to hočemo ostati! Glede začetnih težav pouka v drugih predmetih nam bodo skušali pomagati tudi drugi profesorji, kolikor so nam jih v učnih načrtih dodelili. Zdaj šele smo zaslutili, da nam utegne huda presti. Torej le ni gvišno, da bi nam dali domače profesorje. Po Navčecovih besedah bi se dalo sklepati celo narobe. A ne glede na črne slutnje smo vseeno upali, da se bodo nazadnje le spametovali. So ja dovolj modri, da nam bodo dali ljudje, s katerimi se bo moč sporazumeti. To pa so le domači. Saj so jih menda prav zato več pustili na šoli. Pričakovali smo jih tako željno, kot Izraelci Odrešenika. Sam sem skoraj skoprnel od pričakovanja, da bo zdaj zdaj stopil v razred oni za slovenstvo bojda najbolj zagreti profesor iz Baševe rodovine, a zaman. Kmalu po rezkem šolskem zvoncu smo se zbudili v najbolj črno stvarnost. Vstopila je mlada profesorica z naočniki in povedala v trdi madžarščini, da je dodeljena temu razredu za razredničarko. To nam je prevedel starejši gospod, ki je prišel z njo in le za silo lomil slovensko. V nekakšni mešanici slovanskih jezkov jo je predstavil in dodal, da je doktorica hungaristike. Eno in drugo je bilo za nas španska vas, od nje pa smo izvedeli, da je ta vseslovansko izobraženi gospod Metod Nekrasovič, doma z daljnih ruskih poljan. Kmalu zatem nas je rdečelični gospod pustil same z mlado profesorico učenega videza; ta mu je namreč namignila, da lahko gre, v veri, da bo kos položaju. Nato se obrne k nam in nas pobara, koliko je med nami čistih Madžarov. Vstali so le štirje od skupnega števila 39. Nato povpraša, če kdo v razredu zna oba jezika, madžarsko in vendsko. Ni ga bilo med nami, učenjaka. Profesorica se vidno zbega. In spet: ali zna kdo vsaj majčkeno madžarsko poleg maternega jezika. Roko dvigneta

* školé = višje šole (gimnazija i. dr. srednje šole)

dva dečka v pumparicah, očitno iz mesta. Eden je nosil širše, drugi daljše. Razredničarka se oddahne. Zdaj nam veli vzeti v roke zvezke. Na prvega smo morali zapisati: magyar nyelv, na drugega: magyar irodalom. Eno in dolgo sta naša dvojezična sošolca prevedla po svoje; prvo je bilo madžarski jezik, drugo madžarska pisarija. Gladko je šlo tudi pri tretjem zvezku: házi feladatok = domače naloge. Zataknilo pa se je pri četrtem: leckenéző fűzet. Živ krst se ni javil, da bi to reč preobrnili. Mlada doktorica si je zaman belila glavo, kako bi to reč razložila bodisi z rokami, bodisi z risbo. Vse je topo strmelo vanjo, ona pa je postajala čedalje bolj nemirna. Kar cepetala je, češ, ali tu res nihče ničesar ne razume. Prvenčki smo nemo vrteli komaj načete zvezke, pričakujoč novih navodil. Naša novopečena razredničarka hlastne nekaj spakljivega, nato pa se zažene skoz vrata in jih zaloputne s tako silo, kot kadar se doma sposvadijo in treskajo z vrati.

Čez čas se povrne z g. Nekrasovičem; ta nam prav mehko pove, da gre pri tem za nič drugega kot za kontrolno nalogo. Zagata je bila rešena. Da bi uglasil nadaljnji pouk, je g. Nekrasovič nekaj na tihem naročal svoji stanovski kolegici. Zdaj se je pouk lahko nadaljeval, on pa mirno odhlačal.

Z modrim nasvetom podučena profesorica se je ustopila na sredo razreda, stegnila desnico in pokazala na glavo, rekoč: Ez a fej. Neuki kozlički smo morali ponoviti za njo. Nato je pokazala na nos: orr. Tako so prišli na vrsto vsi deli telesa. Pouk je postajal tako nazoren, da našima vrlima sošolcema sploh prevajati ni bilo treba. Ni kaj, sem si dejal, treba je začeti pač vse od kraja, kot stoji v mojem besednjaku: Ádám – Éva kezdeni = začeti z Adamom in Evo. In še pri nas, ki smo imeli v žepu že izkaze 5. razreda osnovne. Ozrl sem se, da bi pošepetnil to spoznanje bolj zadaj sedečemu Vaneku, a me je stroga profesorica užugala z očmi tako predirno, da nisem črtnil nobene. Končno je po tej gluhonemi šoli narisala na tablo nekaj gomolj z batastimi okončinami in dejala: ez az ember. Uganili smo brez prevajanja: to je človek. In si oddahnili. Spoznali smo, kako veljavo dobiva človek v novonastali državi. Zdaj bi lahko torej šli. A ure ni in ni hotelo biti konec. V tem smo si bili najbrž edini z našo razredničarko, ki je tudi živčno pogledovala na svojo lično ročno urico. A zavedajoč se poslanstva, ki ji je bilo zaupano, je jadrno nadaljevala pouk. Velela nam je, naj na prvo stran jezikovnega zvezka vpišemo natanko to, kar bo ona zapisala na tablo:

Szózat

Hazádnak rendületlenül légy híve ó magyar!

Tokrat se je zagatilo vse. Odpovedala sta oba soboška prevajalca. Nemočni, da bi razumeli napisano, smo topo strmeli predse, naša profesorica pa, prav tako nemočna, da nam pomen kako razkaže, sede za kateder in zagrebe glavo v dlani. Ostala je tako lep čas, dokler ni vstala in se urno zagnala skozi vrata. Hvalabogu, smo si dejali, da je pomoč tako blizu. A smo se ušтели. Razredničarka se je vrnila sama. Očitno nejevoljna je pristopila k tabli in zapisala še en očitno važen rebus:

Hiszek egy Istenben

hiszek egy hazában

hiszek Magyarországot feltámadásában

Namálati smo ga morali v svoj kontrolni zvežčič. Biti pa mora sila pomemben, kajti naša vzgojiteljica že hiti od klopi do klopi, da popravi napake površnega prepisa. Zlasti se je prdančila zaradi kljuke, ki ji je rekala ipsilon, češ da ni to nikak-j- po jugoslovansko! Ko je hecna kljuka našla svoje mesto v vsakem prvošolskem zvezku, je bilo treba spisano skrivnost vijugasto obrobti, na ta način, kakor smo njega dni okrancali parole ob slavjih. Da je tako ovenčano debeločrkje vsaj tako slovesno kot naša predvojna slavlja, denimo ono vidovdansko, nam je bilo jasno že po tem, kako ga je naša Madžarka prebrala. Iz njenih glasilk so pripiskali namreč tako visokodoneči glasovi, da smo pomen tega čudnega rebusa skoroda zaslutili. Enako pridvignjeno smo morali potlej ponavljati za njo vrstico za vrstico, kakor kakšno litanijo. Pri tem se je zaporedje naglašanih in nenaglašanih zlogov premeta-

mora držati ukaza šoiske oblasti. Tega se mora zavedati, sicer mu bo Lhosocy odvzel službeno mesto, njemu in njegovi soprogi, ki tudi poučuje na tej šoli.

Osrednja pozornost je veljala seveda stroki. Petunija, ki jo je obravnaval do najtanjših podrobnosti v izčrpni slikovni ponazoritvi, je ob dvojezični razlagi zacvetela v vsej svoji polnosti in predmet smo pri priči vzljubili. Bog daj, da bi ti slikoviti prašniki in brstiči izločali nektar spoznanja tudi ostalim profoksom na šoli, da bi se oklenili Vrtenkove učnovzgojne prakse!

Toda sončni žarek je opazil prvi razred le s svojim slabotnim jesenskim krakom, naslednjo uro nas je spet zagrnili sivi mrak vsakdana in nas postavil na stvarna tla. Močno naličena gospa ali gospodična strogega pogleda je razgrnila pred nas velik zemljevid nove, velike Madžarske, v vsej živopisnosti njenih županij. A bolj kot to nas je streslo, da smo dobili spet polnokrvno Madžarko, ki še pisati ni znala po slovensko. Kaj so županije, smo vedeli že iz dneвне upravne prakse zasedbenih oblasti, več pa ne. Poznali smo поблиže samo dve, na kateri je bilo razdeljeno naše rodno Prekmurje, zato nas je popadla groza pred množtvom ostalih širom po Madžarski. Le kako se jih bo mogoče naučiti? Stokrat laže si je bilo zapomniti tistih nekaj banovin rajne kraljevine Jugoslavije, ki se jih je dalo pošteti na prste. Profesorica zamljepisa pa se je omejevala bolj na razkazovanje novih meja. Z lično palico je kazala, za koliko se je država povečala s to vojno: Prekmurje, Medžimurje, Bačka, Banat, Vojvodina, največji kot pa je dobila po razpadu Romunije – Transilvanijo ali po novem Erdély. Tako Madžarska nič več ni okrnjena ali trianonska, kot je bila od prvo vojne sem, temveč vedno bolj zadobiva meje svoje prvotne, zgodovinske veličine. Vedeti moramo, da je nekoč segala celo do morja. Reko in železnico do tja so gradili Madžari. Nič kaj radi nismo poslušali te politično obarvane vznosenosti, ki sta nam jo sproti prevajala naša tovariša v pumparicah. Vsega sicer nista znala prevesti in iz zagate si gospa ni znala pomagati drugače, kot da je zadevno poglavje kratko in malo preskočila. Od vsega nam je najbolj ostal v ušesih izraz »csonka«, saj je bil tako podoben naši besedi čoka. Narisati smo morali to novo državo v svoj delovni zvezek in dvobarvno označiti njene stare in nove meje. To ni bilo posebno težko, saj je imela obliko gmote, kot kadar spusti roj na kakem drevesu in čaka, da ga pridni rojar pospravi. Pač pa se gospa ni mogla dovolj načuditi, da kljub svojemu izčrpnemu podajanju snovi ostajamo tako presneto malodušni. Kakor da ne more vzbuditi pri nas osnovnega zanimanja. Zato je od časa do časa zaokrožila svoje debelo našminkane ustne v šobo in jeznorito štorkljala iz kota v kot na svojih visokih petah.

Nemo sem strmel v zemljevid, zanimal pa bi me le, če ne bi bilo pod to z vojno naraslo državo razkosane Jugoslavije. Tako pa mi je sicer najljubši predmet postajal tuj in mrzek. In očitno še marsikomu med nami. Da, vse nas je skelel občutek izgubljene domovine: storili so nam krivico, vsem narodom okrog Mure in Save.

Ponosna gospa zemljepisarka nas ni razvedrila niti z obljubo, da bo prihodnjič prinesla zemljevid Evrope, češ da bomo videli, kakšno mesto zavzema v njej novoosvojenjena Madžarska. Zase sem sklenil le, da si moram čimprej ogledati spet staro zemljepisno knjigo iz osnovne šole.

Marija z Ogerskega gre

Po ljudski pesmi prirejen prizor za sveto noč ali za božični čas

Osebe: Napovedovalec

Marija

Brodar

Fant

1. dekle

2. dekle

Otroški ali mladinski zbor

3. kitico ponavljajo vsi

Prizorišče: Pevski zbor postavimo lahko na obe strani prezbiterija, vse sodelujoče osebe so lahko ves čas blizu mikrofona, če je ta potreben, in pristopijo k njemu, ko so na vrsti.

+ + + + + + + + + +

1. Pesem, ki jo pojo vsi: Poslušajte vsi ljudje.
2. Napovedovalec: Nocoj je sveta noč. Noč, ko se je učlovečeni božji Sin rodil na ta naš grešni svet. Ko nocoj podoživljamo njegovo rojstvo, se Kristus rodi tudi v ta naš svet, ki ni dosti manj grešen od onega pred dvatisoč leti. Rodi se v naš svet, na katerem je ponekod več splavljenih otrok kakor živorojenih. Rodi se na Zemljo, ki je podminirana z razstrelivi vseh vrst, vse do atomske in vodikove bombe. Gospod se tudi nocoj rodi v čas strahotnih laži, zapeljevanja celih rodov in ljudstev, rodi se v nasilje in brezobzirno krutost, v krčevito hlepenje po oblasti za vsako ceno, tudi za ceno mnogih življenj. Kljub vsemu Odrešenik prihaja, da bi bil z nami v našem strahu in v našem trpljenju. Prihaja in *ostaja* z nami.
Z njim je tudi njegova in naša mati Marija. Med nami je, da z nami trepeta pred prihodnostjo in se tudi z nami veseli, da je njen Sin med nami navzoč v sv. Rešnjem telesu. Z nami je, zato jo opeva toliko pesmi: cerkvenih, ljudskih in polcerkvenih, kakor jo opeva tudi pesem z naslovom Marija in brodnik. Pesem poje o tem, kako Marija potuje in pride do vode, pa je brodar zastonj noče prepeljati.
3. Zbor: 1. Marija z Ogerskega gre,
pa ima prav žalostno srce.
2. Za njo pa pride pobič mlad,
nazaj bi jo obrnil rad.
4. Fant: 3. »Nazaj, nazaj, Marija ti,
Marija sedem žalosti!«
5. Napovedovalec: *Vsi jo prosimo, Marijo*, naj nikar ne odhaja od nas:
6. Vse ljudstvo: 3. Nazaj, nazaj, Marija ti,
Marija sedem žalosti!
7. Marija: Kako naj grem nazaj, dragi fant? Izgnali so me iz vašega kraja. Izgnali s preklinjanjem, s sovraštvom, z umori. Dalje moram. V tej sveti noči moram najti prijeten in varen kraj, kamor bom položile svoje Dete.
8. Vse ljudstvo: 3. Nazaj, nazaj, Marija ti,
Marija sedem žalosti!
9. Marija: Kako naj grem nazaj, ljudje! To moje Dete je kot Bog ustvaril čiste studence, vodo kot biser lepo in pitno, zdaj pa skoraj v vsej Evropi ni čistega studenca, pri katerem bi lahko otroka brez skrbi napojila. In kjer naj najdem prijetno senco zanj, ko pa drevesa umirajo zaradi strupa, ki je v zraku? Pa to še ni najhujše. Najhujši je strup v dušah, kjer je tako malo vere, upanja in ljubezni.
10. Fant: Res je, Marija. V svojem napuhu smo mislili, da vse znamo in smo z eno roko ta svet gradili, z drugo pa smo ga še hitreje rušili. Ti nam s svojim Sinom

pomagaj, da pridemo k pameti. Mi mladi čutimo, da smo del tega božjega sveta, ki ga moramo uporabljati s pametjo, to je po božji volji. Spoštovati hočemo vse božje stvarstvo, vse žive in nežive stvari, predvsem pa človeka. Nočemo sovraštva, nočemo vojne. Hočemo bratstvo in mir, ki so ga angeli oznanili v tisti prvi sveti noči, ko so pastirjem oznanili: Mir ljudem na zemlji.

11. Zbor: 4. Marija pride do morja,
prav lépo prosi bródarja:
12. Marija: 5. »Prepelji me za božji lon,
prepelj za nebeški tron!«
13. Brodar: 6. »Ne vozim jaz za božji lon,
pa tud ne za nebeški tron.«

Kaj ne veš, ženska, da se danes za bogplati nič več ne dobi? Danes vlada samo denar. Naj ti povem vsakdanji primer: Danes za denar mož zapusti ženo in otroke in služi v tujini dvajset let. Veš, kaj vse prisluži v teh dvajsetih letih? Prisluži hišo. Veliko, moderno, s centralno kurjavo, z najmodernejšo kuhinjo, v kateri se vse lesketa od snage in lepote. Nekoč je odšel iz bajte, iz slamo krite koče, zdaj se vrača domov v palačo. Vidiš, to zmore denar, ti pa govoriš nekaj o božjem lonu!

14. Marija: Vem to, dragi človek, vem. Vem pa tudi to, da je po dvajsetih letih ta človek v svojem domu kakor tujec. Zaradi dolge ločitve sta si z ženo postala tuja. Med njima ni več prave ljubezni. In kaj je dom brez ljubezni? Samo mrtve mrzle stene. Otroci so rasli mimo očeta in tudi mimo matere in ne spoštujejo ne enega ne drugega. Tudi drug na drugega bratje in sestre gledajo z volčjimi očmi v strahu, da ne bi kateri več dobil kakor on. Pa mi povej, kje je v vsem tem sreča, brodar?
15. Brodar: Sreča, sreča! Srečen je, kdor ima denar. Za denar se vse dobi, brez njeega nič. Zato tudi tebi velja: če hočeš čez vodo, plačaj!
16. 1.dekle: Brodar, jaz ti bom plačala za Marijo. Glej, dala ti bom tole rožo, ti pa Marijo prepelj na drugo stran.
17. Brodar: Si nora! Koliko pa je vreden ta preprosti cvet? Koliko pa bi dobil zanjo, če bi tole rožo prodal? Niti dinarja ne.
18. 1.dekle: Toda, brodar, roža je živa. Poglej, kako lepe barve ima. Si že kdaj videl kaj tako lepega? Če ti dam rožo, ti dam lepoto. Lepota pa se ne da plačati z nobenim denarjem.
19. 2. dekle: Tako je, brodar. Če prepelješ Marijo zastonj ali pa za rožo, ki ti jo ona ponuja, boš storil dobro delo. Dobro delo pa se ne plačuje z denarjem, ampak ima vrednost samo v sebi. Stori vendar to dobro delo!
20. Brodar: Kakšne neumnosti pa govorita! Lepota, dobrota! Kakšno ceno pa to ima? Vredno je samo to, kar lahko poješ, spiješ in užiješ. Vse drugo je nesmisel. Zato me poslušaj:

7. »Jaz vozim le za krajcarje
in tiste bele zeksarje.«

21. Napovedovalec: Sestre, bratje! Smo se spoznali v tem trdosrčnem zmaterializiranem brodarju? Ali ne hodimo tudi mi slepi mimo tolikih lepot tega božjega sveta? Ne ustavimo se ob čudežih drobnih lepot: kakor so na primer drobne kapljice biserne vode na pajčevini, čudovito oblikovani kristali drobne snežinke, plamen preproste sveče v mračni sobi, začudenje v otroških očeh, kakor so zasnežena polja ali nagrmadeni oblaki. Za vse to smo slepi, zato nismo srečni. Nismo srečni tudi zato, ker nič več ne znamo kaj dobrega storiti zastonj. Zato vse lépo odhaja od nas.

22. Vse ljudstvo: 3. Nazaj, nazaj, Marija ti
Marija sedem žalosti!
23. Zbor: 8. Marija sveti križ stori,
v globoko morje se spusti.

9. Pred njo se je odgrinjalo,
za njo se je zagrinjalo.
24. Vse ljudstvo: 3. Nazaj, nazaj, Marija ti,
Marija sedem žalosti!
25. 1. dekle: Marija, ne hodi od nas. Nocoj, ko je sveta noč, nam daj svoje Dete.
Položi ga nocoj v naša srca: v moje, v tvoje, sestra, brat; v vaše, oče in mati, da
v vseh nas znova vzklije hrepenjenje po lepem in dobrem.
26. 2. dekle: Ostani, Marija, da bomo imeli v srcu Jezusa in bomo začeli graditi nov,
boljši in pravičnejši svet, kakor je ta, v katerem živimo.
27. Napovedovalec: Brodar je vozil brez Boga, brez Marije. V najhujši stiski pa se
je le spomnil na Boga.
28. Zbor: 10. Brodarji začnejo vozit,
začela ladja se topit.
29. Napovedovalec: Da, bratje in sestre, brez Boga se ladja našega življenja prej ali
slej začne potapljati. Toda to ni kazen, nasprotno, to je za mnoge zadnji dokaz
velike božje ljubezni, da vsaj takrat, ko se nam naši načrti rušijo, ko zaidemo v
slepo ulico, spoznamo, da je samo Bog naša rešitev in naša sreča in ga kličemo
na pomoč, kot je storil v pesmi brodar:
30. Zbor: 11. Brodar pa vpije na vso moč,
Marijo kliče na pomoč
31. Brodar: 12. »Pomagaj nam, Marija ti,
Marija sedem žalosti!«
30. Napovedovalec: S to zadnjo kitico pesmi prosimo tudi mi vsi skupaj, naj nas
božje Dete Jezus, katerega rojstvo nocoj slavimo, reši zagledanosti v ta svet in
usmeri naš pogled k večnim vrednotam.
33. Vse ljudstvo: 12. Pomagaj nam, Marija ti,
Marija sedem žalosti!

Note glej na strani 223.

Jakob Šešerko

Kratki zapisi

VERŽEJSKI SPOMINI

Moje bivanje v Salezijanskem zavodu v Veržeju, ki ga stalno izrezujem iz svojega 77 letnega življenja, je najlepši in najsrečnejši del mojega popotovanja po trnjevi zemeljski skorji. Po svoji materi sem dobil katoliško vero, po Mariji Pomočnici in Don Bosku sem jo poglobil in utrdil. Tako danes nisem ne marksist, ne pretiran koncilist.

V zavodu sva bila dijaka nekaj časa oba z bratom. Na dvorišču sva si napolnila slamnjači s slamo tako močno, da sva že prvo noč popadala na tla. Potem je prišlo na vrsto domotožje. Ni čuda, iz čudovite ljubezni blage, svetniške matere in toplega družinskega ognjišča, sva padla v skoraj samostansko življenje, še najbolj zaradi tega, ker sva blažji, postopni in vzgojno vodení prehod zamudila. Največkrat naju je prijelo v obednici, da včasih nisva mogla jesti in so nama solze kapljale v krožnika. Gospod Luskar naju je tolažil, kakor je vedel in znal, vendar preveč humoristično. Prišlo je tako daleč, da je najina mama proti vsem Pravilom zavoda zaprosila ravnatelja g. (Jožeta) Tkalca, mladega zelo sposobnega duhovnika in pedagoga za en dan in noč dopusta, čeprav sva bila v zavodu komaj mesec dni. Dovolil je kljub ugovorom. Potem smo tri ure pešali. To je bil za naju »raj na zemlji«! V naslednjem letu in pozneje, ko sem bil v zavodu kot doma, sem večkrat tolažil žrtve domotožja. Nekoč sem našel v kotu zavodskega dvorišča 12 letnega prvošolca Lojzeta Šijanca

(umrl na avstrijskem Koroškem, pokopan pri Sv. Juriju ob Ščavnici). Ležal je v prahu na tleh, ves obupan. Komaj sem ga potolažil. Domov pa ni smel prej kot za Stefanovo, ko smo bližnji pešaki smeli na obisk, drugi dan pa nazaj.

Pri učenju nama je z bratom trda predla pri prvem tromesečju I. razreda. Posebno pri latinščini nisva vedela, za kaj pravzaprav gre. Zame pa je bila še matematika prava strahota. Zgledalo je tako, da bova zaradi nesposobnosti mamó strašno razočarala in jo domotožju na ljubo popihala domov. Tedaj je klerika Podlipnika zamenjal France Cigan; on je bil najina rešitev. Tudi sedaj po tolikem času, še nisem srečal tako čudovitega človeka. Prevzel je latinščino, glasbo in še marsikaj. Da sem bil v tretjem razredu interno v zavodu odličnjak, je njegova zasluga, čeprav sem imel v Mariboru pri izpitih smolo. Žal je bil v Veržeju samo par mesecev do konca tistega šolskega leta. Nikoli več se pozneje nisva videla. Njegovo plemenito in glasbeno bogato življenje se je končalo v Ljubljani.

O dnevnem, hišnem redu v zavodu ne bom pisal. Na videz je bil strog, a samo na videz. Bil je tako lepo vzgojen prepleten z učenjem, razvedrilom, molitvijo, osebnimi in hišnimi opravili. Seveda začetek je bil težaven. Kot prvošolec se nisem in nisem mogel navaditi, da bi zjutraj lepo umirjeno: se umil, oblekel, očistil čevlje, postlal. Ves pōten sem komaj vse to do zvonca opravil. Kot tretješolcu pa mi je še ostal čas, da sem naslonjen na zadnji železni del postelje, ponavljal grške besede. Med hišnimi opravili je delala posebne težave mokra žagovina, ki smo jo morali uporabljati proti prašenju pri pometanju spalnic, učilnic, hodnikov. Največ preglavic je povzročal kvadratasto nabrazdan hodnik pred kapelo. Ne spominjam se, da bi kdaj prišel na vrsto za čiščenje stranišč. Dobro pa pomnim, kako je vskočil na pomoč ravnatelj Tkalec, ko se je zamašila katera straniščna školjka. Enkrat sem ga videl, da je imel roko do ramena odrekano.

O hrani v zavodu ne morem reči, da je bila odlična, a bila je dobra, navadno zelo okusna. Nekateri niso bili zadovoljni, največkrat tisti, ki še doma niso imeli boljše. Večinoma smo se zredili, jaz tudi. Tu bom omenil neki dogodek. – Ravnatelj Tkalec je imel vsak večer po večernih molitvah kratek, jednat in izviren nagovor. Nekoč nam je priporočal v molitev posebno težko in nujno zadevo. Drugi večer se nam je za molitev zahvalil in povedal, za kaj je šlo. Kuhar je sporočil, da za drugi dan nima niti deke masti, niti kapljice olja, blagajna pa prazna. Kaj to pomeni za čez sto ust! Proti 9. uri dopoldne je priropotal na zavodsko dvorišče kmečki voz z veliko polno tunko. Prleški kmet se je oddolžil Mariji Pomočnici, da mu je ohranila obolelo živino in še primaknil »jurja«.

Posebno lepi mejniki zavodskega življenja so bili prazniki. Najprisrčnejši Božič, ko so vsi gospodje duhovniki in kleriki v sveti noči večerjali z nami, velike elektrificirane jaslice, mnogo božičnih pesmi. Potem velika noč s tridnevnimi duhovnimi vajami v popolnem molku (razen eno uro po kosilu), procesija z našo godbo po Veržeju. Na veliki četrtek je ravnatelj umival 12 gojencem noge; meni tretješolcu jih je umil ravnatelj dr. Volčič. Prišli so majniški večeri na dvorišču pred Marijinim kipom. Igre in proslave v leseni dvorani. Vrh pa praznik Marije Pomočnice, sv. maša zunaj, polno ljudi na dvorišču, privilegirani pridigar tedaj naš župnik Franc Štuhec.

Izmed vseh učiteljev – vzgojiteljev (duhovnikov in klerikov tedaj) mi še poleg že omenjenih bolj izstopajo v lepih spominih: Alojzij Škerlj, strokovnjak zgodovine, me je učil v četrtem razredu grščino; Dündek, izvrsten matematik in diskutant; Jurčak, glasbenik; Vogrinčič, ekonom; Kovačič, bivši oficir, tedaj spovednik, originalni pridigar (od njega sem prvič slišal o Emilu Zolaju in opicah).

Moji součenci v istem razredu so bili nazadnje tile: Štefan Čiček, Kralj, Petrič, Alojz Jesenek, Kladnik, Štefan Šeruga, Gorenc Jože (umrl, ko mene že ni bilo več v zavodu) in Žlender. Za nobenega ne vem, kako so se prebili skozi življenje razen Jeseneka, ki je župnik v Limbušu pri Mariboru.

PASTIROVANJE

Odkar je človek (*homo sapiens*) spoznal, kako dobro je kravje mleko in da se ne kaže za vsako kravo poditi čez drn in strn, si je krave udomačil. Ščasoma so nastala pastirska ljudstva – nomadi. Pričela se je organizirana kravja paša. Nomadi so gonili svoje črede od pašnika do pašnika ob dolinah Nila, Jordana, Gangesa, Donave, itd... Pozneje so prišle na vrsto južnoameriške savane, severnoameriške prerije, ruske stepe itd., vse do paše v Prlekiji, kjer so še nekatere vasi pred vojno imele svoje pastirske gmajne (skupne pašnike). V tistih časih je bila paša skoraj izključno domena šolarjev. V sezoni paše so morali pred hojo v šolo najprej napasti krave, in ko so se vrnili iz šole spet: »Hej, na pašo!« Način paše je bil seveda različen in odvisen od števila krav. Ko so se spomladu senena podstrešja izpraznila, je prišla najprej na vrsto paša v sadovnjakih okrog hiše. Krave so bile takrat spočite, rade so bezljale, zato so jih nekateri z vrvoj okrog rogov in ene sprednje noge na kratko privezali. Drugi so sadovnjak ogradili z rantami. Starejše krave so znale rante imenitno »dol metati«.

Najtežja je bila paša na vrhah po ozarrah. Če je šlo samo za eno kravo, jo je bilo še nekako lahko voditi, da ni šavsnila na ogon ali gredo. Kadar pa je moral pastir obvladati na vrhah po pet, šest krav, je pa šlo že za pastirsko večino. Vendar se je zgodilo, da je v tem kravjem labirintu pastir bral knjigo. Za tem velikim klobčičem so se črno svetili mehki kravjeki, slično kot v indijskih mestih, kjer je krava sveta žival, in ima na pločnikih več pravic kot pri nas pešec.

Na splošno je bila paša mladini nezaželená. Pasti so morali tudi predšolski otroci, ki na paši niso prepevali, ampak se jokali in drli: »Kaj že lahko ženem v hlev?«

Če so krave zavohale poslastico na vrtni gredi ali na njivi, so bili otroci težko kos njihovim močnim tekom. Kravja trma ni poznala niti sosedove meje. Potem pa vsi nad pastirja, včasih tudi s šibo in še za večerjo se je moral marsikdaj obrisati pod nosom.

Eno pastirovanje pa je bilo prijetno in veselo: jesensko. Ko so bili širni travniki pokošeni (tudi otava in otavek), in je zrasla mehka trava; ko ni bilo več obadov in ne toliko muh, so se za pastirje začeli zlati časi. Z živino ni bilo dosti dela. Pasla se je prosto brez vsakih privezov in ne več v vročini. Oživele so razne igre pastirjev. Pastirji so hodili drug k drugemu na obiske, nosili iz gozda šibje, kurili velike in majhne ognje, dimili doline, pekli najprej koruzo, potem krompir in kostanje, »bojevali bitke s Turki«. Često so jih šli starši klicat domov že v mraku. (Ognje so pogasili s svojo vodo, če ni bilo druge pri roki).

Kako je s pašo sedaj? Pravega pastirovanja ni več. Delno so pašo nadomestili električni pastirji. Glavni »pastir« je postal silos. Tu in tam še se vidi starčka s stolčkom na eni nogi, ki ga zatika za kravami in vmes bere časopis. Tudi še se reče: – Kaj me gledaš kot krava nova vrata? – Nesmiselno pa bo komu zabrusiti: – Ti, saj nisva krav skup pasla! –

ZAKRKNJEN SLOVENEK

Nisem vedel za čas ne za galaktična osvetja, ne za zvezde orjakinje, ne za sončni venec planetov, ne za planetek Zemljo in ne za njeno ohlajevanje; nisem vedel, da na tej krpici že več kot milijardo let miga življenje, da po njej že hodi *homo sapiens*, da je Kajn že ubil Abela, da Keopsova piramida še stoji, da so Rimljani križali nekega Juda, ker se »je delal Boga« in vstal od mrtvih. Seveda nisem vedel za Ameriko, še manj za Evropo, kjer se je pravkar začela prva svetovna vojna.

Nisem mogel vedeti. Nisem bil. Postem sem nastal: Jaz. Odkod? Zakaj? Je kdo prav takšen že živel? Ne? Sem torej unikat.

Kam? Pristal sem v New Yorku–ZDA, od obeh strani oplojen s slovensko krvjo; v tem osem milijonskem mravljišču. Torej kam? Prekoceanka Rochambeau je zarezala v valove Atlantika in pristala ob obali Evrope. Potem je vlak z menoj zdrdral proti slovenski deželi.

Nič pa še nisem vedel: o Slovenih, Karantaniji, kralju Samu, knezu Koclju, sv. bratih Cirilu in Metodu, umeščanju koroških vojvod, Zedinjeni Sloveniji, Majniški deklaraciji.

Nisem vedel, da so moji davni, davni predniki pred tisoč leti zapisali »Ecce bi detd nas neze / gresil...«, da je Primož Trubar 1550 »VSEM Slouvenzom / Gnado/ Myr proffil«, da je Jurij Dalmatin napisal Biblijo v slovenskem jeziku, da je Valentin Vodnik dramil »Slovenec, tvoja zemlja je zdrava«, da Poet tvoj nov Slovincam venec vije, da sta se Bogomila in Črtomir že poslovila od slapa Savice, da je Martin Krpan vzel Brdavsu glavo, da je Josip Jurčič poslal v svet Desetega brata, Ivan Cankar Hlapca Jerneja, da je Bistra hči planin postala ogromna solza, da je Ciciban že stekel v zeleni dan, in da je njegov oče stopil Čez plan...

Mene pa je vlak vlekel v Deželo pod svobodnim soncem. Iz sence nebotičnikov sem se znašel v senci pod orehom z ročico v materini dlani. Pred menoj je na terciarnem griču Slovenskih goric zrasla bela s slamo krita hišica z mojo babico na pragu. Od tedaj naprej mi je bilo usojeno, da bom v tej hišici odživel skoraj polovico svojega življenja in da se bom še 30 let po materini smrti zatekal pod njen krov.

Postal sem zakrknjen Slovenec... In ostal.

Stanislav Koštric

Vojni utrinek

Praznično so doneli zvonovi v nedeljski dopoldan. Verniki so se počasi zbirali v cerkvi k maši. Utrujeni in vidno zaskrbljeni, odkar je posegla vojna vihra, so iskali tihe tolažbe. Bivanjska stiska se je zarezala v njihovo notranjost, eksistenčni nemir je vel čez obraze. Tudi v otroških očeh ni žarela počitniška razposajenost, ampak je žalostna nerazumljivost padala v globoko praznino.

Tadej se je stiskal k materi in opazoval sleherni njen gib. Ni mogel razumeti, ker so se začele počitnice, pa je tako vse prazno in gluho. Mama je živčna in napeta, oče je jezen in venomer posluša radio ter gleda televizijo. Prve njegove šolske počitnice, pa tako klavrne.

Zagledal je mogočno postavo sivolasega župnika, ki je prihajal k oltarju. Namesto, da bi pričel maševati je zaskrbljeno pogledal po ljudeh in rekel:

»Pravkar so nam sporočili, da bo čez dvajset minut letalski napad. Takoj pojdite domov, saj ste pravzaprav bili pri maši!«

Ljudje so zavzdihnili. Starejše ženske, ki so se spomnile prejšnje vojne, so zajokale. Nastal je preplah, ko so v naglici zapustili cerkev.

Tadej se je skrčil v kot v temnem prostoru. Vsi domači so čepeli v kleti in pričakovali najhujše.

»Zdaj sredi počitnic?« Vse mu je bilo nerazumljivo, nejasno. V njem je vstajal veliki, vprašujoči »zakaj«. Nihče mu ni odgovoril. Počutil se je zapuščenega.

Objel ga je isti občutek kakor takrat, ko je bil v šoli po pouku prvič zaprt. Stresel se je, ko mu je stroga učiteljica velela:

»Ponovi še enkrat!«

Glas mu je obtičal v grlu. Zajeceljal je. Pomešal je vse črke.

»Še boš zaprt, dokler ne boš gladko brez napake vse prebral!« se je razjezila učiteljica in odšla.

Poskušal je brati. Nikakor mu ni šlo. Zaprl je čitanko in se zasanjal v otroško igro sredi peska z bujno domišljijo. Tudi Tamara je bila zraven. Ni ji dovolil, da bi s svojimi umazanimi prsti posegla v grad, ki je nastajal iz peska. Lahko je le gledala. Ko je postavil zadnji obrambni stolp, se je zdrznil. Učiteljica se je vrnila. Narejeno prijazno mu je rekla:

»Beri še enkrat, vse od začetka!«
 Molčal je, kot da je ne sliši.
 »No, začni brati!« ga je skoraj poprosila. Bil je brez besed.
 »Katera črka je to?« se je delno obvladala. Zopet je bil tiho. Nato ji je prekipelo. Prijela ga je za lase in ga z glavo butnila ob šolsko klop.
 »Butec, zgini takoj domov!« ga je nagnala iz učilnice.
 Bil je zunaj. Jug je bučal v zgodnjo pomlad. Sneg se je talil. Veliko majhnih potočkov je načenjalo led. Oče ga je pričakal:
 »Kje si bil tako dolgo? Zakaj si se potepal?«
 »Zaprto sem bil,« je iskreno povedal. Nič ni pomagalo. Oče ga je pošteno zlasal.
 Otresel se je grenke preteklosti in zbledel v osamljenost. Po kosilu sta z očetom kljub neznosni vročini odšla na sprehod k reki. Presenečeno sta z nasipa strmela v kalno vodovje, ki se je razlilo po rečnih rokavih. Pogled na naraslo reko je bil veličasten in hkrati grozen.
 »Čez reko jim ne bo uspelo priti!« je oče opogumil Tadeja, vendar se je sin rajši oziral po bližnjih žitnih poljih. Skoraj zrelo klasje je poplesavalo v lahnem vetru pred prihajajočo žetvijo. Toda nad njo je usodno visel okrvavljeni meč nadute soldateske z juga.

Tatjana Kalamar

Grlica in jaz

Znašla sem se na tleh ljubljanske tržnice. Predala sem se toku množice, ki se je valila med stojnicami. Utopljala sem se v opojnem vonju dragih lilij, orhidej in gerber. Moj pogled je drsel po odejah, stkanih iz raznovrstnih cvetov vrtnic, nageljnov, tulipanov... Tedaj se je pogled ustavil na drobceni sivi kepici. Stiskala se je v kot in v svoji nebogljenosti iskala pot do človeškega srca. Bila je ljubka grlica. Vame je zrlo dvoje čudovito jasnih oči. Ko sem se potapljala v njihovo kristalno globino, se je v meni porajala povest o deklici, ki je nekoč taval v množici ljudi ob Ljubljani. Tudi takrat je bil 8. marec. Te deklice niso premamile žametno rdeče vrtnice. Stopila je k najbolj pozabljeni stojnici in kupila štiri preproste šopke spomladanskega travniškega cvetja. Prvi šopek je namenila mami, drugega babici, tretjega ostareli ženi v domu onemoglih, ki jo je večkrat obiskala. In četrti šopek?

Ob močnem sunku mimoidočega sem se zdramila iz sanjskega pogovora z grlico. Povest o deklici je ostala nedokončana in usoda četrtega šopka zakrita.

Sklonila sem se k mehki kepici življenja ter jo stisnila v dlan. Razločno sem zaznala nemiren utrip njenega srca. Potem sem zaječala, grlica je bila brez levega stopala, izpod perja je molel le kratek štrclj. Odtod je izvirala njena bolečna, njena tiha prošnja, da pobegnevi iz norega vrveža človeštva v varno okrilje zelenečega gaja. Poiskali sva zeleni gaj, tam sem jo položila na blazino mahu v bližino češminovega grma. Zaslutila sem, da se v tem drobnem bitju poraja novo hrepenenje po svobodnem plahutanju pod obokom sinjega neba.

Zdaj sama slonim ob stebru v taborski cerkvi in zrem v plamenček, ki prinaša trudnemu popotniku sporočilo upanja in topline. Misli mi begajo po skrivnostnih labirintih možganskih predelov.

Premišlujem o dvanajstletni albanski deklici Sheidit. Le trikrat sem videla njen izčrpan obrazek, dovolj, da se je zasedel v mojo dušo in mi danes kaže pot naprej. Bil je čas pričakovanja božične skrivnosti. Čas, ko so se otroška srca napolnila s sanjami, ko so božične jelke zažarele v pisanih lučkah in je po stanovanjih prijetno zadisalo po kadilu. Toda mnogo je bilo otrok, ki so tisto noč v daljnih deželah stradali ali celo umirali od lakote, kajti nikogar ni bilo, da bi tudi zanje spekel vsaj hlebec hrustljavega kruha in jim podal skodelico toplega mleka. Pa ne le otroci daljne dežele, tudi otroci po naših bolnišnicah so ostali tisto noč osamljeni z medvedkom v naročju.

Tri leta so minila od takrat, ko se je za vedno poslovila Renata. Odšla je tudi Sheida. Vrnila se je domov na Kosovo, morda ozdravljena ali pa s koreninami neusmiljenih rakavih metastaz.

Razgredo čelo pritisknem na ledeno mrzel kamen mogočnega stebra. Kakor da bi se vzpostavil nekakšen čudežen stik, mi steber spregovori. In glej, pripoveduje mi nadaljevanje pravljice o deklici s štirimi šopki travniškega cvetja:

»Nekoč se je v zavetju mojega hladu ustavila deklica. Ob njenih nogah je počivala pletena košarica z belimi cvetovi teloha. Ko je deklica dvignila svoj ljubki obraz proti oltarju, je njeno pozornost pritegnila stara ženica, ki se ji je počasi bližala s podrsavajočimi koraki. Deklica se je zazrla v starkin obraz, preprežen je bil z globokimi brazdami trpljenja. Kakor preblisk se je prižgala v deklici iskra, da bi četrti šopek podarila tej neznani ženici. Segla je v košarico, pograbila krhka stebelca telohov in jih stisnila v drhtečo starkino dlan. Po starinem licu je polzela solza, biserna kapljica radostnega spomina, da je tudi ona nekoč kot žena in mati darovala življenje.«

Steber je končal svojo pripoved in utočil v kamniti molk. Moje misli potujejo dalje.

Renata, še trije meseci trdega študija me ločijo od počitnic, ko bom natrgala grebenčke in bele tulpike ter jih ponesla v zavetje tvojega grobka. Tam ob kamniti plošči bom zrla v plamen sveče in se spraševala: »Zakaj? Zakaj je moral biti še nerazcveten popok tvoje mladosti žrtev zahrbtni bolezni?« Zdaj spiš svoj večni sen tam med domačimi bregovi, kjer ti bori šepečejo uspavanke in zvezde sipljejo kristalen sij miru. Veš, Renata, jaz se še vedno vračam tja, kjer se po nevihti mavrični lok razgrne preko neba in kjer zlate preproge žitnega klasja vzvalovijo v harmoniji s sunki vetra. Da, še trije meseci me ločijo od trenutka, ko bom kakor ptica razprla peruti in poletela tja, kjer se v kapljicah jutranje rose vedno znova rojeva povest o dobrih ljudeh. Prijazna vasica pod Srebrnim bregom, kjer se prepletajo niti tolikih življenjskih usod, ti napolnjuješ srca svojih varovancev s srečo in nesrečo, hrepenejem in upanjem, s skrivnostnim pričakovanjem in otožnim poslavljanjem. V tvojem okrilju živi dobrotu in ljubezen obeh starih mam in starega očeta. Slutim, da bodo njihove izpovedi in krvaveče rane za vekomaj ostale del mene, neizbrisen pečat moje duše.

Zapuščam prijeten mrak svetišča. Zunaj se je medtem dan razgrnil v vsej svoji bogati svetlobi. Zdrznem se, drobna siva kepica leti skozi bele oblake v neskončnost neba. Morda bi v svet brez meja radi pobegnili obe, grlica in jaz.

Lojze Kozar ml.

Legenda o tišinski Mariji

Iz noči, že nekoliko hladne, se je prebudilo jutro, prijazno, sončno jutro. V kapljicah rose na travi, na vratiču, na visokih lučnikih se je smejal ves svet. Smejale so se ljudem, romarjem, ki so z vseh strani hoteli k svoji Materi, Mariji Vnebovzeti na Tišino. Bil je njen praznik, praznik Marije Vnebovzete, ki je vsako leto privabila ne le domače vernike, ampak tudi romarje iz drugih krajev. Tudi to jutro so prihajali iz Sobote in iz okoliških vasi, prihajali so z obrobja Goričkega, prihajali iz Radgone in od drugod. Zvon jih je pozdravljal in jih usmerjal v cerkev, majhno sicer, a lepo urejeno. Ves dopoldan je bila cerkev nabito polna. Ker za vse ni bilo prostora, so nekateri po opravljeni pobožnosti odhajali iz cerkve, da bi naredili prostor tistim, ki so prišli za njimi.

Vsak je želel ne le stopiti v cerkev, ampak priti čim bliže k oltarju. Kajti tam, na oltarju, ki je bil ves v cvetju, je stala njihova nebeška Mati, Marija Vnebovzeta. Ogrnjena je bila v prelep, z zlatimi nitmi prešit plašč in še okrašen z dragocenimi kamni, ki so se bleščali v vseh mogočih barvah. Na glavi ji je žarela krona iz dvanajstih zlatih zvezd, ki so se bleščale, da je ljudem jemalo pogled. Okrog Marije

so stali angeli z zlatimi krili in ji noč in dan peli slavo. Marija je iz te nebeške slave mirno in toplo gledala romarje, kakor gleda dobra mati svoje otroke. Pogledala je vsakega romarja, tega s prijaznim nasmehom, ker se ji je prišel zahvalit za uslišano prošnjo, onega ostro, karajoče, ker se doma ni pobotal z ženo in sosedi. A vsak je odhajal izpred Marije notranje pomirjen, pripravljen izpolniti vsako njeno željo.

Blaženi den ino vora,
vu katerom Mati Božja,
na nebesa zanesena,
od angelov korunjena.

Tako so peli romarji in gledali Marijo, ki je bila vzeta v nebesa, med angelske zборе, obdarovana z božjo slavo, pa vendar je ostala med njimi, v njihovi majhni, skromni, s slamo kriti vaški cerkvi. Kako ne bi ostala med njimi, saj je njihova Mati! To so čutili, ne le sedaj, ko so klečali pred njo, ampak tudi doma, v svojih veselih in še bolj v žalostnih trenutkih. Ali naj mati zapusti svoje revne, preizkušane otroke? Naj jih zavrže sedaj, ko jim grozi besna sila z juga? Ali naj pozabi nje, ki jo iz srca spoštujejo in častijo? Saj je tudi ona trpela, predvsem pod križem, na katerem je umiral njen Sin. In njeno trpljenje ni bilo zaman, ni se izgubilo v prazno.

Ve zdai vidi novo Sunce,
novo Svetlost, novo Diko,
na nebesi izvišena,
od Angelov pozdravljena.

Romarji so peli s takim žarom, s tako ljubeznijo v srcu, da se je Mariji zalesketala solza v očeh. Bila je ganjena v dno srca. Vsa srečna je bila, da jo je pred stoletji, v davnih časih, pot zanesla na prelepo ravnino ob Muri, da se je ustavila ravno tukaj na Tišini. Njeno materinsko srce je čutilo ljubezen in hvaležnost ljudi, ki so jo vsako leto obiskali in jo prisrčno častili.

Radüjo se vsi angjeli,
verni lüdje vsi po sveti,
Mater Božjo poštujoči
i na veke njo hvaleči.

Marija je dvignila roko, da se je zganil in zalesketal njen zlati plašč, da so se zableščali dragi kamni. Božja Mati je blagoslovila romarje, ki so klečali pred njo in po njih je blagoslovila tudi vse njihove domače, sosede, sorodnike. Ljudem so se smejala njihova srca. Kaj je lepšega kakor preživeti dan pri Mariji, nebeški Materi! Kaj je lepšega kakor imeti v srcu njen blagoslov!

Popoldan se je nagibal k večeru in romarji so začeli odhajati proti svojim domovom. Nekateri ob Muri navzgor, po senčnih poteh obmurskega gozda proti Radgoni, nekateri so krenili proti vedno zelenim bregovom Goričkega, nekateri so usmerili svoj korak v osrčje prekmurske ravnine. Srečo in Marijin blagoslov so nosili s seboj, zato je bila pot lahka in vesela.

V trenutku, ko je zadnji delček temnordečega sonca utonil v zelenju vrb in jelš ob Muri, se je iz Mešnic, zaselka blizu cerkve, zaslišal strahovit krik. Ljudje, kolikor jih je še bilo pri cerkvi, so se v trenutku razbežali. Izmed hiš v Mešnicah je pridrvelo kakšnih dvajset turških jezdecev. Na trati med župniščem in cerkvijo so poskakali s konjev in se zapodili nekateri v župnišče, nekateri v cerkev.

Nebeška Mati je bila sama v cerkvi, le angeli so plahutali okrog nje in na stopnicah pred oltarjem sta klečala dva otroka, zvonarjeva sinček in hčerkica. Oče je odšel v zvonik, da bi še zadnjič ta večer pozdravil Marijo Vnebovzeto, otroka pa sta prišla Mariji voščiti lahko noč.

Meč bolečine je desegal Marijino srce, ko je zagledala turške vojake, z golimi sabljami v rokah. Prvič je videla te divje vojake, ki jim je iz oči sijalo zlo. Slišala je svoje ljudi, ki so jih vse bolj pogosto izrekli prošnje, naj jih obvaruje zla, ki so ga turški vojaki povzročili že v marsikateri vasi, vendar daleč od njih. A zdaj so bili Turki tukaj, v njenem svetišču. Kakor da jih je oslepila svetloba, ki se je odbijala od njenega zlatega plašča in dvanajestih zlatih zvezd, so na pragu obstali kot vkopani,

v naslednjem trenutku pa so zarjuli in se pognali proti oltarju. Zvonarjeva otroka sta se prestrašeno stisnila drug k drugemu. Vojaki, zaslepljeni od zlata, otroka niti opazili niso. Porivali so jo po stopnicah in dalje po cerkvi.

Tedaj sta se zvonarjeva otroka, polna groze, pognala med vojake, jih vlekla za obleko, suvala in vplila:

»Pustite nam Marijo! Pustite nam našo Mater!«

Presenečeni vojaki so se zazrli v otročaja in v obeh se jim je prižgal nevarni ogenj. Eden vojak se je sklonil k fantku, ga pobožal po glavi in ga nato dvignil v naročje. Fantek je prestrašeno gledal zagoreli obraz, ki se je skušal nasmehnuti. A že v naslednjem hipu se je ta obraz grdo spačil, vojakove roke so zamahnile in fantek je poletel visoko v zrak. Ni treščil na kamniti tlak, saj ga je drugi vojak v zraku prestregel s sabljo. Skoraj istočasno je tudi deklica poletela v zrak in pristala na sablji. Kri je pordečila tla v cerkvi in drobni telesci sta se kmalu povsem umirili.

Božja Mati si je z roko zakrila oči in solze so ji hile po zlati obleki. Vojaki so jo dvignili na konja in z njo oddrveli. Slišala je še obupne krike zvonarja, ki je prihitel iz zvonika v cerkev. Skozi solze je videla ognjene zublje, ki so požirali slamnato streho na cerkvi in župnišču. Nato jo je zajela tema in potopila se je v globoko tišino.

Pastir Števek iz Gradišča je to strašno noč prebil v gozdu ob Muri. Dobro je poznal vsako ped gozda, vsako drevo in vsak mrtvi rokav. Zvečer se je zatekel na tako skrit in varen kraj, da ga vsi Turki skupaj ne bi našli. Zjutraj, ko je sonce že pilo roso s kopriv, v rdečih cvetov nedotik in z rumenih sončec nad njegovo glavo, se je odpravil proti vasi. Hodil je počasi in oprezno. Kdo ve, če ta turška zver še kje ne preži!

Obstal je na robu gozda, oprezoval na vse strani in prisluškoval. Nič. Vse mirno, vse tiho. Tedaj pa je poskočil, kakor če bi ga kdo do kosti zbodel z iglo. V hipu je bil za debelo vrbo, skrit med visokimi koprivami. Izza grmovja ob robu njive se je namreč zaslíšal neki glas, kakor stok umirajočega človeka. Pastir je čakal kaj bo. Ničesar ni videl, le stok se je od časa do časa ponovil. Končno se je ojunčil.

»Stopim pogledat. Če je tisti človek zdrav, me ne bi čakal, če je bolan ali ranjen, mi ne more ničesar storiti.«

Pokrižal se je in vzkliknil: »Sveta Mati božja naj me varuje!«

Počasi se je bližal grmu, izza katerega se je slišalo stokanje. Bil je ves napet in razburjen.

»Poslušaj me,« ga je zaustavil slaboten glas izza grma. »Pojdi na Tišino. Povej ljudem, naj v voz vprežejo dva vola in pridejo pome.«

»In kdo si ti?« je dahnil pastir.

V odgovor so se veje nekoliko razmaknile in pastir je zagledal samo Mater božjo, njihovo Marijo Vnebovzeto. A bila je brez zlatega plašča, brez krone iz zlatih zvezd, odeta le v preprosto laneno obleko. Pastir je padel na kolena in zajeceljal: »O, Marija!«

Nato se je naglo dvignil in zdirjal proti vasi.

Čez kakšno uro se je vrnil in z njim množica ljudi, tišinskih vernikov. V voz, ki so ga v naglici okrasili z rožami, sta bila vprežena dva bela vola. Nebeška Mati je stopila na voz in vola sta potegnili. Ljudje, stari in mladi, so si brisali solze. Solze žalosti, ker je njihovo Mater zadelo tako ponižanje. Solze veselja, ker so jo spet videli. Vola sta počasi stopala skozi Gradišče, ljudje pa so peli:

Oh Maria, cveit rumeni
z dikom Božom zagrajeni.

Oh Maria okinčevna
i zvezdami koronjena.

Oh Maria, leipi klinčec
i najlepši dragi venčec.

Oh Maria okinčevna
i zvezdami koronjena.

Čeprav brez zlatega plašča, brez zlatih zvezd na glavi, je Marija vendar bila njihova Mati. Kaj zlati plašč, kaj zvezde! Samo da je ona tukaj! Ljudje, ki so se med potjo pridruževali tej procesiji, so se pridruževali tudi petju Mariji v čast.

Oh Maria, Meisec leipi,
brez tebe so ljudje sleipi.
Oh Maria okinčevna
i zvezdami koronjena.

Oh Maria tōren jaki,
tebe lūbi človik vsaki.
Oh Maria okinčevna
i zvezdami koronjena.

Vse več ljudi je pelo Mariji v čast, ko so se skozi Tropovce bližali tišinski cerkvi. Toda kakšni cerkvi! Streha je popolnoma zgorela, le ožgani zidovi so nemo strmeli v nebo. Ljudem je žalost znova napolnila srce. Da, Marija je tukaj, toda kje bo živela? Njen dom je uničen.

A že so bili polni vneme in gorečnosti. Vse bomo popravili. Počistili bomo cerkev. Naredili nov oltar, novo streho. Vse bo še lepše, še bolj primerno za nebeško Mater. Za Marijo bomo vse storili.

Božja Mati je sedela na vozu, poslušala petje svojega ljudstva, gledala uničeno svetišče in solze so ji tekle po licu. Vola pa sta stopala po cesti, počasi, mirno, kakor da je pred njima še dolga pot.

Od ceste so vodile do cerkve tri poti. Prva je vodila k zakristiji, druga k stranskim vratom, tretja h glavnemu vhodu. Pastir Števek, ki je vola vodil, ju je hotel usmeriti po najkrajši poti, proti zakristiji. Toda vola se zanj nista zmenila in sta mirno stopala dalje.

»Ta pot gotovo ni primerna za nebeško Mater. Čemu bi se vračala skozi tesno zakristijo,« je mislil pastir.

Vola sta prišla do druge poti, ki je vodila do stranskih vrat. In spet je bil zaman pastirjev napor. Vola nista hotela zaviti proti cerkvi.

»Seveda, Marija se mora vrniti v cerkev skozi glavni vhod.« Toda v veliko grozo pastirja in vseh ljudi, vola nista hotela niti po tretji poti proti cerkvi, ampak sta se usmerila kar naprej po cesti, mimo cerkve. Pastir je hotel vola na vsak način preusmeriti in zdaj so mu priskočili na pomoč že nekateri moški. Medtem je ljudstvo s solzami v očeh pelo:

Draga Mati i kralica
ne zkrati nam tvojga lica.
Oh Maria okinčevna
i zvezdami koronjena.

Tedaj je pastir zaklical: »Predraga Mati! Nas res misliš zapustiti? Le kako bomo živeli brez tebe, brez tvojega blagoslova, brez tvoje milosti?«

Tedaj je Marija dvignila roko in vola sta obstala. Vse ljudstvo je padlo na kolena in prosilo:

»Marija, ostani pri nas!«

»Dragi ljudje!« je ganjeno spregovorila Božja Mati. »Prav rada bi ostala med vami, a ne morem. Po vsem tem, kar sem včeraj doživela, ko sem videla strašno smrt dveh nedolžnih otrok, ko so me brezsrčni turški vojaki pahnili z oltarja, požgali cerkev, mi vzeli plašč in krono iz dvanajstih zlatih zvezd, ne morem več ostati med vami kot Vnebovzeta. Moram oditi drugam. Toda kmalu se bom vrnila. Ne več v nebeškem sijaju, ampak kot preprost, nedolžen otrok. Vrnila se bom, da izmijem kri zvonarjevih otrok s cerkvenega tlaka. To lahko storim le kot otrok. Doslej ste me častili kot Vnebovzeto, odslej boste prihajali k meni kot k nebogljjenemu otroku, slavili boste moje rojstvo. In jaz bom, čeprav otrok, slišala vaše molitve in izpolnjevala vaše prošnje. Ob meni, preprostem, nebogljjenemu otroku, se bo vaša vera še bolj utrdila.«

Marija je še zadnjič dvignila roke in blagoslovila svoje drago slovensko ljudstvo. Preden sta vola potegnili, so ljudje še zapeli, z živo vero in neskončnim hrepenenjem.

Bojdi naša pomočnica,
pri Bougi zagovornica.
Oh Maria okinčevna

i zvezdami koronjena.

Marija je spet sedla in vola sta nadaljevala pot s počasnim, mirnim korakom. Šla sta skozi Petanjce, skozi Radgono in še naprej. Nista bila ne lačna, ne žejna, ne utrujena. Hodila sta skozi avstrijske kraje, podnevi in ponoči. Ustavila ste se šele tretji dan, ko je bilo mesto Gradec že za njima, v Lankovicah blizu Köflacha. Tam je Marija vstala in rekla:

»Tukaj hočem živeti odslej. Na tem kraju bom poslušala molitve vernikov in jim delila milosti.«

Na Tišini pa so ljudje pohiteli z obnovo cerkve. Vsi so poprijeli, mladi, stari, moški, ženske, domači in iz okoliških vasi. Čez dobre tri tedne, osmega septembra, je bila cerkev povsem obnovljena. Dišalo je po beležu, po svežem lesu, po cvetju z vrtov. Ljudje so do zadnjega kotička napolnili obnovljeno cerkev, veseli, potolaženi, saj se je ta dan Marija vrnila. Ni prišla v zlatem plašču, na glavi se ni bleščalo dvanajst zlatih zvezd. Bila je preprosta, kakor otrok. A bila je domača, ljubezniva, bila je njihova nebeška Mati. Mir je počival v njenih očeh in ta mir je delila vsem, ki so pokleknili pred njo.

Lojze Kozar ml.

Vračanje

Spet sem prišel k tebi, kajti spet se je nekaj zganilo v mojem srcu, da sem moral na pot, na tisto pot, ki vodi med vasmí in gozdovi, dol in gor, nebu in soncu nasproti, vse do tja, kjer se srebrí breg, srebrí v zelenju trav, srebrnkasto nadahnjenih, srebrí v žitu, v bilkah in slami, v resah in v zrnju, srebrí se v slivah, odetih v tanko srebrnosivo ogrinjalo, srebrí se v iglicah vedno zelenih borov, srebrí se v kristalih ivja in v belini spečih snežink, srebrí se v laseh ljudi, ki jih svet ni zvalil lažni sreči v naročje.

Sam ne vem, zakaj mi silijo solze v oči, da poplesujejo kamnita vrata tvojega doma, dragi dedek, da so se bori za tvojim domom prav tako zganili v neki čudni ples. Moje oči le nejasno vidijo zelen pušpan pred tvojimi vrati, pa križe in drevesa, oblake in vse kar je pod njimi. Ti vse to vidiš bolje od mene, čeprav ti zemlja že pol stoletja zakriva oči.

To je najino srečanje. Stojiva si nasproti in se gledava. Ti gledaš moj obraz, ki ga še oblikuje življenje. Tudi jaz gledam tvoj obraz, a le na fotografijah, na tistih starih iz tridesetih let in na portretu, ki ga je naslikala roka tvojega sina. Zmeraj, ko grem mimo tvojega portreta na steni, naslikanega z vodenimi barvami, mi duša postane težka. Poteze obraza, predvsem pa oči, govorijo o človeku, ki je poznal življenje, kajti poznal je trpljenje. Slika pove dovolj, ni treba besed.

Tudi zdaj se le gledava. Kaj naj bi ti sploh povedal? Besede so nekam izpuhte, misel je zamrla. Saj, nikoli se nisva pogovarjala, nikoli skupaj smejala, nikoli nama ni skupna bridkost legla v srce. Temu je kriva meter debela plast zemlje, ki naju ločuje. Morda sem zato nekoliko v zadregi. Kako naj te kličem? Če bi nama bilo dano živeti v istem času, ti ne bi rekel dedek, niti ne stari ata, gotovo bi povedal dějdi. To bi povedal tako toplo, mehko, da bi že beseda sama pobožala tvojo roko in priklicala nasmeh na tvoj obraz.

Pravzaprav bi te moral vikati, seveda, če bi bil otrok na tvojih kolenih in bi rekel s prosečimi očmi: »Dejdi, povejte tisto, kako so zvon potopili v ribnik v Brovščici.« In bi ti pripovedoval o Turkih z dolgimi brki in mrkih pogledov. In jaz bi jih videl, kako v divjem diru jezdi po Dožini, kako se v soncu bleščijo krive sablje. In trepetal bi od strahu, ko bi drveli proti naši hiši, sicer skriti med drevjem, a vendar izpostavljeni na milost in nemilost tujim vojakom, ki jih je pot zanesla ravno v našo

vas, da bi ropali in morili. Videl bi tudi pogumne može, ki so sneli zvon z lesenih brun, ga odnesli do ribnika v Brovščici in ga izročili vodi, da ga skrije in obvaruje. Veselil bi se s temi možmi, da so Turki ostali praznih rok, obenem bi se pa žalostil z vaščani, ker se je zvon pogreznil pregloboko v blato, da ga kasneje niso več mogli izvleči.

Toda nisem sedel na kolenih, nisem poslušal te zgodbe. In vendar sva si blizu, vedno bliže.

Zato skušam začutiti, kaj ti je pelo v srcu, ko te je v tistem daljnem letu 1878 v cerkvi na Gorenjem Seniku župnik Peter Kodela, bedenički rojak, obilil s krstno vodo. Kaj ti je pelo v srcu, ko si bos tekal po travi, se igral s Števekom, z Janezom, z Julijo in Mejco, svojima bratoma in sestrama, ko si rastel ob očetu Jožefu in materi Elizabeti. Kaj ti je pelo v srcu, ko si se s Črpnjakno Marijo vračal iz župniške cerkve na Gorenjem Seniku, kjer vaju je Ižakovščar po rodu, Ivan Perša, kasnejši sebeščanski župnik, združil »dokler vaju smrt ne loči«. Kaj ti je pelo v srcu, ko si z dvema otrokoma ob sebi stopal za možmi, ki so tvojo ljubljeno Marijo že po enajstih letih zakona nesli na zahodno pobočje Srebrnega brega, kjer jo je čakal sveže izkopan grob in kjer je že počival tvoj prvi sin Jožek. Kaj ti je pelo v srcu, ko si moral obleči madžarsko huzarsko uniformo, okusiti strahote prve svetovne vojne in končno pešačiti preko Črne gore in Bosne do hiše s slamnato streho in bleščeče belimi stenami. Kaj ti je pelo v srcu, ko so med Martinje in Gorenji Senik prišli vojaki in te več niso pustili ne k maši, ne v mlin, ne k zdravniku, ne k Hanžekovim, od koder je brat imel ženo. Kaj ti je pelo v srcu, ko si stopal ob mlajšem sinu, sredi množice srečnih ljudi, ob igranju godbe, proti borečki sveti Ani, kjer si prvič prejel obhajilo iz rok sina duhovnika. Kaj ti je pelo v srcu, ko je starejši sin odhajal na sezonska dela v Francijo, ko je med bratovo novo mašo nosil vojaško uniformo nekeje v makedonski Strumici. Kaj ti je pelo v srcu, ko se je oglasila bolezen in ti vedno bolj stiskala grlo, da je življenje naglo odtekalo. In končno: Kaj ti je pelo v srcu na tisto cvetno nedeljo leta 1940, ko so te izčrpanega, razjednega od raka, položili k tvoji Mariji. Kaj ti je pelo v srcu, ko si še gledal pet duhovnikov in množico ljudi ob svojem grobu, tistih ljudi, ki so poznali tvojo dušo, tistih ljudi, ki si jim na domove prinašal dušno hrano, besede, zapisane v Novinah, v Marijinem listu, v Kalendarju Srca Jezušovoga. Kaj ti je pelo v srcu, ko si že gledal novo nebo in novo zemljo, ko nisi več veroval, ampak videl in znal.

Samo slutim, kaj vse je pelo v tvojem srcu v tistih kratkih dvainšestdesetih letih življenja. Vem pa, da sedaj tvoje srce poje le eno pesem: pesem sreče, pesem blaženosti. Vse je minilo, prešlo, ti pa po božji dobroti živiš in se iz večnosti sklanjaš k meni. Da, dragi dedek, vedno bliže sva si. Ne le tam v senci borov, ampak povsod. Kajti moje življenje izvira iz tvojega. Moja vera raste iz tvoje. Moje besede poganjajo na tvoji njivi. Moja pesem je odmev tvoje pesmi. Saj so še drugi na tisti novi obali, ki zame prižigajo luč na svetilniku, a ti zavzemaš posebno mesto. Zato vedno znova prihajam k tebi in tam pod bori, ob tvojem grobu, dragi dedek, prebiram besede, vklesane v kamen in »verujem, da naš Odrešenik živi in nas bo večno združil.«

Ker to verujem, se solza suši, je korak lažji, srce mirno. In spet bom šel na svojo pot, spet bom veroval in delal, dokler srce spet ne dobi ukaza in bom moral tja, kjer se srebri breg, kjer me čakaš ti, dragi dedek. Tako bom odhajal in se vračal, dokler On, ki daje peti tvojemu in mojemu srcu, ne poreče: »Dovolj je poti. Vrni se Domov. Za zmeraj.«

Psalm 7

kakor ga je v dneh vojne molil slovenski rodoljub

Gospod, moj Bog, k tebi se zatekam,
reši me vseh, ki so s tanki in letali
navalili na mojo domovino.
Naj mi brezumni generali ne uničijo
moje slovenske duše.

Gospod, moj Bog, če sem to storil:
če sem hujskal zoper druge narode,
če sem jim kratil njihove pravice,
če nisem pol stoletja garal za to skupnost,
če nisem bil pripravljen na pogovor,
naj me sovražnik z juga premaga,
naj z zemljo prekrije moje življenje,
naj v prah potepta moja čast.

Vstani, Gospod, vzdigni se
zoper besnost generalov in njihovih pomagačev.
Zbor evropskih narodov naj izreče pravično sodbo –
ti si sodnik ljudstev!

Ne zahtevam prednosti, privilegijev,
zahtevam le pravico, tisto pravico,
ki si jo določil vsakemu narodu.

Konča naj se hudobija krivičnih samodržcev.
Okrepi pravične, demokratične voditelje.
Ti, o Bog, si pravičen sodnik,
ti vidiš vsakemu v srce.
Opominjaš in svariš tiste,
ki vztrajajo v hudobiji,
rešuješ pa nje,
ki v srcu dobro mislijo.

Naj generali pošiljajo tanke,
naj grozijo z letali,
naj uničujejo polja in hiše,
letališča in cerkvene zvonike,
le sebi pripravljajo smrtno strele.
Pripravljajo nesrečo slovenskemu ljudstvu
in vsem vojakom, ki jih pehajo v smrt.

Z nasiljem in lažjo kopljejo jamo pogubljenja –
a sami bodo padli vanjo,
njihovo hudodelstvo se zvrne na njihovo glavo
in pokoplje jih lastno nasilje.

Jaz pa bom v svobodni domovini hvalil Gospoda,
slavil njegovo pravičnost
in opeval ime Najvišjega.

S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje

Velka rabuka za male falinge

Draga mi sestra v zavítji klosterskoga méra! Zafalin ti na tvojén pismi, punon velke skrbij odgojíteoske pa sestrské lúbezni. Nej san ti včasi odpisala, čiglij so me prsti jako srbéli, ráj san počakala, ka se vsevkúp malo rashladij.

Kak vidin, je Jožekovo pisanje velko rabuko zdignolo v tvojén občútlivon srci. S tvojega klosterskoga žitka gledóč te rázmin, eli moreš rázmíti túdi ti, ka je svejt nej klošter, zato se nemre vse premerjavati s klosterskim vatlon. Kama pa pridemo, či takše male falinge za velke ničamúrne grehe razglasímo. Kak si denok moreš misliti, ka se dičák san rad zméjšao pri oltari? Ne vorješ, ka se lejko takšemi malomi miništranti rejsan jezik smetě, cilou pa, či je tihinski eli dijáčki (popi pravijo latinski). No, múva s Števanon sva roditela, pa bole znava prešecati, zato ga zavólo toga méjšanja nouva idóu mela.

Tista obkúnba, štera te grzé, je rejsan malo vékši grej, eli seadno nej tak gromozánski, kak si ga ti namálala. Záto san se nej rávnala po tvojén tanači pa san óči nikaj nej vóovádila. San opítala búntaša pa mi povédao, ka ga ži on san zadosta v škrepcé zéo pa počúio, sakše vékše kaštiganje bi gaj praj samo nadigávalo v srd. Oča naš dicé ne krišpa, gda ga pa šteri preveč svádi, te ne pozna mere pa ga vóžréda namlati. Pripoznan, ka je kriva nájna nesréčna pintešija, dičáka nemreva sigdar spraviti krej od tej lármastij pivcov, jes ga pa túdi nemren za janko prvézati. Takše božnije knap túdi ódeleč čúje. Ve ednók hénjava s ten točenjon vina, gda de zrnje boušo cejno melo pa mára, meni ži zaj jako ober odi.

Najbole me sméknolo tvoje očítanje, ka san svojemi sinóvi nej zadosta mati. Ka se zavólo toga k tebi obráča pa raskrivle svoje dičinje srcé. Znaš Ana, či ti naš Jožek zavúpa takše svoje dúšne naténkosti, bi se s ten léjko samo štímala, nej pa očítala. Záto san tvojo »cedlo za Joužeka« prečtēja pa v péč ličijla. Či bi njemi dala čteti, ti gvušno ne bi več pisao. Kelkokrat mi pravi, pišimo tetici kak največ, oni so notrizaprejtí pa niti skoz okno nésimjo gledati, zato njin v pismaj pošiknimo notri malo svejta. Nej je to dobro čimenje? On ti samo dobro vóšči, nej ka bi te dražo; sigdár si za tébe gučij pa se stára, kak bi te ži rad ednok vido. Ve bi lejko zdaj prišla domou pa šla v novi klošter váraški, šteroga so zdaj dokončáli i vnoge núne notrizeli, ka do deco fčilé pa pazile. Túdi vsefelé méštrije do fčilé starejše dèkle, se lejko prinjij vónavčijo za kúharce pa švelje. Bi túdi bouše bilou za tébe vó z várašá iti, ka se lekaj li nova bojna redí, štera de praj húša od prve, v to fórmu, ka do sešeron bumbe metali, cilou pa po várašáj. Zgučíta si z Běrcovov, naj vaj preméstijo eli pisitjo domou. Túdi tvojiva stariša ta ráj, či prideš domou. Naša cěrkev váraška je zaj vóspucana i obnóvljena, drúgo leto lekaj dájo nove vórgule delati, naš vučeni škónik ži zdaj fčij pevski zbor nove novérne pesmi spejvati, jako fajne pa san rada, ka naša Anka túdi odi na okóruš spejvat (óča ži óbečo, ka njoj pečiklin kúpi). Lékaj do poleg cěrkvi delali adno velko zidino, za igre i drúge potreboče. To de praj kulturní dom, kak se praj za váraš šika.

Drgoč dèle.

Gda se dúša s tejla vótrga eli zazávánje světca
Elijaša

Prvo pismo san ti šče nej dokončala pa ti ži škráblen drúgo. Nej samo zatou, ka si Jožeki tak naročijla, liki ka ti poven, kakšo nevólo san mejla z dedekon. Malo je

falilo, ka so nej dušo vopustili. Ato, gda so naši lagve odpelali gorican, njin je tak idou prišlo, ka so samo hrlili pa sapo lovili. Trbelo bi zriktati spovid pa slednje mazanje, eli ka či sta obadva, kaplan pa dikan pa nikan odišla. Skočila san po sósode, prišli sta mamca Benedikova pa Strinina Bára, poiskala san Knigo molitveno i smo se hápile moliti. Vse smo spremolile, ka smo najšle za betežnika: preporáchanje k petin Jezuzovin ranan, sedmére žalosti blažene divice Marije, molitve k raspetomi Jezuzi, slednje zdihávanje vmerajóčega človeka. Vmes san njin móčila vroče čelo. Dedek eden čas poslušajo dugo molbo, malo s občami migajo, te pa samo ednók breknejo, ka dójde. Mé hénjamo, nej smo si znale kaj, te pa velijo, naj poiščen molitvi za ozdravljenje. Iščen iščen pa ne najden, te mi velijo vkúpnavlejtí vse molitvene knige s štíbleca, pa li ne najden. Dedek pa li zandirajo, san se bojála, ka do hápili kunóti. Te se Bára okorájžila, rekši juj oča, ne vidite, ka mújrate, víšte ka van v prsaj škripale! Ve van pa dobro vóšćimo pa molimo za vašo srečno zadnjo vóro. –

To pa dedeka očivésno šče bole svádilo, hápili so mahati z rokámi, kak da bi nas gonili vó, tak ka san sousidi rejsan odslovijla. Ostali sva samej z mámcov nej vedóč, ka si naj siróti začnevi. Dedek so ži kumaj gúčali, nazádnje so mi zastónjali, naj se sósidov dičák zbrčne s piciklinon v Dubróvnik pa dókтора. Včasí bógan pa njemi velin, naj pojddó skoči na faróf, či ži šteri od dúhovnikov prišeo domou, či pa nej pa k zvonári, naj dá glás šteromi gospódi s sósidne fare. Dičák se rejsan včasí odpelao, samo svi se z mámcov bojáli, či ge prlé merjéjo. Od velkoga mantránja so dedek nazádnje malo zadréjmali. Gda so se prebúdili, so mi načmignoli. naj si séden k štampetí. Primejo me za rokou i poglédnejo tak nemilo pa proseče, ka me vse nikaj gnenó. Te stisnejo vó s sebe par raztrganij rejči.

– Čuješ, nama lejko odpistiš, ka sva te s starov idou mela zavólo zádnejga diteta? Ve mi žao, vóri. –

Strsnola san se, gda san vídila, kak se njin skuza potóčila po brásklavon líci, šče bole pa, gda san varála, ka so se hápili meni spovidávati. Najprle san štela sagurno protistánóti, ka bi se denók spovidávali meni ženski, te mi pa preblisnola glavóu miseo, ka njin nahan po vóuli, bár si sirmák v to fórho pobidíjo vejst pa obžaljajo grehe. Či bi na priliko prle mogli mréjti kak bi prišeo dúhovnik, te njin znán smileni Bog túdi to požalúvanje gorizéme. Zató san mučala i poslušala. Malo so henjáli, te so pa do sape prišli:

– Túdi Števan naj odpistij, či tak ka prle vésnen. –

– Ve ga to ne kóle télko – njin ségnen v rejč – kak vaše nórcadélanje ž njegove pobožnosti. – Sirmák so tak hrlili, ka so me nej zarázmili, san mogla povedati bole naglás.

– Znan, túdi to pažalújen, čiravno je búo bole špajs. –

Preci časa so núcali, ka so pa do sape prišli:

– Samo dičáka naj ne sili v pobožnijo, ovak nóde pop ž njega. –

Klumala san pa obečala, ka mužévi poven.

– Na prótlíke san ga z bičón preveč namegótáo, Joužeka, gda je po trávi klince bráo. Mi dáš odvezo? –

Polúknoli so me zbóčki, kak da bi šče na zadnjo vóro najšli priliko, ka se pošengaríjo. Pobožala san jij po pišlivoj glavi i zadóvolna sprevidila, ka njin odléglo; na obrazi se njin razlejšao níksi blaženi mér. Fala Bogi góspodnomi, san si odejnola, te pa pruži níkak móčno v prekúti i v ižo bole spádnejo kak stopijo váraški Vrtelek. Kršćán bóži, san skoro na glas zdejnola, zdaj mi vse porebérijo!

Rejsan, kak san se zbójála, Vrtelek zárvna zbantújejo dedekov dúšni mér. Zaprva sta se pikala tak naráji, dedek so obšálili zvonara, či je prneso seof glažek s slédnjim mazanjon, Vrtelek so se pa vógučali, ka pri najbóušoj vóuli nimajo té pravice, dokeč sta se nej zapléla okóli spóvidi. Zvonar so jij idou meli, zakój so nej pózvali kakšega zvúnskoga popa, či váraški ne štímajo. Meli so praj zadosta časa od zádnyjmao, gda so jij pohodili. Ogen se ži bliskao v dedekovij očáj, eli ka ne bi jes mogla biti svédok kakšega kréjganja, so mi porinoli plúvalnik v roke, naj ga reko nesén v štalo pa novo sečko dénen notri. Jes pa ne bi rada zamidíla novoga spovidávánja, friško

stopin samo v štiblec, prasnen rečke prejk na Balažovo, namesto sečko pa zmeneen notri tri prgište stare slame s strožaka. Vmes san pa vlejkla na vüha, kak Vrtelek perejo dedeki od nevalánoga svejta skvarjeno dušico. Kak san se najbole bojala, so hapili vlejšti za vouže tejtoga najvèkšega greha, gda so dedek pri pobèranji dohòdka podpřli Vrèaka, ki je plivanoši bodikaj zgúčao. Eli dedek so se poleg svoje slaboče batřivno odrèzali:

– To... to ti je njüv grej, nej moj. Njüva griva paròvnost!

– Samo jes se bojín, – so hapili plèsti Vrtelek, – ka sta zavòlo tè svaje vòro zgùbili eli zdvojili v njo. Bogznà či šče spłój kaj vòrjete pa se brigate za štiri poslednje rečij, na štere more betežník človík najvèkšo pazko meti. –

– Ka si šenta misliš od menè, – so zdignoli glas dedek pa se tñdi s tejlón pritrùcali gor, da jìj pa znàn smèknolo v prsaj, ka so včasi spadnoli nazaj na vankiš. – E, naj ti Manka povej, – so stisnoli nazadnje s sebe, gda so mamca rezali friški kolbas Vrteleki na stòli.

– Toga se ne sàgaj, – so popàdnoli mamca za rejč, – odtistijmào kak je zbètežao, sva si ži parkrat od ovoga svejta gúčala. Je san napřej přneso, kak de zadovolen, či pride tan za námèšega inaša pri kakšen mèštri nebeskon, či drùgo nej, si gúčao, ka de bar svètomi Elijaši kòla prào pa mazao. No, nej je to močna živa vòra? –

– Bog daj toj rečji hasek, – so zadovolno klòmali varaški zvonar, gda so nesli prve potačeke v čobe. Po prvoj kupici goričkoga vina pa njín vujšla z vùst nova miseo:

– Eli meni se seadno tak vidi, ka je to samo adna takša přlika, bòle za špajs povejdana. Nemrtna človeča dušica more imeti dosta močnejše poželenje po nebèšaj, kak samo jalno zdihàvanje po kòlaj svètoga Elijaša.

Dedek so mučali pa stonjali, mamca so se pa nej dali dolpotrejtì:

– Ti ne vejš, kelkokrat se od Elijaša gučao, gda šče zdrav būo. Pòmlin, gda je na Balažvon škègnji vsen dedekon v našoj okroglini predèkijao od toga zmòžnoga svèta, kak ga Gospodní Boug pošla na zemlòu po dušice pokòjnij. Ve ti ne ven, ali je tou šteo v svèton pismi eli ge indri, ka Elijaš lejče po nebì z gorečimi kòulami zatògavòlo, àr se od friškij človečij grèhov sigdar vùžgejo, zato te tira, ka šče pràvi čas v purgatorium fikne... Eli gda je zbètežao Jožkov stàr, ga naš àtek tròštao: Nikaj se ne boj, Joško, tij prideš za prvoga meštra k svètomi Elijaši, sakši dèn boš njemi nouve rebřnice rèdo za kòula pa nove žvinge v potače. Dela ti ne sfalij pri nájboušoj škèri nebèskoj!

Pri vsòj nevòuli mi smej vujdàvao, i kak san vídila, Vrteleki tñdi. Kumaj so se sirmák zadržali, ka njín nej zađnji zalogaj s čoub vòprasno. Stàvili so ga friško s kupicov vina, ka je na svoje mesto skočo.

Sirmák dedek so pa dugo ostali obrnjeni v kot, blejdi pa zalècani, kak da bi bilij že za tè svejt odpísani. K sebi so přšli kumaj te, gda so si spilij, kòprov tej. Telòvno olekšanje so zapazili Vrtelek pa jìj pitajo, či njín šče kaj žmètnoga ležij na duši pa či so vsen vse odpùstili. Na prvo pitanje, so dedek stèpli z glavòv »nej«, na drùgo pa olekšano klòmali »ja«.

– Ne delaj si skřbij, – so skunčali njüvo miseo mamca, – ve se spovèdao ži svojoj snehi. –

– Ve pa te v rèdi, – si zmùvijò varaški misijonàruš, zadovolni, ka je njüvo delo opràvo ži nikák drùgi. – Naj bo po vouli smilenomi Bougi, on rad odpistij sàkšemi grejšniki, kij z globočine svoje duše obžalja svoje grehe. – Rèkši so pomočili rokou v blagoslòvleno vodù pa napravili dedeki križ na čelo. Pobožno so se zafàlili za telòvno podpřtjé, zeli svoj bat i s kršćànskím pozdràvon zapùstili ràmbo gomilskoga Lázara.

Popudněvi san odišla tràvo brát v kùkarco, mamca so samij ostali pri betežníkì. Kak so mi slètkar povèdali, so se spovèdali tñdi njín i jìj prosili odpùšćenje za vnòge žalitve. To me pomèrilo, nej zamàn ka sta si bilá dostakrát kak dva grzèčiva se kokòuta. Najbole me pa gènola dedekova mla prošnja, ženì na vüho šèpnjena:

– Čuješ Manka, gda vržen žlico za dveri, me opəri, ka non smrdo, mi zveži bradôu, ka non zėjvao, paucov na nogáj pa nej, ka bon lějko za Elijašon bėjžao. On tira, štošte ga ne dojde....

Tak mislin, Ana, ka je to seadno svidočba močne, glôboke vôre prôstoga človeka, zato se ne staraj, liki se z mênov vred potroštaj pa moli za njúvo sréčno zadnjo vôro. Naši pridejo domôu kumaj za dva dnij, so pelali gorican tûdi pár ritovin pa s Cimeštrovimi tan strêho krpajo, ka nôde v brátvo natekalo.

Bojdi mi zdrava i zbogon stani,

tvoja sestra Veruna

Jože Smej

Ob jubilejih 1991

1. Biseromašni jubilej je v letu 1991 obhajal prelat prof. **dr. Anton Trstenjak**, akademik in odličen sodelavec Stopinj. V Stopinjah je pisal o filozofu Francetu Vebru (1988, 29–31), o antropološki podobi prleških ljudi (1989, 30–33) in ponovno o Vebru ob stoletnici njegovega rojstva (1991, 29–30). Poleg tega je grafološko ocenil Ivanocyjevo pisavo (Ivanocyjev simpozij v Rimu, Slovenska bogoslovna akademija v Rimu 1985, 478–49; Stopinje 1985, 52–54).

Obširen intervju z njim je v Stopinjah objavil Pavel Berden (1975, 44–52). Ta intervju omenja tudi SBL IV., 12. zvezek, str. 196.

Vilko Novak je Trstenjaku v Stopinjah posvetil pesem (1975, 52–54) in članek ob njegovi osemdesetletnici (1986, 167–168).

K biseromašnemu jubileju sta mu skupaj čestitala škof dr. Franc Kramberger in avtor tega zapisa: »... da bi s svojimi spisi, ki so hkrati oznanjevanje, in s ponavzočevanjem kalvarijske daritve mogli še naprej sodobnemu človeku odpirati pot v neminljivo prihodnost, ki je Bog sam, neskončna dobrota.«

2. Zlatomašni jubilej sta poleg drugih obhajala msgr. **Franc Puncer**, član uredniškega odbora Stopinj in hkrati njihov vnet sodelavec, ter **dr. Zdenko Lovše**, župnik v Wienerherbergu pri Dunaju, tolažnik naših zdomcev in njihovih dušnih pastirjev, predvsem zdaj že pokojnega izseljenskega duhovnika Ivana Ifka.

V škofijski čestitki msgr. Francu Puncerju je zapisano: »Na cvetno nedeljo, 6. aprila 1941, ste v mariborski stolnici prejeli mašniško posvečenje. Tista cvetna nedelja ni prešla samo v zgodovino slovenskega naroda, marveč se je neizbrisno vtisnila tudi v vaše življenje. Kot mlad diakon ste poklekili pred škofa posvečevalca,

Zlatomašnik Franc Puncer

da bi po njegovih rokah prejeli neizbrisno znamenje Kristusovega duhovništva. In kakor se v bogoslužju cvetne nedelje prepletajo veseli vzkliki HOZANA s pretresljivimi klici KRIŽAN NAJ BO, tako so se v vašem srcu v slovesni uri mašniškega posvečenja menjavali različni občutki. Na eni strani strah, ki so ga povzročala nemška letala nad Mariborom, in vdor Nemcev v našo štajersko prestolnico, na drugi strani pa tista nedopovedljiva sreča, ki jo je psalmist izrazil z besedami: Ti si duhovnik vekomaj. V živi veri pa ste že takrat dojeli, veliko resnico, da zadnje besede nimajo biči, trnova krona in žebli, marveč palme kot simboli zmage in oljke kot simboli miru in ALELUJA, ki se po pričevanju vidca s Patmosa razlega vso večnost v nebesih.

Takoj v aprilu so Nemci prijeli in prek zaporov izgnali večino duhovnikov mariborske škofije. Ker vas petokolonaši niso imeli na spisku, ste kot vikar namestnik pri Sv. Juriju ob Taboru poleg te župnije poldrugo leto oskrbovali še sosednje župnije. Toda sovražnikovo oko je kar hitro opazilo, koliko pomeni trpečemu ljudstvu duhovnik. Zato so 21. oktobra 1941 Nemci prijeli tudi Vas in po mučenjih v celjskih in mariborskih zaporih odpeljali v taborišče v Dachau.

Vse to ste opisali v Stopinjah pod naslovom Iz nenapisanega dnevnika. Knjiga bo izšla tudi pri Mohorjevi družbi.

Po osvoboditvi ste maja 1945 kot vikar namestnik spet oskrbovali župnijo Sv. Jurij ob Taboru. Toda že oktobra 1945 ste prišli v Gornjo Radgono. Najprej kot kaplan, nato pa kot župnik ste si veliko prizadevali za duhovno rast tega mesta ob Muri. V znamenje priznanja ste leta 1965 prejeli papeško odlikovanje: monsinjorat. Dvaindvajset let ste kot dekan ljutomerske dekanije zbirali duhovnike na rekolekcije in konference ter jim s svojimi nasveti pomagali v dušnem pastirstvu.

Pred dvema letoma ste skrb za radgonsko župnijo preložili na mlajša ramena, vendar kljub temu še radi pomagate v dušnem pastirstvu, tako da je Gornja Radgona postala tudi vaša Radgona, saj se ji kot sodelavec Kristusove odrešeniške ljubezni posvečate že 46 let.

Dr. Zdenko Lovše, rojen 18. 2. 1918 v župniji Sv. Katarina pri Zadru, sicer pa je živel v Mariboru, kjer je končal klasično gimnazijo in bogoslovje. Pri Mohorjevi družbi v Celovcu je leta 1978 pod psevdonimom Jonatan Peregrin izdal zbirko svojih pesmi s preprostim naslovom Pesmi. V pesmi, ki ima naslov Vita venturi seaculi (Življenje v prihodnjem veku), pravi med drugim: »Besede se pno kot mostovi /prek valov osamelosti/ do prijateljskega srca./ Nisem jih iskal v slovarjih, /iz srca sem jih trgal... Ob prihajajočem koncu /se bomo našli –/ ob spevu tisočere aleluje /pojdemo pregnanci v kraljestvo.../ In Kralj zmagoslavni /bo prižgal za nas/ – iz doline solz – /neskončno vrsto/ svetlobnih let...«

Zlatomašno slovesnost je obhajal v mariborski stolnici na praznik Gospodovega vnebohoda 9. maja 1991. Pridigar mu je bil podpisani.

Njegov življenjski in duhovniški profil odseva škofijska čestitka: »Retrorsum non abii – nazaj se nisem umaknil« (Iz 50,5). Te besede iz tretjega speva o trpečem Gospodovem služabniku ste zapisali na spominsko podobico ob 40-letnem duhovniškem jubileju.

Vaša duhovniška pot se je začela v znamenju križa. Že prvi mesec po zasedbi Slovenije leta 1941 so Nemci izgnali večino mariborskih duhovnikov. Škof ni imel več niti svojih najožjih sodelavcev. Zato vas je poklical k sebi in rekel, da vas namerava predčasno posvetiti v duhovnika. Na nedeljo ROGATE 18. maja 1941 je položil roke na vas, vam izročil kelih s hostijo in rekel: »Prejmi oblast darovati daritev Bogu tako za žive kakor za pokojne!« Še isto nedeljo ste morali maševati v cerkvi sv. Petra pri Mariboru in v baziliki Matere Usmiljenja.

Na praznik Gospodovega vnebohoda 22. maja 1941 ste peli novo mašo v mariborski stolnici.

Z mladostno apostolsko vneto ste skoraj leto dni oskrbovali izpraznjene župnije v Mariboru in okolici.

Z grofom Herbesteinom ste hodili od ene župnijske cerkve do druge in reševali Najsветеjše pred oskrunitvijo. »To bo moja največja tolažba ob smrti uri«, ste zapisali v spominih.

Pred tiho nedeljo leta 1942 so vas Nemci aretirali in zaprli. V mariborskih zaporih ste na smrt obsojenim talcem delili odvezo. Tudi sami ste osemnajstkrat bili med tistimi, ki so čakali na smrt, a božja roka vas je zmeraj rešila. Posrečilo se vam je priti v Celovec, Gradec, Riegersburg in spet nazaj domov, kjer ste se skrivali. Zaradi slabega zdravstvenega stanja so vam oblasti končno dovolile, da ste ostali v Mariboru in skrbeli za tri župnije.

Po vojni ste poučevali verouk na realni gimnaziji v Mariboru. Zaradi vašega odločnega zavzemanja, da cerkev Sv. Rešnjega telesa ne bi spremenili v večnamensko dvorano, so vas leta 1949 zaprli za 3 leta. Po pogojnem izpustu iz zapora niste smeli dve leti javno maševati. Leta 1956 ste postali župnijski upravitelj v Gornjem Gradu, aprila 1958 pa vas je škof na lastno prošnjo imenoval za kaplana pri Sv. Magdaleni v Mariboru.

Septembra leta 1959 so vas hude razmere tako rekoč prisilile oditi v Avstrijo, kjer sedaj župnikujete v Weinerherbergu v dunajski nadškofiji.

Na innsbruški univerzi ste leta 1962 z najvišjo oceno »summa cum laude« dosegli doktorat iz teologije.

3. Sodelavec in širitelj Stopinj, **Luj Žižek**, rojak iz Turnišča, duša slovenskega kulturnega življenja v Torontu. Med drugim je priredil jubilejne slovesnosti našim zaslužnim možem: Miklošu Kuzmiču, Jožefu Košiču in Vilku Novaku.

Ob vstopu v pokoj je prejel veliko čestitk. Prav je, da se ga spomnijo tudi Stopinje.

4. **Alojz Kuzmič**, rojen 18. maja 1931 v Šoboti, je od 14. do 23. maja 1991 avtorja tega članka spremljal po Švedskem, kjer kot upokojeni godbenik prebiva v mestu Umea.

Njegovo šestdesetletnico smo obhajali v soboto 18. maja 1991 v samostanu sester sv. Brigite v Djursholmu.

Ob vračanju s Švedskega med poletom iz Beograda v Zagreb dne 23. maja 1991 v višini 10.000 m mu je bil napisan sonet z akrostihom.

Beseda jubilej izhaja iz hebrejske besede »jobel«, ki pomeni ovnov rog, s katerim so oznanjali sveto leto. »Štej si sedem sobotnih let, sedemkrat sedem let, tako da ti bo čas sedem sobotnih let devetinsitrideset let. Potem daj bučno zatrobiti na trombo... Posvetite potdeseto leto in razglasite svobodo po deželi vsem njenim prebivalcem« (3 Mz 25,8–10)

Namesto trobljenja na rog naj bo jubilentom posvečen tih sonet z akrostihom!

Jože Smej

Soneti z akrostihom ob jubilejih 1991

Talentov pet prejel je od Boga,
razum, spomin, čut, voljo, domišljijo,
skrbno je pazil, da se podvojijo
tovrstni mu darovi od neba.

Elita širom ga sveta pozna.
Na temelj zidal je filozofijo,
jasnil v resnično Luč psihologijo,
avrèolo SAZU v njem zdaj ima.

Ko bi še enkrat on prišel na svet,
od doma v šole bi ga pot vodila,
v gimnazijo in bogoslovje spet.

Ljubezen Križana je kri točila
in ran mu v kelih šestdeset že let,
k obzorjem svetlim dušo izostrila.

*

Pšenično zrno – božja govorica:
umrlo je do kraja žrtvovano,
na križu za življenje novo dano,
celotno v klas pognala mu je klica.

Edinstven klas, to Kristus je, Resnica,
rodovom sebe daje v jed izbrano,
minljivost hrani z neminljivo mano,
s krvjo poji kot pelikan nas ptica.

Gospod, sem tudi jaz pšenični klas,
raztolčen, zmlet, spečen v pesteh tujine,
ferment katarze, prenovljenja kvas,

refren, odpev življenja, ki ne mine?
Anali, Dnevnik, so dokaz in kras,
najtežji FIAT moje zgodovine.

*

Daritev tvoja je bila krvava,
Rešitelj naš, povzpел si se na križ,
skesanemu obljubil paradiž
in vsem ljudem postal si mir in sprava.

Duhovnik mlad, sovrag te spodkopava:
ob steni tam pred puškami stojiš,
nič manj kot osemnajstkrat kri potiš,
izkusiš, kaj je mučeniška slava.

Jetnik si bil, izgnan na tuje,
ljubezen tvoja pa je domovina,
opevaš jo, srce ji prisluškuje.

Visoka pesem kot neba sinjina,
širina in globina aleluje,
elizij JONATANA PEREGRINA.*

*Op. Psevdonim, pod katerim je Z. Lovše leta 1978 pri MD v Celovcu izdal svoje pesmi.

*

Labodji spev je hotel sin zapeti,
želeti srečo materi za god,
izbrati lepe misli od povsod,
žgoleti kot slaviček v pesmi vneti.

Karole lepih misli zbral je z leti,
umetnikov besede zlati plod,
bleščeči se kristal iz roda v rod,
obdáril z njim bo mater v vnemi sveti.

Globoko sklonjena stoji tam mati.
Pozabil sin vse misli je bleščeče,
le toliko je rekel: BOG TI PLATI.

Antena čustev naših zdaj trepeče,
talent vaš, Mister Žižek, v časi zlati
iskrí se od hvaležnosti in sreče.

*

Ljubila Kūzmiča sta domačijo,
ogrevala se zanjo iz srcá,
jasnila pot Slovenom do neba,
zapisi njuni zmerom še slovijo.

Enako Lojzetu oči žarijo,
ko godec melodijo zaigra,
ukrasni spev, ki jezik ga ima
za Jarek, Berek in Fazanarijo.

Meščan si v Umei kot pravi Šved,
iskreno ljubiš Cerkev in naravo,
častiš Boga, njegovo vidiš sled.

A v srcu nosiš tudi Sobotnjavo,
vedoč, da Kūzmič si kot tvoj praded,
emeritus za vseh Slovenov slavo.

V spomin Andreju Šavliju

Andrej Šavli sicer ni prišel v Prekmurje že med prvimi učitelji po osvoboditvi 1919, ki so opravljali tako pomembno delo začetka slovenskega pouka v prvem desetletju, pa je vendar desetletno bivanje pri nas zapustilo vidne sledove. Izšel je iz žilave in delavne tolminske dežele, kjer se je narodil 18. nov. 1905 v Tolminu, preskušal grenko usodo triletnega begunstva med prvo svetovno vojsko v Avstriji. Učiteljske je dokončal v domačem kraju in Vidmu v prvih letih, ko so italijanski osvajalci še dovoljevali slovenski pouk. Toda le nekaj časa je 1925 mogel biti učitelj v Borjani, nato je učil v Trstu na slovenski zasebni šoli 1926–28, nakar je moral zapustiti Italijo. Najprej je poučeval v Veliki Dolini pri Krškem, od 1930–32 na Tišini, od 1932–36 pa v Predanovcih. Bil je resničen vzgojitelj in do vseh odprt človek, zato so ga vzljubili, pa tudi sam se je udomačil, tako da se je po enoletnem službovanju pri Sv. Križu pri Rogaški Slatini vrnil k nam v Krog, kjer je ostal od 1937 do zasedbe 1941. Vojna leta je še srečno prebil v medmurskem Goričaku.

Ljubljanski študenti slavistike s prof. Ivanom Prijateljem na ekskurziji v Prekmurju konec maja 1930. Na skrajni desni stoji Andrej Šavli, na sliki več poznejših zgodovinarjev in jezikoslovcev.

Med svojim delovanjem v Prekmurju se je A. Šavli zapisal v naše šolstvo ne le kot odličen vzgojitelj, marveč tudi z izdelavo reliefnega zemljevida: »Prekmurje in Slovenske gorice z Dravsko–Ptujskim poljem«, ki sta ga izdelala v Krogu s tamkajšnjim šolskim upraviteljem Belo Horvatom in je visel v vseh šolah. Šavli se je zivil v preteklost in sodobnost naše pokrajine ter je ni pozabil tudi potem, ko jo je zapustil. Vselej se je veselil, če se je mogel pogovarjati o Prekmurju in sledil je vsemu, kar se je o njem pisalo.

Po osvoboditvi svoje toliko desetletij tlačene Tolminske, trpeče že v prvi vojni, se je vrnil kot šolski nadzornik v Tolmin in od 1945 do 1950 organiziral nanovo slovensko šolstvo. Od 1950 do 53 je poučeval na tamkajšnjem učiteljišču, nato eno leto na Lavrici pri Ljubljani; bil strokovni sodelavec in prosvetni sodelavec pri zavodu za šolstvo RS do upokojitve 1966. Bil je imenovan za šolskega svetnika in po težki, dolgi bolezni umrl 1990.

Dela Andreja Šavlija ni čutila le njegova najbližja okolica, saj je že zgodaj pisal v tržaški Naš glas, Zvonček, mladin. prilogo Jutra; njegovi zapisi pravljic tolminskih so v knjigi Tolminske nar. pravljice (zap. J. Kenda, C. Drekonja, Trst 1932), napisal je mladinsko povest Brezen (Lj. 1953). – Predvsem pa je pisal strokovne članke o učnih oblikah in metodah pouka v Popotnik (od 1930), Pedagoški zbornik, Sodobno pedagogiko, Koledar Goriške Matice, Zdravje, Modro Ptico, Kroniko i.dr. Uredil in delno napisal je zbornik Pouk na niže organiziranih šolah (1955), Iz prve prakse v novem šestem razredu osn. šole (1960), Tiho delo učencev (1960). Predvsem pa nas zanima, da je s skupino šolnikov priredil (B. Gerlanc idr.) po osvoboditvi pet čitank za osn. šole (1949–56) in z B. Gerlancem ter V. Vinklerjem Slovensko jezikovno vadnico I–III (Budimpešta 1972–5) za 3. – 8. razr. osn. šole v Porabju. V zadnjih letih življenja je napisal zgodovino učiteljev v Slovenskem Primorju (Primorski dnevnik v Trstu), ki je ni mogel objaviti v knjigi.

A. Šavli je bil tudi družbeno zelo delaven v svoji prekmurski dobi. Bil je tajnik okrajnega učiteljskega društva, odbornik Prekm. muzejskega društva, ustanovil v Soboti ljudsko knjižnico in 1933–34 kmetijsko nadaljevalno šolo.

V. N.

V spomin prof. Ivu Zobcu

5. dec. 1990 je v Mariboru v visoki starosti umrl profesor ing. Ivo Zobec, dolgoletni profesor in ravnatelj na gimnaziji v Soboti. Narodil se je 11. 3. 1897 v Prigorici pri Ribnici na Dolenjskem v kmečki družini. Po opravljeni gimnaziji v Novem mestu je

Četrtošolci soboške gimnazije 1938. V sredi ravnatelj Ivo Zobec in prof. V. Novak

študiral na poljedelski visoki šoli v Pragi agronomijo (1919–1913) in hkrati naravoslovje na Karlovi univerzi. Strokovni profesorski izpit iz biologije, kemije in fizike je opravil 1926 v Beogradu. Nekaj časa je delal na semenogojški postaji drž. veleposestva Belje, 1923–30 poučeval na gimnaziji v Novem mestu in na kmetijski šoli na Grmu. Na soboško gimnazijo je prišel 1930, postal za krajši čas 1935 njen ravnatelj, kar je bil ponovno od 11. febr. 1937 do 6. apr. 1941. Do konca zasedbe je Z. živel v Soboti nezaposlen.

I. Zobec je postal ravnatelj, ko se je soboška gimnazija borila za svojo izpopolnitev, saj so ji že jeseni 1925 ukinili tedaj najvišja VI. in VII. razred. Zaradi premajhnega števila dijakov, ki je bilo predpisano, so ostali državni le nižji razredi, višje pa je vzdrževala občina kot samoupravne. Ko je Zobec prevzel ravnateljstvo, so postopno postajali višji razredi državni, tako da je gimnazija postala popolna državna šola. Šol. letom 1940–41, ko ni mogla več dočakati konca šolskega leta. I. Zobec je moral premagovati veliko težav, ko je vodil dve šoli pod isto streho in ko je moral skrbeti za obstoj samoupravnih razredov, kar se mu je posrečilo z dobrim sodelovanjem v občinskem odboru.

Kot dober strokovnjak je Zobec napisal Kmetijsko kemijo (1930), Kemijo z mineralogijo za nižje raz. srednjih šol (1938), Kemijo za nižje razr. srednjih šol (1948, več ponatisov). Napisal je tudi več člankov o vzgojnih in šolskih vprašanjih v strokovnih časopisih. Po osvoboditvi je Z. služboval na gimnaziji v Brežicah, na učiteljski in gimnaziji v Novem mestu do upokojitve 1965. S svojim delom za soboško gimnazijo si je ohranil zaslužen spomin.

V. Novak

Prof. Janezu Severju v spomin

»Čudno: nihče od teh, ki so s srcem bili v Krajini, je pozabiti ne more. Še med seboj jih je zvezala: kakor tovariše iz ujetništva? – kakor izletnike s planin? – kakor romarje s prelepe slovenske božje poti...« Tako je zapisal dr. Franc Sušnik 1929 v zadnjem stavku svojega pripisa svojim Prekmurskim profilom, ponatisnjenim v knjižici, potem ko jih je – eden teh »romarjev« v našo Krajino – prvič objavljval v Slovincu jeseni 1924.

Posebno pomembni so bili učitelji in profesorji soboške gimnazije, ki so od jeseni 1919 prihajali v pravkar osvobojeno Prekmurje in nas uvajali v knjižno slovenščino, v slovensko in svetovno omiko. Med temi so se nekateri s posebno ljubeznijo vživeli v našo krajino, naše ljudi in našo preteklost. In so o vsem tem tudi pisali. Med takimi sta bila v prvih letih naše gimnazije prav profesorja. Franc Sušnik in Janez (tedaj Janko) Sever, oba slavista. Janez Sever je 28. junija 1991 umrl v Clevelandu (ZDA) štiriindevetdesetleten. Ni samo z ljubeznijo prebiral do konca naših Stopinj, tudi

pisal je o njih v Ameriški domovini in do konca se je zanimal za vse, kar se dogaja v Prekmurju, kaj pišejo njegovi nekdanji dijaki... Zato se ga spoštljivo spominjamo, čeprav nam še ni na voljo vse, kar bi morali o njem povedati.

Doma je bil na Ježici (r. 23. okt. 1897), tedaj še vasi v ljubljanski okolici, odkoder si moral pešačiti v mesto ali se peljati z vlakom. Oče mu je bil ugleden gorenjski župan in za njim je to službo prevzel Janezov brat. 1909. leta je začel obiskovati škofijsko gimnazijo v Št. Vidu »nad Ljubljano«, kjer je na tej prvi slovenski gimnaziji (ustanovil 1905 škof A. B. Jeglič) dobil odlično izobrazbo in vzgojo. V šestem razredu je moral 1914 v vojaško službo, prišel v rusko ujetništvo in šele 1918 mogel nadaljevati sedmi razred. Po maturi je začel na mladi slovenski univerzi študirati slavistiko, za kar je imel odlično podlago, saj mu je bil v gimnaziji profesor slovenščine veliki jezikoslovec dr. Anton Breznik. Študij srbsčine in hrvaščine je nadaljeval v Belgradu.

Njegova prva služba je bila na gimnaziji v Soboti, kjer je poučeval od 1924 do 1930. Bil je dober profesor, z velikim znanjem, lepim nastopom in umirjenim govorom, ki je dijakom mnogo dal ter tudi zahteval od njih. Toda Janez Sever ni deloval le v šoli; kot razgledanega, zavednega slavista ga je zanimalo vse, kar je bilo v zvezi s Prekmurjem, ki smo ga tedaj imenovali tudi Slovenska krajina. Sever je skušal vse prebrati, kar je bilo o tej tedaj še tako slabo poznani najsevernejši slovenski deželi napisano. Govoril je z mnogimi ljudmi, hodil okoli in spoznaval pokrajino, težave njenih ljudi, posebej tedanje sezonsko delo. Posebno pa mu je bila pri srcu naša gimnazija, katere višje razrede so jeseni 1925 začeli zaradi premajhnega števila dijakov ukinjati. Sever je bil tisti, ki nam je tedaj dejal: Če že morate zapustiti Sobotu, pojdite v Ljubljano, v naše središče! In je z drugimi poskrbel, da se je tam zavzel za nas sam dr. Matija Slavič, profesor na teološki fakulteti, naš zastopnik na mirovni konferenci v Parizu. Počakal nas je na železniški postaji in nas pospremil – štiri sedmošolce in štiri šestošolce – v Križanke, kjer nam je prior V. Učak dal brezplačno stanovanje. Dr. Slavič nam je tudi zagotovil sprejem na tedanji II. realni gimnaziji (na Poljanah) in nam svetoval glede prehrane.

J. Sever pa je tudi dejavno posegal v prekmursko življenje s svojimi dopisi in članki o dogodkih pri nas v ljubljanskem dnevniku Slovenec, v tedniku Domoljub (npr. 1929: o naših izseljencih v Ameriki, o desetletnici osvobojenja Slovenske krajine), v orlovskem mesečniku Mladost (pod psevdonimom Erko, kar je Kokolj v svoji bibliografiji napak razrešil: 1929 dvakrat o prvem prekm. orlovskem odseku) in še kje. Predvsem je mnogo dopisoval v Slovenca, povečini brez imena, zato bi bilo težko dognati, kateri dopisi so njegovi. Predvsem so njegovi dopisi o usodi soboške gimnazije. Kot »Erko« se je podpisal pod članek o prekm. delavcih v Franciji 8. 2. 1930. Že po odhodu iz Sobotе je objavil članek o Maučecovem zemljevidu Slovenska krajina (1934, št. 166) in o zborniku Slovenska krajina (1935, št. 123).

O soboški gimnaziji pa je pisal tudi v Kalendaru srca Jezušovoga 1928 in v obširnem članku opisal dotedanji razvoj ter težave te naše tako pomembne šole. J. Sever je bil poleg dr. Franca Sušnika edini med soboškimi profesorji, ki je kaj več pisal o naši krajini, gotovo pa jo je najbolj poznal med njimi. In zanimal se je zanj tudi po odhodu iz Sobotе, tudi v povojnih letih v Ameriki, kjer je prebiral Stopinje ter vse, kar je bilo tiskanega o nas in poročal o Stopinjah v clevelandski Ameriški domovini, kar bo treba še natanko zbrati in popisati.

Ker v času diktature ni dobil državne službe, je Sever od 1933 do 1937 poučeval na svoji nekdanji gimnaziji v Št. Vidu. Sele potem je postal profesor v Ljubljani. V maju 1945 pa je z bratom in njegovo družino – sam je ostal neoženjen – odšel na Koroško zu drugimi slovenskimi begunci in učil na begunski slovenski gimnaziji v Špitalu ob Dravi. »Tu se je odlikoval tudi kot avtor šolskih knjig in učnih pripomočkov,« piše o njem celovška Nedelja. Dobro pa se je seznanil tudi s Koroško, saj piše isti članek, da je bil »izreden poznavalec in ljubitelj Koroške, ki jo je poznal in ljubil kot malokateri Korošec«. In to je značilno za prof. Severja: kamor pride,

tam se seznani s slovensko zemljo, njeno preteklostjo in njenimi ljudmi ter piše o tem še pozneje.

Z mnogimi drugimi Slovenci se je tudi Sever preselil v Cleveland, kjer živi okoli 100.000 Slovencev. Tudi tu je bil zelo delaven. »Stanoval je blizu cerkve sv. Vida. Tej slovenski fari je dal na voljo vse svoje številne sposobnosti. »Bil je glavni poverjenik celovške Družbe sv. Mohorja in pregovoril prijatelja, pisatelja Karla Mauserja, da je vsa svoja dela brezplačno izročil Mohorjevi družbi. Siril in podpiral je tudi knjige, ki jih je v Argentini izdajala Slovenska kulturna akcija. Predvsem pa je bil dolga leta vnet dopisnik clevelandske Ameriške domovine, pisal je o Koroški, o Prekmurju in ostali Sloveniji. Dopisoval pa je tudi v koroške liste in Mohorjev koledar.

V častnem spominu naj ostane tudi pri nas!

Franc Puncer

Umrli je Milan Kocuvan

Naj vas, dragi Milan, v ta posvečeni grob na domači slovenski zemlji spremlja misel: kdor živi in je živel za velike cilje, kdor je vse svoje življenjsko delo posvetil praktični izobrazbi in vzgoji mladih rodov, kdor je ob vsaki priložnosti z velikim spoštovanjem povedal, da je učitelj, predvsem pa kdor je skozi vse sisteme in vojne vihre poudarjal zavedno slovensko poreklo, takšen mož je živel bogato. Tako se je poslavljaj radgonski šolski upravitelj Dušan Zagorc od šolnika in krajevnega zgodovinarja Milana Kocuvana, ko smo ga 3. maja 1991 položili v grob pri Sv. Benediktu v Slovenskih goricah, kjer že od leta 1945 počiva njegova žena, ki mu jo je ob koncu vojne ubila granata in v cvetu mladosti umrla hčerka Marija.

Milan Kocuvan je bil rojen 13. 9. 1903 v Trotkovi pri Sv. Benediktu. Kljub revščini je doštudiral in kot vzoren učitelj služboval na štirih šolah, dokler leta 1937 ni pristal v Gornji Radgoni. Tu se je z izjemno predanostjo razdal kot učitelj in vzgojitelj mladim rodovom.

Trajen spomin na Milana Kocuvana pa bo ostalo njegovo zaenkrat v razmnožnini zapisano zgodovinsko gradivo iz območja radgonske občine. Neutrudno je študiral, zbiral, raziskoval, razgovarjal se o bližnjih in daljnih dogajanjih na tem koščku naše domovine. Njemu se imamo zahvaliti, da niso šla v pozabo nešteta imena ljudi, dogodkov in datumov, vrednih spomina.

Zapisal je o prazgodovini tega področja, o srednjeveških gradovih, vpadih Turkov in Krcov, o znamenitih rojaki: Kremlju, Dajnku, Simoniču, Šlebingerjih, Vebru. Kocbeku, Trstenjaku. Izbrskal je imena in podatke padlih v prvi vojni, ustreljenih upornikov iz radgonskega 97. polka, Maistrovih borceh. Ohranil nam je dragocene spomine na dogodke začetka druge svetovne vojne 6. aprila 1941, ko je kot prva

žrtev okupacije umrl tukajšnji župnik Martin Gabrc. Že davno bi bila pozabljena imena vojakov, ki so tisti dan tukaj padli, če jih Kocuvan ne bi ugotovil. Dvestopetdeset oseb je bilo iz območja Gornje Radgone v drugi svetovni vojni interniranih, zaprtih ali ustreljenih. Milan Kocuvan je zbral in zapisal njihova imena in osnovne podatke ter jih tako ohranil zgodovini. Ni pozabil kritično in objektivno popisati razmer po vojni: o revščini, izbruhih primitivizma, zapostavljanju in inkvizicijskem preganjanju drugače mislečih, ko so – kakor pravi – »tako mnogi mislili samo na sebe in spretno obračali suknje.«

Tako so šole in župnije Gornja Radgona, Negova, Sv. Benedikt, Kapela v Kocuvanovih spisih ohranile marsikaj iz svojega žitja in bitja.

Radgončanom je žal, ko se več ne srečujemo z Milanom Kocuvanom. Vsako srečanje z njim je bila bogata ura zgodovine in pogled v srce poštenega in plemenitega človeka.

V »Stopinjah« je Milan Kocuvan sodeloval z naslednjimi spisi: Spomin borcem za našo severno mejo ob 60-letnici (1979,39), Gornja Radgona, grad in okolica (1980, 159), Gornja Radgona in njeni ljudje (1981,55), Negova in okolica (1983,138), Kapela, ljudje in okolica (1985, 197).

Na oni svet ga je pospremila njegova odkritosrčna vernost, pa spoštovanje in ljubezen premnogih prijateljev in znancev.

Ivan Camplin

Dr. Silva Trdina (1905 – 1991)

Bil sem osmošolec gimnazije v Soboti. Diplomirana filozofinja Silva Trdina je kot suplentka nastopila službo na našem zavodu 14. januarja 1930, službe je bila razrešena 13. aprila 1930 in bila prestavljena na gimnazijo v Maribor. Bil sem njen prijatelj vse do njene smrti.

Bogoslovcu v Mariboru mi je podarila svojo inavguralno disertacijo za doseg doktorske časti »Josip Murn–Aleksandrov.

V uvodu v njeno dramo »V provinci«, ki je izšla leta 1940, mi je Francé Vodnik veliko povedal o njej: ko je še hodila v šolo, je že napisala nekaj igrice. Bila je bližnja sorodnica pisatelja Janeza Trdina. Prevedla je Wolkerjeve Pravljice, Goldonijevo Krčmarico, priredila je Gogoljevega Revizorja.

Se več sem izvedel o njej iz poročila Joža Mahničar: rojena je bila v Ljubljani leta 1905. Po opravljeni srednji šoli, nižji klasični gimnaziji in učiteljsku je študirala slavistiko in primerjalno književnost.

Leta 1927 je v Pragi nadaljevala vseučiliški študij. »Nobenega predavanja o gledališki umetnosti nisem zamudila in nobene take knjige prezrla«, pravi sama o tistem letu. V letih okrog druge svetovne vojne se je v Italiji izpopolnjevala v italijanščini. Honorarno je poučevala na filozofski in teološki fakulteti, na pedagoški akademiji. Predavala je na radiu, izdala več učbenikov. Njen najpomembnejši

Tine Mertúk iz Beltincev. Pločevino na strehi pa so zamenjali z novo – bakreno. Kapelo je blagoslovil škof dr. Franc Kramberger. Pri blagoslovu in sveti maši, ki je bila na prostem, je sodelovalo veliko ljudi. Bilo pa je tudi nekaj posebej povabljenih gostov: g. dekan Martin Poredoš, g. Bela Erniša, duhovnik iz Gornjih Slaveč, domači župnik; zastopniki Občine Murska Sobota so bili oba predsednika, gospod Andrej Gerenčer in gospod Ivan Obal ter gospa Erna Brumen; Krajevno skupnost Cankova pa sta zatopala gospod Peter Obal in gospa Betka Osojnik; gostje pa so bili tudi izvajalci del. Tako je sedaj kapela v Skakovcih spet »kraljica«, kakor je v začetnem pozdravu poudaril Miki Dündek, »duša« obnovitvenih del. Po končani škofovi sveti maši je spregovoril tudi gospod Franc Bertalanč, domačin, ki je povedal, da obnovitvena dela končujejo z rdečimi števkami, da pa bodo tudi to rešili; nato je predsednik Izvršnega sveta Ivan Obal v priložnostnem govoru izrekel besede zahvale in zadovoljstva, da prihaja v ta kraj vodovod, večje število telefonskih priključkov in drugo, kot znak napredka. Pri tej slovesnosti pa so se farani cankovske župnije zahvalili tudi za obnovo orgel v farni cerkvi in za obnovo župnijske cerkve. Orgle, postavljene leta 1912, so popravili delavci škofijske Orglarske delavnice v Hočah.

Za cerkev pa so strokovnjaki, posebno iz Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine v Mariboru, ugotovili, da je potrebna temeljite obnove. Obnova je trajala od farnega praznika, svetega Jožefa, 19. marca do 9. junija 1991. Najprej so potegnili izolacijo pod meter debelimi zidovi tam, kjer še izolacije ni bilo. Dela je opravil s

Župnijska cerkev med obnovo

sodelavci Jože Horvat, Zidarstvo, Filovci. Potem so odstranili ves dotrajan omet iz cele fasade z zvonikom vred. Preložili so opeko na strehi; dotrajane tramove in late ter opeko pa nadomestili z novimi.

Zamenjali so vso pločevino na zvoniku in na strehi, namestili nove žlebove in odtočne cevi; vsa pločevina, ki je težka čez dvatisoč kilogramov, je bakrena. Ko je kleparski

mojster Ludvik Šinko iz Skakovec s sodelavci namestil na novo izdelano bakreno »svetstvo« na vrhu zvonika, se je okrog njega na vrhu »rušta« zbralo nekaj pogumnih vaščanov (tudi ena žena je bila med njimi) in odprlo nekaj steklenic »šampanjca«. Novi omet je gladko zariban tako, da so na novo naredili vse okraske okrog oken in drugod, kakor je bilo prej. Pod vodstvom Ernesta Bagola, zidarskega mojstra s Cankove, so dela hitro potekala, obnova pa zelo lepo uspela. Fasado so belili delavci iz soboškega »Dekorja«. Sredstva so dali župljani, nekaj so dali zdomci in izseljenci, nekaj pa tudi verniki iz naše župnije, ki so razseljeni po Sloveniji, nekaj pa tudi iz sosednje župnije. Sorazmerno lepo vsoto denarja smo dobili ob zaključku obnovitvenih del. Za zaključek so imeli zahvalno sveto mašo, katere se je udeležilo veliko ljudi, tudi od drugod. Po sveti maši pa so imeli družabno srečanje na prostorih Gasilskega društva Cankova. Na tej prireditvi je sodelovala vsa župnija: gospodinje so napekle kruh in pecivo, gasilci so pripravili prostore ter hrano in pijačo, mladina je stregla, igrali pa sta dve romski skupini iz cankovske župnije; bilo je lepo in veselo. Čisti dobiček je bil namenjen za obnovo cerkve.

Tako »cerkev gradi Cerkev!«, župnijsko in vesoljno Cerkev. Omenimo naj še nekatere druge duhovne prireditve v župniji: Celodnevno češčenje svetega Rešnjega Telesa je poživil z nagovori župnik Rudi Ficko iz Kuzme. Osmošolci so naredili lepe jaslice. Lepa slovesnost je bila blagoslov otrok na nedeljo Svete Družine. Pred praznikom svetega Jožefa, farnega patrona, je bila tridnevna, ki jo je vodil p. Stanko Matjašec, župnik pri Benediktu v Kančevcih, ki je govoril o štirih zakramentih: o spovedi, o maziljenju, o zakonu in o mašniškem posvečenju. Prvo sveto obhajilo in izpoved vere osmošolcev je vedno nova prilika za poživitev vere in ljubezni do Boga in med ljudmi, posebno v družinah. Duhovna obogatitev so bili nastopi otroškega cerkvenega pevskega zbora, ki ga vodi p. Pashal Prša. Lepe so bile »buče« pri kapelah po vaseh: v Lemerju, v Gornjih Črncih, v Korovcih, v Skakovcih, v Domajincih. Zaradi vojne je odpadlo ekumensko srečanje pri kapeli v Puževcih. Verniki so romali na Svete gore in Pleterje ter na molitveno srečanje za duhovne poklice na Ptujsko goro; mladina pa v Stično. Zadnje čase je tudi več skupnih srečanj po vaseh ob priliki gasilskih prireditev, ko je prevzem gasilskih avtomobilov ali motork. Vse življenje bi naj bilo v »večjo čast božjo«, kakor je pisalo na slavoloku pred kapelo Svete Trojice v Skakovcih. Popotniki se ob njej radi ustavljajo in jo slikajo, kot lep spomin. Z geslom »Vse v večjo čast božjo« pa so se verniki spomnili tudi Ignacijevega leta oziroma njegovega zaključka.

Vsak večer se oglasi večerni zvon in navčerk nas povabi k molitvi za pokojne. Takrat molimo posebno za tiste naše brate in sestre, ki so se v tem letu poslovili od nas. Tukaj naj omenim samo gospo Marijo Lovenjak iz Cankove, ki je veliko pomagala v župnišču ob slovesnostih, kuhala pa tudi na marsikateri gostiji. V času vojne se je nenadoma poslovila še sorazmerno mlada dogoletna cerkvena pevka Marija Rojko z Brega na Cankovi; s petjem je sodelovala skoraj na vsakem pogrebu. Umrla sta dva gostilničarja v pokoju; Helena Vidovič in Jože Hari, oba s Cankove. Zelo mlada je umrla žena Marija Valner iz Gornjih Črnc; Ignac Baranja iz Domajincev pa je umrl v prometni nesreči na Cankovi; pokojni Avgust Ficko iz Gornjih Črnc je bil dolgoletni oglednik mličev. Tako bi lahko še naštevali; vsak pokojni je potreben naših molitev in je vreden našega spomina.

CEZANJEVCI – Prvo nedeljo v mesecu maju – 5. 5. 1991 smo imeli prvo sv. obhajilo, ki ga je prejelo 22 prvoobhajancev.

Predzakonski tečaj – pripravo na zakon – je letos obiskovalo 20 mladincev.

V nedeljo, 14. aprila 1991 smo blagoslovili nov križ na Repovi domačiji, sedaj Lipovčevi na Zgornjem Kamenščaku. Postaviti sta ga dala sedanja lastnika Dani in Marija Lipovec.

Na binkoštno nedeljo, 19. maja 1991 smo blagoslovili nov križ na križišču cest treh vasi Zgornji Kamenščak, Vidanovci in Branoslavci. Postaviti so ga dali vaščani

Blagoslovitev novega križa na Repovi domačiji

teh treh vasi. Največ zaslug za postavitev tega križa ima nedvomno Alojzija Lipovec iz Vidanovec.

V nedeljo, 26. 5. 1991 smo blagoslovili obnovljeni Simoničev Križ v Vogričevcih. Obnoviti ga je dal sedanji gospodar Fric Šraml.

V nedeljo, 9. 6. 1991 smo blagoslovili obnovljeno vaško kapelo Device Marije v Vogričevcih. Napravljena ja bila izolacija in odtočne cevi, obnovljen je bil zvonik in poslikana kapela znotraj in zunaj. H kapeli je bilo napravljeno novo stopnišče. K

Obnovljena kapela Device Marije v Vogričevcih

blagoslovitvi so prišli vsi vaščani in prebivalci sosednjih vasi. Maša je bila zunaj kapele. Med mašo je ubrano prepeval domači pevski zbor. Domači župnik se je vsem vaščanom vasi Vogričevci toplo zahvalil za obnovo kapele in zaželel, da bi bila vsako leto za Veliko mašo maša v tej kapeli. Po maši so vaščani vse navzoče pogostili s svojimi dobrotami.

Rokovo nedeljo – god farnega zavetnika sv. Roka – smo obhajali v nedeljo, 18. 8. 1991. Bila je lepa sončna nedelja. Rano sv. mašo in govor je imel g. dekan Izidor Veleber, pozno mašo in govor pa g. župnik iz Križevca, Štefan Vinkovič. Sv. Roka so prišli počastit v lepem številu domači in drugi romarji.

Zadnjo nedeljo v mesecu avgustu, 25. 8. 1991 smo poromali na dekanijsko romanje na Ptujsko Goro. Ob 9. uri je bilo somaševanje dekanijskih duhovnikov. Ob 11. uri smo nadaljevali pot v zdravilišče Dobrno. Domov smo se vračali veseli, polni novih doživetij.

V mesecu avgustu smo prepleskali cerkev in veroučno učilnico.

ČRENDOVCI – Obnovo misijona smo imeli hkrati v Črensovcih in na Gornji Bistrici od 12. do 16. decembra 1990. Zavzeto sta jo vodila Martin Panič in Janez Nanut. Misijonarja sta bila goreča zagovornika božjih pravic. Jasno in glasno sta povedala, da je ravno greh najbolj brezobziren človekov poseg v božje pravice. Posledica takega ravnanja je izguba pradednih časti. Pot do njih je dobra spoved, ohranjanje le-teh pa dosledno življenje po evangeliju.

Upamo, da mnoge spovedi in številna obhajila niso bila sad zgolj trenutnega razpoloženja, temveč znamenje notranjega spreobrnjenja. To pa naj bi postala stalnica našega krščanskega življenja. Naše molitve za misijonarje naj bodo izraz naše hvaležnosti za njuno kleno božjo besedo.

Osmošolci po slovesni izpovedi vere

Tečaja priprave na zakon v Črensovcih se je 3., 9. in 10. februarja udeležilo 29 tečajnikov. Predavali so Jože Hozjan, žpk. v Beltincih, Štefan Kuhar, žpk. pri Gradu, Lojze Kozar, kpl. v Odrancih, Karel Pavlič, kpl. v Turnišču, mag. Marija Srakova, Friderik Gumilar, žpk. pri Sebeščanu. Vsem predavateljem izrekamo pristrčno zahvalo!

Ob letošnji veliki noči je umrla v Križah znana misijonarka, sodelavka apostolskega prefekta Jožefa Kereca, s. Mihaela Rous, rojena v Črensovcih. Dobrih trideset let je pomagala prižigati luč evangelija v številčno največji deželi na svetu – na Kitajskem. Deželo je zapustila kot begunka. Tam je pustila del zdravja, tistim ljudem pa tudi del srca. Pokopana je v Križah. Gotovo sedaj pri Bogu še bolj prosi, da bi Katoliška Cerkev na Kitajskem kmalu doživela versko svobodo.

Obnovljeni gasilski dom v Žižkih

Ob restavraciji orgel je bil na ograji našega kora nameščen »Rückpositiv« (zadajšnji pozitiv). S tem je bil odstranjen priljubljen napis »O, sveti križ...« Sedaj je ta napis na moški strani kora, na ženski pa vrstica psalma 98,4 (Radujte se v Gospodu vse dežele...)

Ob prošenju na Dolnji Bistrici je kaplan Jože Turk blagoslovil tamkajšnjo novo mrliško vežico. Sedaj je tudi pred to vežico priložnost za pogrebne maše, zlasti, ko ležijo pokojni tam. Tam je prijeten mir, daleč vstran od prometnega vrveža in hrupa, čemur se pri kapeli tik ob cesti ni mogoče izogniti. Dolnjbistriški vaščani so ponovno obnovili svojo kapelo.

Domači kaplan je pripravil na prvo obhajilo 70 otrok. Po več letih se je letos število prvoobhajancev dvignilo. Prvo nedeljo v juniju je župnija doživela lepo slovesnost izpovedi vere osmošolcev.

Nepozabno slovesnost smo doživeli v Črensovcih ob spomeniku Prekmurski materi 25. junija zvečer: zasaditev lipe in kulturno-umetniški spored ob razglasitvi suverenosti republike Slovenije. Kako globoko presunjeni smo bili vsi naslednji dan, ko je »bratska jugoslovanska armada« usmerila svoje številne tanke proti naši domovini! Naša molitev se tistih sedem dni, pa tudi pozneje, v veletokih kipela v smeri neba. Upamo, da bo uslišana.

Vaščani Žižkov so obnovili gasilski dom in kapelo. V gasilskem domu so uredili še majhen muzej. Pred tremi leti so nabavili gasilski avto, letos novo motorno brizgalno in predavnimi sto leti ročno brizgalno. Vse našteto so v nedeljo, 11. avgusta, spričo lepega kulturnega programa, pospremljanega s cerkvenim blagoslovom, predali namenu. Na slovesnosti so spregovorili številni predstavniki oblasti in gasilstva, med njimi predsednik Izvršnega sveta občine Lendava. Gasilce sta med drugimi zastopala domači predsednik in tajnik. Slovesnost je poživil s petjem slovenske Zdravljice, pesmi v čast sv. Florijanu in vložkov pri blagoslovitvi črensovski pevski zbor. Na gasilskem domu je tudi nova slika sv. Florijana, delo Cirila Jeriča.

Cerkve na Gornji Bistrici je dobila avtomatske naprave za zvonjenje in pogon stolpne ure. Ob gornjebistriškem pokopališču so vaščani končali z urejanjem mrliške veže. Nameravajo, da bi bile pogrebne maše kar tam v avli veže. S tem se bo čas tamkajšnjih pogrebov znatno skrajšal. Sedaj so nekateri pogrebi dolgi tudi zato, ker prehodimo isto pot tudi dvakrat. – Marija Meglič je za zelo nizko ceno odstopila cerkvi na Gornji Bistrici skoraj šest arov zemljišča. S tem se je cerkveno dvorišče znatno povečalo.

Trnjski vaščani so opremili svoj zvon z avtomatsko napravo.

Črensovska mrliška veža je dobila svojo dokončno podobo. Končno je urejena tudi obsežna ploščad pred vežo in pot na pokopališče. Tudi ulična razsvetljava je bila izboljšana. Na cerkveni stolp sta usmerjena dva močna žarometa.

Letos smo sklenili rekonstrukcijo črensovskih orgel. Želimo, da bi povečane in obnovljene orgle razveselile čim več src z lepimi melodijami. Širše poročilo o naših orglah glej na drugem mestu pod naslovom Obnovljene črensovske orgle.

Stridesetletniki iz Združenih držav, Kanade in iz domovine so se srečali v cerkvi na Gornji Bistrici in tudi na prostem. Obujali so spomine na šolska leta. Želimo jim zdravja in sreče tudi v nadaljnjem življenju!

V ponedeljek, 19. avgusta, smo se tudi iz naše župnije udeležili slovesne maše papeža Janeza Pavla II. v Sombotelu na Madžarskem. Veličastno slovesnost bomo ohranili v trajnem spominu.

V nedeljo, 28. julija 1991, smo med vsemi mašami v Črensovcih in na Bistrici izvedli darovanje za žrtve vojne agresije v Sloveniji. Zbrana vsota – 40.000 dinarjev je bila takoj nakazana Karitasu v Mariboru.

DOKLEŽOVJE – Kar hitro je minilo leto od zadnjih »Stopinj«. Tudi v tem letu je bilo življenje pestro in razgibano, čeprav v župniji ni bilo kakih pomembnih obletnic.

K verouku so redno hodili vsi otroci, za kar zaslužijo pohvalo vsi šolarji, pa tudi njihovi starši. Imeli smo trinajst prvoobhajancev. Vsi smo se po svojih močeh trudili, da je bilo prvo srečanje naših mladih kristjanov z Jezusom lepo pripravljeno, za kar priznanje otrokom in staršem.

Manj razveseljivo pa je dejstvo, da župnija številčno upada, saj je letos umrlo že 13 župljanov, krščeni pa so bili samo trije otroci. Te številke nam dajo misliti. Porok je bilo v župniji pet.

Dokležovski prvoobhajanci

Glavno materialno delo v župniji je bila obnova župnišča. Tako je župnišče dobilo novo fasado, preuredili smo tudi centralno ogrevanje. Ljudje so po svojih močeh radi prispevali za kritje stroškov. Vsem velja iskrena zahvala, saj je znano, da je hvaležnost najboljšo priporočilo tudi za bodočnost.

Že sedaj načrtujemo delo za prihodnje leto. Naša glavna skrb bo obnova cerkve, za kar se ljudje že sedaj navdušujejo in so pripravljeni tudi pri tem sodelovati in prispevati. Potem se bodo še raje zbirali k skupni molitvi in še bolj čutili, da smo ena družina božjih otrok, močno povezani z Bogom in tudi med seboj.

GORNJA RADGONA – Veliko dobre volje, požrtvovalnosti in odrekanja je bilo potrebno pri organizaciji, nabiralni akciji za nove zvonove. Velikodušnost vseh občanov je omogočila, da smo 27. aprila doživeli svečano posvetitev treh novih zvonov, posvečenih Mariji Pomagaj, Antonu Martinu Slomšku in sv. Martinu. Posvetil jih je g. škof dr. Jože Smej. Pri slovesnosti so bili navzoči dekanjski duhovniki, sodelovali pa so godba na pihala iz Radgone, mešani in dekliški zbor ter mladinski zbor iz Radkersburga. Zbralo se je veliko vernikov. Po končani slovesnosti je bila bogata pogostitev zunaj cerkve, za katero so poskrbele gospodinje iz vse župnije.

V začetku meseca aprila smo skupaj z g. msgr. Francem Puncerjem, našim dolgoletnim župnikom, peli Bogu hvalo ob njegovi zlati maši. Bila je lepa slovesnost. Ob koncu je bila pogostitev za vse, ki so se udeležili te jubilejne daritve.

Množica ob posvetitvi novih zvonov

Zlatomašnik sprejema darove vernikov

Ob župnijskem prazniku, na god sv. Petra in Pavla je bila predvidena še slovesnost biserne maše našega rojaka akademika dr. Antona Trstenjaka. Žal je prav tiste dni po Radgoni divjala vojna. Zato je g. Trstenjak doživljal z nami svoj jubilej šele v nedeljo 18. 8.

Iz globine srca, preprostosti, ki je za njega edinstvena, je srečen odpel sv. mašo Bogu v zahvalo. Ob njem so se zbrali sorodniki, prijatelji in znanci. Zelo vesel je bil, ko so se fotografirali z njim še mnogi, ki so bili pred toliko leti na njegovi novi maši. S svojo prisotnostjo na kosilu in z obiskom v njegovi rojstni hiši, mu je izrazil spoštovanje še g. predsednik Lojze Peterle.

V župniji smo izvedli volitve novega ŽPS, ki se redno sestaja in pomaga pri vodenju župnije. Člani ŽPS so se udeležili študijskega srečanja ŽPS v Radencih.

Ustanovili smo župnijsko KARITAS, ki se je s svojim delovanjem takoj vključila v akcijo zbiranja pomoči prizadetim v vojni. V sodelovanju s KARITAS iz Ingolstadta, s SKD Gor. Radgona, je izvedel akcijo za pomoč Hrvatski. Tudi pri nabiralni akciji za prizadete v poplavih je naša župnija dokazala, da evangelijsko sporočilo ljubezni v naši župniji živi.

V novembru so nam nedeljsko bogoslužje izpopolnili znani umetniki Hubert Bergant za orglami ter pevci Zlata in Dragiša Ognjanovič in Marcel Ostaševski. Imeli smo še koncert baročne glasbe v izvedbi Pro musica tibicinia iz Maribora, koncert božičnih pesmi v izvedbi Akademskega pevskega zbora »Boris Kraigher«, ki ga vodi Stane Jurgec.

Pri božičnem slavlju in polnočnici je sodeloval dekliški zbor, učenci veroučne skupine drugih in tretjih razredov pa so izvedli božično igro pod vodstvom požrtvovalne sestre Minke.

Ob Božiču in Veliki noči smo dušni pastirji obiskali bolne in ostarele po družinah in v domu oskrbovancev. Ob Binkoštih pa, kot običajno, je bila v župnijski cerkvi popoldan maša za bolne in ostarele. Sodeloval je mešani pevski zbor. Po maši je bila krajša pogostitev.

V času šmarničnih pobožnosti smo imeli prvo sveto obhajilo. Sto sedemnajst otrok je prvič pristopilo k angelski mizi. Mladi so bili na duhovnih vajah pri Sv. Križu nad Belimi vodami. Učenci osmih razredov so imeli tridnevno duhovno obnovo, ki

Starši in botri z novokrščenci

jo je vodil p. Lojze Markelj iz Ljubljane. Slovesna izpoved vere osmošolcev in zaključna maša je bila prvo nedeljo v juniju. 14. aprila smo z zakramentom sv. krsta sprejeli v župnijsko občestvo kar enajst novokrščenec.

Tudi v letošnjem letu smo poromali na že tradicionalno romanje na Ptuijsko goro zadnjo nedeljo v avgustu. Bilo nas je skoraj dvesto, ki smo prosili ptujskogorsko mater Marijo za mir in božje varstvo. Bili smo še v Vitanju pri g. Viliju Gumilarju in v Črešnjevcu pri g. Jožetu Korniku. Oba sta nas gostoljubno sprejela. Romali smo še na Brezje. Mladi so se radi udeleževali mladinskih srečanj med letom, kar petdeset pa jih je bilo na srečanju v Stični. Tudi letos smo se podali v planine. Dva dni smo občudovali lepoto gorskega sveta od Vršiča, izvira Soče, vrh Krna, Krnskega jezera do doline Lepene z Gregorčičevo domačijo.

Veseli smo urejene ceste in okolice pri cerkvi, novih in obnovljenih stopnic, novega ozvočenja v cerkvi, stolpne ure in zvonov, ki nas vabijo k molitvi in daritvi.

Vojna v Radgoni pa ni prizanesla našemu skupnemu domu. Uničen je bil zvonik. Spet smo se s skupnimi močmi, ob nesebični pomoči in sodelovanju Avstrije, lotili obnove naše župnijske cerkve.

GRAD – Delo za živo Cerkev se v župniji izraža po raznih liturgičnih slavljih, po vidnih znamenjih – po zakramentih – po katerih postane Jezus navzoč tudi v našem vsakdanjem življenju. Pri vsem tem je potrebno tudi naše sodelovanje, brez katerega ne moremo globlje oblikovati svoje krščanske osebnosti. Obisk nedeljske in praznične sv. maše, prejemanje zakramentov, poglobljanje v veri, postaja za kristjana potreba in dolžnost. Kar se da pri delu za živo Cerkev v naši župniji izraziti s številkami, so v letu 1990 te številke pokazale:

V tem letu se je 46,2% obveznikov udeleževalo nedeljske in praznične sv. maše. V spomladanskem času je bil ta odstotek za 5,8% višji. Razdeljenih je bilo 12,5 sv. obhajil na enega obhajanca v župniji, glede na število sposobnih prejemanja sv. obhajila.

Grački prvoobhajanci

Cerkveno pokopanih je bilo 35 faranov, krščenih samo 16 otrok in cerkveno poročenih 14 parov.

V šolskem letu 1990/91 je redno obiskovalo verouk 93,7% vseh šoloobveznih katoličanov. Verouk prvoobhajancev je redno obiskovalo 93,1%; 88,8% je bil obisk osmošolcev glede na šoloobvezne katoličane dotičnega razreda.

Še bi lahko naštevali, med njimi tudi posamezne dogodke, ki se vrstijo skozi bogoslužno leto, pa tokrat naj bo nekoliko drugače, saj tudi številke govorijo. Dober zgled je, če redno obiskujemo sv. mašo, verouk in prejemamo zakramente. Na tak način pomagamo mnogim, da tudi oni vztrajajo na isti poti skozi vsakdanjost. Nekatera obnovitvena in vzdrževalna dela so bila tudi v tem letu na vrsti.

Vhode v cerkev smo že prejšnja leta urejali. Masivna vrata iz hrastovine ali prevlečena s patinirano bakreno pločevino naj varujejo cerkev pred vlomilci. Kot zadnja so prišla na vrsto vrata na zakristiji, ki so bila vzdignjena aprila 1991 in urejen podest pred vhodom, ki je tudi obložen z rezanim jablaniškim granitom. Vse je narejeno po isti zamisli in z istimi izvajalci, kakor prejšnja dela. Nove in tapcirane so tudi otroške klopi v cerkvi. V avgustu 1991 – pred »veliko mešo« so delavci Cestnega podjetja iz Murske Sobote naredili asfaltno prevleko na obstoječem asfaltu do stranskih cerkvenih vrat in na novo asfaltirali pred glavnim vhodom v cerkev, steze ob cerkvi in vse povezali z župniščem.

Novo ostrežje na župnišču je bilo narejeno pred 17 leti. Da bi ga zavarovali, smo aprila 1991 prekrili celotno streho na župnišču. Preložili smo bobrovce in 1200 dotrajanih kosov zamenjali z drugimi. Očiščeni in urejeni so bili še žlebovi in žlote. Ob tej priliki je bila ometana tudi drvarnica.

V juniju 1991 smo končali z urejanjem predprostora in sanitarij pred učilnico, ki se je začelo že pred letom dni. Strop celotnega predprostora in sanitarij je bilo potrebno toplotno izolirati. Nad izolacijo je armirana betonska plošča. Iz predprostora pred učilnico je narejeno stopnišče na to ploščo. Prostori so obloženi s keramičnimi ploščicami in v nje je napeljavano centralno ogrevanje. Dokončno smo jih sedaj olepšali z beljenjem in zaščitili les.

V juniju 1991 – pred Antonovim, so vaščani Vidonec obnovili fasado in notranjost »Vukove« kapele v Vidoncih, kjer se opravlja dvakrat na mesec sv. maša in je v njej tudi verouk za šolarje iz okolice.

HOTIZA – Tako majhna župnija, kot je naša, še mnogo bolj zazna, občuti, doživi kakšen deloven, pastoralni podvig.

V mesecu aprilu smo zasadili župnijski vonograd, ki je na hrvaški strani in meri 17 arov. Prejšnji nasad je bil popolnoma izstrošen. Zasadili smo 780 trsov štirih sort: laški rizling, šipon, rumeni muškata in »sovinjon«. Ob dobrem delu pri sajenju so takorekoč vsi trsi vzklili iz zrasli v lepe mladike. Farani vedno, ko je potrebno, priskočijo na pomoč.

Letos smo po dolgem času imeli 21 prvoobhajancev. Vsi so z nestrpnostjo čakali in dočakali dan prvega obhajila. Med šolskim letom je k verouku redno prihajalo vseh 104 vpisanih šolskih otrok.

Že dolgo časa je med župljani tlela želja, da bi se blagoslovil brod, ki vozi na reki Muri med Hotizo in hrvaško vasjo Sveti Martin na Muri.

1. septembra se je ta želja uresničila. Domači župnik, kaplan iz Svetega Martina na Muri, Stjepan Dukić in lendavski kaplan Jože Rajnar, so opravili obred blagoslovitve, kateremu je prisostvovala velika množica vernikov, tako iz slovenskih obmurskih vasi, kakor tudi iz sosednje Hrvaške. Oba govornika, hotiški župnik in martinski kaplan, sta ob tej priložnosti poudarila, naj brod še naprej povezuje ljudi in naj bo tudi simbol medsebojnega prijateljstva me Slovenci in Hrvati. Dogodek so z nastopom popestrili cerkveni pevci s Hotize in Štefan Lutar, ki je zapel čudovito pesem o Muri in zadnjih vojnih dogodkih.

Ob blagoslovitvi broda

Versko življenje se iz leta v leto utečeno odvija. Družbene spremembe še niso v večji meri spremenile navade in razvade župljanov. V teh zapletenih časih je zaživela zavest o skrbi za bližnjega. Župnijska Karitas je organizirala skupaj z Rdečim križem več akcij, denarnih in drugih nabirk, ko so ljudje pokazali svojo darežljivost in voljo, da pomagajo bližnjemu.

Vsakokrat, ko se oglasijo zvonovi in naznanjajo smrt farana, se ljudje sprašujejo: »Kdo je že spet umrl?«

Pogreb pokojne Marije Horvat

Tako smo se v velikem številu v mesecu marcu poslovili od Ludvika Šlebiča, ki je dopolnil 43 let življenja in zapustil dva mladoletna otroka in ženo.

14. aprila se je pri podiranju drevja smrtno ponesrečil faran Jožef Koroša, ki še ni dopolnil 59 let življenja. V začetku avgusta pa se je župnija, skupaj s številnimi verniki iz sosednjih župnij, poslovila od duhovniške matere Marije Horvat. Duhovniška mati je v svojem življenju doživela veliko žalostnih dni, saj je morala k zadnjemu počitku spremljati najstarejšega sina Ivana in najmlajšega, Matija. H Gospodovemu oltarju pa je spremljala hčerko Marijo, ko je polagala redovne zaobljube in sina Martina v letu 1979 k novomašni daritvi. Sedaj je sin Martin izseljeniški duhovnik v Berlinu.

Ob zadnjem zemeljskem slovesu se je zbralo 30 duhovnikov. Pogrebni obred je vodil stolni kanonik Vilijem Pangerl.

To leto bo za hotiško župnijo misijonsko leto. Le – ta bi se naj odvijal po četrti postni nedelji. To bo veliki Gospodov mimohod in priložnost za razcvet verskega življenja v naši župniji.

KANČEVCI – Lansko veroučno in pastoralno leto smo začeli s skupno pripravo otrok, staršev in župnije na praznik sv. birmе.

23. 9. 1991 je bilo dekanijsko srečanje članov ŽPS v Dolencih. Srečanja se je udeležilo tudi več članov našega ŽPS. Predavanje z naslovom »Družina in nedelja«, je bilo za našo župnijo še posebej aktualno. V marsikateri družini je namreč nedelja postala navadni delovni dan.

Za praznik celodnevnega češčenja v župniji je bil določen 31. 10., ko imajo svoj praznik tudi bratje evangelicani. Žal se ta datum ni obnesel. Zadnji dve leti ni bilo nikogar. Zato smo lansko leto imeli celodnevno češčenje na zahvalno nedeljo 4. 11. Ves čas je bil obisk zelo lep.

V soboto in nedeljo 10. 11. in 11. 11. 1990, sta bila dneva odprte meje z Madžarsko v Prosenjakovcih. Prvič po drugi svetovni vojni so lahko prebivalci z obeh strani meje prestopili mejo brez potnih listov. Za marsikoga je bilo to prvo srečanje po dolgih letih s svojimi znanci. V nedeljo, 11. 11., smo imeli v kapeli v Prosenjakovcih mašo, ki so se je udeležili verniki z obeh strani meje. Po maši pa je bila skupna kulturna prireditev v osnovni šoli v Prosenjakovcih. Upajmo, da bo v prihodnosti res odprta meja brez žice in oboroženih vojakov.

V adventnem času, ki je čas pričakovanja, smo dali večji poudarek molitvi v družinah in župniji. Da božič ni samo praznik na zunaj, se je pokazalo tudi pri »veliki spovedi«. Zaradi oddaljenosti, in da bi se lahko čimveč vernikov udeležilo polnočnih – večernih maš, so bile maše v Selu, Andrejcih in Kančevcih. Pri vseh mašah je bil obisk boljši od prejšnjega leta.

Postni čas »1991«, smo začeli z znamenjem spokorjenosti, s pepeljenjem na prvo postno nedeljo. Vsako nedeljo smo imeli po maši še križev pot. Posebej so bili povabljeni k postni prenovi birmanci in njihovi starši.

Z bolj intenzivno pripravo na birmo smo začeli po Veliki noči.

Letošnje srečanje mladine iz Pomurja je bilo v naši župniji 11. 5. Že eno uro pred začetkom, so prikolesarili mladi iz nekaterih oddaljenih župnij. Ob 15^h smo se zbrali v cerkvi k molitveni uri za duhovniške in redovniške poklice. Po molitvi pa je mladim iz Pomurja spregovoril g. Jože Zadravec o veličini in vrednosti mladega človeka.

Osrednji dogodek v naši župniji je bila sv. birma. Slovesnost sv. birmе smo imeli 15. 6. 1991. Na ta praznik so se pripravljali birmanci in njihove družine. Od Velike noči naprej smo imeli še poseben verouk ob sobotah popoldne. Da so birmanci dobro pripravljeni, je pokazala tudi skušnja, ki jo je opravil g. dekan.

Slovesnost, ki jo je vodil g. kanonik Viljem Pangerl ob somaševanju več dekanjskih in dveh domačinih, g. Kuharju in g. Kodilu, je potekala v zelo lepem vzdušju. Zakrament sv. Duha je prejel 24 birmancev. Upajmo, da se bo praznik birmе poznal v nadaljnjem življenju birmancev in vse župnije.

Birmanci z birmovalcem in svojim dušnim pastirjem

Ob razglasitvi samostojne Slovenije 25. 6. 1991, smo zasadili lipo kot simbol naše države v Prosenjakovcih.

Žal je že naslednji dan okupatorska vojska prihrumela s tanki in avioni v novo nastalo samostojno Slovenijo. Da je v skupnosti moč, se je pokazalo v nekaj dneh. Vojska je morala pospraviti svoje orožje in oditi iz Slovenije.

Da je v ljudeh ostal boleč spomin in strah vojne, je bilo opazno tudi ob praznovanju našega farnega zavetnika sv. Benedikta. K praznovanju, ki ga je vodil pomožni mariborski škof Jože Smej, se je zbralo precej manj ljudi kot prejšnje leto.

In duhovni center? Končana je zunanja fasada. Precej so naredili že keramičarji in pleskarji. Z delom pa začenjajo parketarji, ureja pa se že okolica. Pridite in pogledjte!

KOBILJE – V noči od 6. na 7. februar nas je presenetil sneg z močnim vetrom. Naletelo ga je za 20 cm, kar nas je iznenadilo, ker je že tretjo zimo kazalo, da ga ne bo kaj prida.

Čprav je zapadel sneg, ni bilo prehladno pa smo že naslednji dan postavili opaž za ometavanje stolpa na kapeli pri Sv. Martinu.

V mesecu aprilu smo ometali zunanjšino kapele in z bakrom pokrili zvonik.

Zadnjo nedeljo v mesecu maju smo imeli slovesnost prvega svetega obhajila. Cerkev je bila tako slovesno okrašena iz belega cvetja, kar je naredila gospa Ratnikova iz Tišine. Ljudje so bili nad vse zadovoljni. Prvoobhajancev je bilo pet.

9. VI. smo namestili v zvonik kapele zvon, posvečen svetemu Jožefu. Osem fantov ga je nosilo izpred daritvenega oltarja v cerkvi na hrib, v kapelo. Ves čas procesije smo molili in peli. V procesiji se je zbralo zelo veliko ljudi, več od drugod kakor domačih. Zvon smo kupili v Tinjah na Pohorju in je težak 71 kg. Njegov glas se sliši v vas.

Prenos zvona v novo kapelo

23. VI. smo imeli slovesen zaključek veroučnega leta.

26. VI. smo proslavili oklicanost samostojne Slovenije pri novi kapeli in zasadili lipo miru. Čeprav je bilo zelo slabo vreme se je ob lipi zbralo kar precej ljudi.

Dogodki, ki so sledili temu pomembnemu dnevu, so dobili svoj odmev tudi pri nas, hvala Bogu brez vidnih zlih posledic. Kmalu smo ostali brez vojakov, ki so bili naš vsakdan.

Pri Sv. Martinu spet stoji svetišče

Kar nam je časa preostalo na razpolago smo ga temeljito izkoristili za nadaljevanje del pri kapeli. Najprej so dobile svojo podobo stene, k temu so prispevali delavci zidarskega mojstra Horvata iz Filovec in naši domačini. Ko se eni pokrivali, so drugi mojstri postavljali bakrene žlebove in obrobe, pa seveda ne smem pozabiti električne napeljave.

V mesecu juniju je naš mizar Vladko že naredil okvire za zasteklitev oken in odprtine na strehi. Pri steklarju Maučecu v Beltincih smo naročili zasteklitev, ki je bila izvedena v nakaj dneh po naročilu.

Nekaj dni za tem se je mizar Vladko lotil s sinom Robijem izdelave vhodnih vrat, ki imajo v sebi simboliko svojega okolja, pa tudi nad vrati je simbol okolice. Kmalu po postavitvi zvonikove strehe so v zvoniku bila nameščena okna, spet s simboli vinogradov.

Ko je mizar končal namestitve vhodnih vrat, so pleskarji začeli z beljenjem notranjih sten, da bi bilo vse pripravljeno za začetek poslikave zadnje stene. To je obljubil ak. slikar Hauko v fresko tehniki. O sliki bomo kaj več povedali v prihodnjih Stopinjah.

Veliko sreče smo imeli z raznimi botri. Začelo se je z zvonom, ki mu je boter domači župnik.

Boter zasteklitve je Jože Miholič.

Vrata, ker sta dve polovici, pa so našla botre v ključarju Avgustu Seršenu in organistu Janezu Laciju.

Nepričakovano so se javili za botre naši rojaki iz Francije: družina Kovač iz Mont Morencyja pri Parizu, sin in hčerka z družinama južno od Pariza, ter bratranec Viljem Nemeš, ki bodo plačali oltarno sliko v velikosti okrog 8 m².

Na koncu moram izreči tudi besedo pohvale zlasti predsedniku gradbenega odbora Gustiju Gjereku ml. in članom gradbenega odbora. Vse, ki boste brali te vrstice pa vabim na slovesnost blagoslovitve kapele, ki bo, če bo božja volja, zadnjo nedeljo v avgustu 1992.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU – Župljani Križevci smo v l. 1991 vstopili še s spomini na mnoge neprijetne (in tudi prijetne) dogodke preteklega leta. Z zadovoljstvom smo obrnili pogled na obnovljeni zvonik, ki je postal znamenje naše enotnosti in odločnosti, da ohranimo in izročimo krščansko vero in vse kar je z njo povezano, v neokrnjeni podobi prihodnjim rodovom.

In še enkrat hvala Bogu za vse, kar nam je uspelo narediti z Njegovo pomočjo.

Seveda smo tudi za leto, ki je bilo pred nami, imeli veliko načrtov.

V mesecu marcu smo se zbrali k molitvam, ki jih je vodil pater Alojz Klemenčič iz Ptuja. Vsem župljanom so bile te ure zbranosti potrebna in dobrodošla poglobitev vere ter priprava na praznovanje velike noči.

5. maja smo se veselili blagoslovitve obnovljenega Jureševega križa v Logarovcih. Vsem mimoidočim naj bo znamenje Božje ljubezni.

Meseca maja v naši župniji ni bilo prvega sv. obhajila, ker smo se odločili, da bodo odslej prejemali ta zakrament otroci v drugem razredu.

Z novim veroučnim letom je k nam prišla katehistinja Marija Krajnc. V ta namen smo uredili prostore nekdanje mežnarije. Hkrati smo pričeli urejati okolje cerkve in župnišča. Odstranili smo dotrajano gospodarsko poslopje, v katerem je bila še stara tiskalnica za grozdje, okoli cerkve pa položili plošče.

Z željo po urejeni cerkvi, župnijskem domu in okolju, je rasla v nas tudi velika želja po lepem bogoslužju. Odločili smo se za popravilo orgel. Delo smo meseca junija zaupali škofijski orglarski delavnici v Hočah.

Konec avgusta so kar trije avtobusi odpeljali romarje naše župnije na Ptujsko goro. Popoldne smo obiskali še Svetino pri Celju in si ogledali cerkev Sv. Duha v Celju. Ta dan je bil za vse romarje lep, prijeten in bogat.

učbenik je Besedna umetnost v dveh knjigah: Literarna teorija in Antologija primerov; obe sta doživeli veliko ponatisov.

V drami V provinci je nov motiv – menda edinstven v svetovni dramatiki – ljubezen med dijakom in profesorico. Čeprav je delo doživelo številne ugodne ocene in bilo štirikrat uvrščeno v repertoar Narodnega gledališča v Ljubljani, vendar je zaradi prehude resnicoljubnosti ostalo neuprizorjeno.

Meni so najbolj pri srcu njene štiri knjige »Tudi jaz lahko živim evangelij«, Izbor in dopolnila, v opremi našega rojaka akademskega slikarja Štefana Hauka, založila Zadruga katoliških duhovnikov, odgovoren naš rojak in sošolec Mihael Jerič, leta 1974.

Silva je bila na duhovnih vajah v Zagrebu leta 1972 in navzočim duhovnikom dala v branje nekaj meditacij: tako so jim bile všeč, da so jih kar pobrali in prevedli v hrvaščino.

Meni pa je pisala: »Pri delu me je vodil sv. Duh. Njemu sem se ob začetku priporočila in potem mi je gradivo prav čudežno deževalo v naročje... Ali čutiš sedaj tudi Ti, da bi moralo biti dvanajst snopičev, ki bi jih ljudje večkrat prebrali in zlahka plačali...« V razgovorih mi je še razodela, da je dobila toliko pohvalnih in tehtnih pisem za ta »izbor in dopolnila«, da bi z njimi napolnila novo knjigo.

Decembra 1973 mi je pisala: »S Prekmurjem sem povezana. Z Jeričem sva se zelo zblížila. Prav tako s Kozarjem. P. Berden je bil pri meni...«

Ko sem leta 1976 odločal za odhod iz Dobrovnika in prihod v Ljubljano, mi je pisala: »...priporočila sem tudi Tebe sv. Antonu v Padovi, p. Leopoldu Mandiču in Mariji v Loretu...«

Ali se spominjaš? Takrat, ko si bil v osnovni šoli, si prišel nekoč k meni, ker si bil razdvojen zaradi študija. Tudi tedaj nisem hotela vplivati nate, a povedala sem Ti svoje misli. Izbral si tisto pot, ki je bolj strma, pa mislim, da si na njej opravil več dobrega. Tudi zdaj naj Ti Gospod pokaže najboljšo pot! To Ti iz vsega srca želim...«

Leta 1978 je Zadruga katoliških duhovnikov izdala njeno knjigo »Tudi jaz lahko nasitim lačne«, leta 1980 pa knjigo »Za vsak dan« s posvetilom: »Po 50 letih prijateljstva s hvaležnostjo in spoštovanjem«.

Pred desetimi leti mi je pisala: »Pesem »Božjemu Srcu« me je globoko pretresla. Večkrat sem jo že prebrala. Sorodnega motiva še nisem srečala v poeziji, izvirno Tvoj je, močan, prepričljiv, trpek in odrešujoč. Še posebno lahko razumem te verze, ker si se mi pri zadnjem srečanju videl kot pred tridesetimi leti.«

Sredi leta 1984 mi je pisala: »...Tudi zame ti zadnji meseci niso bili lahki. Nisem imela kake izredne bolezni, ampak, saj veš, da je marsikatera stvar hujša od bolezni...«

Leta 1985, med hudo gripo, piše: »...prebirala sem Tvoje pesmi. Seveda bi jih bilo za lepo zbirko! Ko se boš odločil za nadrobnejši izbor, jih bom pred tiskom prav rada še enkrat pregledala in ev. svetovala kakšno malenkostno korekturo.«

Njeno pismo za mojo zlato mašo 25. 8. 1985:

...»moje sporočilo, da danes ne morem biti s Teboj, si medtem gotovo prejel. Zdajle bi Ti vendar rada rekla še to, da sem se danes že zbudila z mislijo nate in sedaj bom vsaj v duhu z vsemi dobrimi željami ves dan pri Tebi.

O, kako bi rada po dolgem času videla predrago mi Prekmurje in kako rada bi Ti osebno stisnila roko z iskrenimi čestitkami za Tvoje bogato življenje, z najboljšimi željami za naprej, pa tudi z globoko hvaležnostjo za Tvoje zvesto prijateljstvo, ki mi veliko pomeni.«

Tednik »Družina« je izdal leta 1986 njeno zadnjo knjigo s pomembnim naslovom Mozaik. Pri tem se nehote spominjam čudovitih mozaikov v cerkvi sv. Modrosti v Instanbulu, podoba njenega bogatega življenja, priljubljena med kolegi in dijaki.

Za Silvo Trdino posebej žalujejo: sestri Joža in Mara, nečak Mitja z ženo Sonjo. Njeni soboški gimnazijci je ne bomo nikoli pozabili.

Materi s preslico v slovo

Zavedam se, da bi tudi druge matere zaslužile dostojen spomin v Stopinjah. Ker pa smo trije otroci daleč od doma, na drugi celini naše zemeljske oble, in se nismo mogli udeležiti pogreba, ne bo nihče zameril tega zapisa. Ta zapis naj bo hkrati tudi priznanje in pohvala vsem naših slovenskim materam, za katere veljajo besede Svetega pisma: »Vrlo ženo, kdo jo najde... Svoje roke steguje po preslici, njeni prsti prijemljejo vreteno« (Prig 31, 10.19).

Doliči. Tiha valovita vasica v župniji Kuzma na Goričkem. Tu je živela naša mati Veronika Bunderla, rojena 1912 pri Grajkovih. Poročila se je z Jožefom Majcem. V zakonu se jima je rodilo šestero otrok, od katerih nas je še petero živih. V njenem življenju je bil gotovo eden izmed najlepših tisti trenutek, ko je leta 1970 pospremila k novi maši sina Antona, ki je sedaj župnik župnije sv. Križa v Mariboru. (V oklepaju naj povem, da smo tudi tukaj v Clevelandu zbirali za to novo cerkev sv. Križa). Po vojni smo trije iz Majcve družine odšli za kruhom v ZDA.

V petek, 19. julija 1991, je 25 duhovnikov s škofom Smejem na čelu spremljalo našo mater na božjo njivo v Doličih. Trije njeni otroci nismo mogli priti na pogreb, zato smo naročili sveto mašo tu v Clevelandu. Daroval jo je v slovenski župnijski cerkvi Marije Vnebovzete prof. dr. Drago Ocvirk C. M.

Mati! Sinje kot sinje nebo so bile tvoje oči, ko sem se sredi junija 1991 poslavljal od tebe. Ko si me objela, bi ti rada povedala, kako težko mi je bilo pri srcu, a nisem mogla. To je bil objem za slovo. Strmela si vame in rekla: »Zbogom.« To je bil pozdrav, ki si ga zmeraj uporabljala.

Večkrat si nam otrokom rekla: »Ne pozabite na Boga!« Nismo pozabili in ne bomo. To ti obljubljam. Ko si mi podarila sliko Marije Pomagaj z Brezij, si dostavila: »Daleč si v širnem svetu. Ko ti bo težko, se obrni k Mariji Pomagaj. Ona ti bo pomagala!«

Tako je tudi bilo. Prišla sem v župnijo Marije Vnebovzete v Clevelandu. Tu sem se vsako nedeljo srečevala z Marijo in tu sem mislila tudi na tebe, mati. Nisi dosti govorila, z dejanji si nam pokazala, kako je treba živeti. Nisem te mogla pokropiti in iti za tvojim pogrebom. Ob uri pogreba sem tu sedela z rožnim vencem v rokah...

Mati, naučila si nas moliti in delati. Predla si lan, volno in konopljo. Tudi naju s sestro si naučila presti in plesti. Nogavice, rokavice in jopice sva si morali sami narediti.

Naučila pa si nas tudi trpeti. Sama si trpela in imela sočutje z vsemi. Vsakdo, ki je potreboval pomoč, duhovno ali telesno, je našel pri tebi odprta vrata.

Prepričani smo: Kakor si sprejemala druge, tako bo tebe sprejel Bog, naš Stvarnik.

Franc Tement

Veronika Kelenc

Devetega februarja 1991 smo se na pokopališču na Dolnji Bistrici poslovili od bivše učiteljice Veronike Kelenc. Tej pokončni krščanski ženi je šolska oblast leta 1956 prepovedala poučevanje na osnovni šoli, ker je javno obiskovala božjo službo.

Po uspešnem opravljenem učiteljskem v Mariboru, je leta 1935 nastopila službo učiteljice pripravnice v Razboru. Vrstila so se službena mesta v šolah na Srednji Bistrici, v Bakovcih, pri Gradu, v Markovcih, v Lendavi, zopet na Srednji Bistrici, v Dobrovniku in v Gomilicah. Na okraju v Lendavi je bila po vojni nekaj časa tudi prosvetna referentka, v Dobrovniku pa nekaj mesecev upraviteljica tamkajšnje osnovne šole.

V Gomilicah se je Veronikina učiteljska službena pot za vedno končala z uradno odpovedjo službe 30. junija 1956. Vzrok odpovedi je naveden v uvodu. Z odkrito krščansko držo torej ni mogla biti vzgojiteljica mladine v sodobni socialistični družbi. Zanimivo je, da ji tega »očitka« niso javno zapisali niti v odpustitveni dekret niti v odgovore na številne Veronikine pritožbe. Odpustitev iz učiteljske službe so ji n.pr. utemeljili z besedami: »Po sklepu seje Sveta za šolstvo z dne 25. 6. 1956 je bilo odločiti kakor je v izreku te odločbe. Zoper to odločbo je dopustna pritožba v roku 15 dni od dneva prejema pritožbe na Sekretariat izvršnega sveta LRS Ljubljana (za občo upravo)«.

Veronika Kelenc, ki je bila z vsem srcem vzgojiteljica, se je zoper krivično odločbo pritožila na vse stopnje oblasti, vse do predsednika republike Jugoslavije. Žal vedno brez uspeha. Zvezni izvršni svet ji je n.pr. odgovoril: »V zvezi vaše ponovne vloge, s katero ste se sem obrnili zaradi preklica odločbe o odpovedi službe, vam sporočamo, da vztrajamo pri nasvetu, ki smo vam ga dali v našem dopisu z dne 13. 8. 1956.« Takrat so ji namreč od tam svetovali, naj se udeleži razpisnega natečaja prosvetnih služb. To je bilo dejansko zgolj izmikanje. Kadarkoli se je namreč Veronika razpisnega natečaja udeležila, je bila njena prošnja vedno zavrnjena.

Dvakrat se je Veronika pritožila tudi na Kabinet predsednika republike: leta 1956 in ponovno 1959. Oktobra 1959 je prejela iz Predsednikovega kabineta tak-le odgovor: »Na vašo vlogo, s katero se obračate Kabinetu predsednika republike s prošnjo za zaposlitev kot učiteljica, vam sporočamo, da Kabinet ne najde v veljavnih predpisih opore za ugoditev vaši prošnji. O sprejemu v delovno razmerje prosvetnih delavcev odločajo posebne komisije na podlagi razpisa. Zato vam svetujemo, da prijavite svojo udeležbo pri razpisu.« Pri vseh odgovorih na pritožbe je mogoče slutiti, da so odgovorni ravnali na podlagi Veronikinih »karakteristik«. Tako so morale biti vse njene pritožbe nujno neuspešne. Da bi si »nabrala« potrebna leta za najnižjo pokojnino, se je za nekaj let zaposlila kot gospodinjska pomočnica.

Huda krivica je Veroniko zelo bolela. Nič čudnega torej, da jo je razmeroma zgodaj obiskala huda bolezen. Zadnja leta življenja je našla dom v Domu počitka v Rakičanu. Kljub prizadejani krivici pa pokojnica nikoli ni gojila maščevalnih misli in naklepov. Njen veliki vzornik je bil trpeči Kristus na križu in njena tolažba v težkih urah Njegovo vabilo: »Pridite k meni vsi, ki se trudite in ste obteženi in jaz vas bom poživil!« Veronika je odpuščala z velikim srcem, upamo, da je pri Bogu že deležna Njegovega odpuščanja in Njegove večne službe.

Naj bo ta osmrtnica hkrati spomin in zahvala vsem še živim in že pokojnim bralcem Stopinj teh krajev, ki so v zadnjih štirih desetletjih prehodili podobno trnjevo pot kot pokojna učiteljica Veronika. Nekdanji trpini v zaporih so šele po končani več desetletni mori upali povedati, kaj jih je doletelo. Žrtve nasilja so bili tudi številni kmetje, ki niso mogli izpolniti nemogočih zahtev glede obvezne oddaje kmetijskih proizvodov tista prva leta po vojni. Nekaj tako imenovanih »kulakov« je bilo »osvobojenih« dobršnega dela premoženja, pa še »sedeti« so morali. In še bi lahko naštevali. V vseh primerih pa naj bi veljale Jezusove besede Petru, ki mu je na vprašanje: »Gospod, kolikokrat naj odpustim svojemu bratu, če greši zoper me? Do sedemkrat?«, odgovoril: »Ne pravim ti sedemkrat, ampak do sedemdeset sedemkrat« (Mt 18, 21–22).

Franc Halas

Sestri Mihaeli v spomin!

Nekaj mesecev je tega, ko sem jo skupaj z nekaj duhovniki, njenimi sosestrami, sorodniki in lepem številu vrlih Gorenjcev iz Križ pri Trziču in okolice spremljal k večnemu počitku na pokopališče v Križah.

Ob tem so se zbuiali spomini na vsa številna srečanja z njo v Črensovcih pri njenih domačih, ko je še delala, v sanatoriju Golnik z njenimi bolniki, ki jim je stregla z veliko ljubezni, ki se je v njej spopolnila v misijonih v daljni Kitajski. Misli so se mi utrile na vrsto obiskov in pogovorov o misijonih v njihovem prijaznem domu v Križah.

Najgloblji spomin pa se mi je utrnil na pomlad l. 1954, ko me je obiskala s svojo sestro—zadnjo prednico na Kitajskem, s. Konstantino Sarjaš, prav tako mojo rojakinjo. Obiskale sta me v ljubljanskem bogoslovju, ko sta prihajale od obiska pri škofu Vovku. Posedli smo v govorilnici in začeli z obujanjem spominov. Prav ob tej priliki sem se z njuno pomočjo povezal z našim velikim misijonarjem msgr. Kerčcem. Stopil sem v stik z njim in se tako najbrž za vse življenje zapletel v pisarjenje o njem, o tem velikem skromnem možu z našega Goričkega.

Za s. Mihaelo sem prvič slisal leta 1935, ko je že bila v teku priprav na odhod v misijone. Zapomnil sem si, čeprav star pet let, da je prišla k nam neka njena sorodnica

in rekla: Sapekova, tako so jo imenovali po domače, Kata gre v misijone na Kitajsko. Seveda nisem sanjal o Kitajski. Slišal sem le, da gre in kam gre.

Z ladjo, kot njen usmerjevalec Kerec, je potovala z drugimi slovenskimi sestrami, ki so takrat odhajale na daljno Kitajsko, kjer jih je z odprtimi rokami pričakal Kerec in čez visoko kitajsko planoto deloma v nosilnicah, deloma na konjih pripeljal do njihovega končnega cilja, v mesto v podnožju Tibeta, k voditelju čaotunške cerkvene pokrajine, ki jo je vodil tudi nam Slovincem znani msgr. Cheng.

Skupaj z drugimi slovenskimi sestrami je bila tudi Mihaela tista, ki je bila voditeljica te sesterske skupnosti in tolažnica zalostnih in bednih Kitajcev te samote. Samote? Od glavnega mesta pokrajine Junan, Kunminga so bili oddaljeni nekaj sto km in le do glavnega mesta je v tistih časih bilo mogoče potovati po evropsko.

Delo je bilo odlično zastavljeno za tiste razmere, in bi tudi gotovo lepo uspevalo, če ne bi prišli rdeči na oblast. Kot drugod na vzhodu, tako je bilo tudi na Kitajskem. V začetku so bili vsi dobri in dobrodošli, tudi sestre. Odnos do njih pa se je kmalu spremenil.

Cerkvene razmere v tej pokrajini so bile vse prej kot lepe. Vzrokov je bilo več in so se dokaj hudo zaostrole. Hvala Bogu in korajži sestre Mihaele, pa se je nekaj zelo hudih napetosti le srečno končalo.

Ko je bila svetovna vojna v Evropi končana, so se mnogi, tudi Slovenci, raztresli po vsem svetu. Po čudnih potih je v Chaotung prišel celo slovenski zdravnik, dr. Janež, ki je umrl pred kratkim. Z njegovo znanostjo, predanostjo so sestre doživele za kratko dobo pravo pomlad v služenju in tolaženju Kitajcev. Medicinska puščava Chaotunga, kakor je to slikovito povedal dr. Janež, je začela cveteti in poganjati lepe rdeče cvetove, trpljenja, nasprotovanj, zavisti in resničnega sovraštva, ki so ga obilno izkazovali novi oblastniki, kjer so le mogli.

Skupaj z drugimi tujci je bila tudi Mihaela obsojena od »ljudskega sodišča« na izgon iz Kitajske. Nekaj več kot dva tedna trajajoča pot izгона jih je 1. maja 1952 pripeljala v Hong Kong, kjer so se izgnanci odpočili, nato pa se še enkrat podali na dolgo in negotovo pot v Evropo poleti 1952.

Prvi obisk je bil namenjen Rimu, potem kratka postaja v Južni Franciji in odhod v glavno hišo sester v Eggenberg pri Grazu. Zadnja postaja je bila na Gorenjskem, najprej na Golniku, nato v Križah, kjer je Mihaela končala svojo zemeljsko pot.

Bog naj podeli moji dobri rojakinji, na katero sem ponosen, vso srečo v nebesih.

Sestra Mihaela! Hvala Vam za vsa lepa doživetja ob vaših misijonskih pripovedovanjih!

Franc Tement

Obnovljene črensovske orgle

Brez orgel, »kraljice« vseh glasbil, si božje službe v katoliških in protestantskih cerkvah skoraj ne moremo zamisliti. Orgle pa so tudi dragocena dediščina naše bolj ali manj daljne preteklosti. To pa nam odgovornim zastopnikom posameznih cerkva, nalaga nemalo obveznost, da jih vzdržujemo in obnavljamo. Za temeljito prenovno so seveda potrebna znatna sredstva. In prav tu je večkrat vzrok, da se s popravili odlaša in škoda na glasbilu postaja večja. V polpretekli dobi je zelo primanjkovalo orglarskih delavnic, ki bi bile sposobne sprejeti večja dela ali celo novogradnje. Zato smo se v naši škofiji duhovniki in verniki zelo razveselili, ko je mariborski škof dr. Franc Kramberger pred tremi leti odprl orglarsko delavnico v Hočah.

Dejstvo, da so črensovske orgle »počivale« že od leta 1968 in odprtje škofijske orglarske delavnice, je nas v Črensovcih opogumilo, da smo se lotili obsežne restavracije in povečanja tega instrumenta. Škofijska orglarska delavnica je to delo predlanskim sprejela in ga je letos tudi uspešno dokončala.

Obnovljene in povečane črensovske orgle

Črensovske orgle so bile zgrajene leta 1880. Izdelal jih je mariborski orgelski mojster Miahel Krainc po naročilu tedanjega črensovskega župnika Boldžara Vugrinčiča, ki je tukaj župnikoval med leti 1878 in 1914. Orgle so bile mehanske, na nožni pogon, enomanualni igralnik je bil povezan z desetimi registri. Piščali so bile nameščene v dveh simetričnih omarah, ki obstojata še danes. Poprej orgel ni bilo niti v tej cerkvi niti v prejšnji. Te orgle so torej prvotne.

Prva svetovna vojna vihra (1914–18) je okrnila marsikatero orgle v tedanji Avstro-Ogrski. Vojaška oblast je pobrala tudi iz črensovskih orgel cinaste piščali. Nove je dal po vojni nabaviti tedanji župnik Jožef Čačič. Hkrati so bile tukajšnje orgle takrat povečane od desetih na štirinajst registrov. Ni točno znano, katera delavnica je opravila to delo.

Po drugi svetovni vojni so črensovske orgle naravnost klicale po obnovi. Nekaj let so namesto razglašenih orgel uporabljali pri bogoslužju harmonij, ki je bil last č. kanonika Jožefa Klekla. Leta 1948 so končno našli primerne mojstra. Obsežna obnovitvena dela je opravil Ivan Konečnik iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu po naročilu župnika Ferdinanda Hermana.

Čez deset let so bile orgle zopet v skrajno slabem stanju. Cerkev je nabavila harmonij in leta 1968 še elektronske orgle. Te nam je dobavila tvrdka AHLBORN iz Heimerdingena v Zvezni republiki Nemčiji.

Elektronske orgle služijo namenu še danes. Vendar smo vedno čutili potrebo, da tako velika cerkev kot je črensovska, dobi redne orgle. In te smo letos končno res dobili. Odgovorni voditelj celotnega projekta je bil škofijski ekonom Mirko Krašovec, mojster delavnice Ivan Javernik, strokovna voditeljja pa nemška mojstra Gerhard Schmid iz Kaufbeuerna na Bavarskem in Wolfgang J. Braun iz Rosenfelda na Württemberškem.

Črensovske orgle so sedaj povečane za »Rückpositiv« (zadajšnji pozitiv) s šestimi novimi registri. Orgle imajo nov dvomanualni igralnik, nov pedal in meh polni z zrakom nov motorni puhalnik. Obnovitvena dela so trajala skoraj dve leti. Verniki

so priskočili na pomoč s sredstvi. Številne družine so pomagale s preskrbo in prenočitvijo mojstrov. Posebno sta se izkazali družini Šemen in Bedernjak iz Crensovec. Izdatno je pomagal tudi že pokojni dr. Ignac Horvat. Iz inozemstva naj bodo omenjene družina pokojne Gizele Hozian, njena sestra Marija Rebrica, družine Martina in Anice Hozjan, Jožeta in Agate Žoldoš in Avgusta Smodiš. Vsem, ki so kakorkoli pomagali, naj bo izrečena prisrčna zahvala.

Iz srca želimo, da bi obnovljene in povečane črensovske orgle dolgo razveseljevale srca poslušajočih z lepimi melodijami. In naj vedno vabijo k MIRU, še posebej s tistim božičnim spevom: »SLAVA BOGU NA VIŠAVAH IN NA ZEMLJI MIR LJUDEM, KI SO DOBRE VOLJE«.

Ivan Marič

Trnova pot do nove šole

Zgodovina Osnovne šole Kuzma sega pred leto 1874. Do takrat se je pouk vršil v raznih sobah kmečkih hiš, ki jih je za določen čas odstopili zdaj ta, zdaj oni kmet. Kraj Kuzma, takrat imenovani Kuzdoblan, je dobil prvo šolsko poslopje leta 1874. Zgrajeno je bilo ob pomoči države. Omenjeno leto pomeni tudi uradno pričetek osnovne šole v Kuzmi. Leta 1900 dobi Kuzma še eno šolsko zgradbo in s tem pridobi pogoje za takozvano dvorazrednico. V takih prostorskih razmerah, skozi mnogo-kratne sistemske in organizacijske prelomnice, izvaja šola Kuzma svoje osnovno poslanstvo vse do leta 1963.

V zapisih iz kronik ni mogoče razbrati, s kolikšnim navdušenjem so Kuzmovčani obeležili v zgodovini šole leto 1874 in leto 1900. Toda trenutkov ob odprtju šolskih prostorov leta 1963 se mnogo krajanov dobro spominja. Ti vedo, da je sreča, radost in veselje krajanov, učiteljev in učencev bilo nepopisno. Žal pa ni trajalo dolgo, ko so začeli tako učitelji kot učenci spoznavati, da so dobili zelo malo v primerjavi s hitro porajajočimi se spremembami in zahtevami v načinu pedagoškega dela.

Nova šola v Kuzmi

Vsa nadaljnja prizadevanja, da se čimprej pridobijo še preostali prostorski pogoji za izvajanje vzgojnoizobraževalnega procesa, so trajala celih 28 let. Prvič se začne omenjati dograjevanje šole v Kuzmi v času, ko se sprejema dogovor o temeljnih družbenega plana občine M. Sobota za obdobje 1981-1985. Prisotnost nerednega planiranja, ki ga je pomagala stopnjevati do takrat že dobro utirjena inflacija, je prispevala k temu, da do gradnje šole v takratnem referendumskem obdobju ni prišlo. Čeprav zaskrbljeni in nejevoljni nad vprašanjem, kako naprej, krajani Kuzme niso ostali ob svojem neuspehu prekrizanih rok. Izpad v preteklem obdobju na eni strani in vključitev gradnje v republiški program vzajemnosti na drugi, je bil zagotovilo za vključitev v naslednje obdobje družbenega plana 1986-1990. V program republiške solidarnosti, ki ga je načrtovala, sprejemala in izvajala takratna Izobraževalna skupnost Slovenije, se je Kuzmi uspelo vključiti glede na status krajevnega skupnosti, ki je bila in je še vedno obmejna in manj razvita.

Pričelo se je v aprilu 1990. Najprej so stekla gradbena dela na dozidavi novih učnih in upravnih prostorov. V mesecu juliju in avgustu istega leta pa so bili adaptirani obstoječi deli šolske zgradbe. Vsa dela so potekala več ali manj po dogovorjenem časovnem planu tako, da se je 3. septembra 1990 že pričel pouk v novih prostorih šole.

Ker v prvi fazi šola ni dobila pristanka za izgradnjo telovadnice, so ves ta čas potekale aktivnosti tudi za pridobitev soglasja po gradnji le-te. Končno je Izvršni svet SO M. Sobota prižgal zeleno luč tudi tej zahtevi, kar pomeni hkrati tudi uresničitev vseh prostorskih potreb šole Kuzma. In kaj je to konkretnega? 10 učilnic, od katerih je 5 specializiranih, knjižnica, večnamenski prostor, veliki in lepi upravni prostori, sodobno opremljena kuhinja in telovadnica z moderno Elanovo opremo. Okolica šole ima veliko zelenih površin, ravno dovolj asfaltiranih površin za varen prihod učencev v šolo in iz šole ter dve asfaltirani igrišči za rokomet in košarko. Krajani okoliša Kuzme so ponosni in hkrati hvaležni za to nedvomno veliko pridobitev. Hvaležni vsem, ki so na tak ali drugačen način omogočili izgradnjo tega mogočnega in sodobnega objekta. Ta pa ni namenjen samo sedanjim rodovom, ampak vrsti generacij, ki bodo tudi v prihodnosti iskale odgovore na vprašanja, kaj so temeljne kulturne vrednote naroda in človeštva, kaj so temeljna znanja človeka, ki so potrebna za življenje in delo v človeški skupnosti, kaj...

Knjige naših ljudi in o nas

Frank Bükvič: VOJNA IN REVOLUCIJA, roman v štirih delih, Založba M & M, Ljubljana 1990.

Prekmurški pisatelj Frank Bükvič je bil rojen 1. 9. 1923 v Puconcih. Maturiral je v Soboti leta 1941, torej že v metežu druge vojne, nato je študiral medicino v Gradcu in v Peču. Leta 1943 so ga madžarske oblasti zaprle in je romal od zapore do zapore. Po vojni je hotel nadaljevati medicinski študij v Ljubljani, toda oblastniki mu niso hoteli priznati študija na graški univerzi in leta 1946 je razočaran pobegnil na Zahod. Leta 1951 je v Gradcu postal doktor državnih ved, leta 1969 pa je iz nemške literature doktoriral na newjorski univerzi. Sedaj je profesor na jezuitski univerzi v Fairfeldu v ZDA.

Bükvičev roman je obširno delo v štirih delih in obsega 568 strani drobnega tiska. Začne se s tisto cvetno nedeljo, ko je nemški škorenj začel teptati našo zemljo in opisuje peto kolono, pričakovanje ljudstva, partijsko celico in že kmalu na začetku spoznamo glavne osebe romana: Nika in Vero, Željka, predvsem pa Grbača ali Puklavega Miha, ki je najbolj negativna oseba romana s svojo zlobo, izdajstvom, dvoličnostjo, ko kot vrhovni pooblaščenec OZNE muči in ubija domače ljudi, iz strahu vohuni za Nemce že med vojno, potem pa še po vojni in mu pisatelj posveti največ strani v knjigi, zlasti ob njegovem tragičnem koncu, ko ga razkrinkajo in mu predlagajo samomor, pa siromak zanj nima dovolj poguma in ga morajo v ječi ubiti

drugi. Pisatelj razloži njegov značaj s tem, da je bil nezakonski, napol ciganski otrok, ki je postal grbast in zaradi tega izločen iz družbe vrstnikov in prikrajšan tudi za dekliško ljubezen.

V knjigi je opisan genocid na Slovenskem, ko za enega Nemca ubijejo deset domačinov, kljub temu partija kar naprej izziva in mirno gleda, kako trumoma padajo nedolžni ljudje. Pisatelj živo opiše usodo posameznikov in trpljenje ljudstva, zagrizenost oblastnikov in prepričanje v svoj prav, pa tudi spoznanje mnogih, da je bil njihov zanos prevara. Včasih pride do spoznanja nekoliko nepričakovano, npr. pri Ivanu, ki iz prepričanega esesovca postane goreč partizan z imenom Pavel.

Največ dogodkov se odvija v Gradišču, ki je izmišljeno ime za katerokoli mesto v Sloveniji, saj dogodki zajemajo vso našo deželo in segajo prek naših meja do Gradca in Dunaja. Starega komunista Ritoperja usoda zanese v Prekmurje, odtod na Madžarsko in celo v Romunijo.

Glede krajev se je včasih nekoliko težko znajti, zlasti nam Prekmurcem, ker pisatelj uporablja večkrat domača imena krajev kot Hotiza, Hidveg, Lučane, kraje pa med seboj tako približa, da nas to nekoliko moti. Tudi osebna imena so večinoma prekmurska: Mesarič, Ritoper, Škraban, Cvetko, Ščap, Benkič, Kozic in druga. Roman se odvija na vsem ozemlju od Primorske, Gorenjske, Dolenjske, Štajerske in Prekmurja, opisuje zločine v Kočevskem Rogu, Teharjih, pri Vetrinju na Koroškem, kjer Angleži zločinsko predajo domobrance Titovi vojski v klanje.

Naslov knjige *Vojna in revolucija* nakaže vsebino: V tistih štirih letih je bila za večino res vojna, za voditelje partije pa predvsem revolucija, ki naj bi spremenila slovenskega človeka in mu prinesla na zemljo raj. Tudi če bi ga res prinesla, bi bila cena za raj strahotna: toliko trpljenja, toliko nasilnih smrti, toliko solza in razdejanja ne more odtehtati noben zemeljski raj, tudi če bi trajal tisoč let. Mala skupina »zmagovalcev« je po vojni res imela, če bi sodili po zunanjih okoliščinah, mali raj na zemlji, toda v resnici ga ni mogla uživati, ker vesti, tega neizprosne sodnika v človeku, ni mogoče utišati.

Lojze Kozar

Bogdan Novak: LIPA ZELENELA JE

Izdalo in založilo ČZP Kmečki glas, Ljubljana 1990. Podnaslov prve in druge knjige: V SENCÍ DVOGLAVEGA ORLA. – Pred nami je v dveh knjigah, ki skupaj obsegata 527 strani, usoda dveh družin, Godinove iz Prekmurja in Kolarjeve s Primorskega. Tudi če ne bi bile pisateljeve napovedi, da sta ti dve knjigi šele uvod v veliki slovenski roman, kakršnega doslej še nismo imeli, bi že po rodu, iz katerega pisatelj izhaja, lahko sklepali za združitev usod dveh krajevno tako zelo oddaljenih rodov, saj je pisatelj po očetu iz Prekmurja, po materi pa s Primorskega.

Pisatelj o svojem delu pravi, da je »slovenska saga«, torej »realistična prozna pripoved o usodi ene osebe, rodu ali pokrajine« (Slovar slov. knj. jezika) in tekst, ki je pred nami, tej označi gotovo ustreza, saj je pripoved razpletena na široko in v njej nastopa nešteto oseb različnih stanov, poklicev in značajev. Zdi se, da pisatelj piše z izredno lahkoto, saj ga z lahkoto tudi bremo, ne da bi se naveličali. Knjiga je bogata ne samo po vsebini, ampak predvsem po žlahtnosti pripovedovanja, v katerem je navzoče tudi zlo in žalost, vendar pa je vse prekrito z neko igrivostjo, z nekakšno skrito radostjo nad življenjem, ki najde tudi v spodrsrljaju vedno novo upanje in nov zagon, kajti tako je resnično življenje: trdoživo in vedno polno upanja.

Morda je tu in tam v knjigi tudi kaj manj verjetnega, toda v življenju se dogajajo tudi manj verjetne reči in jih pisatelj pač sme uporabiti. Saj pisatelj vedno ne upošteva dejanskega dogajanja v Prekmurju, toda to so le malenkostni spodrsrljaji, ki temu vrednemu in lepemu delu ne jemljejo cene.

Tik pred prvo svetovno vojno se v romanu srečamo že tudi s Hujsovim Miškom (= Miško Kranjec – Fujsov?), ki že piše povesti in agitira za komunizem. Da ga je za kakih dvajset let prezgodaj postavil v dogajanje, je seveda pisateljeva pravica, radovedni pa smo, kakšen starček bo Miško po drugi vojni... Med tem je 1991 izšlo

tudi nadaljevanje v dveh knjigah: KRVAVE REKE, ki pripoveduje doživljanje med prvo in drugo vojno na bojiščih in doma ter se končuje z letom 1918.

Lojze Kozar

Marjeta Novak: NEPOVABLJENI ROŽNATI GOST, Založba Borec, Ljubljana 1990.

Ta rožnati gost je pisalni stroj, ki ga je pisateljica Marjeta Novak v svoji razigrani domišljiji oživila, da je lahko potoval od vasi z imenom Od Nikoder v vas Začetek, kjer se vse šele začne in je vse novo, vse samo veselo, samo Rožnati gost se spozabi iz zapiše besedo žalost, zato mora iz vasi Začetek po rožnati poti v zeleno deželo, kjer se udeleži nogometne tekme med bosopetimi kobilicami in belimi murni in bi moral o tekmi napisati poročilo za časopis Zelena vrana, pa tega ni storil zaradi majskega hrošča, ki je bil za žogo in ga je razganjala pomlad. Potem pobegne v deželo za vogalom, v deželo Ungurugrujev, ki so namesto stopal imeli lepa kolesa, kakor so bila na kolesih tudi njihova drevesa.

Ungurugrujem napiše zelo zelo kratko zgodovino njihovega rodu in že je na Zajčjem otoku, kjer zajčjo prostorsko stisko reši tako, da vsakemu zajcu – bilo jih je osem tisoč petsto osemnosedeset – natipka navodilo, kako naj z ušesi veslajo, da svoj otok privlečejo k celini, kjer je zanje prostora dovolj. Utrujen od tipkanja si želi kakšen miren kotiček za počitek in že za plotom naleti na medvedka Pufija, ki mu odstopi mirno sobico, toda v zahvalo mora zapisati Pufijeve spomine.

In že smo nekako na sredi knjige in Rožnati gost je gost Gliste s tremi baloni na glavi in z enim dežnikom okoli vratu. Udeleži se Murnove proslave, potem Jazbec razstavlja martinčkov rep in mnoge večje znamenitosti, Gospod Zato se javi na oglas.

Ščetinar na pasjem tekmovanju, Šnofi, sin pujse Angele in pustolovščine rožnatega gosta se končajo z zgodbo Kako je zajec pojedel ljubezen, snežakov nos.

Knjiga je polna radoživih dogodkov, nenadnih srečanj in jo bodo radi brali mali in veliki otroci, če jim je v srcu ostalo še kaj želja po nenavadnem. V knjigi ni palčkov ne vil ne čarovnic in vendar je vse ena sama lepa pravljica.

Knjigo je ilustriral Marjan Manček.

Lojze Kozar

Marjeta Novak: POSEBNE NEŽNOSTI, Prešernova družba, Ljubljana 1990.

Knjiga Posebne nežnosti je roman posebne vrste, saj so v njem prvine psihološkega in kriminalnega romana in še sanjskodomišljjskih doživetij. Glavna oseba romana je Helena, znanstvenica, ki pobegne iz vzhodne Evrope, torej disidentka, in jo najeti morilci zasledujejo tudi na Zahodu in se jim politični umor končno tudi posreči. Dogaja se v Franciji, delno pa tudi v New Yorku, katerega življenje pisateljica označuje.

Poleg glavne osebe so živo in plastično izrisani tudi drugi, med njimi upokojeni zdravnik, ki stanuje v bližini znanstvenice, Helenin sin in zdravnikov služabnik André, o katerem se nam ves čas vsiljuje misel, da je z morilci na neki način povezan, pa na koncu ugotovimo, da smo bili v zmoti.

Knjiga je pisana napeto, saj je v njej ne samo veliko dogodkov, ampak tudi nepričakovanih obratov, ko glavno osebo kar dvakrat pokopljejo. Toda bistvo knjige niso zunanji dogodki, marveč tisto, kar je v njih skrito. Marsikaj je v knjigi tudi na robu verjetnega. Morda prav zato knjige ne moremo odložiti, ne da bi jo prebrali do konca, kajti napisana je duhovito in v lepem elegantnem slogu. Temu se ne čudimo, saj je pisateljica Marjeta iz »literarne družine« Novakov.

Lojze Kozar

ZBORNIK SOBOŠKEGA MUZEJA 1. Izdal in založil Pokrajinski muzej M. Sobota, 1991, str. 156 + povzetki.

Te pomembne knjige smo posebej veseli tisti, ki že redki živimo od nekdanjih snovateljev in članov Prekmurskega muzejskega društva pred 55 leti (nismo ga pa nikoli imenovali »...društvo Fr. Ivanocyja«, kot je zapisano na str. 111) in ki smo mogli (na lastne stroške) izdati le skromni prvi zvezek »Prekmurske knjižnice« (1937). Po 1945 smo dobili svoj muzej in vrsto muzejskih strokovnjakov vseh smeri. Ti objavljajo že dolgo v raznih časopisih, v tem zborniku pa poročajo o arheološkem delu v okolici Strehovec (I. Šavel) in v Dokležovju (B. Kerman), o srednjeveških freskah v soboškem prezbiteriju (J. Balažic), o arhivu ljutomerskega sodišča (I. Rihtarič), o madžarski upravi med zasedbo 1945 (M. Fujs), o časnikih v Prekmurju med vojnama (F. Kuzmič), o Slovencih v Taranyu v šomodjski županiji (M. Kozar-Mukič) ter vrsta zapisov in poročil.

Najstarejši še živeči, v letih po 1919 slovenski šolani in že šestdeset let prizadevajoči si, da bi – poleg splošno slovenskih predmetov – razjasnil vsaj nekoliko slovstveno in jezikovno kulturo krajine med Muro in Rabo, priznavam tehtnost tu in drugod objavljenih dognanj naših mladih strokovnjakov z željo, naj uspešno nadaljujejo z delom. To delo ni lahko, ker je treba poznati tudi madžarščino, dosedanja raziskovanja in še kaj. Spodrsrljaje, ki se nam vsem delujočim dogajajo, sem sporočil uredništvu zbornika. Tu bi se ustavil le pri članku Marije Kozar-Mukičeve, ki nam je (nadaljuje v časniku Porabje 1991) odkrila pozabljeno, večini neznano slovensko vas Taranj v bližini Kuzmičevega Šurda, ki jo je obiskal že v začetku stoletja Anton Trstenjak, pred kakimi dvajsetimi leti pa nam je nekdo »odkril«, da jih ni več. Medtem nas je sicer obiskal na prizadevanje Ivana Škafarja zadnji tamkajšnji slovenski župnik Vučkič. Po njegovem pričevanju in po virih ter jeziku razgovorov, ki jih objavlja M. K. Mukič, moram poudariti, da njihov jezik ni dolinski govor, marveč ravenski in gorički, saj se z Dolinskega nihče ni tja priselil. O tem bi kazalo za prihodnji zvezek Zbornika napisati kratko jezikovno oznako, da ne bi tega nestvarnega podatka ponavljali. In še: Tarany je treba **takoj** začeti raziskovati!

V. Novak

SPROTULETJE BLIZI IDE, Ljubljana 1991.

Zveza kulturnih organizacij Slovenije, ki ima svoj sedež v Ljubljani, na Kidričevi 5, je izdala pesmarico, v kateri je zbranih 31 pesmi porabskih Slovencev. Za mešane, moške in ženske zборе so jih na pobudo Mitje Gobca, urednika zbirke, priredili znani slovenski skladatelji: Radovan Gobec, Uroš Krek, Samo Vremšak, Slavko Mihelčič in Janez Močnik. Največ pesmi je prirejenih za mešani zbor (19), po šest pa za moški in ženski.

»Skladatelji so namenoma ustvarili preproste, prevsko ne preveč zahtevne priredbe, v njih so tudi, rekel bi spoštljivo in strokovno, ohranili in poudarili nekatere posebnosti ljudskega načina petja porabskih Slovencev, npr. v ritmu, v načinu vodenja glasov itd. Priredbe so lepo, dragoceno, potrebno in hvalevredno delo slovenskih skladateljev,« je v uvodu zapisal Julijan Strajnar.

Pesmarica, ki je izšla v nakladi 400 izvodov, »ni namenjena zgolj pevkam in pevcem v Porabju, pač pa vsem tistim, ki jim je slovenska pesem pri srcu, v izvirni obliki ali pa v priredbah naših skladateljev.«

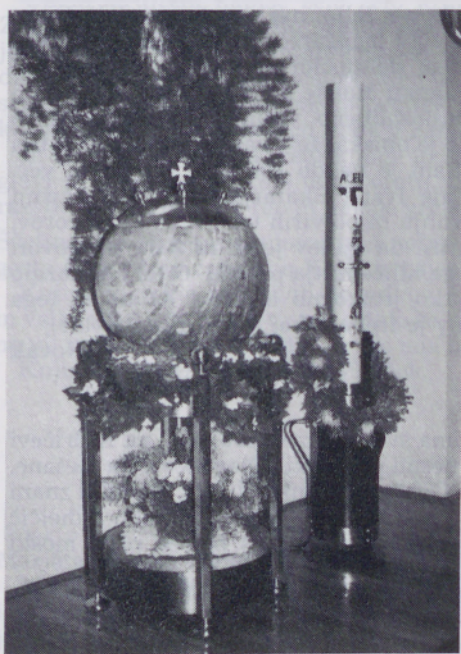
Je pa potrebno precej vztrajnosti in tudi sreče, da to pesmarico v soboški knjigarni sploh dobiš.

L. K. ml.

Važnejši dogodki župnij Pomurskega pastoralnega področja

BAKOVCI – V kratki zgodovini župnije Bakovci, ki je bila objavljena v Stopinjah 1991, je bilo rečeno, da je za mlado župnijo leto 1991, jubilejno leto v dvojnem smislu. Pred sto leti je bila zgrajena prvotna kapela sveta Ane, ki je pred desetimi leti z ustanovitvijo župnije 19. 3. 1981, postala župnijska cerkev.

Obojnemu jubileju je bilo dano zunanje obeležje s tem, da je bakovska župnijska cerkev dobila še zadnji del notranje opreme: novi krstilnik in novi vaški križ ob stičišču cest: Parizanske, Ribiške in ulice ob Muri. Načrte za krstilnik in križ je naredil sedaj že pokojni arhitekt Jože Kregar iz Ljubljane. Z veliko ljubeznijo je spremljal izdelavo krstilnika in ko je bilo delo končano, je omahnil v smrt. V župniji Bakovci si je postavil s svojim delom najlepši spomenik. Župnija Bakovci se ga bo vedno spominjala kot svojega velikega dobrotnika.

Novi krstilnik

Jubilejno slovesnost je opravil g. škof–ordinarij 28. 7. 1991, na Anino nedeljo. Blagoslovil je tudi novi vaški križ in se zahvalil vsem dobrotnikom cerkve. Za to slovesnost je bila župnija lepo pripravljena in cerkev okrašena kakor nevesta za svojega božjega ženina. Zal je zelo slabo vreme nekoliko zmotilo zunanjo slovesnost, nikakor pa ni moglo zabrisati veselja v srcih zbranih vernikov, ki so kljub slabemu vremenu vztrajali zunaj pod dežniki do konca daritve.

V vseh desetih letih gradnje župnišča, povečave in opreme cerkve je nastajalo farno občestvo. Vsi, ki smo pri tem sodelovali, smo čutili, da je prvenstvena naloga vseh zunanjih del, graditi duhovno zgradbo, božje kraljestvo v srcih vernikov. Temu cilju morajo biti podrejena vsa obnovitvena dela in vse slovesnosti. Da bi se temu idealu in cilju čimbolj približali, se je župnija že pred letom dni odločila za prvi misijon, ki bo v jubilejnem letu 1991 od 8. do 17. novembra. Vodil ga bo jezuitski pater g.

Lojze Markelj. V molitvi za uspeh misijona, je jasno rečeno kaj želi župnija doseči s svetim misijonom: »O Bog navduši srca vseh, da te bodo tisti, ki te ljubijo, še bolj ljubili, tiste pa, ki so pozabili na Tvojo ljubezen in usmiljenje, zopet pritegni k sebi.«

Duhovna priprava na sveti misijon se je začela v postnem času. Člani župnijskega sveta so pri nedeljski maši na 2. postno nedeljo sprejeli križ in sveto pismo, ki so ga odnesli v svoj okoliš. Teden dni se je zbirala soseska k molitvi za uspeh misijona, in branju svetega pisma. Nato so izbrali drugo družino v bližini. Ljudje so sprejeli križ in molitev z velikim navdušenjem. Marsikateri sosed je po dolgem času zopet našel soseda in se z njim pogovoril. Ob koncu tedna so bile navadno tudi agape-priresli so dobrote in jih skupno zaužili. Tudi obrobni kristjani so pri teh srečanjih radi sodelovali. Mnogi so izrazili željo, da bi morali taka molitvena srečanja organizirati vsako zimo. Ljudje čutijo potrebo, da pridejo skupaj, saj jih sodobni način življenja vedno bolj odtujaže od bližnjega.

Gospod želi ob misijonu priti k nam. Biti naš prijatelj in Odrešenik. Če se bodo farani: odrasli in mladina odzvali temu božjemu povabilu, bo nova župnija ob svojem 10 letnem jubileju upravičila svoj obstoj in svoje poslanstvo: graditi božje kraljestvo in duhovno zgradbo božjega ljudstva.

BELTINCI – Osrednji dogodek pastoralnega leta je bil župnijski misijon. Nanj smo se tudi duhovno pripravljali. Člani 96 rož živega rožnega venca so od novega leta vsak dan molili desetko rožnega venca za uspeh misijona. Od velike noči, ko smo misijon napovedali, smo v molitev vključili tudi družine. Ponudili smo jim molitveni obrazec. Družinska molitev se je najbolj začela uresničevati od meseca septembra dalje, ko so veroučenci naredili misijonske križe, potem pa bili pobudniki vsakdanje družinske molitve.

Za duhovno pripravo sta poskrbeli tudi dve številki župnijskega lista. Misijon se je vršil od 7. do 16. decembra. Vodilo misijona je bilo: »Prišel sem, da bi imeli življenje v izobilju« (Jn 10,10).

Misijon so vodili jezuiti: p. Lojze Markelj, p. Tomaž Podobnik, p. Miha Žužek.

Misijon je bil zelo obiskan. Otroci, mladina, samski in ovdoveli, zakonci, ostareli in bolni so radi prihajali na posebna in skupna srečanja in bili navdušeni nad oznanjevanjem vseh treh misijonarjev.

Nekaj statistike: Spoved je opravilo okrog 4000 vernikov. Sv. obhajil smo v času misijona razdelili okrog 16.000. Na stanovskih srečanjih je bilo do 800 otrok, do 500 pošolske mladine in do 700 zakoncev.

Žal moramo priznati, da je tudi v naši župniji misijon šel mimo nekaterih... Župnija namreč šteje 6600 vernikov. Zato moramo še z večjo gorečnostjo pastoralno delovati, pričati z besedo in življenjem. Predvsem pa moramo zaradi misijona postati boljši ljudje in boljši kristjani.

Za božič smo imeli radijski prenos iz naše cerkve. Radio Murska Sobota je direktno prenašal božičnico in polnočnico. V božičnici so nastopali naslednji zbori: otroški zbor, mladinska skupina, cerkveni mešani zbor, moški zbor KUD Beltinci. Kot gost je na željo radijskih ljudi nastopal mešani zbor Štefan Kovač iz M. Sobote. Med pesmimi je mladina recitirala božične pesmi našega pokojnega rojaka duhovnika in profesorja na Teološki fakulteti Štefana Steinerja. Glasbeno so jih iz ozadja spremljali beltinski tamburaši. Bolni in ostareli so se še posebej razveselili tega prenosa. Oddaja je bila izbrana kot najbolj poslušana in najuspešnejša v tistem tednu. Žal primanjkuje vernih novinarjev in napovedovalcev, ki bi bolje razumeli dogajanje v cerkvi. Tako pa so bile postranske stvari za napovedovalko morda važnejše kot pa versko dogajanje v cerkvi.

Prvo sv. obhajilo

19. maja smo imeli slovesnost prvega sv. obhajila. Proobhajancev je bilo 86. Večina staršev in botrov je s prvoobhajanci bila pri sv. spovedi in pri sv. obhajilu. Prvoobhajanci in starši so sodelovali z branjem uvodov, beril in prošenj. Sodelovali so tudi s prinašanjem darov. Po mašnem bogoslužju v cerkvi je kakor vsako leto sledila pogostitev v župnijskem domu.

2. junija smo imeli izpoved vere oziroma zaključek osnovnošolskega verouka za naše osmošolce. Bilo jih je 96. Razveseljivo je dejstvo, da so se te slovesnosti udeležili vsi

Osmošolci

veroučenci, ki so skupaj začeli v prvem razredu. Samo eden učenec je že v začetku 2. polletja končal osnovnošolski verouk.

Ob skupnem sodelovanju osmošolcev in staršev je slovesnost potekala pod naslovom: Oštani z nami, Gospod.

V tem pastoralnem letu smo obnovili celotno električno napeljavo v župnijski cerkvi in napeljavo za ozvočenje. Električna napeljava je bila izpred vojne in zelo dotrajana. V sodelovanju s krajevno skupnostjo Beltinci smo z žarometi razsvetlili župnijsko cerkev.

V sodelovanju z verniki in krajevno skupnostjo iz Ižakovca smo popočinoma obnovili kapelo Karmelske Matere božje.

Šarugovi pa so v sodelovanju z dobrimi sosedi in nekaterimi dobrimi verniki obnovili zunanost Rousove kapele v Beltincih.

BOGOJINA – Vsako lústvo samo sebi skaže čast,
če spomin svojih velikih možov v části drži! (dr. Franc Rogač)

V sodelovanju s krajevno skupnostjo je župnija v okviru 2. Košičevega tedna, kakor smo poimenovali dneve kulture, v začetku minulega pastoralnega leta dostojno počastila spomin – 115. letnico rojstva – svojega »velikega moža«¹ Ivana Baše: župnika, voditelja in preroditelja svojega ljudstva, pisatelja, urednika in nenazadnje graditelja novega Plečnikovega svetišča. Akademiji v spomin »velikega Baše«² in maši, ki jo je opravil škof dr. Jožef Smej je sledilo odkritje spominske plošče, blagoslov mrliške vežice in obisk Baševega groba. Spominu Baše so se poklonili tudi pevski zbori s starimi nabožnimi pesmimi. Romanja na začetku pastoralnega leta niso izostala. Župnijsko romanje smo imeli na Brezje. Mladi so poromali v Stično. Spomladi pa smo prav tako z mladimi, za sklep veroučnih srečanj, obiskali Budimpešto. Srečanja za mlade so bila zelo lepo obiskana. Bog daj, da bi tako bilo tudi v bodoče.

Zlatoporočenci

Prvoobhajancev smo imeli 18. Slovesno je vero izpovedalo 16 osmošolcev. Trije župljani so končali pastoralno-teološki tečaj v M. Soboti. Dobili smo tudi izrednega delivca obhajila Ivana Adamiča iz Strehovec. Vzorno je začela delovati župnijska Karitas, ki ima 11 članov in je storila nemalo dobrega za bolnike v župniji, za ostarele v domu oskrbovancev, ter za prizadete družine po vojni agresiji v župnijah Kog in G. Radgona. Na katehetsko nedeljo so se vrsti ministrantov pridružili novi. Ob sodelovanju mladine je najmlajše obiskal Miklavž. Zakonski pari: Benkovič (Ivanci), Casar (Strehovci) in Černela (Bogojina) so si februarja pred župnijskim občestvom nadeli zlati sijaj. V mesecu avgustu je pozdrave župniji s skupino prijateljev kar »prikolesaril« predsednik L. Peterle.

Med drugimi se je množici dobrih župljanov v večnosti pridružil oče devetih otrok, oče dveh duhovnikov Janez Veleberi. Župnijsko življenje so krepila in bogatila tudi nekatera obnovitvena dela. Tako smo obnovili kapelo Sv. Vida v Strehovcih in začeli z zidavo nove kapele na Ivancih. Načrte za novo kapelo je naredil višji gradbeni tehnik Jože Požauko iz Maribora. Tako je obenem z novo asfaltirano cesto 14. 7. 1991 temeljni kamen za novo kapelo blagoslovil škof dr. Jožef Smej.

Naj bodo zgoraj navedeni drobcji in dela iz duhovnega in snovnega življenja naše župnije v čast in slavo božjo.

CANKOVA – Najlepši dogodek v letošnjem pastoralnem letu v cankovski župniji je bil blagoslov obnovljene kapele Svete Trojice v Skakovcih v nedeljo 25. avgusta. Kapela je bila postavljena leta 1832 v zahvalo, da so bili vaščani obvarovani večje umrljivosti zaradi kolere, ki je razsajala po vsej takratni madžarski državi. Prva kapela je bila lesena; leta 1896 pa so zgradili novo, zidano, v sedanji obliki. Prvotno je bila na majhnem gričku sredi vasi in križišču treh cest. Pozneje pa so ceste vedno bolj navažali in v zadnjih dvajsetih letih dvakrat asfaltirali. Tako je bila kapela precej zasuta in začela jo je uničevati vlaga.

Zato so pred dvema letoma tlak v kapeli za pol metra dvignili, stene izolirali ter jih letos znotraj in zunaj obnovili. Slike je obnovil, na zunajih stenah pa na novo poslikal

Obnovljena kapela v Skakovcih

Vaški križ v Banovcih,
blagoslovljen 28. julija 1991

15. septembra je naša župnija slavila žegnanjsko nedeljo. Slovesnost je vodil devetdesetletnik g. Alojzij Zalar, upokojeni župnik iz Sempetra, ob prisotnosti nekaterih duhovnikov naše dekanije.

Leto, ki odhaja, je bilo, hvala Bogu, delovno in rodovitno na vseh področjih življenja naše župnije. Vsi si želimo, da bi naše delo in molitev tudi v prihodnje z Božjo pomočjo obrodila bogate sadove.

KUZMA – Dogodki, ki se jih s hvaležnostjo spominjamo, so župnijski prazniki. Praznik sv. Kozma in Damijana je bil do nedavnega še obletnica posvetitve cerkve. Ko se je ta praznik pomaknil za en dan naprej, ima župnija zaporedoma dva praznika in to 26. in 27. september. Slovesnost je opravil cankovski župnik Tonček Fakin ob navzočnosti sosednjih duhovnikov. Glavni župnijski praznik pa je ostal še vedno Vnebohod, ko pridejo verniki tudi iz sosednjih župnij, predvsem od Grada, saj je bilo to nekdanje njihovo glavno romanje k takratni podružnici. Ne smemo pa zamolčati, da ob tej priliki pridejo na »senje« tudi sosedje iz Avstrije. Slovesnost je prevzel radgonski župnik – domačin Andrej Zrim, ki je svojim domačim vernikom utrjeval božjo ljubezen.

Bog daj, da 14 osmošolcev, ki so izpovedali vero pred župnijskim občestvom tega nikoli ne bi preklicalo.

Tudi v naši krajevni skupnosti smo, kakor vsi dobro misleči ljudje v Sloveniji, z notranjim veseljem dočakali 25. junij, ko smo zasadili lipo, čeprav v deževnem vremenu in ob majhni udeležbi. Ob tej priložnosti sta govorila predsednik krajevnne skupnosti Evgen Bunderla in evangeličanski duhovnik iz Gor. Slaveč Geza Erniša. Sledil je blagoslov lipe, kar je opravil kuzmiški župnik: »Bog, naš Oče, začetnik vsega dobrega. Kar smo in imamo, prihaja od Tebe, zato Te hvalimo in slavimo. Prosimo te, blagoslovi to lipo, ki naj nas spominja, da smo sinovi in hčere slovenskega

naroda. Naj nam pomaga, da bomo videli tvoja velika dela in bomo iz vsega srca in z vso močjo ljubili Tebe in svoj slovenski narod.« Sledila je slovenska himna. V to veselje se je naslednji dan naselila velika žalost in negotovost ob agresiji, tem bolj, ker živimo na tromeji in smo imeli dve vojaški postojanki. V tem vojnem stanju pa se moramo spomniti še nedelje 7. julija, ko je bil sestanek na Brionih. V tej noči na ponedeljek so bile napisane različne parole na obnovljenem mlinu v Kuzmi. Prizaneseno pa ni bilo niti župnijski cerkvi. Z oljnato barvo je bilo napisano na starem de lu cerkve: »Le vkup, le vkup uboga gmajna!«

Ob priliki vojne agresije so tudi naši verniki priskočili z denarno pomočjo za odstranitev posledic, kakor že tudi prej ob poplavih.

Letos vsakoletnega romanja na Brezje ni bilo. Imeli pa smo župnijsko romanje na Madžarsko ob priliki papeževega obiska in romanje na proslavo in odkritje Slomško-vega spomenika v Mariboru.

Spomniti pa se moramo tudi vseh naših pokojnih bratov in sester naše župnije. Predvsem Ernesta Klementa iz Matjaševca, ki je tragično umrl v prometni nesreči z motorjem, ravno sredi dela pri naši župnijski dvorani. Po težki bolezni je končala svojo življensko pot tudi Veronika Majc, plemenita krščanska žena iz Doličev. Pogrebno slovesnost je opravil škof Jožef Smej ob navzočnosti 25 duhovnikov.

LENDAVA – V letu gospodovem 1990, smo začeli sanirati zelo vlažne zidove župnijske cerkve. Odločili smo se za sistem »Elkinet«. Okrog cerkve smo napravili drenažo, odstranili smo del zunanjega in notranjega ometa. Pod drenažo smo dali grafitno mrežo, prav tako na zidove, priklopili na elektriko »čudežni aparat« in zdaj čakamo na rezultat tehnike.

V gornjem dvorišču imamo gospodarska poslopja. Zelo nam je pri srcu tisto poslopje, pod katerim je vinska klet. Smo že popolnoma obnovili streho.

Tudi Lendavčani radi romajo, večkrat na taka mesta, ki še niso priznana od Cerkve. Župnijsko romanje smo imeli na znano božjo pot Šumeg na Madžarskem. Mimogrede smo obiskali Szombathely. Vodič je bil sam škof Konkoly, ki nam je razkazal ne samo stolnico, ampak tudi škofijsko palačo. Domov grede smo obiskali znano cerkev v Jaku.

V mesecu septembru smo imeli tudi romanje na Brezje.

Birmovalca na poti v cerkev

Tudi letos smo nadaljevali s poskusi na področju izsuševanja vlažnih zidov. V kapeli svete Trojice smo namestili dva »Aquapol« aparata, ki baje ne rabita nobenih virov energije.

V vasi Petišovci se zelo intenzivno pripravljajo na zidavo kapelice. Lokacijo so že dobili, nakupili so že nekaj materiala in zdaj čakajo na izdelavo načrta. Poleg spodbudnih besed bodo z veseljem sprejeli tudi materialno pomoč.

16. junija smo imeli v naši župniji, po stari navadi, dva birmovalca. Poleg domačega pomožnega škofa Jožefa Smeja je bil med nami tudi škof László Huzsvár iz Zrenjanina. Ko je sveti oče Janez Pavel II. obiskal Szombathely, smo bili tam tudi mi z dvema avtobusoma. Po sveti maši smo obiskali božjo pot Celldömölk.

Romarji so bili tako navdušeni, da so nas prepričali, da smo organizirali še eno romanje, tokrat v neznano. Zdaj že vsi vedo, da smo bili s tremi avtobusi pri Blatnem jezeru, v Andocsu.

Kakor vsako leto, se je tudi letos mladina udeležila srečanja v Stični.

LJUTOMER – Čas, ki ga živimo, je po svojih značilnostih zelo pester. Stvari, ki se dogajajo okoli nas, zelo vplivajo na življenje v nas samih in našem okolju. Spreminjamo svet in ta svet spreminja nas.

V našem župnijskem življenju smo doživljali lepe stvari. Preteklo leto smo obhajali 300 letnico našega svetišča in ga primerno obnovili. Ko smo končavali to veliko delo, se nam je odpiralo že drugo, kajti pred nami je stoletnica smrti našega velika rojaka Frana Miklošiča, katerega pravzaprav bolj pozna svet, kot pa domača dežela. Prav je prišla ta obletnica smrti, da je med nami zopet zaživel ta veliki mož, naš rojak. Čeprav rojen v neznanem Radomerščaku, pa vendar zelo znan in spoštovan mož, razgledan človek, ki ga zanima človek in njegov jezik, njegova govorica. Naš Ljutomer se skuša oddolžiti temu možu, ga dvigniti iz pozabe in prav zato obnavljamo njegov spomenik, njegovo rojstno hišo in njegov trg sredi Ljutomera. Ko se je sestal

Obnavljamo Miklošičev spomenik in portal

odbor za obnovo Miklošičevega trga, je bil tudi ljutomerski župnik med njimi. Določili so, ali smo, vsakemu njegov delež pri obnovi. Na župnijsko skupnost smo prevzeli obnovo župnišča, ki stoji na Miklošičevem trgu. Tudi sam spomenik stoji na Miklošičevem trgu, zato se tudi imenuje Miklošičev trg. Ker je župnijska skupnost v poslednjih letih veliko obnavljala kapele in verska znamenja, nazadnje pa župnijsko cerkev, je bilo nemogoče pričakovati, da bi še kaj naložili na rame župniji. Zato je padla odločitev, da obnovo Miklošičevega spomenika in kapele, ki je sestavni del tega spomenika, obnovi Krajevna skupnost. Delo je bilo obsežno in zahtevno, kajti trg je dobil popolnoma novo podobo. Za ta posluh Krajevni skupnosti in mestu Ljutomer, se lepo zahvaljujemo.

Obnovljeno župnišče v Ljutomeru

Župnišče smo obnovili sami. Odstranili smo stari prepereli omet, ki je odpadal. Potem smo zamenjali stara dotrajana okna in žlebove. Veliko smo vložili v hišo, ki je dom za duhovnike sredi Ljutomera. Duhovniki, kot kulturni in verski buditelji zaslužijo, da bivajo v dostojnem domu. Hvala vsem, ki ste kaj prispevali v ta namen in hvala mojstrom, ki so pripomogli, da je ta hiša v ponos mestu. Poslanstvo duhovnikov je v tem, da prenavljajo človeka in ga usmerjajo na evangelijsko pot ljubezni in dobrote. Hvala Bogu, tudi v tem smislu se je že marsikaj lepega zgodilo. Koliko so se ljudje spremenili na bolje, ve samo Bog in vsak za sebe. V življenju župnije pa je pomembno, da je v naši sredi zaživeła dobrodelnost, da bi imel človek, veren ali neveren, posluh za človeka, za njegovo stisko. Da bi si bili ljudje bolj blizu drug drugemu, da bi se ljudje veselili sreče svojega bližnjega, v trpljenju pa mu bili v oporo in blagoslov. Vidno znamenje tega dogajanja v župniji je, da smo ustanovili župnijsko KARITAS. V prestorih mežnarije je soba, kamor lahko človek kaj prinese, ali pa, če je potreben kaj dobi. Veliko ljudi je ubralo to pot in prinesli so, ne to česar ne rabijo, ampak kar radi dajo drugemu. Posebno je KARITAS opravila veliko vlogo posrednika dobrote ob nesmiselni vojni v naši deželi, ko smo lahko pomagali mnogim, ki so se zatekli k nam in pri nas našli razumevanje in pomoč. KARITAS je pomagala

ljudem, ki jih je prizadelo neurje. V zelo kratkem času je bila organizirana akcija, nabralo se je veliko darov za pomoči potrebne pri Sv. Tomažu. Hvala vsem sodelavcem pri KARITAS in vsem, ki radi prisluhnete prošnji in se odzovete. Karitas pa je namenjena tudi nam samim, da nas same vzgaja in gradi naše medsebojne odnose, da si pletemo prijetno gnezdo našega skupnega bivanja v župniji Ljutomer.

MARTJANCI – Pastoralno leto smo oblikovali z vsebino slovenskega pastoralnega programa z naslovom Za človeka vredno življenje. Poskušali smo poglobiti zavest o vrednosti življenja in našega odnosa do njega.

Središče vsakoletnih srečanj slovenske mladine je Stična. 15. septembra je odpotovalo okrog 30 mladih iz naše župnije in se v Stični pridružilo drugim tisočem fantov in deklet, ki so poglobljali temo: »Jaz sem trta, vi mladike«.

Katehetsko nedeljo bi lahko primerjali reki ponikovalnici. Otroci, ki so »poniknili« med počitnicami so zopet prišli na plano in ob začetku veroučnega leta sodelovali pri maši s petjem in raznimi teksti. Celotno katehetsko nedeljo smo ubrali na temo birma, ki jo imamo prihodnje leto. Pripravili smo majhno razstavo iz domačih nalog veroučencev.

Člani ŽPS se radi udeležujejo dekanijskih srečanj, ki so vsako leto v drugi župniji. 23. septembra je bila gostitelj župnija Dolenci. Predavanje, pogovori in misli svete maše so bili ubrani na temo Za človeka vredno življenje.

Slovenski pregovor pravi, da v nesreči spoznaš, kdo te ima rad. To so spoznali prebivalci Zgornje Savinjske doline, ki so prve dni novembra doživeli veliko poplavo, ob kateri so ostali mnogi popolnoma brez vsega. Ob tem dogodku se je zganila vsa Slovenija in poplavljenec priskočila na pomoč. Tudi mi smo zanje zbirali obutev in obleke, predvsem pa denarna sredstva.

Vsako leto pojem na Martinovo pesem, ki pravi: z mošta boš delal vin... Martinovanje povezuje stare navade in šege. Nam je Martinovo še posebej blizu, saj

Otroški pevski zbor

ta dan praznujemo slovesnost župnijskega zavetnika. Preteklo leto je proščenje vodil bivši župnik g. Lojze Antolin.

Miklavž tudi to pastoralno leto ni pozabil naših najmlajših. Obdaril jih je s sladkarijami in risanko Naši vzorniki.

Priprava na božične praznike je potekala ves advent, ko nas je močno nagovarjala božja beseda in nas vabila naj pripravimo Gospodu pot svoje notranjosti. Pri devetdnevnici pred praznikom Jezusovega rojstva je sodelovalo precejšnje število udeležencev, ki so z molitvijo, pesmijo in prejemom zakramentov odpirali vrata svojega srca Odrašenikovemu učlovečenju v božični noči. Ozračje pred polnočnico je ustvarjal polurni program, pri katerem so sodelovali otroci in odrasli. Peli so domači zbori pod vodstvom p. Pashala.

23. december 1990 bo zapisan v srce slovenskega človeka kot pomemben dan. Lahko bi ga imenovali kot dan lastnih korenin ali dan, ko smo Slovenci s prvimi demokratičnimi povojnimi volitvami rekli sebi, svoji narodnosti in lastni samostojnosti DA. Krajanje naših vasi so se plebiscita udeležili skoraj sto odstotno.

Na praznik sveta Družine, smo želeli dati večji poudarek zakonskim in družinskim skupnostim. V ta namen smo na praznik obhajali okroglo obletnico porok. Ker je bilo to prvič v naši župniji, so se mnogi jubilanti bali udeležiti praznovanja. Bili so v strahu, da bodo kaj vprašani ali bodo morali kaj govoriti. Po prisrčni slovesnosti je več zakoncev reklo: tudi midva imava okroglo obletnico poroke, pa sva se bala priti zraven. Upamo in želimo, da bo prihodnja leta manj strahu in bodo še bolj sodelovali.

Med molitveno osmino za edinost kristjanov smo priredili ekumensko srečanje, ki je bilo namenjeno predvsem mešanim zakonskim parom. Bogoslužje sta vodila domači dušni pastir in evangeličanski duhovnik iz Moravskih Toplic Avgust Škalič. Med bogoslužjem je pel moški zbor pod vodstvom p. Pashala.

Januarja 1991 je po 26 letih prenehal biti kantor g. Štefan Zelko iz Tešanovec. Še enkrat se mu za njegovo kantorsko službo iskreno zahvaljujemo. Njegov naslednik je postal Andrej Štibler iz Noršinec.

Med birmsko slovesnostjo v Martjancih

Na februarški seji ŽPS smo sklenili, da bomo v postnem času imeli trikrat tedensko pobožnost križevega pota. Premišljevanje Jezusovega trpljenja in smrti na križu smo bogatili z molitvijo križevega pota različnih avtorjev. Dnevi, ko smo imeli pobožnost križevega pota, so bili bolj obiskani kot sicer.

Slovenska Karitas je letošnji postni akciji dala naslov: Ljudem v stiski. V akcijo smo se vključili tudi mi. V začetku postnega časa smo poskušali vernikom nakazati potrebe ljudi in se trudili osmisliti post na ta način, da z njim pomagamo ljudem v stiski.

Osrednji pastoralni dogodek v naši župniji je bila sveta birma. Na sam binkoštni praznik je 70 birmancev prejelo zakrament potrditve Svetega Duha. Na ta dan smo se resno pripravljali vse leto. Birmanci so redno obiskovali veroučna srečanja in pridno polnili svoj birmanski dnevnik. Starši birmancev so se vsak mesec enkrat zbrali k tistim srečanjem, ki so bila namenjena prav njim in so imela namen evangelizirati starše. V času priprave na birmo je vsaka skupina šla na enodnevno duhovno obnovo. V neposredni pripravi na birmo, tj. pri devetdnevnici pa je sodelovala vsa župnija. Skupaj smo prosili za milost Svetega Duha in razmišljali o njegovih darovih. Bog daj, da bi dan svete birme bil začetek globljega in osebnejšega krščanstva.

16. junija so tešanovski gasilci imeli predajo novega gasilskega avtomobila. Pri slovesnosti sta bila navzoča evangeličanski in katoliški duhovnik in sta cisterno blagoslovila. Martjanski gasilci pa so praznovali 100-letnico ustanovitve društva. Iskreno jim čestitamo s prošnjo naj še naprej varujejo naše domove pred ognjenimi zublji in drugimi nesrečami.

Slovesnost prvega obhajila smo imeli 12. junija. 17 prvoobhajancev se je zavzelo pripravljalo na ta dan. Starši otrok so bili deležni posebnih srečanj, da so lažje v svojih družinah ustvarjali duhovno ozračje.

Martjanski prvoobhajanci

Osmošolci so z izpovedjo vere pred vsem župnijskim občestvom obljubili, da osemletno obiskovanje verouka jemljejo kot izhodišče svoje vztrajnosti v veri in v povezanosti s Kristusom po Cerkvi. Bog naj jih spremlja na njihovi življenjski poti.

Bralci in ministranti so se udeležili svojega dekanijskega srečanja. Prvi pri Gradu, drugi v Pečarovcih.

Od uničevalnega pohoda tankov v Sloveniji, smo vsak večer pred sveto mašo molili rožni venec za mir in domovino in upanju, da bomo končno smeli odločati o svoji prihodnosti in živeti v miru.

Vsaka stvar se obrabi in dotraja. Tako je bilo tudi z našimi orglami. Ker pri mariborski orglarski delavnici nismo prišli na vrsto od pisne prijave lanskega septembra, smo se obrnili na orglarsko delavnico v Gradcu. Orglarska delavnica Krenn nam je avgusta popravila orgle. Obnova je bila zahtevnejša kot so mojstri predvidevali in mislili. Trije registri so popolnoma zamenjeni, drugi temeljito popravljani. Delo je opravljeno v kratkem času in sedaj orgle imajo lepše in čistejše glasove za naslednja desetletja. Bogu hvala izvajalcem in dobrotnikom.

Zaradi vojne v Sloveniji, smo župnijsko romanje imeli šele 14. septembra. Obiskali smo Zgornjo Savinjsko dolino, ki je bila močno prizadeta v poplavih. Mašo smo imeli pri Mariji Snežni v Solčavi. Tja grede smo si ogledali zakladnico bogoslužnih predmetov v Radmirju. Po nekaj urah bivanja v Logarski dolini smo se domov grede ustavili v Gornjem Gradu, Nazarjih in Braslovčah ter se priporočali Mariji in Kraljico miru prosili za mir.

MURSKA SOBOTA – Vsakoletno dekanijsko srečanje bolnikov in ostarelih je vodil Martin Vorš, župnik pri Sv. Juriju v Prekmurju. Župnijsko prošenje sv. Nikolaja je vodil škof dr. Jožef Smej in nas je s svojim obiskom zelo razveselil. Ekumensko srečanje z brati evangeličani smo imeli letos v naši župniji.

Okoli cerkve in župnišča je bilo spomladi mnogo obnovitvenih del. Namesto zračne električne napeljave smo položili zemeljski kabel v cerkev in na župnišče. Montirani so bili novi reflektorji za razsvetljavo naše cerkve. Soboška krajevna skupnost nam je omogočila, da so reflektorji priključeni na ulično razsvetljavo in je cerkev vso noč razsvetljena.

Preurejena Gregorčičeva ulica ob cerkvi in župnišču je postala soboška vzhodna obvoznica. Ob pločniku smo naredili novo betonsko ograjo in ob njej zasadili živo mejo iz tuje. Pri vходу na župnišče smo del dvorišča asfaltirali, na ostali del navozili zemljo in zasejali travo. Pri stopnicah pred cerkvijo smo naredili stezo za invalide na vozičkih.

Dela pri novih orglah napredujejo in upamo, da bodo dokončana prihodnje leto.

16. junija je bila birma, ki bo odslej v naši župniji vsako leto samo za 7. razred. Škof birmovalec dr. Franc Kramberger je potrdil v veri 125 mladih kristjanov.

V nedeljo 21. julija je v Černelavcih, v romskem naselju Pušča, škof dr. Jožef Smej blagoslovil kip Karmelske Matere božje in kapelico, ki jo je na svojem dvorišču dal postaviti domačin Stanislav Kaludjerovič. Odslej bo tu vsako leto prošenje v nedeljo po prazniku Karmelske Matere božje.

V Soboto so prišle sestre redovnice, Hčere Marije Pomočnice. Hišo jim je podarila gospa Marija Klar – Žitnik in je v Ulici Juša Kramarja 2, pri gasilskem domu. V župnijski cerkvi so se sestre predstavile v nedeljo 25. avgusta pri 10. maši. V imenu župnijskega občestva jih je pozdravil domači župnik. V skupnosti so tri sestre: s. Marija Kociper iz Odranec, s. Ivanka Zakrajšek iz Šentruperta na Dolenjskem in s. Simona Komar iz Gorij pri Bledu na Gorenjskem. Želimo jim, da bi se uspešno vključile v dušnopastirsko delo v naši župniji, še posebej pri delu z mladino.

Po petih letih nas je razveselila s svojim obiskom naša misijonarka s. Dorica Sever iz Sobote, ki deluje v misijonih v Francoski Gvajani v Južni Ameriki. Pri mašah nam je razlagala božjo besedo in spregovorila o svojem delu v misijonih, ki nam ga je predstavila tudi ob barvnih diapozitivih.

ODRANCI – Mineva leto, ki nas je oplazilo z vojno. Najprej s tisto, ki je pljusnila po vsej Sloveniji, ponekod udarila bolj, drugje manj, nato pa še s tisto, ki je mesece divjala na našem pragu, na Hrvaškem. Ob vsem tem pa smo delali korake v slovensko samostojnost. Kakšno je bilo ob vsem tem dogajanju versko življenje v naši župniji?

Od lanskega oktobra se je 123 birmancev pripravljalo na prejem zakramenta sv. birme. Vsak prvi petek so opravili spoved in med mašo prejeli obhajilo. Da bi postajali vse bolj pravi Kristusovi apostoli, smo premišljevali o duhovnih in telesnih

Škof Jože Smej deli zakrament sv. birme

delih usmiljenja. Zakrament sv. birme je zadnjo nedeljo v maju podelil pomožni škof Jože Smej. Vsi verniki so v sveti zbranosti spremljali birmovanje, ki je potekalo lepo, mirno, brez sprehajanja in prerivanja fotografov, pa tudi brez petja. Vsa pozornost je bila usmerjena na podeljevanje in prejemanje sv. zakramenta. Fotografiji pa so na svoj račun prišli po maši.

Nedeljo prej, 19. maja, so se osmošolci zahvalili Bogu za osem let verouka in prosili božje pomoči, da bi jim vera vedno bila luč na njihovi življenjski poti. Isto nedeljo pa se je 18 otrok zbralo okrog oltarja in prvič prejelo sv. obhajilo. Z njimi so bili ob oltarju tudi njihovi starši, ki so vse leto prihajali k uram verouka. Naj bodo še naprej dober zgled svojim otrokom.

Tridnevno pred praznikom celodnevnega češčenja je letos vodil kapucinski pater Karel Gržan iz Ptuja.

Pred polnočnico so otroci višjih razredov pripravili božični prizor Štiri luči pastirja Simona. Ta prizor so ponovili v rakičanskem domu oskrbovancev.

Tečaja priprave na zakon se je v januarju udeležilo 42 fantov in deklet. Tudi to je korak k zdravim, srečnim družinam.

V naši cerkvi je bilo še dvoje lepih srečanj. 12. maja je prepevalo 12 cerkvenih pevskih zborov iz prekmurskih župnij. Tudi domači zbor je zapel dve pesmi in sodeloval pri skupnem nastopu večine zborov.

Odranski osmošolci

28. septembra je bilo pri nas misijonsko srečanje otrok iz lendavske dekanije. Otroke je nagovoril misijonar Gusti Horvat. V programu po maši so s petjem in recitacijami sodelovali otroci iz vseh župnij.

V minulem letu smo tudi veliko romali: k Sveti Trojici v Slovenskih goricah ob srečanju vernikov iz treh obmejnih škofij, na srečanje s papežem v Sombotel, v Maribor na odkritje Slomškovega spomenika. Na poti iz Sombotela smo se ustavili v Monoštru in na Gorenjem Seniku, nato pa prestopili mejo pri Martinju.

Grenko se je zapisalo v spomin romanje širiteljev verskega tiska in pevcev otroškega zbora skupaj z beltinskimi pevci. V četrtek, 27. junija smo se namenili v Špitalič. Nihče, ne od avtobusnega podjetja, ne od policajev ob poti, nas ni opomnil, da je bolje ostati doma. V Mariboru pa smo se že srečali s tanki jugoslovanske vojske, ki so se prebili iz vojašnice in drveli proti Šentilju. Kakor da bi tanki vozili čez naša srca! Veselje je bilo ubito, upanje poteptano. Začelo se je naše romanje domov. Po stranskih cestah smo se pripeljali do Veržeja. Ker so bili vsi mostovi čez Muro zaprti, je avtobus ostal v Veržeju, mi pa smo se peš podali do železniškega mostu in po njem na to stran Mure. V Dokležovju nas je pobral drugi avtobus in utrujene, preganjane romarje odpeljal domov.

Večkrat smo romali v Kančevce. Ministranti, mladina, člani župnijskega sveta, vsaki k svojemu srečanju. Osmošolci so se na pot podali kar s kolesi. Kolesarili so tudi petošolci in sicer kot najboljše uvrščeni razred v zbiranju denarja za duhovno središče v Kančevcih.

Novo podobo je dobila notranjost naše cerkve, saj smo dali vse sedeže oblaziniti. V župnišču pa je bilo narejeno novo centralno ogrevanje. Delo je v nekaj dneh opravil domači mojster Ciril Jerebic s svojimi delavci.

Življenje pa se izteka smrti v naročje. V minulem letu smo se poslovili od Julijane Zadravec, ki je dala Cerkvi hčerko Marto, redovnico salezijanske družbe. V večnost je odšla tudi Ana Zadravec, mati, ki je dala življenje devetim otrokom. Štirje so se

odločili za duhovni poklic. Cilka in Milka sta redovnici, slednja deluje kot misijonarka v Libanonu, Jože pa je duhovnik, salezijanec in se zapisuje v slovensko zgodovino kot novinar in pisatelj. Obe pokojni materi naj uživata večno srečo. Njuni podobi pa naj živita med nami in usmerjata naše korake k Bogu.

Ker se je dosedanji župnik msgr. Lojze Kozar zaradi bolezni in starosti odpovedal župniji, je novi župnik postal Lojze Kozar ml.

PEČAROVCI – V lanskih Stopinjah smo lahko prebrali, da je bilo v naši župniji veliko prenovljenega. Seveda s prenovo še nadaljujemo, vendar v tem letu malo drugače. Jezus je apostolom naročil, naj gredo na samotni kraj in se nekoliko odpočijejo. Tudi pri nas smo začutili potrebo po počitku – majhnem odmoru. Vzrok za takšen odmor je lahko tudi finančna kriza, ki pa seveda ne sme biti vzrok za krizo vernosti. Zato smo imeli pred našo »toplo proško« štiridnevno misijonsko obnovo, ki nam je ponovno utrjevala našo vero.

Sadovi tega so že vidni, ker se v župniji več moli. V molitveno zvezo za duhovne poklice so se včlanili starejši in mlajši. Za duhovne poklice molimo pri vsaki maši, vsak torek pa imamo še molitveno uro. Ker so razmere težke, veliko molimo tudi za mir in za našo domovino. In ravno teh duhovnih sadov se raduje vsak dušni pastir, ker če tega primanjkuje, je to prvi znak, da duhovno življenje v župniji peša in tako župnija na neki način umira. To pa bi bila velika škoda zlasti za majhne župnije, če se le lahko imajo svojega lastnega duhovnika, ko je še vedno pomanjkanje teh delavcev za Gospodov vinograd.

Prvo sv. obhajilo in izpoved vere osmošolcev

Če bo dovolj pripravljenosti in čuta za župnijsko skupnost, bomo v tem letu lahko zopet uresničili kakšno željo po prenovi naše cerkve svetega Sebeščana.

Na pričujoči fotografiji lahko spoznamo, da se župnik še posebej veseli med svojimi najmlajšimi – prvoobhajanci in osmošolci, ker je pač z njimi v neposrednem stiku pri verouku. Ob tej slovesnosti jim podeljuje poseben blagoslov, da bi ohranili nauke vere in zvestobe ter držali obljubo, ki so jo ob izpovedi vere dali Bogu pred župnijskim občestvom.

Osmošolci in prvoobhajanci s svojim veroučiteljem

PERTOČA – Po štirih letih je župnija spet doživela prihod Svetega Duha, slovesnost birne. Dvaindevetdeset mladih kristjanov je po polaganju rok kanonika Viljema Pangerla prejelo darove Svetega Duha. Skozi vse šolsko leto smo se duhovno pripravljali na največji dogodek kristjanove mladosti. Nekateri izmed njih (učenci petega razreda) šele stopajo med pravo mladino. Drugi birmanci pa mladost že imajo za seboj. Tako so nekateri tovrstni zamudniki, birmanci, že dopolnili trideset in več let. Nikoli ni prepozno prejeti to pomembno božjo okrepitev za globljo in dejavnejšo vero. V pripravo na birmo je bila pritegnjena vsa birmančeva družina. Še posebej v devetdnevnici. Ob duhovni pripravi, ki smo ji dali prednost, pa nismo zanemarili že tradicionalne postavitve slavolokov. Trudili smo se za notranjost in zunanost. Upamo, da bo po Svetem Duhu prenovljena notranjost odsevala še v prihodnosti tudi na zunaj, v vsakdajšnjem življenju.

Z veseljem ugotavljamo, da se vera po vseh naših družinah prenaša iz roda v rod. Veliko zaslug pri tem imajo seveda dobri duhovniki, ki so delovali v župniji. Pri starejših vernikih so še vedno žive pripovedi o delu in življenju teh duhovnikov, četudi dogodki segajo sto in več let nazaj. Prav tako so bili ves čas ohranjeni in vzdrževani njihovi grobovi. Letos pa smo jim uredili skupen grob. S prenosom zemlje z njihovih prejšnjih grobov smo jih »preselili« na skupen grob. Na veliko marmornato mašno knjigo so vklesana njihova imena: Štefan Veren, Janez Bagari, Štefan Varga in pred dvema letoma umrli Štefan Tratnjek. Podobi za molitev sklenjenih rok pa je dodan napis: Gospod, vate zaupam. Ob novem duhovniškem grobu je bil postavljen tudi nov pokopališki križ.

Poleti se nam je uresničila večletna želja po lustrih v cerkvi. Lepa barvna okna, vitraži, so sicer okras in bogastvo cerkve. Toda zapirajo pot dnevni svetlobi. Prepotrebni luči smo si zelo želeli. Raven cerkven strop je zahteval obliko luči, ki ne bo klasičen luster. Arhitekt Peter Požauko se je odločil, da sestavine lesenega stropa nekako prenese na lustre. Tako nastali lustri iz lesa so okrašeni z medenino. Ob namestitvi novih luči smo tudi obnovili vso ostalo električno napeljavo.

Nov nagrobnik pertoškim duhovnikom

Le nekaj dni po končani vojni v Sloveniji smo poromali po Pomurju. Dopoldanski del romanja nas je razveseljeval. Ogledali smo si duhovni center v Kančevcih, cerkve v Martjancih, Bogojini, Turnišču in Odrancih. Popoldanski del romanja pa nas je vodil po krajih, kjer je potekala vojna. Grozljiv je bil pogled na radgonsko cerkev in okoliške hiše. Le pet dni po končani vojni smo za popravilo cerkve izročili župniku Zrimu denarno pomoč pertoških vernikov.

Bolj veselo pa je bilo romanje v Sombotel. Maša s papežem, molitev in petje v avtobusu, pa še spotoma ogled več cerkva na Madžarskem so nas duhovno obogatili.

Mladi pa so tudi letos poromali v Stično, na srečanje vse slovenske mladine. Tam in tudi doma smo tiste septembrske dni molili za uspeh vseslovenskega misijonskega kongresa.

PETROVCI – NEDELA – V domu onemoglih v Rakičanu je 3. 9. 1990 umrla dolgoletna zvonarica pri naši romarski cerkvi sv. Ane Rozalija Gomboc; pokopali smo jo poleg njenega moža pri omenjeni cerkvi.

V nedeljo, 16. septembra popoldne je bil pri Nedeli blagoslov obnovljenega pokopališkega križa; slovesnot je povzdignilo sômaševanje sosednjih župnikov.

Električne sveče pri postajah križevega pota v župnijski cerkvi so darilo mame in brata pokojnega Jožefa Bedeka.

Srečanja članov ŽPS v Dolencih v nedeljo 23. 9. so se iz naše župnije udeležili štirje člani.

Od 24. – 29. septembra smo trije sosednji župniki: sebeščanski, dolenski in nedelski obiskali Ernesta Deckerja v Monswilleru v Franciji, župnika v obmejnem départementu Bas-Rhin; njegova mama je od Sebeščana, v Francijo je odšla kot poljedelska delavka, se tam poročila in sedaj je sinu odlična kuharica. Doživljaji so nepozabni, morda bo kdaj prilika, da boste o tem čitali kaj več.

V nedeljo 14. oktobra je bila na igrišču v Martinju (na prostoru nekdanje osnovne šole!) prijateljska nogometna tekma med domačo ekipo in ekipo Pax, v kateri igrajo mlajši slovenski duhovniki. Vsi tekmovalci so dobili v darilo pletenko vina in bili pogoščeni v gostilni »Tromejnik«. V soboto 27. oktobra, na naš »novi svetek – molbo«, je bil voditelj pobožnosti Jože Rajnar, lendavski kaplan; popoldne je bilo somaševanje sosednjih župnikov.

Prvoobhajanci pri Nedeli

Meseca majnika smo v Martinju vsak dan brali iz knjige Franca Sodje »Zgodnja danica«.

V soboto, 11. maja smo se nekateri udeležili molitvenega srečanja pomurske mladine pri Sv. Benediktu v Kančevcih.

Za naš župnijski praznik presv. Trojice je glavno mašo pri Nedeli opravil kuzmički župnik, nedelski pa v Kuzmi.

Slovesnost 1. sv. obhajila smo obhajali v nedeljo, 23. junija, prvoobhajancev je bilo 6.

V nedeljo, 14. julija smo na proščenju pri »Benediki« somaševali s škofom Jožefom Smejcem in molili za mir v domovini.

V ponedeljek, 15. julija je 12 duhovnikov ljutomerske dekanije, v navzočnosti 10 gospodinj najprej somaševalo v slavni rotundi v Selu, potem smo pa imeli skupni obed v gostilni »pri Zlatici« v Petrovcih; gostilna je odmevala od vesele pesmi; potem smo obiskali našo romarsko cerkev sv. Ane, tam počivali, celo našli nekaj lepih gob, nato pa še obiskali nedelskega župnika v njegovi hiši v Martinju, kjer je južina še bolj razvezala naše jezike.

Na Vianneyevo nedeljo, 4. avgusta so prišli k nam s posebnim avtobusom zavrčki romarji pod vodstvom svojega župnika in dekana Ivana Pucka; najprej so v kapeli odpeli litanije MB, kar je odlično vodil dekan Pucko, potem je pa vse razveselila južina v veroučni dvorani.

Glavno proščenjsko mašo v Martinju 18. 8. je odlično vodil naš slavni rojak msgr. Lojze Kozar.

V Sombotel, na srečanje s papežem, v ponedeljek 19. 8. nas je šlo iz treh župnij, nedelske, markovske in dolenske le 28 romarjev; ker je imel nedelski župnik posebno pooblastilo sombotelškega škofa in smo imeli v avtobusu dovolj prostora, se je zadnji del vozila spremenil v – spovednico...

Tečaja za dekleta pri Gradu v soboto, 31. 8. so se udeležila 3 dekleta iz Martinja.

Pri ministranskem »kvizu« pri Sebeščani v soboto, 7. septembra sta dobro odgovarjali naši učenki in ministrantki Danica in Vlasta.

Na papeževo vabilo škofom vsega sveta smo se odzvali tudi verniki v Martinju in smo v nedeljo na praznik rojstva MB v martinski kapeli zmolili častiljivi del rožnega vonca, litanije MB, posvetitev Marijinemu srcu in posebne molitve za sovražnike.

Na srečanju članov ŽS sveta pri Gradu v nedeljo, 22. 9. je bilo iz naše župnije prisotnih in sodelujočih 6 članov.

RADENCI – Radenska župnija sv. Cirila in Metoda bo v letu 1992 praznovala 15-letni jubilej svoje ustanovitve. V teh letih je župnija vsestransko zaživela.

Začetki župnije so bili zelo skromni. Prvo leto je bilo soupravljanje s Kapele. Nato je župnija dobila svojega župnika, ki pa je imel zelo skromno stanovanje v privatni hiši v Radencih. Že naslednje leto je bila kupljena nova hiša, v kateri je bila župnijska pisarna in veroučni prostori.

Po nekaj letih smo začeli z gradnjo nove cerkve. Po treh letih, je bila cerkev zgrajena in posvečena 5. 7. 1987. Nato smo nadaljevali z dograjevanjem in opremljanjem dodatnih prostorov kot je dvorana s kuhinjo pod cerkvijo, učilnice in spovednice in drugo. Velika pridobitev in olepšanje cerkve je vitraž, slike nad oltarjem, ki so bile blagoslovljene na martinovo nedeljo 1990. Ob tej priliki so se farani spomnili 40. obletnice duhovništva svojega župnika ter mu izrazili svojo hvaležnost.

V vseh teh letih, ko se je gradila vidna cerkev, se je gradila tudi nevidna cerkev – farno občestvo. Lahko mirno rečemo, da so vsi farani v župniji, čeprav redno ne hodijo k maši, povezani v farno občestvo.

Slovesen začetek misijona v Radencih 17. 3. 1991. Vsi trije misijonarji in župnik

Zadnje čase smo začutili potrebo po večji duhovni prenovi župnije. Prav zato smo imeli v mesecu marcu 1991 misijon. Vodilna misel misijona je bila: nova cerkev – novo občestvo. Intenzivna priprava na misijon je potekala vse leto. Ustanovljen je bil misijonski odbor in razne skupine. Take skupine so bile: zdravstvena, pedagoška, mladinska, veroučna, zakonska in predzakonska ter skupina neporočenih in ovdovelih.

Vsako prvo nedeljo je prišel eden od misijonarjev. Imel je srečanjem z misijonskim odborom in posameznimi skupinami. Skupine so načrtovale in tudi izvedle razne dobrodelne in molitvene akcije. Taka akcija je bila obisk prizadetih v Dragi pri Igu in na Škofljici ter obisk prizadetih krajev zaradi neurja v Savinjski dolini. Ob teh obiskih so obdarovali otroke. Skupina neporočenih in ovdovelih je za Božič organizirala obisk doma upokojencev v Rakičanu. Bolnim in ostarelim so priredili lep božični program in vse tudi obdarovali. Za osveščanje in povezovanje faranov smo začeli izdajati župnijski list »Izviri«.

Misijon je vzdrnil in razgibal vso župnijo. Še posebej je bila v času misijona razgibana šolska in pošolska mladina, ki so se zbirali v takozvanem oratoriju.

Zdravstvena in pedagoška skupina je organizirala srečanje in okroglo mizo z akademikom dr. Antonom Trstenjakom. S svojo življenjsko in znanstveno izkušnjo

Srečanje med misijonom z dr. A. Trstenjakom

je govoril o vzrokih, zakaj je danes »ČLOVEK V STISKI«. V nabito polni cerkvi je naravnost »frapiral« s svojimi jasnimi moralnimi načeli in s svojo živo vero. Podrobno srečanje je skupina zakoncev organizirala za vse zakonce. To srečanje sta vodila škof dr. Franc Kramberger in zdravnik dr. Jože Magdič.

V Radencih imamo novo cerkev, pa tudi farno občestvo je zaživelo in se v času misijona prenovilo. Zdaj je treba duhovno prenovu nadaljevati. Usodno bi bilo za versko življenje v župniji, če bi dušnopastirsko delo nadaljevali po starih uglajenih kolesnicah. Vsi vemo, da za ohranitev in poglobljanje vere ni zadosti nedeljska maša in pridiga. Poleg tega so potrebni še drugi načini dušnopastirskega dela. Zlasti so potrebna razna mladinska srečanja, srečanje zakoncev in staršev veroukarjev in tudi srečanja drugih skupin v župniji.

Sklep misijona na cvetno nedeljo

Gradnja cerkev v župniji Radenci ni bilo najtežje delo. Veliko težje delo bo imel novi župnik, ko mora graditi nevidno zgradbo duhovnega življenja.

Novi župnik v Radencih je sedaj g. Ciril Slapšak. Bil je eden od voditeljev misijona pri nas. Že takrat so ga farani spoznali in vzljubili. V dvanajst letnem župnikovanju v Ljubljani na Rakovniku si je pridobil veliko dušnopastirskih izkušenj, ki jih bo s pridom uporabljal v novi župniji.

Umestitev novega župnika v Radencih g. Cirila Slapšaka

Župnijo Radenci vodijo duhovniki – salezijanci. Velika prednost je že to, da so v župniji trije duhovniki. Čeprav župnijo vodita župnik in kaplan, je vendar župnija na poseben način poverjena salezijanski družbi. Zato salezijanska družba poleg škofije skrbi za duhovno in materialno rast župnije.

Na novo župnijo v Radencih kličemo božji blagoslov, varstvo Marije Pomočnice in priprošnje sv. Cirila in Metoda.

SV. JURIJ OB ŠČAVNICI – Najpomembnejši dogodek v minulem letu je bil sveti misijon. Potekal je od 22. februarja do 3. marca. Vodili so ga očetje lazaristi. Vse delo je potekalo po Slomškovem vodilu: Vse mine, samo Bog ostane, blagor mu, kdor to razume. Imeli smo veliko srečanj za vse stanove. K sodelovanju smo pritegnili tudi zdravnika dr. Kunstlja.

Prvo sv. obhajilo pri Sv. Juriju ob Ščavnici

Na praznik sv. Jurija, 21. aprila, smo v naši sredi pozdravili škofa Franca Krambergerja, ki je ob asistenci 23 duhovnikov, posvetil novo, prizidano cerkev.

Posvetitev cerkve

Slovesnosti se je udeležilo zelo veliko vernikov. Med sveto mašo je pel mladinski zbor.

V naši župniji se je dogajalo še marsikaj drugega, tako na verskem kakor tudi na kulturnem področju.

Ob 50 letnici smrti dr. Antona Korošca se je na njegovem domu zbrala velika množica, da bi počastili spomin na tega velikega rojaka. Slavnostni govornik je bil dr. Vekoslav Grmič, spominsko ploščo pa je odkril član predsedstva Ivan Oman.

Odkritje spominske plošče
dr. Antonu Korošcu

SV. JURIJ V PREKMURJU – Poročilo o važnejših dogodkih v župniji Sv. Jurija v Prekmurju lahko začnemo z mislijo, s katero smo zaključili poročilo v lanskim Stopinjah. Župnija Sv. Jurija je sredi obnovitvenih del pri župnijski cerkvi, kapelah, križih, novogradenj gasilskih domov in obnove cest. Vse to pa v upanju, da se gradi tudi župnijska skupnost in širša krajevna skupnost. V zadnjem letu je bil obnovljen talni zidanec – cokln – na župnijski cerkvi, v cerkvi je bilo montirano novo ozvočenje, elektrificirali smo zvonove, dodatno je bila opremljena zakristija in nabavljen novi kelih.

Na večji podružni cerkvi v Fikšincih je bilo nad zakrstijo narejeno novo ostrešje ter prekrito z novo opeko. Pravzaprav si verniki iz Fikšinec zaslužijo, da bi bila obnovljena celotna kapela. Ko je tam sv. maša, radi prihajajo, pri maši lepo sodelujejo, tako s petjem kakor z glasnim odgovarjanjem. V tem upanju se tudi zbiramo.

Lepo pa je bila obnovljena kapela v Nuskovi. Poln pripravljenosti je prišel sredi aprila k župniku član ŽPS iz Nuskove Viktor Čontala – to je pozneje tudi pokazal – z novico: »Gospod do Svetega Trojstva bi radi obnovili našo kapelo.« Materinsko je to pobudo podprla članica Marija Marič, sosed Alojz Nemec nam je dajal korajžo, Štefan Mekiš nas razveseljeval s svojo besedo, žena Micka pa skrbela, da delavci niso omagali. Prav vzgledno je z drugimi pomočniki delal zidar Alojz Mekiš. Lepo prebeljena, z novimi vratmi in okni, z novim tlakom, z olepšanima apostoloma sv.

Obnovljena nuskovska kapela

Petrom in Pavlom, z novo sliko Sv. Trojice na pročelju, ki je delo Ivana Hodnika iz Ženika. Obnovljena in lepo okrašena nas je nuskovska kapela sprejela 26. maja k skupnemu proščenju. Z drugimi verniki so se zbrali vsi vaščani iz Nuskove. In to upravičeno, saj so tudi vsi prispevali svoj dar za obnovo kapele, ne glede na to kateri verski skupnosti pripadajo. Posebno zahvalo zasluži Binkoštna Cerkev iz Nuskove. Prav tako tudi gospod Geza Erniša, evangeličanski duhovnik, ki nam je med mašo razlagal božjo besedo.

Obnovljena sta bila tudi dva križa. Prvi v Serdici ob cesti Murska Sobota – mejni prehod Kuzma. Drugi pa skupaj z ureditvijo pokopališča v Sotini, ob isti cesti. Sedaj pa se obnavlja križ s serdiškega pokopališča.

Omembe vredna je blagoslovitev novega gasilskega avtomobila v Sotini 7. 10. 1990. To pa zato, ker ni šlo samo za veselico, ampak za lep kulturni program, ki so ga pripravili gasilci skupaj z mladimi. Pa tudi zato, da dopolnimo ali boljše popravimo poročilo, ki ga prinaša letošnja 37. številka pomurskega Vestnika na zadnji strani. Saj sta z molitvijo, božjo besedo in blagoslovom že tukaj sodelovala gospod Geza Erniša, evangeličanski duhovnik iz Gornjih Slaveč in Martin Vöröš od Sv. Jurija.

Prav tako s kulturnim programom in ob sodelovanju obeh duhovnikov smo zasadili tudi v krajevni skupnosti Rogašovci lipo ob razglasitvi samostojnosti Slovenije.

Ob raznih priložnostih sta sodelovala tako evangeličanski in katoliški duhovnik, saj živimo na versko mešanem področju. Škoda, da organizatorji ekumenskih dni v juliju na Gornjih Slavečih niso predvidevali kaj podobnega. Ekumenizem živijo ali ne živijo ljudje, ki so si med seboj sorodniki, sosedje, sovaščani, ki živijo na istem področju, ki se dan za dnem srečujejo. Drugi pridejo, se pogovarjajo, mašujejo, zapojejo, se imajo lepo in odidejo. Nismo proti ekumenskemu srečanju, tudi naši verniki so se ga udeležili, toda po pogovoru z njimi smo prišli do zaključka, da bi lahko sodelovali tudi predstavniki župnije Sv. Jurija. Glavno bogoslužje, povezano

s sv. mašo naj bi bilo ob isti uri le na enem kraju, tam bi se srečali ljudje, ki živijo skupaj, v večini lepo, se spoštujejo in si pomagajo.

Tudi vas Jurij, že več kot pol leta spet nosi ime Sveti Jurij in ob tablah so zacvetele tudi rože. Za vrnitev tega naziva so se zavzeli vaščani sami skupaj z gasilci, ki so tudi prvi spremenili napis na gasilskem domu.

Ob župnijskem prazniku Sv. Juriju je konec aprila, sicer tiho v krogu dekanijskih duhovnikov in ob škofu ordinariju, praznoval 80-letnico življenja naš upokojeni gospod župnik Alojz Gabor. Prav sedaj je v mariborski bolnišnici, želimu mu skorajšnje okrevanje in vrnitev v našo sredo. Pred veliko nočjo so se tudi mladi iz naše župnije pripravljali na skupno življenjsko pot.

Otroški-mladinski pevski zbor

V veliko zadovoljstvo nam je tudi otroški – mladinski pevski zbor, ki že eno leto pridno vadi pod vodstvom organista Dominka Gidera in zadnje čase tudi uspešno prepeva pri sv. mašah.

V začetku avgusta smo z dvema avtobusoma poromali k Mariji v Puščavo. Zapomnili si ga bomo po tem, da so vsi romarji pristopili k sv. spovedi in obhajilu. Morda prav zato veselo razpoloženje tudi na poti domov.

In najvažnejše! Ob vabilu našega gospoda škofa Franca, da molimo za nove duhovne poklice, smo se tudi v naši župniji odločili, da se priključimo vsem drugim molivcem. Vsako prvo nedeljo v mesecu se zbiramo pred izpostavljenim Najsvetejšim in molimo.

Pa šc vabilo vsem jurjevskim faranom, da je za vse dovolj prostora v na zunaj lepo obnovljeni župnijski cerkvi. Saj le tako bo imelo pomen obnavljati tudi notranjost.

TIŠINA – V ponedeljek 10. 9. 1990 so delavci škofijske orglarske delavnice v Hočah začeli popravljati orgle. Orgle so bile narejene maja 1893 leta. Naredil jih je Jožef Angster, orglarski mojster iz Pečuha na Madžarskem. Ob popravilu smo našli v ohišju orgel dve pismi. Eno je napisal dr. Franc Ivanocy, tišinski župnik /1889–1913/, drugo pa Rudolf Vadovič, tišinski župnik /1913–1922/.

V Ivanocyjevem pismu je zapisano: »Ob postavitvi orgel 1893 je bil škof: Korel Hidašy; dekan dekanije in župnik tišinske župnije dr. Franc Ivanocy, bogoslovni profesor; organist šolnik Franc Völgyi; pomožni organist šolnik Janoš Kocuvan. Orgle so stale 2340 forintov ali 4680 kron. Orgle je blagoslovil dr. Ivanocy ob asistenci Jožefa Borovnjaka, naslovnega dekana, cankovskega župnika; Franca Gašparja, soboškega župnika in Aleksandra Mazalyja, župnijskega upravitelja pri sv. Benediktu v Kančevcih. Ob tej priložnosti je igral na orgle njihov uradni preglednik: Janez Murkovič, nekdanji beltinski, sedaj pa lendavski šolnik organist in odličen glasbenik. Orgle so bile blagoslovljene maja 28. – Od 19. do 24. junija 1911 so bile orgle ustrezno ugašane. Delo je stalo 180 kron.«

Drugo pismo je napisal župnik Rudolf Vadovič. Naslovil ga je: V spomin. »Leta 1914 je izbruhnila svetovna vojna. Tudi Cerkvi ni prizanesla. Poleg množine krvi in denarja, ki ju je žrtvovala država, je tudi Cerkev dala na oltar domovine veliko denarnih prispevkov v obliki vojnega posojila. Povrh je žrtvovala v vojne namene tudi svoje zvonove. Odnášali so celo iz cina narejene piščali iz osprednjega orgelskega ohišja. Tako so tudi lepe tišinske orgle postale žrtev. Osmega maja 1918 so iz osprednjega orgelskega ohišja pobrali 31 piščali in jih odkupili za 1121 kron. Izpuljenje piščali je imelo kvarne posledice. Z ene strani je to povzročilo disharmonijo /nesoglasje/ pri orgljanju, z druge strani pa so se zaradi praznine, ker ni bilo teh piščali, orgle zelo zaprašile in tako njihov glas ni bil več tako jasen in močan. Verniki so želeli, naj se njihove orgle postavijo nazaj v prejšnje stanje. V ta vzvišen namen so meseca februarja 1921 prostovoljno prispevali. Iz nabranega denarja so bile znova

Zvonove so vrgli iz zvonika

postavljene nove kositrne piščali. Namestilo ju je pečujsko orgelsko podjetje Angster, ki je orgle tudi ustrezno uglasilo in temeljito očistilo. Vse delo je stalo 14.675 kron.

Tišinska župnijska cerkev je imela štiri zvonove. Njihovi glasovi so bili lepo ubrani. Zvonove je ulila Šopronjska livarna Seltenhofer.

Po teži so bili zvonovi takole uvrščeni:

I. 950 kg, II. 508 kg, III. 296 kg, IV. 109 kg.

Človeških žrtev željna vojna tudi tišinskim zvonovom ni prizanesla. 21. avgusta 1916 so tri zvonove demontirali /razmestili/ in jih neusmiljeno vrgli iz zvonika. Med jokom in obžalovanjem vernikov so jih odpeljali, potem, ko so jih odkupili za 62000 kron. Za tišinsko zelo prostrano župnijo so pustili samo en zvonček v teži 296 kg.

Sedanji zvonovi so iz leta 1923 iz livarne inž. Bühl, Maribor. I. 1050 kg, 531 kg, 278 kg in 296 kg.

Tišinske zvonove odpeljejo

Popravilo sedanjih orgel je bilo končano decembra. Bilc so temeljito očiščene. Verniki ste spraševali zakaj tako dolgo delajo? Orgle niso samo to kar vidimo od zunaj – to je ohišje. V tem ohišju je meh in 882 piščali, največ jih je lesenih, so pa tudi svinčene. Odpeljali so jih v delavnico v Hoče. Tam so jih izprašili, popravili in »zastrupili«¹ proti zajedalcem. Vse to zopet pripeljali nazaj in jih razvrstili v ohišju. Dalje so naredili novi pedalnik – popravili klaviaturo in namestili nov motor in orgle uglasili. Orgle je uglasil nemški mojster. Prevoze v Hoče in nazaj je zastonj naredil Karel Ratnik iz Tišine. Ohišje orgel so prepleskali Jožef in Stanko Ozvatič ter pleskar iz Bakovec. Ti so prepleskali tudi prižnico, klopi, kredenco v zakristiji in spovednico. Popravilo orgel je stalo 200.000 din.

Lepo novo spovednico je naredil mojster Alojz Števanec iz Tropovec. – Polnočnico smo opravili v miru ob 12. uri – opolnoči. Otroški zbori iz Bakovec, Cankove, Martjanec in naš so peli pri 10. maši v nedeljo 13. januarja. Vodil jih je p. Pashal

iz Martjanec, s cimballi jih je spremljal Miška Baranja, na orgle je igrala Irena Dajčar iz Vanče vasi. – Tečaj priprave na zakon smo imeli od 27. 1. do 10. 2. Vseh tečajnikov je bilo 23. Sedmega aprila letos je v Stični naredil prve obljube brat Bernard, doma iz Petanjec. Postal je redovnik, cistercijan, beli menih. Slovesnost izpovedi vere smo imeli na binkoštno nedeljo 19. maja. Vseh je bilo 57. Prvo obhajilo je bilo 2. junija. Število prvoobhajancev je bilo zelo majhno, komaj 34. Po mrzlih dneh je 20. in 21. maja zasijalo toplo sonce. V sobah smo kurili še v maju. – Robert Rajh 19 letni srednješolec (letos bi končal v Mariboru srednjo elektroračunalniško šolo) se je na izletu v Španiji (Gerona) smrtno ponesrečil in v bolnici tam umrl 2. maja. domov so ga pripeljali 18. 5. z letalom v Maribor. Pogreb je bil 19. maja na Petanjcih. – V Molitveno zvezo za duhovne poklice nas je vpisanih od 24. maja 46 vernikov. Veliki križ na vančavaškem pokopališču so s strojem obrnili tako, da je obrnjen proti novi pokopališki veži. Devetega junija smo imeli sv. birmo. Birmoval je pomožni škof dr. Jože Smej. Vseh birmancev je bilo 160. Birma je bila med mašo ob 10. uri. Ob tej priliki je škof blagoslovil obnovljene orgle. Petje je vodil p. Pashal iz Martjanec, orglal je Andrej Štibler, martjanski organist.

Na praznik sv. Petra in Pavla 29. junija je prejel v mariborski stolnici mašniško posvečenje naš diakon Fredi Mlinarič. Na posvečenje s kaplanom nisva mogla zaradi vojne. Cesta v Radencih je bila zaprta. Njegovi domači so imeli avto v Radencih, tja so šli peš in so bili na posvečenju. Ob 7. uri zvečer je bila v župnijski cerkvi sv. maša pri kateri smo novomašnika sprejeli in pozdravili. Po 19. letih je 7. julija bila nova maša. Novomašnik, doma iz Petanjec, se je ob devetih poslovil od doma in se v spremstvu avtomobilov pripeljal na Tišino. Iz župnišča smo v sprevodu šli k oltarju, ki je bil postavljen pred cerkvijo. Po pozdravih se je začela maša ob 10. uri. Pridigal mu je p. Štefan Balažic, martjanski župnik. V prijetni senci stoletnih kostanjev je bilo navzočih nekaj tisoč vernikov. Vreme je bilo izredno lepo in slovesnost nove maše je minila v lepi zbranosti in miru. Pogostitev povabljenih gostov je bila na novomašnikovem domu. Na večer so bile večernice v kapeli sv. Florijana na

Nova maša Fredija Mlinariča

Petanjcih, drugi dan ob 10. uri v isti kapeli sv. maša. Novomašnik je nastavljen za kaplana v Zreče. V novomašni pridigi smo slišali, da nam je duhovnik tudi v sedanjem času potreben, zato radi vsak dan molimo za nove duhovne poklice. – Romali smo 17. 8. s tremi avtobusi v Zreče, Nazarje in Novo Štifo. V Sombotel na Madžarsko, ob priliki obiska papeža Janeza Pavla II., je iz naše župnije romalo 17 vernikov. – 13. 6. smo se na tišinskem pokopališču poslovil od Štefana Ružiča dolgoletnega vrtnarja na Tišini. Prvi je kot mrlič počival v novozgrajeni mrliški vežici, ki je bila ob tej priliki blagoslovljena. Deset dni nato, 23. 6. smo se na istem pokopališču poslovili od Alojza Giderja, očeta župnika Jožefa v Ločah pri Poljčanah. Oba sta bila dobra moža – zgledna kristjana. Naj počivata v miru.

VELIKA POLANA – Pastoralno in veroučno leto 1990/91 smo začeli z lepo slovesnostjo v polanski župniji. Na praznik Marijinega rojstva v soboto 8. septembra nam je g. pomožni škof dr. Jožef Smej blagoslovil veroučni dom, ki smo ga poimenovali po prvem umeščenem župniku v Veliki Polani Danielu Halasu. Ob tej priliki so bile blagoslovljene tudi obnovljene orgle. Orgle so bile narejene leta 1926 v Mariboru. obnovili pa so jih delavci Orglarske delavnice iz Hoč pri Mariboru. Vsem delavcem in darovalcem, iskren Bog plačaj!

To veroučno leto je bilo v naši župniji birmansko leto. Vsa pastoralna je bila usmerjena v pripravo na sv. birmo. Birmanci so se pripravljali pri verouku, doma in v cerkvi. Ob sv. pismu, ki je krožilo po družinah birmancev so premišljevali in molili skupaj z domačimi in drugimi, ki so jih povabili. Vsa župnija se je lepo

Birmanci v Veliki Polani

pripravila na slovesnost sv. birmice, ki je bila v soboto 4. maja. Birmovalec je bil g. škof dr. Franc Kramberger, ki nas je obiskal v devetdnevnic, ko je opravil skušnjo verouka in kanonično vizitacijo. Med nami sta bila tudi g. Ernest Veleber, bivši polanski župnik in krstitelj večine birmancev ter p. Stane Bešter iz Ljubljane, ki je imel tridnevnic pred sv. birmo. Birmancev je bilo 79. Vsi iz domače župnije.

Naslednji dan, v nedeljo, 5. maja pa smo imeli prvo obhajilo. Prvoobhajancev je bilo 18.

2. junija popoldne je bilo v Veliki Polani lepo vaško slavlje. Odprtje in blagoslovitev novega vaško-gasilskega doma. Vaščani, predvsem gasilci, zaslužijo vse priznanje za požrtvovalno delo. Kip sv. Florijana bo krasil in varoval novi vaško-gasilski dom in kraj Veliko Polano, ter pričeval, da tukaj živi priden, delaven in veren rod.

Tudi v Mali Polani so bili krajani pridni. V času vojne vihre smo temeljito obnovili kapelo Karmelske Matere božje, ki je bila zgrajena leta 1912. Z denarjem so priskočili na pomoč tudi župljani iz Velike Polane. Vsa dela so stala nad 300.000 din.

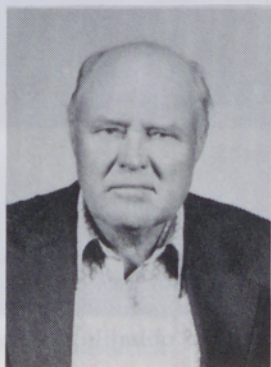

Obnovljena kapela v Mali Polani

Obnovljena je bila fasada. Zamenjena streha in pločevina, ki je sedaj bakrena. Kapela je dobila strelovod in elektriko ter dve lepi sliki na zunanji steni: Jezus Dobri pastir in sv. Florijan, delo Tineka Mertuka iz Beltinec. Zidarska dela je opravil s svojo ekipo mojster Franc Šumenjak iz Hotize. Kleparska dela pa mojster iz Murskega Središča. Pridno so pomagali tudi domačini, posebej so se izkazali člani kapelskega odbora in fantje iz Mačkovec, zaselka, kjer je ta kapela, mimo katere pelje asfaltna pot vse do Lendave. Vsem delavcem in dobrotnikom priznanje in hvala!

Tudi romali smo radi: k Sv. Trojici v Slovenskih goricah, k Sv. Benediktu na Goričko, na Madžarsko: v Budimpesto in v Sombotel na srečanje s papežem in še kam.

V župniji smo ustanovili molitveno zvezo za duhovne poklice. Čez 40 se jih je prijavilo, da bodo molili za prepotrebne nove duhovne poklice, med njimi tudi Alojz Žerdin, naš dolgoletni mežnar, ki ga je Gospodar življenja konec junija nenadoma

+ mežnar Alojz Žerdin

poklical k sebi. Rajni je bil veselega značaja, vesten v službi Cerkve in priljubljen pri ljudeh. Za vse dobro naj mu bo Bog bogat plačnik, nam pa pomočnik v času preizkušenj in nastajanju novih razmer, v katerih se Cerkvi odpirajo še nove možnosti delovanja. Bog daj, da bi imela dovolj delavcev in sodelavcev.

VERŽEJ – S spomladanskim prebujanjem narave in s prvimi cvetovi narcis, simbolom Veržeja, so se začele kar vrstiti tudi slovesnosti v naši župnijski skupnosti. 5. maja smo bili priča lepe slovesnosti prvega obhajila, katerega so se udeležili tudi vsi starši in številni sorodniki prvoobhajancev.

Čez tri tedne, 26. maja so se zbrali v Veržeu častilci Marije Pomočnice z vsega Pomurja in jo v procesiji pospremili skozi naselje, da bi s svojim blagoslovom varovala domove in družine pred vsakršnim zlom. Zelo konkretno je to zlo grozilo ob koncu junija, ko so na verženskih ulicah stali tanki jugoslovanske vojske.

Blagoslov Babičevega mlina

9. junija smo blagoslovili Babičev mlin na Muri, simbol ne le Veržeja, marveč simbol in pomnik celotnega Pomurja. Deroča Mura je namreč odnesla del mlina, ki plava na njenih vodah in tako mlin ni mogel obratovati. Ob dokončanih obnovitvenih delih je mlin blagoslovil župnik Janez Žabot in ga izročil v varstvo sv. Miklavža, zavetnika mlinarjev.

Prav letos mineva 70 let odkar delujejo v župniji selezijanci, ki namenjajo prednostno pozornost delu z mladimi. To so uresničuje tudi v Veržeu, kjer imajo mladi poleg rednega verouka priložnost sodelovati v procesu svojega dozorevanja znotraj skavtskih skupin, v katerih se zbira polovica vseh veroučencev. Birmanci se pripravljajo na prejem Sv. Duha v birmanskih skupinah. Skavtske in birmanske skupine vodijo mladi, ki tako na lastni koži izkušajo pomen delovanja znotraj cerkve.

Na valovih Mure...

Z letošnjim letom se mladi povezujejo tudi v športnih dejavnostih, ki jim bodo omogočale srečevanje z mladimi iz vse Slovenije in tudi iz drugih držav Evrope.

Od januarja do maja je bil župnik Janez Žabot na tečaju nenehnega oblikovanja v Rimu in je skrb za župnijo padla na rame kaplana Štefana Križnika, med letošnjimi počitnicami pa sta oba šla »na boljše«: župnik Janez je postal župnik mestne župnije Ljubljana – Rakovnik, kaplan Štefan pa kaplan v izseljeniški župniji Hamilton v Kanadi. V župnijo Veržej je prišel morda eden najmlajših župnijskih upraviteljev v Sloveniji Franc Maršič, kateremu pa pomaga in ga modro podpira kot duhovni pomočnik zlatomašnik Martin Maroša.

Ob zamenjavi vodstva župnije so bili v veliko oporo ključarji, ki so bili letos imenovani za dobo pet let, dolgoletni ključar g. Anton Farkaš pa je bil imenovan za častnega člana ključarjev.

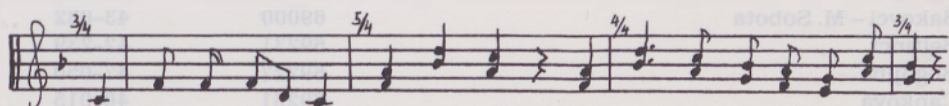
Prihodnje leto bomo praznovali 100 letnico župnije in 80 letnico navzočnosti salezijancev v Veržeju. Prav tako bodo pri nas slovesnosti ob 100 letnici rojstva velikega slovenskega misijonarja na Kitajskem, msgr. Jožefa Kereca, ki počiva na veržejskem pokopališču.

KAZALO

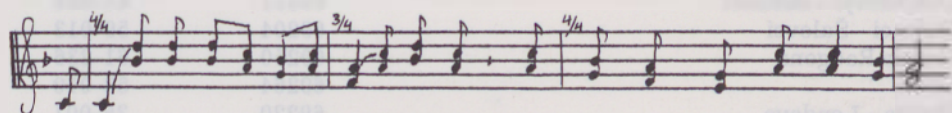
Jože Zadavec: Odprta slovenska dlan	3
Koledarski del	5
Bogajncar: Bogajnskomu pušpeki	19
Vilko Novak: Slovstveno delo dr. Jožefa Smeja	19
Lojze Kozar ml.: Jožef Smej in njegovi verski spisi	22
Stanislav Zver: G. škof, za Vaših – nam darovanih – 70 let	24
Sever: »Srebrniku« prof. Jožetu Zadavcu	25
Franc Kuzmič: Bibliografija Lojzeta Kozarja	26
V. N.: Ob novem prevodu psalmov	32
Transmuranus: Veliki slovenski državnik iz Slovenskih Goric	35
Vilko Novak: Naš veliki rojak Franc Miklošič	41
Lojze Kozar: Štefan Tratnjek	43
Miroslav Slana-Miros: Ivan Vuk – Starogorski	45
Tone Ciglar: Msgr. Jožef Kerec, misijonar na Kitajskem	50
Franc Temel: Dr. Franc Cigan	52
Jože Zadavec: Veliki beli romar – tisočletja govorijo zanj	54
Lojze Kozar ml.: Porabje o Porabju	61
Lojze Kozar ml.: Sprotoletje bluzi ide!?	63
Vilko Novak: O, Bog, usmili se Slovenskega Porabja	66
Jože Smej: Pri rojaki na Švedskem in v ZDA	67
Tone Casar: Slovenci v Stuttgartu in leto 1991	71
Martin Horvat: Slovenci v Berlinu	72
J. Bajzek: Tvoja Mura	75
Jani Ravenko: Ognjeni cvetovi na libanonskih ozarah	77
Irena Šavel: Poselitev pokrajine ob Muri v srednjem veku	80
Janez Balažič: K podobi lendavskega gradu	82
Metka Fujs: Ko je bilo Prekmurje republika	86
Slavka Nerad: Samomor v Pomurju	90
Jože Bojnec: Krizni časi	92
Tone Ciglar: Skrivnostni svet štokelj	94
jz: Fotokronika	98
Jakob Šešerko: Pesmi – Belo pričakovanje, Predjed k zimski večerji, Slovenski stih	114
Jože Gerič: Štiri pesmi – Podarim ti svojo solzo, O jaz bi rad, Vsak preživi svoj čas, Preveč je že vsega bilo	115
Stanislav Koštric: Pesmi – Opoldne, Pred večerom, Srečanje, Slutnja pomladi	115
Matjaž Černovšek: Ljubezen	116
Martin Mlinarič: Dve pesmi – Bilo je, Brez živžava	117
Terezija Luk: Vračam se	117
Gyóni Géza: Samo za eno noč	118
Franc Puncer: Iz nenapisanega dnevnika	119
J. Ftičar: Poskus brez primere	129
Lojze Kozar: Marija z Ogerskega gre	133
Jakob Šešerko: Kratki zapisi, – Veržejski spomini, Pastirovanje, Zakrknjen Slovence	135
Stanislav Koštric: Vojni utrinek	138
Tatjana Kalamar: Grlica in jaz	139
Lojze Kozar ml.: Legenda o tišinski Mariji	140
Lojze Kozar ml.: Vračanje	144
Lojze Kozar ml.: Psalm 7	146
Štrkov Jožek: S črvivoga prečnjeka edne stare škrinje	147

Jože Smej: Ob jubilejih 1991	150
Jože Smej: Soneti z akrostihom ob jubilejih 1991	152
V. N.: V spomin Andreju Šavliju	155
V. N.: V spomin prof. Ivu Zobcu	156
V. Novak: Prof. Janezu Severju v spomin	157
Franc Puncer: Umrl je Milan Kocuvan	159
Ivan Camplin: Dr. Silva Trdina	160
Francka Androjna-Majc: Materi s preslico v slovo	162
Franc Tement: Veronika Kelenc	163
Franc Halas: Sestri Mihaeli v spomin	164
Franc Tement: Obnovljene črensovske orgle	165
Ivan Marič: Trnova pot do nove šole	167
Knjige naših ljudi in o nas	168
Frank Bükvič: Vojna in revolucija (Lojze Kozar)	
Bogdan Novak: Lipa zelenela je (Lojze Kozar)	
Marjeta Novak: Nepovabljeni rožnati gost (Lojze Kozar)	
Marjeta Novak: Posebne nežnosti (Lojze Kozar)	
Zbornik soboškega muzeja (V. Novak)	
Sprotuletje blizi ide (L. K. ml.)	
Vажnejši dogodki v župnijah Pomurskega pastoralnega področja	172

P E S E M

1. Ma- ri-ja z O-ger- ske-ga gre, pai-ma prav žalostno srce.

Ma-ri- ja z O-ger- ske-ga gre, pai-ma prav ža-lost-no srce.

2. Za njo pa pride pobič mlad,
nazaj bi jo obrnil rad:
3. »Nazaj, nazaj, Marija ti,
Marija sedem žalosti.«
4. Marija pride do morja,
prav lepo prosi brodarja:
5. »Prepelji me za božji lon,
prepelji za nebeški tron.«
6. »Ne vozim jaz za božji lon,
pa tud ne za nebeški tron.
7. Jaz vozim le za krajcarje
in tiste bele zeksarje.«
8. Marija sveti križ stori,
v globoko morje se spusti.
9. Pred njo se je odgrinjalo,
za njo se je zagrinjalo.
10. Brodarji začnejo vozit,
začela ladja se topit.
11. Brodar zdaj vpije na vso moč,
Marijo kliče na pomoč.
12. »Pomagaj nam, Marija ti,
Marija sedem žalosti.«

POŠTNE IN TELEFONSKE ŠTEVILKE ŽUPNIJSKIH URADOV POMURJA

Župnija	Poštna št.	Tel. številke
Apače	69253	69-063
Bakovci – M. Sobota	69000	43-032
Beltinci	69231	42-239
Bogojina	69222	47-050
Cankova	69261	40-015
Cezanjevci – Ljutomer	69240	81-018
Črenšovci	69232	70-073
Dobrovnik	69223	79-018
Dokležovje – Beltinci	69231	41-604
Dolenci – Šalovci	69204	59-013
Gornja Radgona	69250	61-236
Grad	69264	53-010
Hotiza – Lendava	69220	36-001
Kančevci – Križevci	69206	
Kapela – Radenci	69252	73-305
Kobilje – Dobrovnik	69223	79-329
Križevci pri Ljutomeru	69242	87-406
Kuzma	69263	55-023
Lendava	69220	75-096
Ljutomer	69240	81-065
Mala Nedelja	69243	82-020
Markovci – Šalovci	69204	
Martjanci	69221	48-394
Murska Sobota	69000	21-245
Odranci – Črenšovci	69232	70-181
Pečarovci – Mačkovci	69202	51-057
Pertoča – Rogašovci	69262	57-028
Petrovci (Martinje)	69203	56-036
Radenci	69252	65-207
Sv. Jurij ob Ščavnici – Videm ob Ščavnici	69244	68-021
Sv. Jurij v Prekmurju – Rogašovci	69262	57-017
Tišina	69251	46-704
Turnišče	69224	72-015
Velika Polana	69225	70-083
Veržej	69241	87-556
Evangelikičanske župnije		
Bodonci	69265	49-066
Domanjševci – Križevci	69206	
Gornji Slaveči – Kuzma	69263	55-037
Hodoš	69205	
Križevci v Prekmurju	69206	54-003
Murska Sobota	69000	22-304
Moravci – Martjanci	69221	48-234
Petrovci	69203	56-039
Puconci	69201	45-381

POKRAJINSKAIN ŠTUDIJSKA KNJIZNICA MURSKA SOBOTA

oddelek za odrasle

D 26

STOPINJE

/1992

262 2(497 12-18)(059)

19025938

COBISS ©

STOPINJE '92